

วิเคราะห์บทส่วขวัญของชาวกุญ อำเภอสี่ขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

ปริณูณานิพนธ์
ของ
ปิยะพันธ์ สรรพสาร

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย

มีนาคม 2546

ลิขสิทธิ์เป็นของ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

398.2049591

ป๖๒๒๐

ว.๓

วิเคราะห์บทส่ววิชญ์ของชาวภูย อำเภอศีขรภูมิ จ้งหวัดสุรินทร์

บทคัดย่อ

ของ

ปิยะพันธ์ สรรพสาร

22 เม.ย. 2546

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย

มีนาคม 2546

ปิยะพันธ์ สรรพสาร. (2545), วิเคราะห์บทสູ່ขวัญของชาวภูย อำเภอดีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์. ปริญญานิพนธ์ ศศ.ม.(ภาษาไทย).กรุงเทพฯ:บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.คณะกรรมการควบคุม: รองศาสตราจารย์ไพบุลย์ ดวงจันทร์, อาจารย์ภาณุพงศ์ อุดมศิลป์.

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์บทสູ່ขวัญของชาวภูยในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของชาวภูย อำเภอดีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ โดยศึกษาจากข้อมูล 2 ประเภท คือ ข้อมูลที่เป็นลายลักษณ์อักษร และข้อมูลมุขปาฐะ การเก็บข้อมูลมุขปาฐะใช้วิธีการสังเกตและการสัมภาษณ์ บทสູ່ขวัญที่รวบรวมได้มีจำนวน 3 ประเภท 12 สำนวน

ผลการศึกษาพบว่า พิธีกรรมการสູ່ขวัญของชาวภูย อำเภอดีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ กระทำสืบเนื่องกันมาเป็นเวลานาน โดยได้รับอิทธิพลการจัดพิธีกรรมจากกลุ่มชนชาวไทยอีสาน ซึ่งเป็นกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ข้างเคียง โดยมีหมอขวัญเป็นผู้ประกอบพิธี คุณลักษณะของหมอขวัญที่ได้รับความเชื่อถือก็นั้นจะมีลักษณะที่คล้ายกัน คือ เป็นเพศชายอายุตั้งแต่ 35 ปี ขึ้นไป ผ่านการบวชเรียนเป็นเวลานาน และเคยประกอบพิธีกรรมการสູ່ขวัญมาก่อนแล้วจนเชี่ยวชาญ

ด้านเนื้อหาของบทสູ່ขวัญจัดแบ่งได้ตามโอกาสที่ใช้ประกอบพิธีกรรม 3 ประเภท คือ พิธีกรรมการสູ່ขวัญในช่วงเปลี่ยนผ่านของชีวิต พิธีกรรมการสູ່ขวัญในการเซ่นสรวง และพิธีกรรมการสູ່ขวัญสำหรับผู้ป่วย

ผลการศึกษาด้านบทบาทหน้าที่ของบทสູ່ขวัญพบว่า บทสູ່ขวัญมีบทบาท 5 ด้าน ได้แก่ บทบาทหน้าที่ในการให้การศึกษาแก่ชุมชน บทบาทหน้าที่ในการสร้างความจรรโลงใจแก่ชุมชน บทบาทหน้าที่ในการทำให้วัฒนธรรมสมบูรณ์และเข้มแข็งขึ้น บทบาทหน้าที่ในการสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของบุคคลในชุมชน และบทบาทหน้าที่ในการเป็นเครื่องมือควบคุมและรักษาแบบแผนของชุมชน

ลักษณะการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมพบว่า พิธีกรรมการสູ່ขวัญมีลักษณะของการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมในชุมชนชาวภูย 4 ด้าน คือ ด้านภาษา ด้านความเชื่อ ด้านการแต่งงานข้ามชาติพันธุ์ และด้านประเพณีพิธีกรรม

ส่วนปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลกระทบมี 5 ด้าน คือ ด้านความคล้ายคลึงในด้านความเชื่อและค่านิยม ความคล้ายคลึงด้านชาติพันธุ์ ความคล้ายคลึงในด้านการประกอบอาชีพ การขยายความเจริญด้านต่าง ๆ เช่น การศึกษา การปกครอง การสื่อสารโทรคมนาคม และการแต่งงานข้ามชาติพันธุ์

AN ANALYSIS OF "SUKHWAN" VERSES OF KUI TRIBESMEN
IN SRIKHORAPHUM DISTRICT SURIN PROVINCE

AN ABSTRACT
BY
PIYAPUN SAPPASAN

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Arts degree in Thai
at Srinakharinwirot University

March 2003

Piyapun Sappasan. (2003). *An Analysis of "SUKHWAN" Verses of Kui Tribesmen In Sri Khoraphum Distric of Surin Province*. Master Thesis, M.A. (Thai). Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Assoc. Prof. Phaiboon Doungjan
Academic Title Phanupong Udomsilp.

The objective of this research is to analyze the rhyme of *Kui* in term of their society and culture at Sri Khoraphum District, Surin Province by studying from 2 categories of data, namely, written and non-formal data. The non-formal data is compiled by mean of observation and interview. There are 3 types of rhymes and 12 idioms are compiled from this research.

The result of study is found that the moral encouragement ceremony of *Kui* at Sri Khoraphum District, Surin Province was succeeded for long time as being influenced by the ceremony of Thai-Esarn group who were living surround there having soul encouraging doctor to perform the ceremony. It is believed that the soul encouraging doctor must be male of over 35 years of age, who had been ordained for long time and expertly performed this moral encouragement ceremony.

The content of the moral encouragement rhyme is usually used for 3 ceremonies, namely, moral encouragement in the transition period of life, moral encouragement for homage paying and moral encouragement for the sick person.

The results of studies in term of roles of the moral encouragement rhyme is classified into 5 aspects, namely, the duty related to the education for the community; entertainment for the community; perfect and strength of culture; creation of unity of personnel in the community and tools for control and maintain the norm of community

The cultural combination of moral encouragement of *Kui* is consisted of 4 aspects, namely, language, belief, cross national marriage and ceremonies.

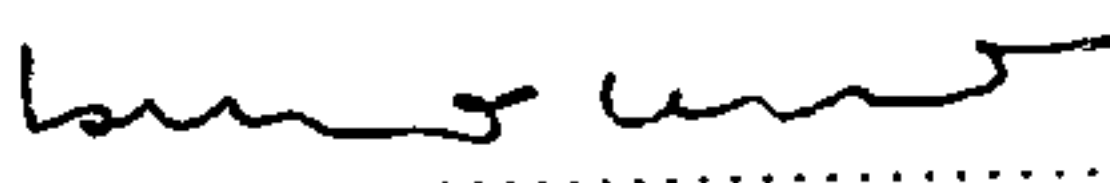
There are 5 supporting factors affecting such cultural combination, namely, the similarity of belief and value, nationality, occupation, the expansion of growths, such as, education, administration, telecommunication and cross national marriage.

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง

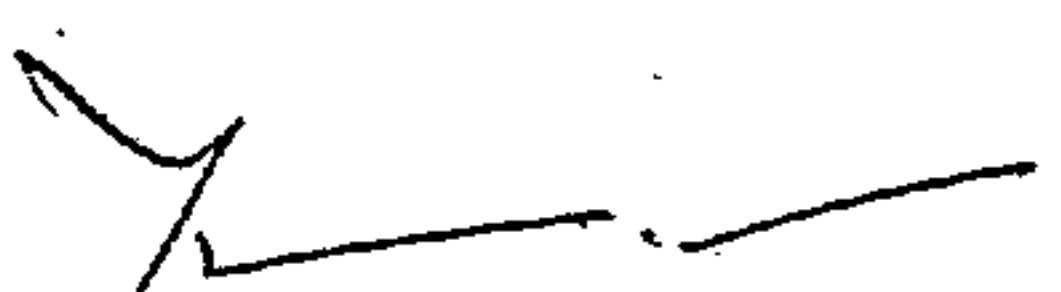
วิเคราะห์บทสູ່ขัวัญของชาวภูย อำเภอสัขรภูมิ จัังหวัดสุรินทร์

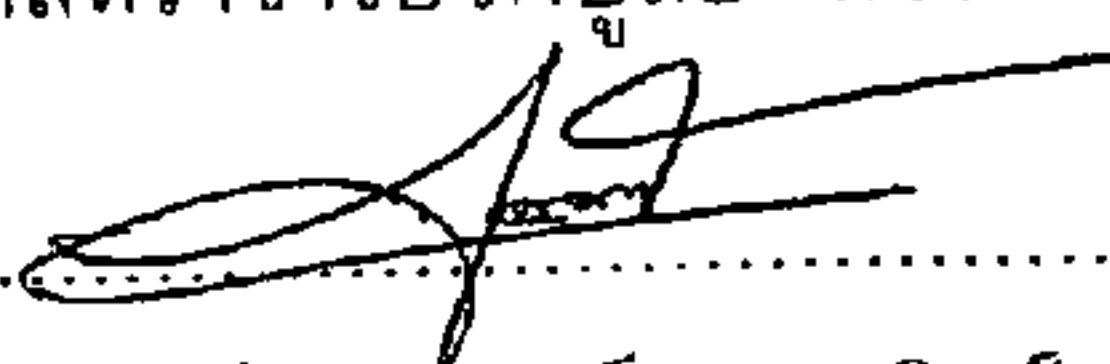
ของ
นางสาวปิยะพันธ์ สรรพสาร

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร. นภาพร หะวานนท์)
วันที่ 7 มีนาคม พ.ศ. 2546

คณะกรรมการสอบปริญญานิพนธ์

..... ประธาน
(รองศาสตราจารย์ไพบูลย์ ดวงจันทร์)

..... กรรมการ
(อาจารย์ภาณุพงศ์ อุดมศิลป์)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(รองศาสตราจารย์ผกาศรี เย็นบุตร)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(อาจารย์พัชนี โชติกลเสถียร)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ไพบุลย์ ดวงจันทร์ และอาจารย์ภาณุพงศ์ อุดมศิลป์ ประธานและกรรมการที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ที่ได้เสียสละเวลาคอยชี้แนะแนวทาง ทางการศึกษาค้นคว้าจนทำให้ผู้วิจัยมีความรู้ในการทำปริญญานิพนธ์และสำเร็จลงได้

ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ผกาศรี เย็นบุตร อาจารย์พัชนี โชติกเสถียร กรรมการแต่งตั้งเพิ่มเติมที่ให้คำติชม ชี้แนะ ทำให้ผู้วิจัยเกิดความรู้และความเข้าใจในการทำปริญญานิพนธ์มากขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณเจ้าของข้อมูล ชาวภูย อำเภอสีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ตลอดจนวิทยากรที่ให้ข้อมูล และความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์วิลาศ โพธิสารและครอบครัว ที่ให้ที่พักอาศัย คำแนะนำ ในการเก็บข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัย

ขอบพระคุณคุณพ่อ คุณแม่ และพี่น้องที่ให้การสนับสนุนและให้กำลังใจตลอดมา

ขอบคุณเพื่อนๆ วิชาเอกภาษาไทยทุกคนที่คอยช่วยเหลือ จนทำให้ผู้วิจัยมีกำลังใจ และพยายามจนประสบความสำเร็จ

คุณประโยชน์ที่เกิดจากงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้ชาวภูยผู้เป็นเจ้าของข้อมูลทุกท่าน

ปิยะพันธ์ สรรพสาร

สารบัญ

บทที่

หน้า

1	บทนำ.....	1
	ภูมิหลัง.....	1
	ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	2
	ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า.....	2
	ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	2
	คำนิยามศัพท์เฉพาะ.....	2
	วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	3
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า.....	3
2	ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับท้องถิ่นและชาติพันธุ์.....	11
	ข้อมูลพื้นฐานของจังหวัดสุรินทร์.....	11
	ข้อมูลพื้นฐานของอำเภอศีขรภูมิ.....	17
	ข้อมูลพื้นฐานของชาวภูย.....	25
3	พิธีกรรมการสู่ขวัญของชาวภูย.....	41
	ประเภทของพิธีกรรมสู่ขวัญ.....	41
	เนื้อหารายละเอียดการประกอบพิธีกรรมการสู่ขวัญ.....	43
	สัญลักษณ์และความหมายของเครื่องประกอบพิธีกรรมการสู่ขวัญ.....	60
4	การวิเคราะห์บทสู่ขวัญ.....	64
	โครงสร้างของบทสู่ขวัญ.....	64
	ลักษณะคำประพันธ์.....	67
	เนื้อหา.....	69
	ภาพสะท้อนวิถีชีวิต สังคมและวัฒนธรรม.....	78
5	วิเคราะห์บทบาทของพิธีกรรมการสู่ขวัญและการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม.....	90
	บทบาทหน้าที่ของพิธีกรรมการสู่ขวัญที่มีต่อสังคมชาวภูย.....	90
	ลักษณะการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมของชุมชนใกล้เคียง.....	106
6	สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	118
	สรุปผล.....	118
	อภิปรายผล.....	120
	ข้อเสนอแนะ.....	121

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
บรรณานุกรม.....	122
ภาคผนวก.....	127
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	165

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 จำนวนประชากรชาวกวยแยกตำบล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์.....	21
2 จำนวนประชากรชาวกวย อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์.....	27
3 ภาษาเขมรและภาษากวย	28
4 ภาษาไทยอีสานและภาษากวย.....	28
5 ภาษากวยที่ใช้เรียกเครือญาติ.....	37
6 จำนวนหมอขวัญชาวกวยในเขตหมู่บ้านชาวกวย อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์.....	38

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 ลักษณะบ้านใต้ถุนสูงภายในหมู่บ้านชาวญ...	29
2 ลักษณะบ้านติดดิน.....	30
3 การแต่งกายชาย - หญิง ชาวญ...	31
4 การประกอบพิธีกรรมการสู่ขวัญนาค.....	46
5 การประกอบพิธีกรรมการสู่ขวัญพระภิกษุสงฆ์.....	47
6 การประกอบพิธีกรรมการสู่ขวัญแต่งงาน.....	49
7 การประกอบพิธีกรรมการสู่ขวัญพระพุทธรูป.....	51
8 การประกอบพิธีกรรมการสู่ขวัญสิริมงคล.....	52
9 การประกอบพิธีกรรมการสู่ขวัญขึ้นบ้านใหม่.....	56
10 การประกอบพิธีกรรมสู่ขวัญสะเดาะเคราะห์.....	58

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

สมทรง บุรุษพัฒน์ (2538 : 3) ได้กล่าวถึงประวัติการตั้งถิ่นฐานของชาวกูยและความสัมพันธ์ระหว่างชาวกูยกับชาวไทยไว้ว่า ชาวกูยเคยตั้งถิ่นฐานอยู่ในแขวงจำปาศักดิ์ สारวัน และอัตปือของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และเมืองกำปงหมทางตอนเหนือของประเทศกัมพูชา แต่เดิมดินแดนของชาวกูยเคยเป็นรัฐอิสระในช่วงพุทธศตวรรษที่ 20 ก่อนที่จะตกอยู่ภายใต้อำนาจการปกครองของประเทศกัมพูชาและประเทศไทย ชาวกูยต้องประสบปัญหาเกี่ยวกับภัยธรรมชาติและความวุ่นวายทางการเมืองของประเทศกัมพูชา จึงอพยพเข้ามาทางด่านแก่งสะพือ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ของประเทศไทย และต่อมาจึงได้อพยพโยกย้ายไปตั้งบ้านเรือนอยู่ในเขตจังหวัดอื่นๆ บริเวณใกล้เคียงกัน กลุ่มชาติพันธุ์กูยเรียกตนเองว่า กูย กุย ไกย และกวยแตกต่างกันไปตามลักษณะการออกเสียงของแต่ละถิ่น ซึ่งต่างก็มีความหมายเช่นเดียวกันคือ คน

ในด้านการเมืองชาวกูยเคยมีความสัมพันธ์กับชาวไทยมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ต่อมาในสมัยธนบุรีคนไทยเรียกชาวกูยว่า “เขมรป่าดง” ซึ่งสันนิษฐานว่า คงเป็นเพราะชาวกูยอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่เป็นป่าดงจึงเรียกชื่อตามลักษณะภูมิประเทศ และในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์คนไทยเรียกชาวกูยว่า “ส่วย” สันนิษฐานว่าดินแดนที่เขมรป่าดงอาศัยอยู่ถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักรไทย ชาวกูยต้องส่งส่วยแทนการถูกเกณฑ์แรงงานทั่วไปเนื่องจากอยู่ใกล้ศูนย์กลางการปกครองของไทย จึงเป็นที่มาของการเรียกชื่อชาวกูยในบริเวณนี้ว่า “ส่วย” ซึ่งยังมีอิทธิพลจนถึงปัจจุบัน และปัจจุบันคนอีสานก็มักเรียกชาวกูยว่าส่วยตามถิ่นที่อยู่อาศัย เช่น ส่วยศรีสะเกษ ส่วยสุรินทร์ เป็นต้น

ชาวกูยมีภาษาพูดเป็นของตนเองซึ่งเป็นภาษาในตระกูลออสโตรเอเชียติก (Austroasiatic Family) สาขา มอญ – เขมร (Mon - khmer Branch) แต่ไม่มีภาษาเขียนเป็นของตนเอง จึงสืบทอดวัฒนธรรมกันด้วยการบอกเล่าสืบทอดกันมา ภาษากูยแต่ละท้องถิ่นแม้จะมีสำเนียงแตกต่างกันบ้างแต่ก็สามารถสื่อสารเข้าใจกันได้

ปัจจุบันชาวกูยอาศัยอยู่ในภาคอีสานหลายจังหวัด และหนาแน่นอยู่มากในเขตอีสานใต้โดยเฉพาะจังหวัดศรีสะเกษ สุรินทร์ บุรีรัมย์ อุบลราชธานี และนครราชสีมา จากการสำรวจข้อมูลจำนวนประชากรเบื้องต้นพบว่า ชาวกูยอาศัยอยู่ในจังหวัดสุรินทร์มากที่สุด คือในเขตอำเภอศีขรภูมิ จอมพระ สนม ท่าตูม เมืองสุรินทร์ สำโรงทาบ สังขะ และกาบเชิง ชุมชนชาวกูยในเขตอำเภอต่าง ๆ เหล่านี้ที่มีประชากรมากที่สุดคือ ชุมชนชาวกูยอำเภอศีขรภูมิ และชุมชนนี้ถือว่าเป็นชุมชนเก่าแก่แห่งหนึ่งของชาวกูย

ชาวกูยประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก โดยเฉพาะการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ ชาวกูยนิยมคล้องช้างป่ามาฝึกไว้เพื่อใช้งาน ซึ่งเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ชาวกูยต้องอพยพย้ายถิ่นอยู่เนื่องๆ เนื่องจากการแสวงหาพื้นที่อันอุดมสมบูรณ์ในการประกอบอาชีพและเลี้ยงช้าง

ชาวกูยนับถือศาสนาพุทธเช่นเดียวกับกลุ่มชนอื่นๆ ในบริเวณใกล้เคียงนิยมส่งเสริมให้ลูกบวชเรียนตลอดจนสนับสนุนให้มีผู้สืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ที่สืบทอดมาแต่โบราณให้คงอยู่สืบไป และชาวกูยยังใช้บริเวณวัดเป็นศูนย์กลางของหมู่บ้านเพื่อประกอบพิธีกรรมที่สำคัญๆ เช่น ประเพณีการ

ไหว้พระแช่ และการทำขวัญนาค นอกจากจะนับถือพุทธศาสนาแล้วชาวกูยยังนับถือผี และมีความเชื่อต่างๆ ที่สัมพันธ์กับชีวิตและธรรมชาติมากมายโดยเฉพาะความเชื่อเรื่องขวัญ นิยมประกอบพิธีกรรมการสู่ขวัญเช่นเดียวกับกลุ่มชนอื่นที่อยู่ใกล้เคียง ชาวกูยเรียกพิธีสู่ขวัญว่า "เยียรเวียย" และเชื่อว่าขวัญเป็นสิ่งสำคัญสำหรับชีวิต จะช่วยให้ชีวิตประสบความสุข ความเจริญ ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ ดังนั้น ชาวกูยจึงมีการประกอบพิธีกรรมการสู่ขวัญทุกช่วงวัยและขั้นตอนของชีวิต ตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งตายและจากการศึกษาเบื้องต้นพบว่า เติมนบทสู่ขวัญของชาวกูยเป็นภาษากูยและเป็นบทสู่ขวัญสั้นๆ ไม่มีทำนองคล้องจอง แต่ต่อมาได้มีการหยิบยืมบทสู่ขวัญของชาวไทยอีสานมาผสมกลมกลืนกับบทสู่ขวัญของตน ลักษณะดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งอันนำไปสู่พิธีกรรมสู่ขวัญอันศักดิ์สิทธิ์ที่สร้างเสริมกำลังใจ และมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของตน

บทสู่ขวัญของชาวกูยจึงน่าสนใจที่จะนำมาศึกษาทั้งในด้านบทบาทหน้าที่และลักษณะการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม อันจะนำไปสู่ความรู้ ความเข้าใจ สภาพสังคม วิถีชีวิต ตลอดจนวัฒนธรรมของชาวกูยได้ดียิ่งขึ้น

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อศึกษาและวิเคราะห์บทสู่ขวัญ บทบาทหน้าที่ของพิธีสู่ขวัญในบริบทสังคมและวัฒนธรรมของชาวกูย อำเภอสือขรรค์ จังหวัดสุรินทร์

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อให้เข้าใจบทบาทหน้าที่ของบทสู่ขวัญชาวกูยต่อสังคมชาวกูย
2. เพื่อเข้าใจสภาพวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของชาวกูย
3. เป็นการอนุรักษ์บทสู่ขวัญชาวกูยอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาวกูย

อำเภอสือขรรค์ จังหวัดสุรินทร์

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาวិเคราะห์บทสู่ขวัญของชาวกูย อำเภอสือขรรค์ จังหวัดสุรินทร์ จะศึกษาในพื้นที่ของอำเภอสือขรรค์ที่มีชาวกูยอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก 7 ตำบล คือ คาลาแมะ หนองบัว นาทุ่ง ตรีม แดล ตริมไพร และผักไหม

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1. ในงานวิจัยนี้คำว่า พิธีทำขวัญ พิธีมัดมือ พิธีผูกขวัญ สูดขวัญ มีความหมายอย่างเดียวกันคือ พิธีเชิญขวัญหรือเรียกขวัญให้มาอยู่กับเนื้อกับตัวผู้เป็นเจ้าของขวัญ การใช้คำต่างออกไปเช่นนี้ เนื่องจากแต่ละภูมิภาคใช้คำต่างกัน

2. ในงานวิจัยนี้ คำว่า คติชนวิทยา และคติชาวบ้านถือเป็นคำเดียวกัน ซึ่งหมายถึงปรากฏการณ์ร่วมของชุมชน ไม่ใช่เรื่องของปัจเจกชน

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การดำเนินการศึกษาค้นคว้าเรื่อง วิเคราะห์บทสູ່ขวัญของชาวภูยนี้ จะศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลและเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) ดังต่อไปนี้

1. ลักษณะข้อมูล ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษามี 2 ประเภท คือ

1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Resource) เป็นข้อมูลบทสູ່ขวัญของชาวภูยจากการบอกเล่าของกลุ่มวิทยาการผู้ให้ข้อมูลในแต่ละตำบล มีอายุตั้งแต่ 45 ปี โดยไม่จำกัดเพศ การศึกษา และอาชีพ แต่เน้นผู้รู้และมีประสบการณ์เกี่ยวกับการสູ່ขวัญ

1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Resource) เป็นข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาเกี่ยวกับสภาพท้องถิ่น ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และกลุ่มชาติพันธุ์ โดยศึกษาจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องจากแหล่งวิทยาการต่างๆ

2. การจัดกระทำข้อมูล ดำเนินการดังนี้

2.1 ศึกษาประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ สภาพท้องถิ่น ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของจังหวัดสุรินทร์ และอำเภอศีขรภูมิ เพื่อเป็นความรู้พื้นฐานในการศึกษาวิเคราะห์

2.2 สํารวจวิทยาการผู้ให้ข้อมูลบทสູ່ขวัญเพื่อเก็บข้อมูลชั้นปฐมภูมิ

2.3 เก็บรวบรวมข้อมูลบทสູ່ขวัญโดยใช้เครื่องบันทึกเสียงบันทึกข้อมูลประเภทมุขปาฐะ

2.4 ถอดข้อมูลจากแถบบันทึกเสียงเป็นลายลักษณ์อักษรคำต่อคำ โดยใช้อักษรไทยที่ให้เสียงใกล้เคียงที่สุด

2.5 จัดประเภทและศึกษาวิเคราะห์บทสູ່ขวัญของชาวภูย

2.6 สรุปผลการศึกษาค้นคว้า เสนอปัญหา และข้อเสนอแนะ

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า

เอกสารและงานวิจัยที่ใช้เป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้านี้ แบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องขวัญ
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาวภูย
3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีการศึกษาทางมานุษยวิทยาและคติชนวิทยา

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องขวัญ

คำว่า ขวัญ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (2539 : 31) ให้ความหมายไว้ว่า คือสิ่งที่ไม่มีความนิยมนั้นว่ามีอยู่ในชีวิตประจำวันของคนตั้งแต่เกิดมา เชื่อกันว่าถ้าขวัญอยู่กับตัวก็เป็นสิริมงคล เป็นสุขสบาย จิตใจมั่นคง ถ้าตกใจหรือเสียใจขวัญก็จะออกจากร่างกายไปเสียทำให้คนนั้นได้รับผลร้ายต่างๆ

นอกจากความหมายของคำว่า ขวัญ จากพจนานุกรมแล้ว จากการศึกษาค้นคว้าเอกสาร พบว่ามีผู้สนใจศึกษารวบรวมเรื่องขวัญและประเพณีการสู่ขวัญไว้มากมาย โดยเอกสารส่วนใหญ่ให้ข้อมูลความรู้และแนวคิดในการศึกษาเรื่องบทสู่ขวัญ ที่ควรนำมากล่าวในที่นี้ มีดังนี้

สมเด็จพระมหาพรยาจารย์ราชานุภาพ (ม.ป.ป.) ทรงอธิบายเรื่องขวัญไว้ในคำนำหนังสือประชุมขวัญ ขวัญว่า ประเพณีทำขวัญมีมาแล้วตั้งแต่สมัยโบราณ ซึ่งเชื่อว่าคนที่เกิดมามีขวัญปกป้องรักษาตัวผู้นั้นเพื่อให้ อยู่เป็นปกติสุข เมื่อขวัญของผู้ใดหายไปจะทำให้ผู้นั้นเกิดความเจ็บป่วย ส่วนการทำขวัญสัตว์และสิ่งของคง เกิดขึ้นในภายหลัง

พระยาอนุมานราชธน (1987) ได้อธิบายเรื่องขวัญไว้ในหนังสือ Some Traditions of the Thai ว่า คนไทยมีความเชื่อที่สืบทอดมามีสิ่งหนึ่งประจำตัวมนุษย์คือ วิญญาณหรือภูตผีประจำตน ซึ่งคนไทยเรียกว่า ขวัญ ดังจะเห็นได้ว่า ในภาษาไทยมีคำพูดที่เกี่ยวข้องกับคำว่าขวัญอยู่หลายคำ อันเป็นสิ่งที่ทำให้เห็นว่าคนไทยรู้จักและสืบทอดความคิด ความเชื่อนี้มานาน เช่นคำว่า ขอนขวัญ ขวัญอ่อน ขวัญหนี ขวัญหาย เป็นต้น

นอกจากนี้คนไทยยังเชื่อว่า ถ้าขวัญอยู่กับตัวผู้เป็นเจ้าของขวัญจะทำให้ผู้นั้นเป็นปกติสุข แต่ถ้าหากว่าขวัญไม่อยู่กับตัวผู้เป็นเจ้าของขวัญก็จะทำให้เจ็บป่วย ได้รับอันตราย และถ้าขวัญไม่กลับมาก็อาจทำให้เสียชีวิตได้ ซึ่งมีวิธีแก้ไขในการเรียกให้ขวัญกลับมา โดยการประกอบพิธีทำขวัญ

การประกอบพิธีทำขวัญจะกระทำให้กับมนุษย์ สัตว์ สิ่งของ โดยมีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือ เพื่อให้เกิดความผาสุก ปลอดภัยกับเจ้าของขวัญ และเจ้าของสัตว์หรือสิ่งของนั้น

ประคอง นิมมานเหมินทร์ (2520 : 31 - 36) กล่าวไว้ในบทความเรื่อง คำเรียกขวัญเมืองเหนือว่า ขวัญเป็นความเชื่อว่ามีกันอยู่ประจำชีวิตของคนตั้งแต่เกิดมา ความเชื่อเรื่องขวัญสืบมาตั้งแต่สมัยโบราณ คนไทยในภาคเหนือมีความเชื่อเรื่องขวัญตรงกับคนอีสานว่า ขวัญที่ประจำอยู่กับตัวคนเรามีอยู่ 32 ขวัญ อยู่ตามอวัยวะต่างๆ แต่ในคำเรียกขวัญไม่มีกล่าวถึงอวัยวะครบทั้ง 32 แห่ง และขวัญทั้ง 32 ขวัญเลย และยังกล่าวอีกว่า การเรียกขวัญของทุกกลุ่มชนมีจุดมุ่งหมายเหมือนกัน คือเรียกให้ขวัญซึ่งไปตกหล่นหรือพลัดหล่นอยู่ที่ใดที่หนึ่งให้กลับมาอยู่กับเจ้าของขวัญ ในตอนท้ายของบทความได้สรุปเนื้อหาที่น่าสนใจว่า คำเรียกขวัญเมืองเหนือแต่ละบทเป็นวรรณกรรมสั้นๆ ที่สะท้อนให้เห็นความจริงของวิถีชีวิตบางอย่าง เช่น ความคิด ทัศนคติ รวมทั้งปัญหาบางอย่างในสังคมด้วย

ธวัช ปุณโณทก (2542 : 560 - 568) ได้อธิบายเรื่องขวัญ ว่า ขวัญหรือขวน คือสิ่งที่เป็นมิ่งมงคลสถิตอยู่กับชีวิตมนุษย์ สัตว์ พืช รวมทั้งสิ่งของเครื่องใช้

ในปัจจุบันความเชื่อเรื่องขวัญของชาวไทยในบางภูมิภาคพบว่า ได้ลดบทบาทไปบ้าง แต่ชาวอีสานยังคงยึดมั่นในความเชื่อเรื่องขวัญและการกระทำพิธีสู่ขวัญอยู่ ซึ่งเรียกว่า "สู่ขวน" โดยอาจทำเป็นพิธีเล็ก ๆ หรือเป็นพิธีใหญ่รวมทั้งหมู่บ้านเลยก็ได้ การสู่ขวัญของชาวอีสานจะกระทำเกือบทุกขั้นตอนของชีวิต จึงอาจแบ่งการสู่ขวัญของชาวอีสานได้ 2 กลุ่ม คือ

1. การสู่ขวัญมนุษย์ในรอบชีวิต ได้แก่ สู่ขวัญแม่ออกจากครรภ์ สู่ขวัญเด็ก สู่ขวัญธรรมดา สู่ขวัญนาคน สู่ขวัญน้อย สู่ขวัญบ่าวสาว สู่ขวัญคนป่วย สู่ขวัญหลวง และสู่ขวัญอื่นๆ

2. การสู่ขวัญเครื่องใช้ สิ่งของ ได้แก่ สู่ขวัญเรือน สู่ขวัญเกวียน สู่ขวัญข้าวขึ้นแล้ว (ยัง) สู่ขวัญควาย และสู่ขวัญนาข้าว

ในพิธีการสู่ขวัญที่จัดขึ้นจะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน แต่บทสู่ขวัญจะมีเนื้อหาตามสาเหตุแห่งการสู่ขวัญนั้นๆ

วิไลวรรณ ขนิษฐนันท์ (2525) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง วิวัฒนาการพิธีทำขวัญของคนไทย โดยศึกษาเปรียบเทียบพิธีทำขวัญของคนไทยในประเทศไทย คนไทยในประเทศอินเดีย และคนไทยในประเทศพม่า สรุปผลได้ว่า พิธีทำขวัญของชาวไทยที่มีการสืบเนื่องกันเป็นเวลานานนั้นได้เปลี่ยนแปลงไปมาก ทั้งในด้านรูปแบบและเนื้อหาของพิธี ซึ่งการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ นี้มีความสัมพันธ์กับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป คือในสังคมระดับหมู่บ้านมีการเปลี่ยนแปลงน้อยเมื่อเทียบกับในสังคมเมือง ทั้งนี้ เนื่องจากอิทธิพลของความเจริญทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เข้ามาแทนที่ มีผลทำให้พิธีทำขวัญที่คงเหลืออยู่ในสังคมเมืองเป็นเพียงสัญลักษณ์ของความเป็นไทย ทำให้ความสำคัญด้านพิธีกรรมและความเชื่อดั้งเดิมลดน้อยลงไป

พิธีทำขวัญของคนไทยในประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปมากกว่าพิธีทำขวัญของคนไทยในประเทศอินเดียและพม่า เนื่องจากคนไทยในประเทศไทยเป็นชนกลุ่มใหญ่ แต่คนไทยในประเทศอินเดียและพม่าเป็นชนกลุ่มน้อย ดังนั้น ลักษณะการเปลี่ยนแปลงของสังคมจึงมีน้อยกว่าซึ่งย่อมทำให้พิธีทำขวัญเปลี่ยนแปลงไปน้อยด้วย

คึกฤทธิ์ พันธุวิไล (2527) ได้ศึกษาบทสู่ขวัญจากอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ โดยศึกษาบทสู่ขวัญในด้านรูปแบบ ลักษณะการดำเนินเรื่อง ศิลปะการใช้ภาษา วิถีชีวิต และค่านิยมที่ปรากฏในบทสู่ขวัญ ผลการศึกษาได้จำแนกบทสู่ขวัญออกเป็น 7 ชนิดคือ บทสู่ขวัญคนเจ็บป่วย บทสู่ขวัญนาถ บทสู่ขวัญบ่าวสาว บทสู่ขวัญขึ้นเรือนใหม่ บทสู่ขวัญข้าว บทสู่ขวัญช้าง และบทสู่ขวัญควาย และยังพบว่า บทสู่ขวัญสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตด้านความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องขวัญ ผี อำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ลางสังหรณ์ สิ่งมงคลและสิ่งอัปมงคล นรกสวรรค์ ฤกษ์ยาม รวมทั้งสะท้อนค่านิยมทางสังคม ได้แก่ ความกตัญญูกตเวที การเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ ความโอปอฮ้อมอารี ความสันโดษ ความร่ำรวย การศึกษา หน้าที่ของสามีภรรยา เครื่องแต่งกาย การละเล่น และเกียรติยศชื่อเสียง

ชาคริต อนันทราวณ (2538) ได้ศึกษาบทสวดขวัญจังหวัดเลย โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อรวบรวมและวิเคราะห์บทสวดขวัญในเชิงโอวาทและค่านิยมประเพณี จากการรวบรวมข้อมูลบทสวดขวัญ 34 บท จำแนกบทสวดขวัญได้ 13 ประเภท ผลการวิเคราะห์พบว่า บทสวดขวัญมีคุณค่าต่อการดำรงชีวิตของชาวไทยจังหวัดเลยในอดีต ในแง่มุมต่าง ๆ ดังนี้

1. คุณค่าด้านความเชื่อทางศาสนาและจริยธรรมที่ปรากฏในบทสวดขวัญ พบว่า ความเชื่อทางศาสนา ชาวจังหวัดเลยเชื่อในผี แถน สิ่งศักดิ์สิทธิ์ พระพรหม พระอินทร์ผสมผสานกับศาสนาพุทธ และยังเชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ นั้นให้คุณและโทษแก่มนุษย์ได้ ด้านจริยธรรมพบว่า ชาวจังหวัดเลยมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อญาติมิตร มีความสามัคคี เสียสละ มีศีลธรรมอันดีต่อการดำรงชีวิตทั้งในอดีตและปัจจุบัน

2. คุณค่าทางด้านค่านิยมพบว่า นิยมความร่ำรวย ความเป็นเจ้าคนนายคน นิยมความสุขสบาย และประสงค์ในการมีอายุยืน

3. คุณค่าด้านภาษาพบว่า คำในบทสวดขวัญใช้คำที่มีสัมผัสลักษณะของร้อยโบราณ ใช้คำซ้ำ และคำซ้ำซ้อน มีความเปรียบ การบรรยาย และพรรณนาให้เห็นภาพที่ชัดเจน

4. คุณค่าทางด้านความรู้และความคิดอื่นๆ ได้แก่ แนวคิดในการปลูกเรือน การออกแบบเรือน การแบ่งห้องในเรือน สภาพภูมิประเทศ เช่น สภาพป่าเขา แม่น้ำลำธาร หรือที่ราบสูง เป็นต้น

นอกจากนี้บทสวดขวัญยังทำให้ทราบการดำรงชีวิตของชาวจังหวัดเลยว่ามีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่ายตามแบบฉบับของชนบทไทย และยังสะท้อนให้เห็นความสำคัญทางด้านสังคมคือ การทำพิธีสู่ขวัญเป็นการรวบรวมพลังทางจิตใจให้เข้มแข็งเพื่อต่อสู้กับอุปสรรค สร้างความเป็นปึกแผ่นและสร้างความสามัคคีภายในชุมชน

จากการที่มีผู้ให้ความหมายของคำว่า "ขวัญ" ไว้ดังกล่าวข้างต้นอาจสรุปความหมายของคำว่า ขวัญได้ว่า ขวัญเป็นส่วนประกอบอย่างหนึ่งที่อยู่ภายในร่างกาย ไม่มีตัวตน เมื่อขวัญออกจากร่างกายไปแล้วก็จะทำให้เจ้าของร่างเจ็บป่วย หรือได้รับอันตราย

จากความเชื่อและเห็นความสำคัญของขวัญจึงก่อให้เกิดพิธีกรรมการสู่ขวัญขึ้นโดยอาจแบ่งพิธีกรรมการสู่ขวัญได้ 2 ประเภทคือ

1. พิธีกรรมการสู่ขวัญสิ่งมีชีวิต เช่น สู่ขวัญเด็ก คนเจ็บป่วย แต่งงาน เป็นต้น
2. พิธีกรรมการสู่ขวัญสิ่งไม่มีชีวิต เช่น สู่ขวัญเรือน นาข้าว เกวียน เป็นต้น

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาวภูย

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารพบว่า มีผู้สนใจศึกษาค้นคว้าเรื่องภูยที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย และได้เสนอออกมาในงานเขียนประเภทต่าง ๆ ทั้งงานวิจัย วิทยานิพนธ์ หนังสือ และบทความ ที่สมควรนำมาใช้เป็นข้อมูลความรู้และแนวทางการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีดังนี้

นิคม วงเวียน (2526) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง วัฒนธรรมส่วย (ภูย) ด้านความเชื่อในจังหวัดสุรินทร์ ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ชาวส่วย (ภูย) มีขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมเป็นของตนเองมาเป็นเวลานาน ลักษณะรวม ๆ ที่เด่น ๆ ของชาวส่วยคือ รักสันโดษ เน้นความสุขทางด้านจิตใจ และได้กล่าวถึงความเชื่อของชาวส่วยในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ความเชื่อในเรื่องผีสิงเทวดา เนื่องจากสังคมชาวส่วยส่วนใหญ่อยู่ห่างไกลความเจริญ เป็นสังคมที่เกี่ยวข้องกับป่าซึ่งลึกลับน่ากลัว สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดความเชื่อต่าง ๆ ขึ้น
2. ความเชื่อในเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด เชื่อว่าตายแล้วกลับมีชีวิตขึ้นมาใหม่ ส่วนจะเกิดดีหรือไม่นั้นเป็นผลจากการกระทำของตนในชาติปางก่อน
3. ความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดการสวดมนต์ภาวนาเพื่อขับไล่ผี เพื่อความสวัสดิมีชัย รักษาโรค หรือใช้ต่อสู้ทำร้ายศัตรู

ในปัจจุบันความเชื่อต่าง ๆ ของชาวส่วยเปลี่ยนแปลงไปอันเนื่องมาจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ชาวส่วยหันมาสนใจสังคมภายนอกมากขึ้น รวมทั้งเศรษฐกิจและการศึกษาที่เข้ามามีอิทธิพลมากขึ้น จนชาวส่วยต้องเปลี่ยนแปลงวิถีการดำรงชีวิตของตน ทำให้ชาวส่วยรุ่นใหม่มองข้ามความคิดความเชื่อแบบดั้งเดิมไป

ในส่วนของพิธีกรรมที่เป็นส่วนประกอบของประเพณีต่าง ๆ นั้น นิคม วงเวียนได้กล่าวถึงขวัญและบทสวดขวัญว่า น่าจะได้รับอิทธิพลจากชาวไทยอีสาน เนื่องจากบทสวดขวัญเป็นภาษาไทยอีสานซึ่งชาวส่วยคงนำมาปรับใช้กับวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน เนื่องจากเดิมชาวส่วยไม่มีบทสวดขวัญในลักษณะสวดเป็นทำนอง แต่เป็นการเรียกขวัญโดยกล่าวคำพูดธรรมดาเป็นภาษาส่วย อย่างไรก็ตามพบว่า บทสวดขวัญและพิธีกรรมการสวดขวัญของชาวส่วยยังมีปฏิบัติอยู่แทบทุกชั้นตอนของชีวิต

วรรณ เทียนมี (2534) ได้สำรวจบริเวณที่อยู่อาศัยของชาวกูยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือใน การกระจายของภาษากูยในประเทศไทย (The Distribution of Kuy Dialects in Thailand) และได้สรุปว่า ภาษากูยกระจายอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือใน 4 จังหวัด คือ อุบลราชธานี สุรินทร์ ศรีสะเกษ และบุรีรัมย์ ส่วนในจังหวัดอื่น ๆ ที่มีการกระจายภาษากูยนั้น วรรณ เทียนมีได้อ้างอิงจากงานวิจัยของผู้อื่น ในงานวิจัยของวรรณ เทียนมี ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับชื่อหมู่บ้าน ตำบล และอำเภอ ในจังหวัดที่ชาวกูยอาศัยอยู่ และได้ระบุว่าหมู่บ้านโคกประชากรพูดภาษากูย - กูย^{*} และหมู่บ้านโคกพูดภาษากูย - กวย^{**} นอกจากนี้ยังพบว่า อำเภอที่มีจำนวนหมู่บ้านกูยอยู่หนาแน่นคือ อำเภอที่มีจำนวนหมู่บ้าน 60 หมู่บ้านขึ้นไป ได้แก่ อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ อำเภอศีขรภูมิ อำเภอสังขะ อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ โดยเฉพาะอำเภอศีขรภูมิมีจำนวนหมู่บ้านกูยมากที่สุดคือ 80 หมู่บ้าน

สมทรง บุรุษพัฒน์ (2538) ได้เรียบเรียงหนังสือ สารานุกรมชนชาติกูย(Encyclopedia of Kui) เนื้อหากล่าวถึง ชื่อเรียกชนกลุ่มนี้ว่าแตกต่างกัน เช่น กูย กวย ไกย กุย และเสนอให้ใช้คำว่า กูย เพื่อไม่ให้เกิดความสับสน ในด้านศาสนา พิธีกรรม และความเชื่อของชาวกูย พบว่า ความเชื่อทางศาสนาของชาวกูยมีลักษณะผสมผสานระหว่างศาสนาพุทธและการนับถือผี ภายในชุมชนชาวกูยจะมีทั้งวัด และศาลผีประจำหมู่บ้านเพื่อใช้ในการประกอบพิธีกรรม นอกจากนี้ได้กล่าวถึงความเชื่อในเรื่องขวัญ หรือที่ภาษากูยเรียกว่า "ระเวีย" ไว้ว่า ระเวียเป็นคำรวมเรียกทั้งขวัญและวิญญาณ ชาวกูยเชื่อว่าเป็นเรื่องของกำลังใจที่สำคัญ การทำพิธีสวดขวัญมักจะพบในวาระที่สำคัญ ๆ เช่น งานขึ้นบ้านใหม่ งานแต่งงาน งานศพ เมื่อทารกแรกเกิด การรักษาคนเจ็บ เป็นต้น

ไพฑูรย์ มีกุล (2542) ได้เรียบเรียงเรื่อง "กวย : ชชาติพันธุ์" ไว้ในสารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคอีสานว่า ชาวกวยหรือกูยเป็นชนกลุ่มใหญ่ที่ตั้งหลักแหล่งอยู่ในเขตจังหวัดศรีสะเกษ สุรินทร์ และบางส่วนของจังหวัดบุรีรัมย์ ที่คนไทยเรียกว่า "ส่วย" นอกจากนี้ได้กล่าวถึงประเพณี และความเชื่อของชาวกวยไว้ว่า ชาวกวยนับถือศาสนาพุทธควบคู่กับการนับถือผี ซึ่งการนับถือผีนี้เป็นความเชื่อที่ได้รับการสืบทอดกันมา ความเชื่อในด้านต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชาวบ้านตั้งแต่เกิดจนตาย คือเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึง

* ภาษากูย - กูย หมายถึง ชื่อเฉพาะของภาษากูยอีกถิ่นหนึ่งที่เรียกตนเองว่า กูย ซึ่งถือว่าเป็นภาษาถิ่นของภาษากูย

** ภาษากูย - กวย หมายถึง ชื่อเฉพาะของภาษากูยอีกถิ่นหนึ่งที่เรียกตนเองว่า กวย ซึ่งถือว่าเป็นภาษาถิ่นของภาษากูย

ลักษณะความผูกพันของชาวบ้าน และบ่งบอกถึงความเป็นชาติพันธุ์เดียวกัน ยึดเหนี่ยวให้สังคมของชาวกาย เป็นปึกแผ่น แม้ว่าในปัจจุบันความเชื่อนั้นลดลงไปบ้างซึ่งมีสาเหตุมาจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีการศึกษาทางมานุษยวิทยาและคติชนวิทยา

การศึกษาวิเคราะห์บทสืบทอดของชาวกูย อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับ มนุษย์ จึงต้องใช้วิธีการศึกษาทางมานุษยวิทยาและคติชนวิทยามาประกอบ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา วิเคราะห์ ดังเอกสารที่เกี่ยวข้อง ต่อไปนี้

ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์ (2529) กล่าวถึง วิธีการศึกษาคติชาวบ้านและการเก็บรวบรวมข้อมูลไว้ใน หนังสือมานุษยวิทยากับการศึกษาคติชาวบ้านว่า การเลือกวิธีการศึกษาคติชาวบ้านนั้นขึ้นอยู่กับผู้ทำการ ศึกษาและสาขาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา โดยได้แบ่งวิธีการศึกษาคติชาวบ้านที่นิยมใช้ ดังนี้

1. วิธีการแสวงหาจุดกำเนิดของคติชาวบ้าน

วิธีการแสวงหาจุดกำเนิดของคติชาวบ้านนี้ผู้เขียนได้เสนอแนะรูปแบบการศึกษาไว้ว่า ผู้ศึกษาไม่จำเป็นต้องยึดมั่นในทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งโดยเฉพาะ เพราะคติชาวบ้านบางอย่างอาจเกิดแบบพหุกำเนิด คือการ กำเนิดโดยอิสระและเป็นผลมาจากเอกภาพในจิตใจมนุษย์ คติชาวบ้านบางอย่างได้มีการแพร่กระจาย และคติ บ้านเป็นเรื่องที่สะท้อนจากความเป็นจริงทางประวัติศาสตร์ ดังนั้น การศึกษาคติชาวบ้านจึงต้องอาศัยการ วิเคราะห์จากหลักฐานต่าง ๆ มากกว่าการยึดมั่นอยู่ในกรอบของทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่ง

2. วิธีการศึกษารูปแบบหรือโครงสร้างของคติชาวบ้าน

วิธีการศึกษาในรูปแบบนี้จะง่ายกว่าการศึกษาเพื่อแสวงหาจุดกำเนิดของคติชาวบ้าน การศึกษา ลักษณะนี้ทำได้โดยการรวบรวมคติชาวบ้านประเภทที่ต้องการศึกษา แล้วนำมาจัดจำแนกออกเป็นพวกโดยยึด รูปแบบที่แตกต่างกันเป็นเครื่องกำหนด

3. วิธีการศึกษาตามแนวสังคม - จิตวิทยา

เนื่องจากคติชาวบ้านสะท้อนให้เราทราบวิถีชีวิตและบุคลิกภาพของประชาชน การศึกษาสัญลักษณ์ และการแปลความหมายคติชาวบ้านจึงเป็นวิธีการศึกษาอีกวิธีหนึ่ง ระบบสัญลักษณ์ได้แก่ระบบที่ใช้แนวความคิดอย่างหนึ่งแทนความคิดอย่างหนึ่งหรือของอย่างอื่น นักคติชาวบ้านศึกษาความหมายของสัญลักษณ์ต่างๆ ที่ชาวบ้านใช้เพื่อจะได้เข้าใจถึงแนวความคิด อารมณ์ และจิตใจของชาวบ้าน จะได้เข้าใจสภาพหรือลักษณะ สังคมที่แท้จริง

4. วิธีการศึกษากระบวนการถ่ายทอดคติชาวบ้าน

เนื่องจากในศาสตร์ทางคติชาวบ้านมีสมมติฐานว่า คติชาวบ้านถ่ายทอดด้วยปากหรือทางคำพูด จึง ได้มีผู้ศึกษากระบวนการถ่ายทอดเชิงพรรณนาและวิเคราะห์ไว้เป็นจำนวนมาก การศึกษาแนวนี้มุ่งเน้นวิธีการ ที่คติชาวบ้านถ่ายทอดจากปัจเจกบุคคลหนึ่งไปยังอีกปัจเจกบุคคลหนึ่ง และจากวัฒนธรรมหนึ่งไปยังอีก วัฒนธรรมหนึ่ง

การศึกษากระบวนการถ่ายทอดคติชาวบ้านในแบบต่างๆ กันนั้น มีความสำคัญในแง่ที่เป็นการริเริ่ม วางแผนการศึกษา โดยมีระเบียบและวิธีการที่เป็นระบบ แม้จะมีข้อบกพร่องก็เป็นการวางรากฐานทางการ ศึกษา ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาวิธีการและทฤษฎีที่ถูกต้องยิ่งขึ้น

การศึกษาคติชาวบ้านทั้ง 4 วิธีการ เป็นการศึกษาในแนวความคิดและทฤษฎีที่แตกต่างกัน ซึ่งจะให้ประโยชน์ในด้านการทำความเข้าใจคติชาวบ้านแง่มุมต่าง ๆ ซึ่งเน้นที่ชาวบ้านโดยตรง จะทำให้ผู้ศึกษาสามารถเข้าใจคติชาวบ้านในแง่ต่าง ๆ ได้ดีขึ้น

งามพิศ สัตย์สงวน (2542) กล่าวไว้ในหนังสือ การวิจัยทางมานุษยวิทยาว่า การศึกษาทางมานุษยวิทยาเป็นการแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ เกี่ยวกับพฤติกรรมทุกด้านของมนุษย์ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยที่มีลักษณะเฉพาะ และแตกต่างไปจากงานวิจัยในสังคมศาสตร์สาขาอื่น ๆ และข้อมูลที่ใช้เป็นข้อมูลการวิจัยทางภาคสนาม

ลักษณะของงานวิจัยสนามคือ การเลือกศึกษาชุมชนหนึ่ง ๆ ภายในบริบทของสิ่งแวดล้อมของชุมชนนั้น ๆ งานวิจัยสนามทางมานุษยวิทยาจึงมีลักษณะเฉพาะ และมีลักษณะสำคัญหลาย ๆ อย่าง ดังต่อไปนี้

1. การอยู่อาศัยในชุมชนที่เลือกศึกษา คือ การเข้าไปใช้ชีวิตประจำวันร่วมกับชาวบ้านหรือประชากรที่ศึกษา เพื่อทำความเข้าใจกับวิถีชีวิตของชุมชน ซึ่งต้องให้ความสำคัญและสนใจกับสิ่งภายนอกที่มีผลกระทบต่อชุมชนนั้น ๆ ด้วย เช่น สิ่งแวดล้อม ลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ การสื่อสาร การคมนาคม ทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนลักษณะของประชากรอย่างละเอียด

2. การสังเกตพฤติกรรมและการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม คือการพยายามเก็บรวบรวมข้อมูลโดยอาศัยหลักการที่สำคัญที่สุดของงานวิจัยสนาม คือการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และมีส่วนในกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับชาวบ้านให้มากที่สุด เพื่อให้ชาวบ้านเกิดความไว้วางใจ และยอมรับผู้วิจัยมากขึ้น

3. การใช้เวลาในสนามวิจัย เพื่อความมั่นใจในการเก็บรวบรวมข้อมูลว่าสามารถรวบรวมข้อมูลได้มาก และเป็นข้อมูลที่แท้จริงของชุมชนนั้น

4. การใช้เทคนิคหลายรูปแบบ สิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับนักวิจัยคือต้องสังเกตและรวบรวมข้อมูลอย่างละเอียด วางตัวเป็นกลางกับข้อมูล ละทิ้งอคติให้มากที่สุด ซึ่งจะมีผลดี เพราะจะทำให้มองเห็นธรรมชาติที่แท้จริงของชุมชนนั้นได้มากขึ้น อคตินี้อาจลดได้โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยหลาย ๆ รูปแบบให้มากที่สุด เช่น ใช้การสำรวจ การสัมภาษณ์ การเก็บข้อมูลทางประชากรและข้อมูลเครือญาติ การสัมภาษณ์ แบบสอบถาม เป็นต้น การเก็บข้อมูลโดยวิธีผสมผสานหลายรูปแบบอาจมีปัญหาบ้าง จึงต้องเลือกรูปแบบการวิจัยให้เหมาะสมกับการณ์

นอกจากลักษณะเฉพาะของงานวิจัยสนามแล้ว สิ่งสำคัญที่นำมาใช้ในการศึกษาในครั้งนี้คือทฤษฎีและระเบียบวิธีทางมานุษยวิทยา ที่ควรนำมากล่าวในที่นี้ 2 ทฤษฎี คือ

ทฤษฎีการหน้าที่นิยม ซึ่งมีความคิดหลักว่า วัฒนธรรมสนองความต้องการของมนุษย์ 3 ประการ คือ

1. ความต้องการจำเป็นพื้นฐาน คือ ความต้องการที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีพเพื่อมีชีวิตอยู่ เช่น ต้องการอาหารและที่อยู่อาศัย

2. ความต้องการจำเป็นขั้นที่สอง จะเกี่ยวกับการร่วมมือกันทางสังคมเพื่อแก้ปัญหาพื้นฐาน และทำให้ร่างกายได้รับการตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐาน เช่น การบริการต่าง ๆ และการควบคุมทางสังคม

3. ความต้องการจำเป็นขั้นที่สาม คือความต้องการเพื่อความมั่นคงด้านจิตใจ เช่น ต้องการความสงบทางใจ ความกลมกลืนกันทางสังคม และเป้าหมายของชีวิต ระบบสังคมที่สนองความต้องการเหล่านี้ ได้แก่ ความรู้ กฎหมาย ศาสนา นิยายปรัมปรา ศิลปะ และเวทมนตร์คาถา โดยทั่วไปเวทมนตร์คาถาทำหน้าที่ให้คนรู้สึกอบอุ่นใจ เพราะงานบางอย่างที่มนุษย์ทำค่อนข้างยากลำบาก และมนุษย์ไม่สามารถคาดการณ์ได้ว่าจะเกิดผลอย่างไรบ้าง ทำให้เกิดความไม่มั่นใจ จึงต้องใช้เวทมนตร์คาถาเข้าช่วย เพื่อทำให้เกิดความมั่นใจมากขึ้น

นอกจากความคิดหลักที่ว่าวัฒนธรรมสนองความต้องการของมนุษย์ 3 ประเภทแล้ว ลักษณะที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของทฤษฎีการหน้าที่นิยมคือ การที่ศึกษาวัฒนธรรมด้านหนึ่งเพื่อจะนำไปสู่การศึกษาระบบวัฒนธรรมทั้งหมด

อีกทฤษฎีหนึ่งคือทฤษฎีโครงสร้างการหน้าที่นิยม ซึ่งมีความคิดหลักว่า ระบบสังคมประกอบไปด้วย โครงสร้าง และกิจกรรมต่างๆ โครงสร้างทางสังคมคือแบบแผนที่อยู่ได้นานโดยประชากรมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม โครงสร้างที่ได้มาจากการกระทำระหว่างกันในสังคมจากบรรทัดฐานและกฎเกณฑ์ต่างๆ ของพฤติกรรม และหน้าที่สำคัญของโครงสร้างคือการทำให้เกิดเสถียรภาพทางสังคมและการคงอยู่ของระบบสังคม

บทที่ 2

ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับท้องถิ่นและชาติพันธุ์

การศึกษาถึงข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่และกลุ่มชนที่ศึกษาจะช่วยให้ผู้วิจัยเข้าใจถึงพฤติกรรมในวิถีการดำเนินชีวิต และสามารถนำความรู้ด้านนี้ไปใช้ประกอบการวิเคราะห์บทส่ววิญญ์ของชาวภูยอำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ตามความมุ่งหมายได้ เกี่ยวกับการศึกษาเรื่องดังกล่าวผู้วิจัยได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ตอน คือ ข้อมูลพื้นฐานของจังหวัดสุรินทร์ ข้อมูลพื้นฐานของอำเภอศีขรภูมิ และข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มชาวภูย

การนำเสนอเนื้อหาทั้ง 3 ตอนนั้น ในตอนที่ 1 ซึ่งเป็นความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับจังหวัดสุรินทร์จะกล่าวพอสังเขป ส่วนในตอนที่ 2 และ 3 จะกล่าวอย่างละเอียด ดังต่อไปนี้

2.1 ข้อมูลพื้นฐานของจังหวัดสุรินทร์

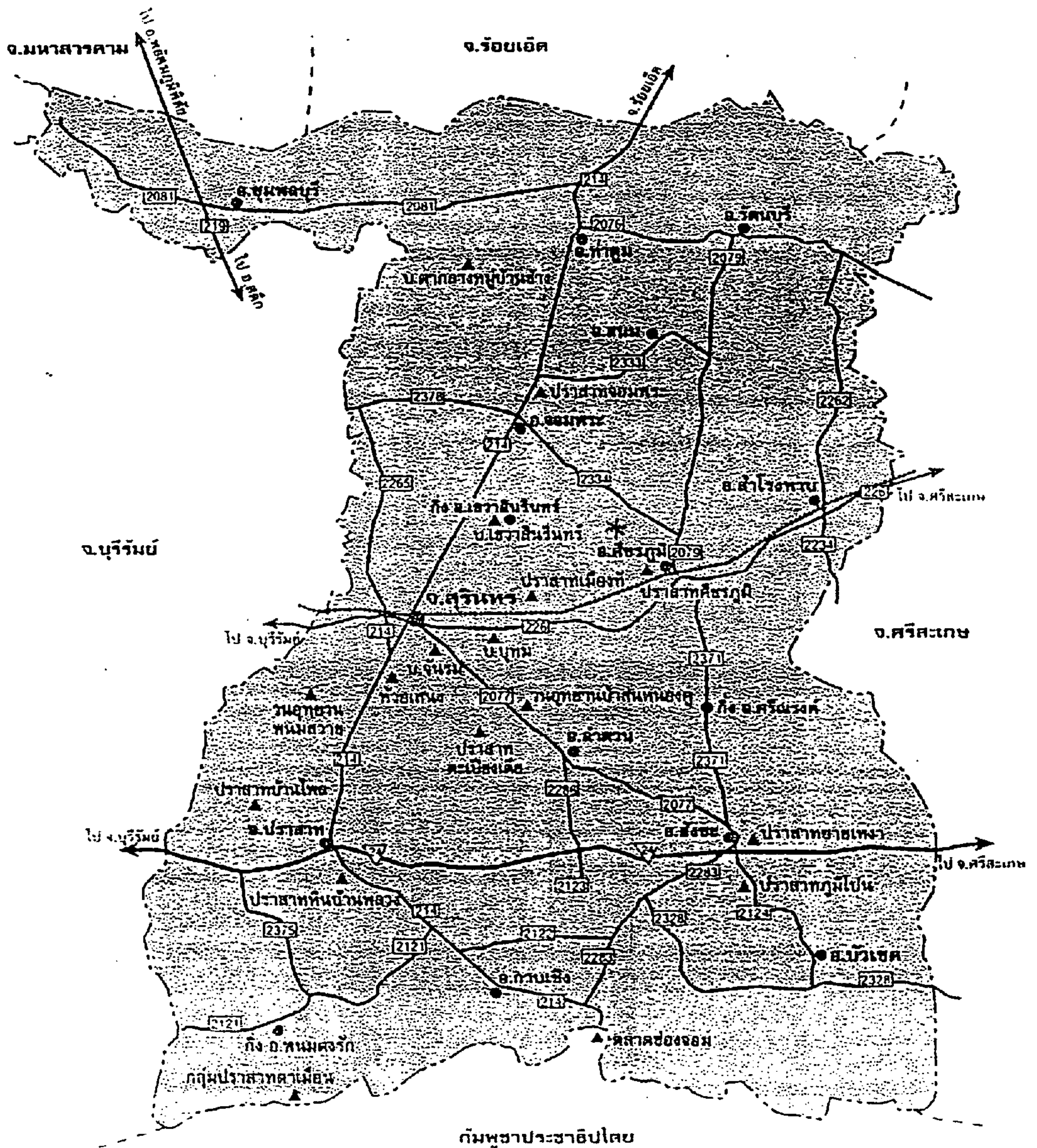
2.1.1 สภาพทั่วไป

2.1.1.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดสุรินทร์ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ระหว่างเส้นแวงที่ 103 - 105 องศาตะวันออก ระหว่างเส้นรุ้งที่ 15 - 16 องศาเหนือ มีพื้นที่ประมาณ 8,124.056 ตารางกิโลเมตร (บรรยายสรุปจังหวัดสุรินทร์. 2543:1) ห่างจากกรุงเทพมหานครโดยเส้นทางรถไฟประมาณ 420 กิโลเมตร และเส้นทางรถยนต์ประมาณ 450 กิโลเมตร จังหวัดสุรินทร์มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดและประเทศใกล้เคียงดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับจังหวัดร้อยเอ็ด และจังหวัดมหาสารคาม
ทิศใต้	ติดต่อกับประเทศกัมพูชาประชาธิปไตยโดยมีทิวเขาพนมดงรักเป็นเขตกันแดน
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับจังหวัดศรีสะเกษ
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับจังหวัดบุรีรัมย์

แผนที่แสดงอาณาเขตจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดใกล้เคียง

ที่มา : บรรยายสรุปจังหวัดสุรินทร์ สำนักงานจังหวัดสุรินทร์ 2543

2.1.1.2 การคมนาคม

1) การคมนาคมเพื่อเข้าถึงจังหวัด

การเดินทางจากกรุงเทพมหานครเพื่อเข้าถึงตัวจังหวัดสุรินทร์สามารถทำได้ 2 ทาง คือทางบกกับทางอากาศ

การเดินทางทางบก สามารถเดินทางได้ด้วยรถไฟสายกรุงเทพฯ – อุบลราชธานี ระยะทางประมาณ 420 กิโลเมตร และเดินทางโดยทางรถยนต์ระยะทางประมาณ 450 กิโลเมตร การเดินทางทั้งทางรถไฟและรถยนต์สามารถเดินทางไปและกลับได้ในวันเดียว

การเดินทางทางอากาศ จังหวัดสุรินทร์ไม่มีสนามบิน แต่ปัจจุบันสามารถใช้บริการของสายการบินไทยกรุงเทพฯ ถึงบุรีรัมย์ ซึ่งเครื่องบินจะลงที่สนามบินสะตึก จังหวัดบุรีรัมย์ จากนั้นจึงเดินทางด้วยรถยนต์ไปยังจังหวัดสุรินทร์ ระยะทางประมาณ 50 กิโลเมตร

2) การคมนาคมภายในจังหวัด

การคมนาคมภายในจังหวัดสุรินทร์ ประชาชนสามารถไปมาหาสู่ติดต่อกันได้อย่างสะดวก รวมทั้งกิจการขนส่งระหว่างหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัดเป็นไปอย่างคล่องตัว เพราะมีการพัฒนาด้านการก่อสร้างถนนเชื่อมต่อระหว่างอำเภอต่างๆ ทั้งจังหวัด

2.1.1.3 ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพภูมิประเทศ ของจังหวัดสุรินทร์มีลักษณะดังนี้

บริเวณด้านเหนือของจังหวัด (คือบริเวณอำเภอชุมพลบุรี อำเภอท่าตูม และอำเภอรัตนบุรี) เป็นที่ราบลุ่ม มีป่าโปร่งและทุ่งหญ้า บางตอนมีแม่น้ำมูลไหลผ่าน

บริเวณตอนกลางของจังหวัด (คือบริเวณอำเภอเมืองสุรินทร์ อำเภอศีขรภูมิ และอำเภอสำโรงทาบ) เป็นที่ราบเหมาะแก่การเพาะปลูก มีที่ราบสูงบ้างเป็นบางตอน

บริเวณตอนใต้ที่ติดต่อกับประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย (คือบริเวณกิ่งอำเภอพนมดงรัก อำเภอกาบเชิง และอำเภอบัวเชด) เป็นป่าทึบ มีภูเขาสูงสลับซับซ้อนหลายลูก ถัดจากบริเวณภูเขาเป็นที่ราบสูงลุ่มๆ ดอนๆ

2.1.1.4 ลักษณะภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศแบ่งฤดูกาลได้ 3 ฤดู ซึ่งสถานีอุตุนิยมวิทยาจังหวัดสุรินทร์ (2544 : 2) ได้รายงานลักษณะภูมิอากาศแต่ละฤดู ดังนี้

ฤดูร้อน เริ่มจากเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤษภาคม อากาศและลมจะแห้งและร้อนจัด น้ำขาดแคลนมาก อุณหภูมิอาจสูงถึง 32.5 องศาเซลเซียสหรืออาจสูงกว่านั้น และมีแดดจัดมาก

ฤดูฝน ส่วนใหญ่ฝนจะเริ่มตกในเดือนพฤษภาคมเรื่อยไปจนถึงเดือนกันยายน แต่ปริมาณน้ำฝนไม่มากนัก ไม่เพียงพอแก่การปลูกข้าวให้ได้ผลเต็มที่ ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย

ประมาณปีละ 1,200 มิลลิเมตร บางฤดูกาลอาจเกิดฝนหลงฤดู คือฝนตกในช่วงฤดูเก็บเกี่ยวทำให้พืชผลเสียหาย เนื่องจากภาวะน้ำท่วมขัง

ฤดูหนาว เฉพาะเดือนธันวาคมและมกราคมอุณหภูมิในเวลากลางคืนจะลดลงถึง 10 องศาเซลเซียส

2.1.2 ประวัติความเป็นมาของจังหวัดสุรินทร์

นักประวัติศาสตร์มีข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับพื้นที่อันเป็นที่ตั้งของจังหวัดสุรินทร์ในปัจจุบันว่าเป็นพื้นที่ที่มีกลุ่มชนอาศัยอยู่ตั้งแต่สมัยที่ขอมเรืองอำนาจ คือเมื่อประมาณ 2,000 ปีล่วงมาแล้ว (บรรยายสรุปจังหวัดสุรินทร์. 2543 : 1) ในสมัยนั้นขอมแบ่งเขตการปกครองดินแดนแถบนี้ออกเป็น 3 เขต คือเมืองละโว้ (ลพบุรี) เมืองพิมาย และเมืองสทนต์ โดยทั้ง 3 เมืองเป็นเมืองประเทศราชที่มีฐานะเท่าเทียมกัน และขอมกองยึดเอาเมืองสุรินทร์เป็นเมืองหน้าด่านขนาดใหญ่ เพื่อติดต่อทั้ง 3 เมืองและขึ้นตรงต่อนครวัดนครธม ซึ่งเป็นราชธานีของขอมในขณะนั้น เมืองเหล่านี้ในสมัยโบราณมีเส้นทางคมนาคมติดต่อถึงกัน ตามเส้นทางคมนาคมดังกล่าวขอมได้สร้างปราสาทหินไว้หลายแห่งเพื่อเป็นที่พักกำลังพลในระหว่างเดินทาง และเพื่อเป็นสถานที่ประกอบพิธีสักการะบูชาเทพเจ้าตามลัทธิศาสนาพราหมณ์ (ยุพดี จรรย์ยานนท์. 2522 :32) ดังจะสังเกตได้จากซากปรักหักพังของปราสาทหินในจังหวัดสุรินทร์ในปัจจุบันที่มีอยู่มากมายเรียงรายตามท้องที่อำเภอต่างๆ และตามบริเวณชายแดน ซึ่งส่วนมากเป็นปราสาทหินขนาดเล็ก จำนวนอายุได้ประมาณ 1,100 ปีเศษ (ประวิติมหาดไทยส่วนภูมิภาคจังหวัดสุรินทร์. 2536 : 36)

ปลายพุทธศตวรรษที่ 17 ขอมเสื่อมอำนาจลง อาณาจักรสุโขทัยเริ่มมีบทบาทขึ้นและสามารถครอบครองดินแดนบริเวณนี้ได้ ขอมต้องถอยร่นข้ามเทือกเขาพนมดงรักเข้าสู่ดินแดนกัมพูชาประชาธิปไตยในปัจจุบัน ทำให้พื้นที่บริเวณเดิมนี้อุบัติพล่อยให้กว้างว่างเปล่าจนกลายเป็นป่าดงอยู่ยาวนาน (บรรยายสรุปจังหวัดสุรินทร์. 2543 : 1)

ครั้นในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย พ.ศ. 2260 ชาวพื้นเมืองกลุ่มหนึ่งที่เรียกตัวเองว่า “กูย” และมาเรียกกันภายหลังว่า “ส่วย” ได้อพยพมาจากเมืองอัตปือแสนแป แคว้นจำปาศักดิ์ ซึ่งขณะนั้นเป็นดินแดนของราชอาณาจักรไทยอยู่ ชนกลุ่มนี้มีความรู้ความสามารถในการจับช้างป่ามาเลี้ยงไว้ใช้งาน การอพยพของชนกลุ่มนี้มีหลายกลุ่มด้วยกัน แต่ละกลุ่มมีหัวหน้าควบคุม และมาตั้งหลักแหล่งในพื้นที่ ดังนี้

กลุ่มที่ 1 มาตั้งหลักแหล่งที่บ้านเมืองที (ปัจจุบันคือเขตบ้านเมืองที ตำบลเมืองที อำเภอเมืองสุรินทร์) หัวหน้าชื่อ “เซียงปุม”

กลุ่มที่ 2 มาตั้งหลักแหล่งที่บ้านกุดหวายหรือเมืองเตา (ปัจจุบันคือเขตอำเภอรัตนบุรี) หัวหน้าชื่อ “เซียงสี” หรือ “ตากะอาม”

กลุ่มที่ 3 มาตั้งหลักแหล่งที่บ้านเมืองสิง (ปัจจุบันคือเขตอำเภอจอมพระ) หัวหน้าชื่อ “เซียงสง”

กลุ่มที่ 4 มาตั้งหลักแหล่งที่บ้านโคกลำดวน (ปัจจุบันคือเขตอำเภอขุนซัน จังหวัดศรีสะเกษ) หัวหน้าชื่อ “ตากะจะ” หรือ “เซียงขัน”

กลุ่มที่ 5 มาตั้งหลักแหล่งที่บ้านอจนะปะเน็งหรือโคกอจนะ (ปัจจุบันคือเขตอำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์) หัวหน้าชื่อ “เชียงมะ”

กลุ่มที่ 6 มาตั้งหลักแหล่งที่บ้านกุดปะไท (ปัจจุบันคือเขตบ้านจารย์พัฒนา อำเภอศีขรภูมิ) หัวหน้าชื่อ “เชียงไชย”

หัวหน้าหมู่บ้านเมืองที่ซึ่งภายหลังได้รับบรรดาศักดิ์เป็นหลวงสุรินทร์ภักดี ได้ขอให้เจ้าเมืองพิมายกราบบังคมทูลขอพระกรุณาโปรดเกล้าฯ จากพระเจ้าอยู่หัวพระที่นั่งสุริยามรินทร์ เพื่อขอย้ายหมู่บ้านจากบ้านเมืองที่มาตั้งบริเวณบ้านคูประทายบริเวณซึ่งเป็นที่ตั้งเมืองสุรินทร์ในปัจจุบันนี้ เนื่องจากเห็นว่าเป็นบริเวณที่มีความเหมาะสม มีกำแพงล้อมรอบ 2 ชั้น มีน้ำอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเป็นที่อยู่อาศัยและการเพาะปลูก ต่อมาหลวงสุรินทร์ภักดีได้กระทำความดีความชอบเป็นที่โปรดปราน พระเจ้าอยู่หัวพระที่นั่งสุริยามรินทร์จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยกบ้านคูประทายเป็นเมืองประทายสมันต์ เลื่อนบรรดาศักดิ์จากหลวงสุรินทร์ภักดีเป็นพระยาสุรินทร์ภักดีศรีณรงค์จางวาง ให้เป็นเจ้าเมืองปกครองเมืองประทายสมันต์

ล่วงมาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ เมื่อปี พ.ศ. 2329 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้เปลี่ยนชื่อเมืองประทายสมันต์เป็นเมืองสุรินทร์ หมายถึงเมืองของพระอินทร์ผู้เก่งกล้าสามารถ (ยุพดี จรรย์านนท์. 2522 : 27)

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบบเทศบาลตามอย่างชาติตะวันตก จึงได้แต่งตั้งพระกรังศรีบุรีรักษ์ (สุข สุमानนท์) ให้ดำรงตำแหน่งข้าหลวงประจำจังหวัดเป็นคนแรก

จากชื่อและประวัติศาสตร์ของจังหวัดสุรินทร์ดังกล่าวนี้ จังหวัดสุรินทร์จึงได้กำหนดตราสัญลักษณ์ประกอบด้วย พระอินทร์ประทับขัดสมาธิบนหลังช้าง หัตถ์ขวาทรงตรี หัตถ์ซ้ายทรงพระแสงขอช้าง มีภาพปราสาทปรักหักพังเป็นฉากเบื้องหลัง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเป็นมาของจังหวัดสุรินทร์ได้เป็นอย่างดี

2.1.3 ลักษณะประชากร

ในปี 2543 จังหวัดสุรินทร์มีประชากรรวม จำนวน 1,325,694 คน ประชากรในจังหวัดสุรินทร์มีภาษาพูดที่แตกต่างกันเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มพูดภาษาเขมร กลุ่มพูดภาษาญาย และกลุ่มพูดภาษาไทยอีสาน

2.1.3.1 กลุ่มพูดภาษาเขมร

ประชากรกลุ่มที่พูดภาษาเขมร หรือชาวไทยเขมร หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “เขมรสูง” เนื่องจากพื้นที่ด้านเทือกเขาพนมดงรักฝั่งชายแดนไทยมีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่สูง เมื่อ

* ตำแหน่งข้าหลวงประจำจังหวัดเทียบเท่ากับตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดในปัจจุบัน

มองจากฝั่งประเทศไทยจะเห็นพื้นที่ของประเทศกัมพูชาประชาธิปไตยอยู่ต่ำกว่า จึงเรียกชาวเขมรในประเทศกัมพูชาประชาธิปไตยว่า “เขมรต่ำ”

ในจังหวัดสุรินทร์มีประชากรชาวเขมรกระจายอยู่ทั่วไปประมาณร้อยละ 50 ของประชากรทั้งหมด ประชากรกลุ่มนี้ยังยึดมั่นในเอกลักษณ์ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ของตนเองได้อย่างเหนียวแน่น โดยเฉพาะด้านภาษาและความเชื่อ เช่น ความเชื่อด้านไสยศาสตร์ เครื่องราง และการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ชาวไทยเขมรจะใช้ภาษาเขมรในการสื่อสารในกลุ่มของตนเอง และจะใช้ภาษาไทยเมื่อต้องติดต่อสื่อสารกับคนต่างกลุ่ม

2.1.3.2 กลุ่มพูดภาษากูย

กลุ่มประชากรที่พูดภาษากูยในจังหวัดสุรินทร์มีประมาณร้อยละ 30 ของประชากรทั้งหมด และส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในแถบอำเภอศีขรภูมิ ลำโรงทับ ท่าตูม จอมพระ และสนม มีเป็นส่วนน้อยที่กระจายอยู่ตามเขตอำเภออื่นๆ กลุ่มชาวกูยในอำเภอต่างๆ ดังกล่าวนี้นี้มีสำเนียงพูดแตกต่างกันไปบ้างตามแต่ละท้องถิ่นแต่ก็สามารถสื่อสารเข้าใจกันได้ ในปัจจุบันกลุ่มคนที่พูดภาษากูยได้ลดจำนวนลงเนื่องจากเกิดการผสมผสานกับกลุ่มคนไทยเขมรและไทยอีสาน เราจึงพบว่ากลุ่มคนที่พูดภาษากูยมีอยู่เพียง 2 อำเภอ คือ อำเภอศีขรภูมิและอำเภอลำโรงทับ

2.1.3.3 กลุ่มพูดภาษาอีสาน

กลุ่มประชากรที่พูดภาษาอีสานในจังหวัดสุรินทร์เป็นกลุ่มประชากรที่อพยพมาจากจังหวัดอุบลราชธานีและศรีสะเกษ ประชากรกลุ่มนี้กระจายอยู่ทั่วไปทั้งจังหวัด แต่มีเป็นส่วนน้อยเมื่อเทียบกับชาวไทยเขมรและชาวกูย อย่างไรก็ตาม วิถีวัฒนธรรมของชาวไทยอีสานกลับมีอิทธิพลสูงต่อกลุ่มชาวกูยที่อาศัยอยู่ก่อนแล้ว จึงทำให้ภาษาและวัฒนธรรมบางอย่างของชาวไทยอีสานเกิดการผสมผสานเข้ากับวัฒนธรรมเดิมของกูย และเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางในกลุ่มของชาวกูยด้วย

2.1.4 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

ประชากรในจังหวัดสุรินทร์ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ที่สำคัญคือการปลูกข้าว รองลงมาได้แก่ ข้าวโพด อ้อย มันสำปะหลัง ถั่วเขียว ปอแก้ว ยางพารา หม่อนไหม และพืชผัก นอกจากนี้แล้วการทอผ้าไหมยังเป็นอาชีพเสริมที่สำคัญที่ช่วยเสริมรายได้เมื่อว่างเว้นจากการทำนา กิจกรรมการทอผ้าไหมของจังหวัดสุรินทร์มีชื่อเสียงมากโดยเฉพาะที่อำเภอศีขรภูมิและกิ่งอำเภอเขวาสินรินทร์

2.1.5 ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม

จังหวัดสุรินทร์มีลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมโดยสังเขป ดังนี้

2.1.5.1 สภาพการเมืองการปกครอง

จังหวัดสุรินทร์ แบ่งการปกครองออกเป็น 13 อำเภอ 4 กิ่งอำเภอ
159 ตำบล 2,011 หมู่บ้าน (บรรยายสรุปจังหวัดสุรินทร์. 2543 : 4)

2.1.5.2 การศึกษา

จังหวัดสุรินทร์เป็นจังหวัดที่จัดการศึกษาตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษา
ถึงระดับอุดมศึกษา มีสถานศึกษาทั้งของภาครัฐและเอกชนหลายแห่งเพียงพอต่อการให้บริการแก่ประชาชน
ในจังหวัดสุรินทร์ และยังสามารถให้บริการแก่ประชาชนในจังหวัดใกล้เคียงอีกด้วย

2.1.5.3 การสาธารณสุข

จังหวัดสุรินทร์มีสถานบริการสาธารณสุขของภาครัฐและเอกชน โดยมี
โรงพยาบาลประจำจังหวัดสุรินทร์เป็นหน่วยงานหลัก

2.1.5.4 การศาสนา

ประชากรในเขตจังหวัดสุรินทร์ร้อยละ 99.86 นับถือศาสนาพุทธ ซึ่งจะ
นับถือควบคู่กับไสยศาสตร์ตามความเชื่อดั้งเดิมของชุมชน (100 ปี ศีขรภูมิ. 2543: 4)

2.2 ข้อมูลพื้นฐานของอำเภอศีขรภูมิ

2.2.1 สภาพโดยทั่วไป

2.2.1.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

อำเภอศีขรภูมิอยู่ห่างจากตัวจังหวัดไปทางทิศตะวันออก 34 กิโลเมตร
มีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับอำเภอสนม อำเภอรัตนบุรี
ทิศใต้	ติดต่อกับอำเภอสังขะ อำเภอลำดวน กิ่งอำเภอศรีณรงค์
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับอำเภอสำโรงทาบ
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอำเภอเมือง อำเภอจอมพระ

2.2.1.2 ลักษณะภูมิประเทศ

พื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่ม มีพื้นที่ประมาณ 561,623 ตารางกิโลเมตร หรือ 350,008 ไร่ สูงจากระดับทะเลปานกลาง คือประมาณ 130 – 150 เมตร ลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทราย ขาดความอุดมสมบูรณ์ ขาดแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร

2.2.1.3 ลักษณะภูมิอากาศ

อำเภอศีขรภูมิแบ่งฤดูกาลออกเป็น 3 ฤดู คือ ฤดูฝน ฤดูร้อน และฤดูหนาว แต่ละฤดูก็มีลักษณะภูมิอากาศโดยรวมเช่นเดียวกันกับลักษณะภูมิอากาศของจังหวัดสุรินทร์ดังกล่าวแล้ว อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันสภาพภูมิอากาศของอำเภอศีขรภูมิที่เป็นอุปสรรคต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม คือความแปรปรวนของสภาพอากาศ ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล

2.2.1.4 โครงสร้างพื้นฐาน

1) การคมนาคมขนส่ง

อำเภอศีขรภูมิติดต่อกับอำเภอใกล้เคียงได้สะดวกและรวดเร็วทั้งทางรถไฟและรถยนต์ สำหรับการคมนาคมระหว่างหมู่บ้านสู่ตัวอำเภอศีขรภูมิจะมีรถโดยสารหมู่บ้านวิ่งเข้าออกเป็นประจำทุกวัน โดยมากมักจะวิ่งรอบเดียวคือ เข้าเมืองในตอนเช้าและกลับในตอนเย็น

2) การสื่อสาร

การสื่อสารได้แก่การบริการโทรศัพท์ ไปรษณีย์ ภายในเขตอำเภอศีขรภูมิได้ให้บริการในด้านนี้แก่ชุมชนทุกหมู่บ้าน

3) สาธารณูปโภค

จากเอกสารบรรยายสรุป 100 ปี ศีขรภูมิ (2543 : 10) ได้รายงานเรื่องการสาธารณูปโภคในส่วนของไฟฟ้าว่า อำเภอศีขรภูมิมีจำนวน 26,132 หลังคาเรือน และมีไฟฟ้าใช้แล้ว 21,761 หลังคาเรือน คิดเป็นร้อยละ 83.27 จึงเห็นได้ว่าหมู่บ้านเกือบทั้งหมดมีไฟฟ้าใช้

2.2.2 ประวัติความเป็นมาของอำเภอศีขรภูมิ

อำเภอศีขรภูมิแต่เดิมเรียกว่า “ศีขรภูมิพิสัย” แต่เมื่อเวลาผ่านไปผู้คนเห็นว่ายาวเกินไปเรียกลำบาก จึงเรียกว่า “ศีขรภูมิ” และเป็นชื่อทางการมาจนถึงปัจจุบัน

เอกสารสรุป 100 ปี ศีขรภูมิ (2543 : 2) กล่าวถึงประวัติของอำเภอศีขรภูมิไว้ว่า แต่เดิมพื้นที่อำเภอศีขรภูมิเป็นที่อยู่ของชาวกูยที่อพยพมาจากฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงเข้าสู่ภาคอีสานของประเทศไทยทางจังหวัดอุบลราชธานี และโยกย้ายเรื่อยมาจนถึงจังหวัดสุรินทร์ ชาวกูยที่อพยพเข้ามาในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ครั้งนั้นมีอยู่ด้วยกัน 6 กลุ่ม

ชาวภูมิมิบทบาทขึ้นในประวัติศาสตร์ไทยเมื่อสมัยอยุธยาตอนปลาย กล่าวคือ ในรัชกาลของ พระบาทสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 3 พระที่นั่งสุริยามรินทร์ ช้างเผือกได้แตกโรงจากเมืองหลวงมุ่งสู่ป่าทาง ทิศตะวันออก สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ 2 พี่น้อง (ซึ่งนักประวัติศาสตร์ต่างสันนิษฐานว่า หมายถึง สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช และกรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท) เป็นหัวหน้าไพร่พล ออกติดตาม เมื่อเดินทางมาถึงเมืองพิมายทราบข่าวว่า บริเวณที่เรียกว่า “ป่าดง” มีชนกลุ่มหนึ่งอาศัยอยู่ ชน กลุ่มนี้มีความชำนาญในการจับช้าง ซึ่งถ้าหากสอบถามก็คงทราบเรื่องเกี่ยวกับช้างเผือกนี้บ้าง 2 พี่น้องจึงเดิน ทางมาสู่บริเวณ “ป่าดง” (ปัจจุบันคือท้องที่จังหวัดบุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี)

หลังจากเดินทางพบกลุ่มชาวภูมในดินแดนป่าดงดังกล่าว แล้วสอบถามได้ความว่าพบเห็น ช้างเผือกเชือกหนึ่งมีเครื่องประดับทั้ง 2 ข้าง ช้างนั้นลงมาเล่นน้ำที่หนองโชค (ปัจจุบันคือพื้นที่เขตอำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์) กลุ่มชาวภูมจึงได้รวบรวมกำลังทั้ง 6 กลุ่ม ช่วยกันประกอบพิธีกรรมจับช้างเผือกเชือก นั้น และประกอบพิธีควดช้าง พร้อมทั้งสมโภชช้างที่บ้านเมืองที (เจริญ ไวรวัจนกุล. 2542 : 40) หลังจากนั้น จึงได้นำช้างกลับสู่กรุงศรีอยุธยาโดยชาวภูมได้ติดตามลงมาด้วย ในการเดินทางสู่กรุงศรีอยุธยาครั้งนั้นชาวภูม ได้จัดเตรียมหาของป่าลงมาทูลเกล้าฯ ด้วย เครื่องราชบรรณาการของป่าที่นำไปทูลเกล้าฯ ได้แก่ ไม้ หวาย อย่างละ 3 มัด เนื้อทรายอย่างละ 4 ตัว เต่า ตะกวดอย่างละตัว ทั้งหมดนี้ถือว่าเป็นสัญลักษณ์แห่งความซื่อสัตย์ของชาวภูมที่ได้จากท้องถื่น ทำให้หัวหน้าชาวภูมแต่ละกลุ่มได้รับพระราชทานตราราชสีห์โปรดเกล้าฯ ให้ ปกครองหมู่บ้านโดยขึ้นตรงต่อเมืองพิมาย และต่างก็ได้รับการปูนบำเหน็จรางวัล ดังนี้

เชียงปุม	เป็น	หลวงสุรินทร์ภักดี
เชียงสี	เป็น	หลวงศรีนครเตา
เชียงสง	เป็น	หลวงปราบ
เชียงขัน	เป็น	หลวงแก้วสุวรรณ
เชียงมะ	เป็น	หลวงเพชร
เชียงไชย	เป็น	ขุนไชยสุริยวงศ์

ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานตราราชสีห์ตั้งบ้านจาร พัตร์เป็นเมืองศิขรภูมิพิสัย ตั้งขุนไชยสุริยวงศ์เป็นพระศิขรภูมินุรักษ์ปกครองเมืองศิขรภูมิพิสัยขึ้นตรงต่อเมือง สังขะ เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เปลี่ยนวิธีการบริหารบ้านเมืองตามแบบยุโรป เมืองศิขร ภูมิพิสัยจึงถูกยุบเป็นอำเภอขึ้นตรงกับจังหวัดสุรินทร์ มณฑลอุบลราชธานี พระศิขรภูมินุรักษ์ทูลเกล้าฯ แต่ง ตั้งนายกรทองบุตรชายคนโตเป็นนายอำเภอ และได้รับบรรดาศักดิ์เป็น หลวงสุริยอภัย แต่เนื่องจากไม่เอาใจ ใส่ต่อหน้าที่ราชการจึงรับราชการอยู่เพียง 3 ปี ก็ถูกถอดถอน คณะกรรมการคัดเลือกนายอำเภอคนใหม่จึงมี มติเลือกนายผ่านเมืองเป็นนายอำเภอชั่วคราว ต่อมาคณะกรรมการคัดเลือกนายอำเภอได้เลือกนายทองแก้ว เป็นนายอำเภอ นายทองแก้วได้รับบรรดาศักดิ์เป็นหลวงสุริโยธัยรับราชการได้ 3 ปีก็ถึงแก่กรรม นายผ่านเมืองจึง รักษาการตำแหน่งนายอำเภออีกครั้งหนึ่ง คณะกรรมการคัดเลือกนายอำเภอเห็นว่านายผ่านเมืองมีความ

พิธีควดช้าง คือ พิธีปิดเสนียด ขจัดสิ่งอัปมงคลออกจากตัวช้าง ควด เป็นภาษาถิ่น แปลว่า ขูดหรือกวาด ในที่นี้ใช้ใน ความหมายว่า การชำระล้างสิ่งที่ไม่เป็นมงคล

เหมาะสมจึงทูลเกล้า ฯ แต่งตั้งนายผ่านเมืองเป็นนายอำเภอศีขรภูมิพิสัยตั้งแต่ปี 2451 ซึ่งได้รับบรรดาศักดิ์เป็นหลวงพิชิตสุรินทร์ ดำรงตำแหน่งนายอำเภอนาน 11 ปี (100 ปี ศีขรภูมิ. 2543 : 2)

ในระหว่างที่หลวงพิชิตสุรินทร์เป็นนายอำเภอศีขรภูมิพิสัยอยู่นั้น เห็นว่าที่เดิมไม่เหมาะสม จึงได้โยกย้ายที่ว่าการอำเภออยู่ 2 ครั้ง คือ

ครั้งที่ 1 ย้ายจากบ้านจารพัตรไปอยู่ ณ ท่งกุดไผททางทิศใต้วัดประสาท เนื่องจากขณะนั้นมีทางหลวงแผ่นดินตัดจากนครราชสีมาถึงอุบลราชธานี ผ่านอำเภอศีขรภูมิที่บ้านประสาท ตำบลระแงง จึงย้ายที่ว่าการอำเภอมายูริมทางหลวงที่จุดนี้

ครั้งที่ 2 ย้ายจากริมทางหลวงกุดไผทไปอยู่ ณ บ้านอนันต์ ตำบลยาง เนื่องจากท่งกุดไผทเป็นที่ลุ่ม ในฤดูฝนน้ำท่วมทำให้ไม่สะดวกในการติดต่อราชการ

หลังจากปี 2469 หลวงจรูญจิตประชาได้ย้ายมาเป็นนายอำเภอศีขรภูมิ เส้นทางรถไฟสายตะวันออกเฉียงเหนือจากกรุงเทพ ฯ ถึงอุบลราชธานีได้เปิดให้บริการ นายอำเภอเห็นว่าการย้ายที่ว่าการอำเภอไปอยู่ใกล้สถานีรถไฟน่าจะอำนวยความสะดวกสบายขึ้น จึงได้ย้ายที่ว่าการอำเภอจากบ้านอนันต์ไปอยู่ในบ้านระแงง ตำบลระแงง จนกระทั่งถึงปัจจุบัน

2.2.3 ลักษณะประชากร

ในปี 2543 อำเภอศีขรภูมิมีประชากรทั้งสิ้น 106,822 คน ประชากรส่วนใหญ่อาศัยอยู่ตามชนบทรอบนอกตัวอำเภอ มีประชากรที่เป็นเชื้อสายกูยจำนวน 38,264 คน คิดเป็นร้อยละ 36 ของประชากรทั้งหมด ดังตารางแสดงตำบล หมู่บ้าน และจำนวนประชากรชาวกูยของอำเภอศีขรภูมิ ต่อไปนี้

ตาราง 1 แสดงจำนวนประชากรชาวกูยอำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

ตำบล	หมู่บ้าน	หมู่บ้านกูย	ประชากรชาย	ประชากรหญิง
แตร	21	13	3,118	3,255
ยาง	18	2	409	402
หนองเหล็ก	19	-	-	-
จารพัตร	19	-	-	-
หนองขาว	16	5	968	956
คาลาแมะ	14	12	2,545	2,714
ดริ่ม	17	15	4,023	4,033
หนองบัว	16	10	1,866	1,794
ชางปี	13	-	-	-
กุดหวาย	14	1	275	253
ระแงง	9	-	-	-

ตาราง 1 (ต่อ)

นารุ่ง	9	9	2,296	2,431
ตรมไพร	9	7	2,198	2,484
ผักไหม	11	5	1,128	1,116
รวม	213	79	18,826	19,438

ที่มา : สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

จากตารางจะเห็นว่า ในอำเภอศีขรภูมิมีประชากรชาวภูยอาศัยอยู่เป็นกลุ่มใหญ่ และหนาแน่นมากที่สุด 7 ตำบลคือ แดด คาละมะะ ตริม หนองบัว นารุ่ง ตรมไพรและผักไหม

2.2.4 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

ชาวอำเภอศีขรภูมิมีอาชีพต่าง ๆ พอจะจำแนกได้ 6 ประเภท ดังนี้

2.2.4.1 เกษตรกรรม

เกษตรกรรมหลักเพื่อการยังชีพของชาวอำเภอศีขรภูมิคือการทำนา เลี้ยงสัตว์ การทำนาทำได้เพียงปีละ 1 ครั้ง และปลูกข้าวเจ้าเป็นหลัก ส่วนการเลี้ยงสัตว์เป็นการเลี้ยงเพื่อใช้งาน และบริโภคเป็นหลัก ส่วนเหลือก็ขายบ้าง เช่น วัว ควาย เป็ด ไก่ เป็นต้น

2.2.4.2 อุตสาหกรรมในครัวเรือน

ในเขตอำเภอศีขรภูมิไม่มีโรงงานอุตสาหกรรม มีแต่อุตสาหกรรมในครัวเรือนซึ่งมีไม่มากนัก อุตสาหกรรมในครัวเรือนที่มีชื่อเสียงคือการทำกละแมของชาวไทยอีสาน การทอผ้าไหมของชาวภูย ซึ่งสร้างรายได้ให้กับครอบครัวได้มาก

2.2.4.3 พาณิชยกรรมและการบริการ

การพาณิชยกรรมและการบริการเป็นการลงทุนขนาดเล็ก จำหน่ายสินค้าเพื่อการค้าอุปโภคและบริโภค ร้านค้าขนาดเล็กมีจำนวนมากโดยเฉพาะตามเส้นทางรถไฟ และบริเวณรอบ ๆ สถานีรถไฟ ซึ่งถือเป็นจุดสำคัญในการบริการ เช่น ร้านอาหาร ธนาคาร รถเช่า รถโดยสาร เป็นต้น

2.2.5 การตั้งบ้านเรือนและลักษณะบ้านเรือน

2.2.5.1 การตั้งบ้านเรือน

ชาวบ้านนิยมตั้งบ้านเรือนในที่ราบลุ่ม สำหรับชุมชนเมืองบ้านเรือนจะกระจายตามความเหมาะสมของการค้าขายและการบริการ ส่วนชุมชนชนบทเดิมจะนิยมตั้งบ้านเรือนอยู่รวมกันเป็นกลุ่มและคุ่มเฉพาะ แต่หมู่บ้านที่ตั้งใหม่จะตั้งบ้านเรือนกระจายไปตามทางสัญจร

การตั้งบ้านเรือนนิยมหันหน้าบ้านออกสู่ท้องถนน ในชุมชนเมืองจะมีแนวรั้วแบ่งแยกบ้านแต่ละหลังชัดเจน ยกเว้นตึกแถวเพื่อการพาณิชย์จะไม่มีแนวรั้ว แต่จะมีระยะห่างระหว่างตึกแถวเพื่อให้ทราบว่าเป็นแนวแบ่งเขตที่ดิน ส่วนในชุมชนชนบทส่วนมากไม่มีแนวรั้ว แต่อาจจะปลูกพืชยืนต้นจำพวกกระถินเป็นแนวรั้ว

2.2.5.2 ลักษณะบ้านเรือน

ลักษณะบ้านเรือนของชาวอำเภอสีขรภูมิในปัจจุบัน ในเขตชุมชนเมืองมีลักษณะเป็นอาคารพาณิชย์และตึกแถว 2 ชั้น ทั้งนี้เพื่อการค้าขายเป็นส่วนใหญ่ ส่วนในชุมชนชนบทลักษณะบ้านเรือนโดยมากเป็นบ้านไม้ชั้นเดียว ใต้ถุนสูง บริเวณใต้ถุนได้ใช้ประโยชน์หลายอย่าง เช่น การเลี้ยงสัตว์ การทอผ้า นอกจากนี้มีลักษณะบ้านแบบติดดิน คือ บ้านชั้นเดียวไม่มีบริเวณใต้ถุนบ้าน มีพื้นที่โล่งในตัวบ้านเพื่อการประโยชน์ใช้สอยทั่วไป ไม่มีการแบ่งเป็นห้องต่าง ๆ

2.2.6 ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม

2.2.6.1 สภาพการเมืองการปกครอง

อำเภอสีขรภูมิแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 15 ตำบล 213 หมู่บ้าน และมีเทศบาล 1 แห่ง คือ เทศบาลตำบลระแงง

2.2.6.2 การศึกษา

การจัดการศึกษาในระบบของอำเภอสีขรภูมิมีระดับก่อนประถมศึกษา จนถึงระดับอนุปริญา นอกจากนี้ยังมีศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนของอำเภอสีขรภูมิเพื่อให้โอกาสสำหรับผู้ที่ไม่มีโอกาสเข้าศึกษาในระบบโรงเรียน

2.2.6.3 การศาสนา

ชาวอำเภอสีขรภูมิแทบทั้งหมดนับถือพุทธศาสนา มีเพียงเล็กน้อยที่นับถือศาสนาอิสลาม ในส่วนที่นับถือพุทธศาสนาก็มีการนับถือผีด้วย ความเชื่อในเรื่องโชคลาง ไสยศาสตร์ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของชาวไทยเขมรและชาวกูยยังมีอยู่มากแต่ก็ไม่เปิดเผย การประกอบพิธีกรรมทางพุทธศาสนาจึงมีส่วนเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเซ่นไหว้อยู่เสมอ และพุทธศาสนาก็เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน

2.2.6.4 ประเพณี

อำเภอศีขรภูมิมีประชากรหลายกลุ่มชาติพันธุ์อยู่รวมกัน ได้แก่ ชาวญ้อ ชาวเขมร ชาวไทยอีสาน และชาวจีน ในบรรดาชาติพันธุ์เหล่านี้ชาวญ้อมีจำนวนมากที่สุด และชาวจีนมีจำนวนน้อยที่สุดกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้ได้ผสมกลมกลืนทางประเพณีและวัฒนธรรมกันมายาวนาน การประกอบพิธีกรรมและประเพณีต่าง ๆ จึงมีความคล้ายคลึงกัน เช่น การเกิด การบวช การตาย และกิจกรรมงานรื่นเริง ดังรายละเอียด ต่อไปนี้

1) การเกิด

ประเพณีเกี่ยวกับการเกิดของชาวอำเภอศีขรภูมิจะกระทำเมื่อคลอดบุตรอย่างปลอดภัยแล้ว ปัจจุบันนิยมคลอดที่โรงพยาบาล ยกเว้นในกรณีฉุกเฉินหรืออุบัติเหตุทำให้ไม่สามารถเดินทางมาโรงพยาบาลได้ทันเวลา เมื่อทารกคลอดออกมาแล้วผู้เป็นมารดาจะต้องอยู่ไฟประมาณ 7 – 15 วัน การทำเช่นนี้ก็เพื่อรักษาบาดแผลจากการคลอด และเร่งให้มารดามีน้ำนมมาก

เมื่อเด็กอายุได้ 2 เดือนหรือมากกว่านั้นเล็กน้อย ครอบครัวของเด็กจะทำพิธีแบ่งเด็กให้แม่กำเนิดของเด็กเอง ทั้งนี้ จากความเชื่อที่ว่าเด็กทุกคนมีแม่กำเนิดของเขา เมื่อเขาโตขึ้นแม่กำเนิดจะมาเอาตัวไป ครอบครัวของเด็กจึงต้องแบ่งเด็กให้แม่กำเนิดเพื่อการรักษาชีวิตของเด็ก โดยการนำไข่ต้มสุกแล้วพร้อมด้วยดอกไม้ ธูป เทียน บูชาเพื่อกล่าวคำขอร้องต่อแม่กำเนิด หลังจากนั้นจึงแบ่งไข่ต้มออกเป็น 2 ซีก ซีกหนึ่งเอาไว้ที่ตุ่มน้ำบริเวณบ้าน อีกซีกหนึ่งให้เด็กทารกรับประทาน โดยบดไข่แดงให้ละเอียดแล้วป้อนให้เด็ก เมื่อเสร็จพิธีก็ถือว่าได้แบ่งเด็กให้แม่กำเนิดแล้ว ซึ่งเชื่อว่าเด็กทารกจะปลอดภัย

2) การบวช

การจัดงานบวชจะนิยมจัดในช่วงเดือน 6 (เดือนพฤษภาคม) และก่อนเข้าพรรษาของทุกปี การจัดงานบวชในเขตอำเภอศีขรภูมินิยมว่าจ้างช่างจากบ้านตากกลาง อำเภอท่าตูมมาร่วมพิธีแห่ناق

3) การตาย

เมื่อมีคนตายในหมู่บ้านจะมีการบอกข่าวคนตายโดยใช้หอวิทยุกระจายข่าวของหมู่บ้าน และการจุดประทัด เมื่อ 4 – 5 ปีก่อนหน้านี้วัดยังไม่กระจายทั่วถึงทุกหมู่บ้าน ชาวไทยเขมรและชาวไทยอีสานจะทำศพโดยการสร้างเชิงตะกอนเผาศพในบริเวณไม่ห่างจากหมู่บ้านมากนัก ส่วนชาวญ้อจะทำศพโดยการฝัง ภายหลังเมื่อมีวัดครบทุกหมู่บ้าน ชาวไทยอีสาน ชาวไทยเขมร และชาวญ้อจึงทำศพโดยการเผา และประกอบพิธีตามพุทธศาสนา

ชาวญ้อเล่าให้ฟังว่า เมื่อมีวัดในหมู่บ้านแล้ว ชาวญ้อได้ร่วมกันขุดกระดูกที่ฝังไว้มาประกอบพิธีเผาศพตามประเพณี โดยจัดงานศพรวมกันทั้งหมู่บ้าน

4) เทศกาลงานรื่นเริง

งานรื่นเริงที่ควรกล่าวถึงคืองานวันไหว้ปราสาทศีขรภูมิ ซึ่งจะจัดตรงกับงานแสดงช้างของจังหวัดสุรินทร์ คือประมาณสัปดาห์ที่ 2 – 3 ของเดือนพฤศจิกายนของทุกปี การไหว้ปราสาทของชาวอำเภอศีขรภูมิจะถือเป็นงานใหญ่ ประชากรทุกหมู่บ้านจะมาร่วมแสดงความเคารพต่อปราสาทศีขรภูมิ ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ ในเทศกาลนี้อาจมีกิจกรรมต่างๆ เช่น การแสดงของนักเรียน การแสดงสินค้าของแต่ละหมู่บ้าน และมหรสพ เป็นต้น

2.3 ข้อมูลพื้นฐานของชาวกูย

2.3.1 ประวัติชาวกูย

ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประวัติของชาติพันธุ์กูยเพื่อให้ทราบถึงถิ่นฐานเดิม การอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยของชาวกูย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.3.1.1 ถิ่นฐานเดิม

กลุ่มชาติพันธุ์ที่เรียกตนเองว่ากูย กูย โกย หรือกวย หรือที่คนไทยรู้จักกันในนามว่า “ส่วย” จัดอยู่ในกลุ่มตระกูลมอญ—เขมร (Mon – khmer) เป็นเลือดผสมระหว่าง เวดิด (Weddid Proto – Australian) กับเมลานีเซียน (Melanesian) (สมหมาย ชินนาค. 2539 : 23) ลักษณะของชาวกูยโดยทั่วไปมีผิวดำ สูงปานกลาง จมูกแฉก ผมหยัดตรงหรือหยิกเล็กน้อย ชาวกูยบางกลุ่มที่ผสมกับพวกนิกรอยด์ผมจะหยิกและมีผิวดำสนิท (ในปัจจุบันไม่ค่อยพบเห็นเท่าใดนัก) กลุ่มที่ผสมกับกลุ่มไทยอีสานจะมีผิวขาว โดยทั่วไปลักษณะรูปร่างของชาวกูยจะคล้ายคลึงกับชาวเขมรและมอญ ซึ่งเป็นกลุ่มที่จัดอยู่ในตระกูลมอญ – เขมรเช่นเดียวกัน (ไพฑูรย์ มีกุล. 2542 : 98) ด้วยเหตุนี้บุคคลทั่วไปจึงไม่สามารถแยกแยะระหว่างชาวกูย ชาวไทยอีสาน และชาวเขมรได้ นอกจากภาษาพูดเท่านั้นที่บ่งบอกความเป็นชาติพันธุ์กูย

ถึงแม้ว่าแต่ละท้องถิ่นจะออกเสียงชื่อกลุ่มชาติพันธุ์กูยต่างกันไปก็ตาม แต่ความหมายของคำว่ากูย กูย โกย หรือกวย มีความหมายเป็นเอกภาพร่วมกันคือ หมายถึงคนทั้งสิ้น

สมทรง บุรุษพัฒน์ (2537 : 5) กล่าวว่า เดิมคนไทยรู้จักและเรียกชาวกูยว่า “เขมรป่าดง” เพราะเดิมทีนั้นชาวกูยอาศัยอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำมูล (ปัจจุบันคือบริเวณจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์ และบุรีรัมย์) เรื่อยไปจนถึงจำปาศักดิ์ สारวัน อัดปือ (บริเวณประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว) เนื่องจากภูมิประเทศของที่อยู่อาศัยเป็นป่าดง และชนกลุ่มนี้ไม่ได้พูดภาษาไทยอีสานหรือภาษาเขมร ชาวไทยจึงเรียกกลุ่มชนที่อาศัยอยู่นั้นว่า “เขมรป่าดง” จนกระทั่งในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ชาวกูยในดินแดนดังกล่าวได้ถูกเกณฑ์แรงงานตามระบบเลิกไพร่ของราชอาณาจักรไทย แต่เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศที่เป็นป่าดงเป็นอุปสรรคต่อการสื่อสารคมนาคม พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า

¹ ระบบเลิกไพร่ เป็นการเกณฑ์แรงงานเข้าสังกัดมูลนายในสมัยอยุธยา โดยไพร่ที่เข้าสังกัดต้องมีการสักตัวเลขไว้ที่ข้อมือเพื่อบอกถึงมูลนายที่ตนสังกัด

เจ้าอยู่หัวจึงได้นำเอาระบบไฟร่ส่วยขึ้นมาใช้ คือให้ชาวเขมรป่าดงต้องส่งส่วย เช่น ครั่ง ไม้เนื้อหอม และของป่าอื่นๆ เข้ามาถวาย แทนการเกณฑ์แรงงานในระบบเลิกไพร่ทั่วไป ระบบการส่งส่วยดังกล่าวจึงทำให้ชาวไทยเรียกชาวเขมรป่าดงว่า "ส่วย" ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

2.3.1.2 การอพยพและการตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย

กลุ่มคนที่เรียกตนเองว่ากวยนี้กระจายอยู่ในบริเวณอินโดจีน โดยเฉพาะ 2 ผังแม่น้ำโขง นับตั้งแต่บริเวณผังลำน้ำมูลของภาคอีสานของประเทศไทยจนกระทั่งถึงเมืองอัตปือแสนแปง สารวัน ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว รวมไปถึงบริเวณบางส่วนของประเทศสาธารณรัฐกัมพูชา ประชาธิปไตยในปัจจุบัน

การศึกษาเรื่องถิ่นกำเนิดรวมทั้งการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวกวยในประเทศไทยนั้น มีผู้สนใจศึกษาค้นคว้าไว้อย่างกว้างขวาง และมีแนวคิดเรื่องถิ่นกำเนิดที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งพอสรุปได้ 2 แนว คือ

1) แนวคิดที่ 1 : แคว้นอัสสัมประเทศอินเดียคือถิ่นกำเนิดของ

ชาวกวย

อิริค ไฮเดนฟาเดน (อ้างในสมหมาย ชินนาค. 2539 : 24) นักชาติพันธุ์วิทยาซึ่งในสมัยรัชกาลที่ 5 เคยเป็นครูฝึกหัดตำรวจในมณฑลอีสาน ประจำอยู่ที่จังหวัดอุบลราชธานี มีความสนใจกลุ่มชนชาติพันธุ์ต่างๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขาได้กล่าวถึงถิ่นกำเนิดของชาวกวยไว้ว่า เดิมชาวกวยอยู่บริเวณตอนเหนือของอินเดีย และภายหลังอพยพลงมาทางใต้สู่สาธารณรัฐสังคมนิยมสหภาพพม่า จนกระทั่งโยกย้ายมาถึงบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยในปัจจุบัน

2) แนวคิดที่ 2 : บริเวณที่อยู่ปัจจุบันคือถิ่นกำเนิดเดิมของชาว

กวย

ไพฑูรย์ มีกุล (2533 : 120) ได้กล่าวโดยอ้างความเห็นของนักประวัติศาสตร์ว่า บริเวณที่อยู่อาศัยปัจจุบันหมายถึงดินแดนที่เป็นภาคอีสานของไทยไปจนถึงบริเวณตอนใต้ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และทางตอนเหนือของกัมพูชาประชาธิปไตยเป็นถิ่นฐานเดิมของชาวกวย และระบุชัดเจนว่า ชาวกวยต่างก็อาศัยอยู่ในบริเวณนี้มานานแล้ว อย่างน้อยก็ตั้งแต่ปีคริสตศักราช 1579 และจะอาศัยหนาแน่นที่บริเวณตอนเหนือของเสียมราฐ กำปงธม ต่อมาได้ย้ายถิ่นข้ามเทือกเขาพนมดงรักเข้ามาอยู่ฝั่งขวาแม่น้ำโขงบริเวณจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์ และบุรีรัมย์ เนื่องจากบริเวณเดิมที่ชาวกวยอาศัยอยู่นั้นเกิดอุทกภัยแทบทุกปี

แนวคิดเกี่ยวกับถิ่นกำเนิดต่างกัน 2 แนวคิด ปัจจุบันจึงยังไม่มีข้อยุติว่า ถิ่นกำเนิดของชาวกวยอยู่ที่บริเวณใด แต่ปัจจุบันมีชาวกวยอาศัยอยู่ที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยหลายจังหวัด ได้แก่ อุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์ บุรีรัมย์ และมหาสารคาม (วรรณา เทียนมี. 2537 : 121)

2.3.1.3 การตั้งถิ่นฐานในจังหวัดสุรินทร์

การเข้ามาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดสุรินทร์ของชาวกูยยังไม่สรุปชัดเจนนัก เนื่องจากมีข้อสันนิษฐานที่ต่างกันไป กล่าวคือ

สมทรง บุรุษพัฒน์ (2537 : 6) กล่าวว่า ชาวกูยอพยพเข้ามาในประเทศไทยทางบริเวณตอนล่างของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเข้ามาในเขตจังหวัดสุรินทร์เป็นจังหวัดแรกตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. 2199 – 2231) อพยพเข้ามาในจังหวัดสุรินทร์ และศรีสะเกษอีกครั้งในช่วงปลายของกรุงศรีอยุธยาไปจนถึงกรุงธนบุรี (พ.ศ. 2245 – 2326)

ประเสริฐ ศรีวิเศษ (2521 : 3) กล่าวว่าชาวกูยอาศัยอยู่บริเวณป่าดงระหว่างแม่น้ำมูลกับเทือกเขาพนมดงรักนับตั้งแต่จังหวัดบุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี ซึ่งเชื่อกันว่าอุบลราชธานีเป็นทางผ่าน ตอนที่ชาวกูยเดินทางอพยพมาจากทางตอนใต้ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ชาวกูยที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานีจึงเป็นชาวกูยที่ตกค้างอยู่ตั้งแต่ครั้งมาจากสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

2.3.1.4 ประชากร

ปัจจุบันไม่มีการสำรวจจำนวนประชากรชาวกูยในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เนื่องจากเป็นการยากที่จะแยกชาวกูยออกจากกลุ่มชาวไทยอีสานและชาวไทยเขมรได้ เพราะมีการแต่งงานข้ามกลุ่มชนกันขึ้นอย่างแพร่หลาย ทำให้เกิดการผสมกลมกลืนทางชาติพันธุ์ค่อนข้างมาก อย่างไรก็ตาม กิติ์ สำนักพัฒนาชุมชน อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ได้สำรวจข้อมูลประชากรชาวกูยเฉพาะในเขตอำเภอศีขรภูมิ เมื่อปี 2544 สรุปได้ดังนี้

ตาราง 2 แสดงจำนวนประชากรชาวกูยในเขตอำเภอศีขรภูมิ

ประชากร	จำนวน (คน)
ชาย	18,826
หญิง	19,438
รวม	38,264

ที่มา : สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

2.3.2. ลักษณะทางวัฒนธรรม

2.3.2.1 ภาษา

ชาวภูยมีภาษาใช้เป็นของตนเอง แต่มีเฉพาะภาษาพูด ไม่มีภาษาเขียน ภาษาภูยเป็นภาษาหนึ่งในตระกูลออสโตรเอเชียติก (Austroasiatic) สาขาย่อยมอญ – เขมร ภาษาภูยใช้ศัพท์ร่วมกับภาษาเขมรจำนวนไม่น้อย เนื่องจากเป็นภาษาร่วมในตระกูลเดียวกัน ตัวอย่างบางคำ เช่น

ตาราง 3 แสดงภาษาเขมรและภาษาภูย

ภาษาเขมร	ภาษาภูย	ความหมาย
อาแมะ	แมะ	แม่
โตนา	จึนา	ไปไหน
ถวด	ถวด	ทวด

นอกจากนี้ภาษาภูยยังรับคำไปจากภาษาไทยโดยเฉพาะไทยอีสานซึ่งเป็นภาษาต่างตระกูลจำนวนมากด้วย เช่น

ตาราง 4 แสดงภาษาไทยอีสานและภาษาภูย

ภาษาไทยอีสาน	ภาษาภูย
ไปตลาด	จืตลาด
ปลาทุ	อากาศู
ผัก	เบือกผัก

2.3.2.2 การตั้งบ้านเรือนและลักษณะบ้านเรือน

ชาวภูยนิยมเลือกสถานที่ใกล้ๆ กับชุมชนเดิมเป็นที่ตั้งบ้านเรือน และนิยมตั้งบ้านเรือนเป็นแนวยึดตามขอบถนน ไม่มีการสร้างแนวรั้วเพื่อแบ่งเขตแดน แต่จะมีทางเดินเท้าที่ใช้ไปมาหาสู่กันระหว่างครัวเรือนเป็นแนวแบ่งเขตแดน ตามแนวเขตมีการปลูกพืชสวนครัวจำพวก กระถิน มะยม เป็นแนวรั้วบ้าน

สำหรับลักษณะบ้านเรือนแบ่งออกได้ 2 ลักษณะ คือ

- 1) บ้านใต้ถุนสูง เป็นบ้านไม้ชั้นเดียว ใต้ถุนสูง หลังคาบ้านมุงด้วยหญ้าคาหรือสังกะสี ตัวบ้านเป็นห้องโล่ง ไม่กั้นเป็นห้องต่าง ๆ พื้นที่ใต้ถุนบ้านจะเป็นที่พักผ่อน บางครัว

เรือนจะปล่อยน้ำเสียลงมาบริเวณใต้นอกชานบ้าน ทำให้บริเวณใต้ถุนบ้านเต็มไปด้วยน้ำครำ จะไม่มีห้องน้ำในบ้าน นิยมสร้างห้องน้ำไว้ข้างบ้านหรือหน้าบ้าน ขึ้นอยู่กับความสะดวก

ภาพประกอบ 1 แสดงลักษณะบ้านใต้ถุนสูงของชาวกูย

2) บ้านติดดิน เป็นลักษณะบ้านแบบใหม่ แต่ตัวบ้านยังนิยมให้เป็นห้องโล่ง ลักษณะของบ้านติดดินมีทั้งที่เป็นบ้านชั้นเดียว และ 2 ชั้น ถ้าเป็นบ้านชั้นเดียวตัวบ้านจะเป็นห้องโล่งใช้เป็นที่พักอาศัย ไม่กั้นเป็นห้องมีห้องครัวและห้องน้ำอยู่ด้านหลังบ้าน ถ้าเป็นบ้าน 2 ชั้น ชั้นล่างจะเป็นห้องโล่ง ด้านหลังของบ้านจะเป็นห้องครัวและห้องน้ำ พื้นที่ว่างบริเวณบ้านจะสร้างยุงข้าวเพื่อเก็บข้าวเปลือก บางครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเสริม เช่น การเลี้ยงไหม ทอผ้า ก็จะใช้พื้นที่บริเวณชั้นล่างวางอุปกรณ์ทอผ้าที่เรียกว่า “กี่ทอผ้า” พาดยาวตามระหว่างเสาบ้าน

ภาพประกอบ 2 แสดงลักษณะบ้านติดดินหมู่บ้านชาวกูย

2.3.2.3 การแต่งกาย

การแต่งกายขณะอยู่บ้านของผู้หญิงสูงอายุชาวกูย ส่วนใหญ่จะนุ่งผ้าถุงลาย และสวมเสื้อคอกระเช้า สวมสร้อยคอลูกปัดพลาสติก หรือเงิน นิยมเสียบดอกไม้ที่ตึงหูที่ได้เจาะรูไว้ ดอกไม้ที่นิยม เช่น มะลิ ก้านใบพลู ส่วนชายสูงอายุจะสวมกางเกงหม้อฮ่อมขาสั้น และไม่สวมเสื้อ เวลาปฏิบัติงานต่าง ๆ ที่ต้องไปวัดหญิงสูงอายุจะสวมเสื้อมีแขน และมีผ้าสไบพาดผ่านลำคอลงมาถึงช่วงเอว ผ้าถุงยังคงสวมเช่นเดิม ส่วนชายสูงอายุจะเปลี่ยนจากกางเกงหม้อฮ่อมขาสั้นเป็นกางเกงขายาว สวมเสื้อแขนยาว บางครั้งใช้ผ้าขาวม้าพาดคอ

ชายวัยกลางคนนิยมสวมกางเกงขายาวทั้งขณะที่อยู่บ้าน ทำงานนอกบ้านและไปวัด สวมเสื้อแขนยาวขณะไปทำงานและไปวัด ส่วนหญิงวัยกลางคนจะสวมเสื้อคอกระเช้าขณะอยู่บ้าน ขณะสวมเสื้อที่ตัดด้วยผ้าไหมมีแขนทับและสวมผ้าถุงที่ตัดด้วยผ้าไหม ส่วนเด็กเล็กและเด็กวัยรุ่นในปัจจุบันจะสวมใส่เสื้อผ้าตามสมัยนิยมที่มีขายตามท้องตลาด

ภาพประกอบ 3 แสดงลักษณะการแต่งกายชาย - หญิงชาวกูย

2.3.2.4 ศาสนาและความเชื่อ

ชาวกูยนับถือพุทธศาสนาแต่การนับถือพุทธศาสนาของชาวกูยก็จะควบคู่กับความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และอำนาจเหนือธรรมชาติอย่างเหนียวแน่น ในสังคมของชาวกูยให้ความสำคัญกับวัดว่าเป็นศูนย์รวมการประกอบพิธีกรรมตามประเพณี และเป็นศูนย์รวมจิตใจเช่นเดียวกับชาวไทยอีสาน

ความเชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์และอำนาจเหนือธรรมชาติโดยเฉพาะเรื่องผีของชาวกูยเป็นสิ่งที่ผูกพันกับชุมชนอย่างแน่นแฟ้น ผีของชาวกูยมีความศักดิ์สิทธิ์และมีระดับความสำคัญที่แตกต่างกัน ดังนี้

1) ผีปะกำ

ผีปะกำเป็นอำนาจศักดิ์สิทธิ์ที่มีความสำคัญ และมีความหมายเป็นอย่างมากต่อกลุ่มชาวกูยเลียงช้าง

ผีปะกำ คือผีบรรพบุรุษของชาวกูยเลียงช้างหรือที่ภาษากูยเรียกว่า “กูยอะจิง” ชาวกูยถือว่า บรรพบุรุษคือผู้มีพระคุณ ความเคารพยำเกรงและความระลึกถึงของลูกหลานที่มีต่อบรรพบุรุษจะเป็นสิ่งที่คอยเตือนใจว่า บรรพบุรุษยังคอยดูแลคุ้มครองรักษาให้ลูกหลานมีความสุขความเจริญและลงโทษเมื่อลูกหลานกระทำความผิดจากจารีตประเพณีที่เคยปฏิบัติกัน

ปะกำคือเชือกบาตที่ใช้สำหรับคล้องช้าง เชือกปะกำที่ได้ประกอบพิธีขึ้นอย่างถูกต้องเป็นเหมือนตัวแทนของบรรพบุรุษที่ทำให้ชีวิตของลูกหลานมีแต่ความสุขความเจริญ และถ้า

ประกอบพิธีเช่นผีปะกำก่อนออกคล้องช้าง คณะคล้องช้างจะปลอดภัย ประสบความสำเร็จ หรือมีโชคลาภในการคล้องช้างในครั้งนั้น

การนับถือผีปะกำจะมีอยู่เฉพาะในกลุ่มเครือญาติสายโลหิตใกล้เคียงเท่านั้น แต่ละครอบครัวหรือเฉพาะตระกูลจะมีศาลปะกำเฉพาะ และที่สำคัญพิธีเช่นผีปะกำจะนิยมปฏิบัติเฉพาะชาวภูมิลี้อย่างช้านั้น ในเขตจังหวัดสุรินทร์พบมากในอำเภอท่าตูม ชุมพลบุรี ส่วนชาวกูยในเขตอำเภออื่น ๆ ไม่มีการเลี้ยงช้างจึงไม่มีการเช่นผีปะกำ

2) ผีปู่ตา

ในความเชื่อของชาวกูยผีปู่ตาเป็นผีบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ความเชื่อเรื่องผีปู่ตาปรากฏอยู่ในหมู่บ้านชาวกูยเกือบทุกเขตพื้นที่ อาจเนื่องมาจากเดิมทีนั้น ความเชื่อเรื่องผีปู่ตาเป็นความเชื่อดั้งเดิมของกลุ่มชาวไทยอีสาน แต่การที่ชาวไทยอีสานและชาวกูยมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันอาจทำให้เกิดการถ่ายทอดความเชื่อเรื่องผีปู่ตาสู่กลุ่มชาวกูย ประกอบกับเดิมทีกลุ่มชาวกูยมีความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษอยู่อย่างมากแล้ว จึงไม่ยากนักที่จะรับเอาแนวความเชื่อในเรื่องผีปู่ตานี้มาเป็นแนวปฏิบัติ

สุเทพ สุนทรเกสัช (2511: 251) กล่าวว่า ชาวไทยในภาคอีสานเชื่อว่า ผีปู่ตาก็คือผีของบรรพบุรุษที่ล่วงลับไป เมื่อมีการสร้างบ้านเรือนชาวบ้านจะอัญเชิญผีปู่ตามาคุ้มครองคนในบ้าน มีการสร้างศาล และประกอบพิธีกรรมเช่นสรงเป็นประจำ ในทัศนะของชาวบ้านผีปู่ตาเปรียบเหมือนเทพผู้คุ้มครองบ้านเรือน

ชาวกูยมีคำเรียกผีปู่ตาเป็นภาษาของตนว่า "ยะจี้วะ" (ในบางท้องถิ่นพบว่ามีความแตกต่างออกไปเป็น ยะจัว ยาจุ หรือ หยะจุก กิม) ซึ่งมีความหมายที่แสดงถึงการนับถือผีของบรรพบุรุษอย่างชัดเจน คือ "ยา" เป็นคำนำหน้าเพศชาย "จี้วะ" เป็นคำนำหน้าเพศหญิง ยาจี้วะ จึงหมายถึงทั้งเพศชายและเพศหญิง การนับถือผีปู่ตาของชาวกูยในแต่ละหมู่บ้านมีหลายประเภท ดังนี้

- 2.1) ยาจี้วะเปรียม เป็นผีประจำท้องถิ่น
- 2.2) ยาจี้วะปัด (บางแห่งเรียกว่าหยะจู้ชก) เป็นผีประจำหมู่บ้าน
- 2.3) ยาจี้วะดุง เป็นผีประจำบ้านแต่ละหลัง

ชาวกูยประกอบพิธีเช่นสรงบูชาผีปู่ตากันเป็นประจำทุกปี และเมื่อมีเหตุการณ์หรือจุดเปลี่ยนแปลงของชีวิต เช่น แต่งงาน หรืออพยพย้ายถิ่น เป็นต้น การเช่นสรงบูชาผีปู่ตาของชาวกูยจะประกอบพิธีกันแบบง่าย ๆ และใช้เวลาไม่นานซึ่งจะทำกันบริเวณศาลปู่ตาที่สร้างไว้ใกล้หมู่บ้าน เครื่องเช่นจำพวกอาหารคาวหวาน และเครื่องดื่มก็หาซื้อจากท้องถิ่น โดยมีการปรุงแต่งเครื่องเช่นเป็นพิเศษ ในพิธีนี้เขาจะบอกกล่าวต่อผีปู่ตาเพื่อขอความคุ้มครอง และขอพรบันดาลแต่ความสุขความเจริญอย่างสม่ำเสมอ

ชาวกูยที่บ้านตรึม อำเภอศีขรภูมิ มีการประกอบพิธีกรรมเช่นผีปู่ตาเหมือนชาวกูยในที่อื่น คือจัดพิธีกรรมช่วงเดือน 3 และเดือน 6 (ตรงกับเดือนมีนาคมและพฤษภาคม ตามลำดับ) แต่มีลักษณะแตกต่างจากที่อื่น ๆ คือชาวกูยบ้านตรึมเชื่อว่า ผีบรรพบุรุษของชาวกูยที่บ้านตรึมนี้อาศัยร่างของตะกวด และถือว่าตะกวดเป็นตัวแทนของอาหะ คือ ผีปู่ตาประจำหมู่บ้าน ตะกวดจึงเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นเหมือนบรรพบุรุษ ชาวกูยจะไม่ทำร้ายตะกวด จึงพบเห็นตะกวดเดินผ่านไปตามหมู่บ้านในช่วงฤดูฝน ส่วนช่วงฤดูหนาวตะกวดจะหลบอยู่ในโพรงไม้ ชาวบ้านจะเรียกว่า ตะกวดจำศีล

เกี่ยวกับเรื่องการนับถือตะกวดนี้ ชาวภูยกุ้ยบ้านตรึมเล่าว่า อดีตชาวภูยกุ้ยนับถือ หมูป่าเป็นผีประจำหมู่บ้าน เมื่อออกไปล่าสัตว์ ได้หมูป่า และสัตว์อื่นๆ จะตัดหูหมูไว้ที่บ้านหัวหน้าหมู่บ้าน ต่อ มาหมูป่าถูกล่าจนหมดป่าและเกิดภัยแล้งขึ้น ชาวบ้านจึงรวมกันจัดพิธีประทับทรง (เรียกเป็นภาษาภูยกุ้ยว่า แกลลอ) หาสาเหตุว่าทำไมหมูป่าจึงหมดไป จากการจัดพิธีประทับทรงทำให้ทราบว่า ผีประจำหมู่บ้านไม่พอใจและหนีกลับไปอำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งเป็นถิ่นที่อยู่เดิมของชาวภูยกุ้ยบ้านตรึมเมื่อประมาณ 200 ปีมาแล้ว และไปอยู่ในร่างตะกวดชาวบ้านจึงขอให้หัวหน้าหมู่บ้านไปรับตะกวดที่อำเภอปรางค์กู่มาอยู่บ้านตรึมทราบจนทุกวันนี้

3) ผีเจ้าเข้าทรง

ผีเจ้าเข้าทรงหรือประทับทรงเป็นการนับถือผีเพื่อช่วยในการเสี่ยงทาย และพิสูจน์หาความกระจ่างเมื่อเกิดเหตุการณ์ไม่ปกติขึ้นภายในชุมชน ชาวภูยกุ้ยเชื่อว่าเมื่อมีการอัญเชิญผีเข้า ทรงแล้วจะสามารถหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสิ่งผิดปกติของสิ่งนั้นๆ ตลอดจนจะสามารถหาวิธีการแก้ไขสิ่งที่เกิดขึ้น

การนับถือผีเจ้าเข้าทรงนี้เป็นความเชื่อส่วนหนึ่งที่แสดงถึงลัทธิความเชื่อ ในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และอำนาจเหนือธรรมชาติ ลักษณะการประกอบพิธีคล้ายคลึงกับ "ลำผีฟ้า" ของกลุ่มไทยอีสาน และ "มะมืวด" ของชาวไทยเขมร (อัจฉรา ภาณุรัตน์. 2539 : 392)

ลักษณะผีเจ้าเข้าทรงของชาวภูยกุ้ย มี 2 ลักษณะคือ

3.1) แกลลอ เป็นการประทับทรงวิญญาณชั้นสูง เช่น ปู่ตา เทพารักษ์ เจ้าที่ มีผู้ทำพิธีเพื่อเชิญวิญญาณประทับทรงเพียงคนเดียว เมื่อประทับทรงได้แล้วคนทรงจะบอกเล่าเรื่องราว หรือสาเหตุแห่งความเจ็บป่วยนั้น พร้อมทั้งบอกถึงวิธีแก้ไขด้วย

3.2) แกลมอ เป็นการประทับทรงวิญญาณทั่วไป มีผู้ประกอบพิธีหลายคน และมีดนตรีเป็นเครื่องประกอบพิธี เช่น แคน กลอง การเล่นแกลมอมุ่งประสงค์เพื่อให้คนที่เล่นหรือ บุคคลในครอบครัวยกเกิดสิริมงคล มีความสุขสบาย พ้นจากเคราะห์กรรม และทำนายโชคชะตาของผู้เล่นว่าจะเป็นเช่นไร ถ้าโชคร้ายก็หาวิธีแก้ไขได้โดยการสะเดาะเคราะห์

4) ผีปอบ

ผีปอบหรือที่ชาวภูยกุ้ยเรียกว่า มานะ ในความเชื่อของชาวภูยกุ้ยจัดว่าเป็นผี ชั้นต่ำ เป็นวิญญาณร้ายที่เกิดจากคาถาอาคมและไสยศาสตร์ เป็นผีที่กระทำให้คนอื่นเจ็บป่วย กลุ่มคลั่ง จน กระทั่งเสียชีวิตในที่สุด เมื่อมีคนเจ็บป่วยและชาวบ้านเชื่อว่าเกิดจากการกระทำของผีปอบ ชาวบ้านจะตาม "ครูบา" มาประกอบพิธีเพื่อพิสูจน์ และทำลายให้ผีปอบออกจากร่างของคนป่วยไป

ความเชื่อในเรื่องผีปอบและสาเหตุที่เรียกว่าผีปอบเข้าร่างนั้น สมหมาย ชินนาค (2539) กล่าวว่าชาวบ้านมีความเชื่ออยู่ 3 ประการ คือ

1) เกิดจากการถ่ายทอดทางกรรมพันธุ์ คือ พ่อแม่มีเชื่อผีปอบจะถ่ายทอดการเป็นผีปอบสู่ลูกหลานของตน

2) เกิดจากการเรียนวิชาอาคมแล้วไม่ปฏิบัติตามคำสอนของครูอาจารย์ นำวิชาความรู้ไปใช้ในทางที่ผิด

3) เกิดจากการกระทำของผู้ไม่หวังดีที่เรียกว่า "ถูกของ" โดยมีจุดประสงค์ร้ายเพื่อทำให้ผู้ถูกกระทำกลายเป็นผีปอบไป

ผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผีปอบนั้นถูกสังคมหมู่บ้านรังเกียจ และไม่คบหาสมาคมด้วย ส่วนการที่จะหายจากการเป็นผีปอบนั้นต้องใช้วิชาความรู้ และเวทย์มนตร์คาถาของผู้เป็นครูบาที่ได้รับความเคารพนับถือจากคนในหมู่บ้าน ซึ่งในสังคมชาวกูยจะมีครูบาอยู่แทบทุกหมู่บ้าน

2.3.2.4 ประเพณี พิธีกรรม

ความเชื่อที่ชุมชนยอมรับก่อให้เกิดการประกอบพิธีกรรมเพื่อสนับสนุนในความเชื่อนั้นๆ และเมื่อมีการประกอบพิธีกรรมกันอย่างกว้างขวาง และได้รับการยอมรับกันในชุมชนมากขึ้นก็เกิดการปฏิบัติสืบทอดกันเป็นประเพณี การประกอบพิธีกรรมและประเพณีต่างๆ ของชาวกูยเป็นพิธีกรรมและประเพณีที่เกิดการผสมผสานจากความเชื่อของชนกลุ่มข้างเคียง จนในปัจจุบันไม่สามารถแบ่งและอธิบายได้ว่า ตั้งแต่เริ่มนั้นพิธีกรรมและประเพณีใดบ้างที่เป็นของชาวกูยอย่างแท้จริง รวมทั้งประเพณีและพิธีกรรมที่ปฏิบัติกันนั้นสิ่งใดบ้างที่ชาวกูยหยิบยืมมาจากชนกลุ่มอื่น (วิลาศ โพธิสาร. สัมภาษณ์ : 2544) ประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิตที่สำคัญของชาวกูยที่ควรกล่าวถึง ได้แก่ การเกิด การเลี้ยงดู การอบรมบุตร การสมรส และการตาย

1) ประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิด

ไพฑูรย์ มีกุล (2542 : 94) กล่าวถึงประเพณีเกี่ยวกับการเกิดของชาวกูยว่ามีคำที่ใช้เรียกการเกิดคือคำว่า "กั้วอู" หรือที่ในภาษาไทยอีสานเรียกว่า การอยู่กรรม ซึ่งเป็นประเพณีและพิธีกรรมอันแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาของชาวกูยในสมัยก่อนที่การแพทย์และการสาธารณสุขยังไม่เจริญเต็มที่ การทำคลอดในสมัยก่อนต้องพึ่งพาแมะตะมอบ (หมอดำแย) ซึ่งถือว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญในการทำคลอด การทำคลอดมักจะทำกันที่บ้านหญิงที่มีครรภ์ โดยเลือกเอามุมใดมุมหนึ่งของบ้านเป็นสถานที่ในการทำคลอด แมะตะมอบจะมีอุปกรณ์ในการทำคลอดคือ ด้ายสีดำและเปลือกหอยกานที่มีความคมและลื่นริมขอบแล้ว (หรือในบางครั้งอาจใช้ไม้ไผ่แทนได้) ซึ่งเมื่อเด็กคลอดออกมาแล้วแมะตะมอบจะใช้เปลือกหอยกานตัดสายสะดือและใช้ด้ายสีดำผูกสายสะดือ ภายหลังเมื่อคลอดเสร็จแล้วก็จะทำความสะอาดเด็กทารก ส่วนสายรกที่ตัดออกไปแล้วนั้นแมะตะมอบจะใส่ไว้ในขันเพื่อนำไปฝังไว้ใต้ถุนบ้านพร้อมกับก่อไฟไว้ปากหลุม ทั้งหมดนี้กระทำขึ้นเพื่อป้องกันมานะ (ผีปอบ) ตามความเชื่อว่าจะมากัดกินรก ซึ่งจะเป็นอันตรายแก่เด็กทารกและแม่ด้วย

หลังจากคลอดแล้ว ผู้เป็นแม่จะอยู่ไฟตามความเชื่อของกลุ่มชนเพื่อให้มดลูกเข้าอู่เร็วขึ้น และไม่รับประทานอาหารที่ต้องห้ามตามความเชื่อ เช่น ไม่รับประทานไข่ เนื้อสัตว์ ส่วนน้ำดื่มต้องเป็นน้ำอุ่น ทั้งนี้เพื่อสุขภาพของแม่ และเพื่อนำนมในการเลี้ยงดูทารกด้วย

เมื่อครบกำหนดการอยู่ไฟคือประมาณ 7-15 วันแล้วจะมีการประกอบพิธีปะชากอนงาน (รับขวัญเด็ก) โดยมีญาติๆ มาร่วมพิธี และมีแมะตะมอบเป็นผู้ประกอบพิธี ซึ่งแมะตะมอบจะผูกข้อมือเด็กและแม่พร้อมทั้งอวยพรให้หายจากโรคภัยและตั้งชื่อเด็กด้วย

ในปัจจุบันตามชุมชนชาวกูยไม่มีการทำคลอดด้วยมะตะมอบ เนื่องจากการขยายความเจริญทางการแพทย์เข้าสู่หมู่บ้านอย่างทั่วถึง แต่มะตะมอบในชุมชนชาวกูยยังมีบทบาทในฐานะผู้ช่วยพร และผู้ช่วยเด็กทารกให้มีความปลอดภัยอยู่เช่นเดิม แต่ไม่มีการเชิญมะตะมอบมาที่บ้าน เป็นการเดินทางไปหามะตะมอบ แต่ยกเครื่องบูชาครูโดยที่พ่อของเด็กจะหาบเครื่องบูชาครูไปด้วย เครื่องบูชาประกอบด้วย ข้าวสาร กล้วย ดอกไม้ ธูปเทียน เงิน (ตามศรัทธา) ใส่กระบุงข้าวสารเดินทางไปหามะตะมอบ ระหว่างทางจะไม่มีการเปลี่ยนบ่าด้านที่หาบกระบุงเครื่องบูชาครู เพราะถ้ามีการเปลี่ยนข้างเชื่อว่าแม่และเด็กทารกไม่สบาย

ส่วนการอยู่ไฟนั้นปัจจุบันยังนิยมปฏิบัติอยู่บ้างแต่ลดความเชื่อด้านอาหาร และข้อปฏิบัติต่างๆ ลง รวมทั้งจำนวนวันก็ลดลง คือเดิมใช้เวลา 10 – 15 วัน ปัจจุบันใช้เวลาประมาณ 7 – 10 วัน ทั้งนี้ เนื่องจากการคลอดที่ทันสมัยขึ้น ทำให้แม่และเด็กปลอดภัยมากขึ้น

2) ประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับการเลี้ยงดูและการอบรมบุตร

การเลี้ยงดูและการอบรมบุตรถือเป็นหน้าที่ที่ยิ่งใหญ่ของผู้เป็นพ่อและแม่ เพราะจะเป็นการปลูกจิตสำนึกที่ดี เพื่อให้เด็กเติบโตขึ้นอย่างมีคุณภาพ ในสังคมชาวกูยเมื่อบุตรเติบโตขึ้นพ่อแม่จะต้องพาบุตรไปพบพระที่วัด หรือไปพบผู้มีความรู้ความสามารถทางไสยศาสตร์ เพื่อให้ช่วยปกป้องรักษาบุตรหลานให้รอดพ้นจากการถูกกระทำคุณไสย และโรคภัยไข้เจ็บ โดยให้พระหรือผู้มีความสามารถผูกข้อมือด้วยด้ายสายสิญจน์หรือตะกรุด และอาจมีพระเครื่องหรือของขลังห้อยคอหรือข้อมืออยู่เสมอ

การอบรมบุตรในสังคมชาวกูยปัจจุบันนอกจากจะได้รับการศึกษาอบรมในโรงเรียนแล้ว บุตรหลานชาวกูยยังได้เรียนรู้วิธีการทำมาหากินโดยคนรุ่นผู้ใหญ่ เช่น พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ปฏิบัติให้เห็นเป็นตัวอย่าง เด็กชายจะสามารถไถนา และทำนา เกี่ยวข้าวได้ตั้งแต่วัยเด็ก เด็กหญิงจะสามารถทอผ้ามัดหมี่ ลงสีย้อมสีได้ ตั้งแต่วัยเด็กเช่นเดียวกัน

3) ประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับการสมรส

การสมรสเป็นการเปลี่ยนสถานภาพอย่างหนึ่งของชีวิต เป็นขั้นตอนสำคัญที่จะก้าวสู่ความเป็นผู้ใหญ่ ในสังคมจะยอมรับให้ชายหญิงอยู่ร่วมกันด้วยการสมรส การจัดงานสมรสของชาวกูยจะมีลักษณะคล้ายกับชาวไทยอีสาน แต่ก่อนการสมรสจะมีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง เช่น ขั้นตอนการสู่ขอ ฝ่ายหญิงจะเรียกคำสินสอดจากฝ่ายชายซึ่งขึ้นอยู่กับฐานะของฝ่ายชาย โดยการนำสินสอดมานั้นจะให้เพียงครึ่งหนึ่ง และอีกครึ่งหนึ่งไว้เป็นข้อผูกพันของผู้ใหญ่ทั้ง 2 ฝ่าย ซึ่งเรียกว่า "การแขวนขอ" ถ้าหากว่าคู่สมรสสามารถอยู่ร่วมกันได้ดีฝ่ายหญิงก็จะไม่มีการเรียกร้องเอาสินสอดที่เหลือแต่อย่างใด แต่ถ้าอยู่ร่วมกันไม่ได้ฝ่ายหญิงก็สามารถเรียกสินสอดส่วนที่เหลือได้

การแต่งงานของชาวกูยจะกระทำในช่วงเดือนคู่ โดยเฉพาะในช่วงเดือน 4 และเดือน 6 (มีนาคมและพฤษภาคม) เพราะเป็นฤดูแล้งและเป็นช่วงก่อนการทำนา

สถานที่ที่ทำพิธีสมรสมักจะจัดที่บ้านฝ่ายหญิง บริเวณเส้าบ้านทั้ง 4 มุม เรือนจะประดับด้วยต้นอ้อย และใช้พื้นที่ลานบ้านเป็นที่ประกอบพิธี โดยจะมีการชูดชวน (การสู่ขวัญ) ในพิธีด้วย พิธีเริ่มด้วยการแห่เจ้าบ่าวมายังบ้านเจ้าสาว เมื่อผ่านประตูตามประเพณีแล้วจะเริ่มพิธีกรรมการสู่ขวัญ

การสู่ขวัญในอดีตเป็นการให้ศีลให้พรอย่างง่าย ๆ ด้วยภาษากูย ต่อมาเมื่อเห็นว่าชาวไทยอีสานมีการสู่ขวัญที่แสดงถึงความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรม จึงได้รับพิธีกรรมการสู่ขวัญแบบชาวไทยอีสานมาด้วย บทสู่ขวัญที่ใช้เป็นภาษาไทยอีสาน ที่ยังคงเป็นภาษากูยก็เป็นบทเริ่มต้น และการให้พรในตอนท้าย ส่วนอุปกรณ์เครื่องใช้ในพิธีจำพวกเครื่องเช่น ฟานบายศรีหาได้ในชุมชนของชาวกูย

หลังจากการประกอบพิธีจนเสร็จสมบูรณ์แล้ว หมอสู่ขวัญจะป้อนไข่ขวัญและทำนายชีวิตคู่จากไข่ต้มและไก่ต้ม ผู้ร่วมงานจะผูกข้อมือ เมื่อสิ้นสุดการผูกข้อมือแล้วก็จะเป็นการส่งตัวเข้าห้องหอที่บ้านเจ้าสาว หลังจากนั้นจะเป็นการร่วมรับประทานอาหารตามประเพณี

4) ประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับการตาย

การตายเป็นขั้นตอนสุดท้ายของชีวิต ชาวกูยเชื่อว่า ผู้ตายได้ไปเกิดใหม่ จึงมีการจัดสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ เตรียมเผ่าไปพร้อมศพ เช่น ถ้วย ชาม หม้อ หมอน เสื้อผ้า เป็นต้น และจะเผาศพภายใน 3 - 7 วันหลังจากวันตาย

2.3.3 ลักษณะทางสังคม

ลักษณะทางสังคมระดับครอบครัว เครือญาติ และลักษณะทางสังคมระดับหมู่บ้านของชาวกูย มีลักษณะดังนี้

2.3.3.1 ครอบครัวและเครือญาติ

ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานทางสังคมที่ประกอบด้วยชายหญิง 1 คู่อยู่ร่วมกันอย่างสามีภรรยา มีบุตรชายหรือหญิงเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว

ในสังคมชาวกูยคู่สมรสเป็นแบบผัวเดียวเมียเดียว ฝ่ายชายจะไปอยู่บ้านฝ่ายหญิง ครอบครัวใหม่ที่เกิดขึ้นจะอาศัยร่วมครัวเรือนเดียวกันกับพ่อแม่ของฝ่ายหญิงลักษณะครอบครัวจึงเป็นแบบครอบครัวขยายที่มีความผูกพันทางเครือญาติอย่างแน่นแฟ้น ครอบครัวใหม่นี้จะแยกครอบครัวมาสร้างบ้านเรือนอยู่ใกล้ๆ บ้านของพ่อแม่ฝ่ายหญิงเมื่อบุตรสาวคนต่อไปแต่งงานก็ปฏิบัติเช่นกัน

การสมรสของชาวกูยโดยมากนิยมสมรสกันเองภายในหมู่บ้านเดียวกัน การสมรสกันระหว่างเครือญาติได้รับการยอมรับในสังคมของชาวกูย ปัจจุบันชาวกูยทั้งหญิงและชายมีการสมรสข้ามชาติพันธุ์กันมากขึ้น เช่น อาจสมรสกับชาวไทยอีสาน ชาวไทยเขมร เป็นต้น ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้ระบบครอบครัวและเครือญาติของชาวกูยเกิดการเปลี่ยนแปลง รวมไปถึงการปรับเปลี่ยนทางความคิด วิถีชีวิต และสิ่งอื่นๆ ในสังคมด้วย

ในระบบเครือญาติของชาวกูยจะนับถือฝ่ายชายเป็นใหญ่ เมื่อชายหญิงสมรสกันแล้วหญิงจะใช้นามสกุลของฝ่ายชาย และลูก ๆ จะใช้นามสกุลของผู้เป็นพ่อ

ถ้อยคำภาษาที่ใช้เรียกเครือญาติเป็นถ้อยคำของภาษากูยโดยเฉพาะ ดังแสดงตามตาราง

ตาราง 5 แสดงภาษาภูยกที่ใช้เรียกเครือญาติ

ภาษาภูยก	ความหมาย
ทวด	ทวด
กอย-นะจ้	ปู่
กอย-นะจ้	ย่า
เนาะเฒา	ตา
แมะเฒา	ยาย
อะโลง/อะลุง	ลุง
อะปา/แมะปา	ป้า
อะเนาะ/เนาะ	พ่อ
อะแมะ/แมะ	แม่
กอน	ลูก
เจา	หลาน

2.3.3.2 สังคมหมู่บ้าน

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า สังคมของชาวภูยกมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติอย่างแน่นแฟ้น เนื่องจากการสมรสกันภายในหมู่บ้านทำให้สภาพสังคมมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ชาวบ้านในสังคมชาวภูยกมีฐานะเป็น ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา ลูก หลาน ของกันและกัน

ผู้นำในสังคมหมู่บ้านที่ชาวภูยกยอมรับนับถือจะเป็นผู้ที่เคยบวชเรียนมานาน หรือผู้มีตำแหน่งสำคัญในหมู่บ้าน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครู อาจารย์ เป็นต้น

สัญลักษณ์ของสังคมหมู่บ้านชาวภูยกที่สำคัญ คือ วัดและศาลปู่ตา ซึ่งถือเป็นศูนย์รวมจิตใจ และการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ วัดเป็นศูนย์รวมในการประกอบประเพณี และการประชุมชาวบ้าน ในหมู่บ้านชาวภูยกทุกหมู่บ้านจะมีวัดเป็นสัญลักษณ์ของการนับถือพุทธศาสนา และมีศาลปู่ตาประจำหมู่บ้านเป็นสัญลักษณ์ในการนับถือผี และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ รวมทั้งความสัมพันธ์ที่พวกเขามีต่อบรรพบุรุษ

2.3.4 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

ชาวภูยกประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักที่สำคัญคือข้าว ข้าวโพด นอกจากนี้ยังประกอบอาชีพรับจ้าง และอุตสาหกรรมในครัวเรือน เช่น การทำกะละแม การทอผ้า จักสาน ตีเหล็ก ปัจจุบันอุตสาหกรรมในครัวเรือนที่ทำรายได้มากที่สุดคือการทอผ้าไหม โดยเฉพาะในพื้นที่ตำบลแดลและตำบลตรึม ผ้าไหมที่ขายได้ประมาณราคาชิ้นละ 1,000 บาท (1 ชิ้น ความยาวประมาณ 2 เมตร กว้าง 1 เมตร)

หมอขวัญอยู่ในฐานะผู้นำชุมชนคนหนึ่งที่มีหน้าที่ส่งขวัญให้กับบุคคลที่มาเชิญไปประกอบพิธี หมอขวัญที่บวชเรียนมานาน เชื่อว่าในการอ่านภาษาบาลี ภาษาไทยโบราณ จะเป็นที่ยอมรับของชาวบ้าน และจะได้รับเชิญให้เป็นผู้ส่งขวัญบ่อยครั้งตามโอกาสของการส่งขวัญ และยังเป็นคนที่อยู่ในฐานะที่ชาวบ้านเคารพศรัทธา หมอขวัญแต่ละคนจะไม่มี การพึ่งพาอาศัยกัน ไม่มีการหยิบบทส่งขวัญของกัน และกัน

2.3.5.2. การสืบทอดการทำขวัญ

หมอขวัญชาวภูไททั้งหมดดังกล่าวมาในข้อ 2.3.5.1 นั้น มีลักษณะของการสืบทอดการเป็นหมอขวัญแตกต่างกัน ซึ่งสามารถสรุปได้ 2 ลักษณะ คือ

1) เล่าเรียนเอง หมอขวัญทุกคนจะผ่านการบวชเรียนอย่างน้อย 1 พรรษา ยิ่งบวชเรียนนานเท่าไรความแตกฉานในภาษาบาลี และภาษาไทยก็มีมากขึ้น หมอขวัญหลายคนกล่าวว่า เมื่อบวชเรียนครบตามพรรษาแล้วได้ลาสิกขาบท และอ่านบทสวดส่งขวัญจากตำรา ประกอบกับในโบราณจะมีบทสวดส่งขวัญ ชาวบ้านเห็นว่าได้บวชเรียน และสามารถอ่านโบราณได้โดยเฉพาะภาษาบาลีและภาษาโบราณจึงให้เป็น " อาจารย์ส่งขวัญ "

2) เล่าเรียนโดยมีอาจารย์เป็นผู้ถ่ายทอด การสืบทอดการเป็นหมอขวัญอีกวิธีหนึ่งมักเกิดจากการที่อาจารย์ซึ่งอาจจะเป็น ปู่ ตา พ่อ หรือญาติที่เป็นหมอขวัญเห็นว่า บุตรหลานที่มีคุณสมบัติและบวชเรียนมาแล้ว มีความสนใจในการส่งขวัญ เป็นผู้ที่เหมาะสมที่จะเรียนรู้การเป็นหมอขวัญ จึงถ่ายทอดวิชาการส่งขวัญ ซึ่งโดยมากเป็นการถ่ายทอดที่ผู้เรียนสังเกตการประกอบพิธีของอาจารย์ และจดจำเอาเอง

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าหมอขวัญชาวภูไทได้ผ่านการบวชเรียนทุกคน และมีประสบการณ์ในการสวดส่งขวัญมานานแล้ว ส่วนการถ่ายทอดความเป็นหมอขวัญให้กับบุคคลที่เหมาะสมต่อไปในอนาคตนั้นปัจจุบันหายากเนื่องจากการบวชเรียนของผู้ชายจะบวชเพียงระยะเวลาสั้นๆ และมีผู้สนใจที่จะเป็นหมอขวัญน้อยลง

ในการศึกษาเรื่อง วิเคราะห์บทส่งขวัญของชาวภูไท อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้อาศัยวิทยาการซึ่งเป็นหมอขวัญชาวภูไท 10 คน แต่ละคนสืบทอดการเป็นหมอขวัญมาดังนี้

1. นายชัยนาม ดีนาน อายุ 48 ปี ภูมิลำเนาอยู่บ้านตรมไพร สืบทอดการส่งขวัญโดยการเล่าเรียนเองขณะที่บวชเรียนอยู่ ประกอบพิธีส่งขวัญครั้งแรกเมื่ออายุ 38 ปี

2. นายลี ดัชฎยาวัตร อายุ 50 ปี ภูมิลำเนาอยู่บ้านตรึม สืบทอดการส่งขวัญจากพ่อ ประกอบพิธีส่งขวัญครั้งแรกเมื่ออายุ 35 ปี

3. นายบุตตา โสปันหริ อายุ 72 ปี ภูมิลำเนาอยู่บ้านหนองโดน สืบทอดการส่งขวัญโดยการเล่าเรียนจากตำราโบราณในขณะที่บวชเรียน ประกอบพิธีส่งขวัญครั้งแรกเมื่ออายุ 25 ปี

4. นายแยง มีแก้ว อายุ 45 ปี ภูมิลำเนาอยู่บ้านสะโน สืบทอดการส่งขวัญโดยการเล่าเรียนเองจากตำราเมื่อลาสิกขาบทแล้ว ประกอบพิธีส่งขวัญครั้งแรกเมื่ออายุ 38 ปี

5. นายแก้ว ศรีแก้ว อายุ 68 ปี ภูมิลำเนาอยู่บ้านหนองขวาง สิบทอด การสู้ขวัญจากพ่อ ประกอบพิธีสู้ขวัญครั้งแรกเมื่ออายุ 30 ปี

6. นายสาลี สายวิเศษ อายุ 76 ปี ภูมิลำเนาอยู่บ้านแดล สิบทอด การสู้ขวัญจากการเล่าเรียนจากตำรา ไบลานในขณะที่บวชเรียน ประกอบพิธีสู้ขวัญครั้งแรกเมื่ออายุ 30 ปี

7. นายอารี เจือจันทร์ อายุ 61 ปี ภูมิลำเนาอยู่บ้านแดล สิบทอด การสู้ขวัญจากการเล่าเรียนจากตำราในขณะที่บวชเรียน ประกอบพิธีสู้ขวัญครั้งแรกเมื่ออายุ 35 ปี

8. นายบุญส่ง พิมพ์จันทร์ อายุ 50 ปี ภูมิลำเนาอยู่บ้านแดล สิบทอด การสู้ขวัญจากการเล่าเรียนเองจากตำราในขณะที่บวชเรียน ประกอบพิธีสู้ขวัญครั้งแรกเมื่ออายุ 40 ปี

9. หลวงพ่อฤาชา อายุ 40 ปี ภูมิลำเนาอยู่บ้านแดล สิบทอด การสู้ขวัญจากตำราไบลานขณะที่บวชเรียน ประกอบพิธีสู้ขวัญครั้งแรกเมื่ออายุ 35 ปี

10. นายบุญจันทร์ คงนาค อายุ 53 ปี ภูมิลำเนาอยู่บ้านหนองคู สิบทอด การสู้ขวัญจากพ่อ ประกอบพิธีสู้ขวัญครั้งแรกเมื่ออายุ 40 ปี

บทที่ 3

พิธีกรรมการสู่ขวัญของชาวกูย

พิธีกรรมการสู่ขวัญของชาวกูยมีหลายประเภท แต่ละประเภทมีเนื้อหา รายละเอียด การประกอบพิธี แตกต่างกัน มีเครื่องประกอบพิธีแต่ละอย่างที่เป็นสัญลักษณ์ของความคิด ความเชื่อ ตามบริบททางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ ดังต่อไปนี้

3.1 ประเภทของพิธีกรรมการสู่ขวัญ

การสู่ขวัญของชาวกูยสามารถจำแนกได้ 3 ประเภท ตามลักษณะและโอกาสที่ใช้ในการประกอบพิธี คือ พิธีกรรมการสู่ขวัญในช่วงเปลี่ยนผ่านของชีวิต การเชษฐรวง และสำหรับผู้หายจากการเจ็บป่วย

3.1.1 การสู่ขวัญในช่วงเปลี่ยนผ่านของชีวิต

การสู่ขวัญในช่วงเปลี่ยนผ่านของชีวิต เป็นการสู่ขวัญที่กระทำเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงหรือมีเหตุการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้นในชีวิต ซึ่งมี 6 ลักษณะ ดังนี้

3.1.1.1 สู่ขวัญเด็กแรกเกิด

พิธีสู่ขวัญเด็กแรกเกิดเป็นการสู่ขวัญทารกที่ถือว่าเป็นสมาชิกใหม่ของครอบครัวเพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่เด็กและพ่อแม่ โดยเฉพาะแม่ที่ถือว่าผ่านอันตรายหลังจากการคลอดบุตร ซึ่งถือว่าเป็นเหตุการณ์สำคัญอย่างหนึ่งของผู้หญิง

3.1.1.2 สู่ขวัญนาค

ชาวกูยนับถือศาสนาพุทธ ดังนั้น ผู้ชายเมื่ออายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ จะต้องเข้าพิธีอุปสมบท ผู้ที่ประสงค์จะอุปสมบทต้องขออนุญาตจากบิดามารดาหรือผู้ปกครอง เมื่อได้รับอนุญาตแล้วก็จะกำหนดวันประกอบพิธีสู่ขวัญนาคขึ้นเพื่อความเป็นสิริมงคล

3.1.1.3 สู่ขวัญพระภิกษุสงฆ์

พิธีสู่ขวัญพระภิกษุสงฆ์เป็นการสู่ขวัญที่ชาวบ้านร่วมกันจัดให้กับพระภิกษุสงฆ์ในวัดของหมู่บ้าน ในโอกาสที่ได้รับตำแหน่งหรือสมณศักดิ์สูงขึ้น

3.1.1.4 สู้ขวัญในการแต่งงาน

พิธีสู้ขวัญในการแต่งงานจัดขึ้นในโอกาสที่หนุ่มสาวตกลงใจที่จะอยู่ร่วมกันในฐานะสามีภรรยา เมื่อผู้ใหญ่ทั้ง 2 ฝ่ายตกลงยินยอมก็จัดพิธีแต่งงานตามขั้นตอน หรือตามวัฒนธรรมในสังคมนั้น ซึ่งพิธีการแต่งงานของชาวกูยก็จะมีพิธีสู้ขวัญเป็นขั้นตอนหนึ่งของพิธีแต่งงานด้วย

3.1.1.5 สู้ขวัญพระพุทธรูป

พิธีสู้ขวัญพระพุทธรูปเป็นพิธีที่จัดขึ้นภายหลังจากการประกอบพิธีเผาศพของชาวกูย เมื่อเจ้าภาพได้ประกอบพิธีเผาศพเรียบร้อยแล้วก็จะจัดพิธีสู้ขวัญพระพุทธรูปที่ใช้ในการประกอบพิธีด้วย เพราะเมื่อมีคนตายถือเป็นสิ่งไม่เป็นมงคลกับบ้านที่อาศัยอยู่ ชาวกูยจึงต้องจัดพิธีสู้ขวัญพระพุทธรูปถวายวัดเพื่อลบล้างสิ่งไม่เป็นมงคลนั้น

3.1.1.6 สู้ขวัญเพื่อความเป็นสิริมงคล

พิธีสู้ขวัญเพื่อความเป็นสิริมงคลเป็นการสู้ขวัญเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงของสมาชิกในครอบครัว เช่น ไปราชการทหาร จะเดินทางไกล กลับมาเยี่ยมบ้านภายหลังที่จากบ้านไปไกลเป็นเวลานาน การต่ออายุคนแก่ เป็นต้น ชาวกูยเชื่อว่า การจัดพิธีกรรมการสู้ขวัญสิริมงคลจะทำให้บุคคลนั้นประสบความสุข ห่างจากโรคภัยไข้เจ็บ และอันตรายต่างๆ รวมทั้งเพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตด้วย

3.1.2 การสู้ขวัญในการเช่นสรวง

พิธีกรรมการสู้ขวัญในการเช่นสรวงจัดขึ้นในพิธีบูชากราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ซึ่งมี 2 ลักษณะ คือ

3.1.2.1 สู้ขวัญข้าวเปลือก

พิธีสู้ขวัญข้าวเปลือกจัดขึ้นหลังฤดูเก็บเกี่ยวคือประมาณเดือนธันวาคม - มกราคม โดยชาวบ้านทุกครัวเรือนจะนำข้าวเปลือกจำนวนหนึ่งจากยุ้งหรือเล้าข้าวของตนมากองรวมกันที่วัด และก่อเป็นเจดีย์ข้าวเปลือกแล้วทำพิธีสู้ขวัญเพื่อความเป็นสิริมงคล ขอบขมาแม่โพสพ ข้าวขายได้ราคาดี และสามารถเก็บเกี่ยวได้ผลผลิตมากขึ้นในฤดูกาลต่อไป

3.1.2.2 สู้ขวัญขึ้นบ้านใหม่

พิธีการสู้ขวัญขึ้นบ้านใหม่จัดขึ้นเมื่อย้ายไปอยู่บ้านหลังใหม่หรือเมื่อสร้างบ้านหลังใหม่เสร็จ และก่อนที่จะเข้าพักอาศัยจะต้องจัดพิธีสู้ขวัญเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่เจ้าของบ้าน ตามความเชื่อดั้งเดิมที่ว่า ที่ดินและไม้ที่นำมาสร้างบ้านมักมีเจ้าของรักษาอยู่ เมื่อจะเข้ามาพักอาศัย หรือประกอบกิจกรรมใด ๆ จึงต้องประกอบพิธีเพื่อความเป็นสิริมงคล หรือเพื่อปิดเป่าสิ่งไม่ดีทั้งปวงออกไปก่อนที่จะเข้าพักอาศัย จึงจะทำให้ชีวิตมีความสุข ความเจริญ

3.1.3 การสู่ขวัญสำหรับผู้ป่วย

ชาวกูยเชื่อว่าการเจ็บป่วยเกิดจากการมีเคราะห์หรือเกิดจากการกระทำที่ผิดจารีต ประเพณี ของชุมชน หรือลบหลู่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านนับถือ และชาวบ้านเชื่อว่าผู้ที่เจ็บป่วยอยู่นั้นขวัญหรือสภาพจิตใจ ไม่เป็นปกติ อาจไปตกหล่นอยู่ ณ ที่หนึ่งจึงต้องประกอบพิธีกรรมการสู่ขวัญ เพื่อเรียกให้ขวัญกลับมาอยู่ในร่างกายของผู้ป่วยตามเดิม พิธีกรรมการสู่ขวัญสำหรับผู้ป่วยมี 2 พิธี ดังนี้

3.1.3.1 สู่ขวัญสะเดาะเคราะห์

พิธีสู่ขวัญสะเดาะเคราะห์เป็นการสู่ขวัญผู้ป่วยที่หายจากการเจ็บป่วย แล้ว และเป็นการเรียกขวัญผู้ป่วยที่เชื่อว่าหายไปขณะที่ป่วยนั้นให้กลับมาเหมือนเดิม

3.1.3.2 ส่อนขวัญคนป่วย

คำว่า ส่อน หมายถึง การช้อนหรือการดัก ดังนั้นการส่อนขวัญก็คือ การช้อนหรือดักขวัญ ซึ่งเป็นการสู่ขวัญของผู้ป่วยที่ไม่ทราบสาเหตุของความเจ็บป่วย และรักษาไม่หาย เมื่อญาติไปหาหมอของหมู่บ้าน หมอบอกให้ทราบถึงสาเหตุของความเจ็บป่วย และบอกให้ทราบว่าขวัญไปตกหล่นอยู่ที่ใด ญาติมิตรก็จะประกอบพิธีกรรมการส่อนขวัญ ณ สถานที่ที่หมอบอกได้บอกไว้ เมื่อประกอบพิธีส่อนขวัญเสร็จแล้วก็เชื่อว่าจะทำให้ผู้ป่วยหายจากอาการนั้นๆ ได้

3.2 เนื้อหารายละเอียดการประกอบพิธีกรรมการสู่ขวัญ

การสู่ขวัญของชาวกูยทุกประเภท ทุกพิธี ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น มีเนื้อหารายละเอียด และขั้นตอนในการประกอบพิธี ดังต่อไปนี้

3.2.1 การสู่ขวัญในพิธีกรรมการเปลี่ยนผ่านของชีวิต

พิธีกรรมการสู่ขวัญในช่วงการเปลี่ยนผ่านของชีวิตทั้ง 6 ลักษณะ ดังกล่าวมาแล้วนั้นมีเนื้อหารายละเอียด และขั้นตอนในการประกอบพิธี ดังนี้

3.2.1.1 สู่ขวัญเด็กแรกเกิด

พิธีสู่ขวัญเด็กของชาวกูยเรียกว่า “ปะชากอนงา” เป็นการประกอบพิธีที่บ้านของเด็กมีหมอขวัญเป็นผู้ประกอบพิธี พิธีนี้จัดขึ้นหลังจากเด็กเกิดได้ 7 วันไปแล้ว ส่วนจะเป็นวัน เวลาใดนั้นหมอขวัญจะเป็นผู้กำหนดโดยมีจุดมุ่งหมายในการประกอบพิธีกรรมเพื่อเรียกขวัญเด็กที่เกิดมาใหม่ให้มีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง ห่างจากโรคภัยและถือโอกาสในการตั้งชื่อเด็กด้วย ซึ่งมีเครื่องประกอบพิธีและขั้นตอนการประกอบพิธี ดังนี้

1) เครื่องประกอบพิธีกรรมการสู่ขวัญ
เครื่องประกอบพิธีสู่ขวัญเด็กจะจัดใส่ขัน และนำไปที่บ้านหมอยขวัญ ใน
พิธีนี้ไม่ต้องนำเด็กไปด้วย เครื่องประกอบในพิธี ประกอบด้วย

- ข้าวสาร
- เงิน (ตามศรัทธา)
- ดอกไม้
- รูป เทียนด้ายสายสิญจน์
- ไข่ต้ม
- ขัน

2) ขั้นตอนการประกอบพิธี

เมื่อผู้เป็นพ่อแม่และญาติ ๆ นำขันเครื่องประกอบพิธีไปที่บ้านหมอยขวัญ
และมอบให้หมอยขวัญแล้ว พ่อหรือญาติผู้ใหญ่ของเด็กจะเป็นผู้กล่าวให้หมอยขวัญทราบถึงข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็ก
ทำนองว่า “กอนนาเกิดตะไผ่เนี้ย เวลาเนี้ย ออนเกิดหมอยขวัญชู้ดงกะมีและออนพรอณกอนนาออนเกิดสิริ
มงคลเน็ง” ซึ่งแปลความได้ว่า “เด็กเกิดวันใด เวลาใด ขอให้หมอยขวัญช่วยตั้งชื่อและให้พรให้เด็กเพื่อความเป็น
สิริมงคลด้วย” หลังจากนั้นหมอยขวัญจะกล่าวให้พรทำนองว่า “ออนเกิดความสุขความเจริญ ออนแบระอณ
บริน ออนจะแข็งแรงห่างจากโรคภัยตะกือ ออนบรินประดะดาส” ซึ่งแปลความได้ว่า “ให้มีความสุขความเจริญ
สุขภาพแข็งแรงห่างจากโรคภัยไข้เจ็บ และมีความร่ำรวย” เมื่อกล่าวจบหมอยขวัญจะเอาด้ายสายสิญจน์ผูกข้อ
มือให้พ่อเด็กตลอดจนญาติ ๆ และนำด้ายสายสิญจน์ที่เหลือไปผูกข้อมือให้กับเด็กที่บ้าน ส่วนเครื่องประกอบ
พิธีอื่นๆ จะมอบให้หมอยขวัญยกเว้นขัน เนื่องจากขันเป็นอุปกรณ์สำคัญในพิธีกรรมการสู่ขวัญชาวภูไทต้องใช้
ประกอบพิธีอยู่เรื่อย ๆ จึงต้องเก็บไว้ใช้ในพิธีสู่ขวัญอื่นๆ ต่อไป

3.2.1.2 สู่ขวัญนาค

พิธีสู่ขวัญนาคจะจัดขึ้นที่บ้านของนาค หรือผู้ที่ประสงค์จะอุปสมบทใน
วันก่อนถึงพิธี 1 วัน โดยมีจุดมุ่งหมายของการประกอบพิธีเพื่อร่วมแสดงความยินดีกับนาคที่กำลังจะบวชเป็น
พระ และอวยพรให้บรรลุตามหลักธรรมคำสอนพุทธศาสนา ส่วนมากมักเป็นช่วงเวลาบ่ายไปถึงเย็น โดยมี
หมอยขวัญเป็นผู้ประกอบพิธี และมีเพื่อนบ้านญาติมิตรมาร่วมพิธี ซึ่งมีเครื่องประกอบพิธีและขั้นตอนการ
ประกอบพิธี ดังนี้

1) เครื่องประกอบพิธีกรรมการสู่ขวัญ

เครื่องประกอบพิธีสู่ขวัญนาค ผู้เป็นเจ้าภาพหรือเครือญาติเป็นผู้จัด

ซึ่งประกอบด้วย

1.1) ขันบายศรี ประกอบด้วย

- ข้าวสาร
- กล้วย

- ไข่ต้ม

1.2) อุปกรณ์สำหรับพระบวชใหม่ ประกอบด้วย

- สบง

- จีวร

- เข็มเย็บผ้า / ด้าย

- กาน้ำ

- มีดโกน

- ร่ม

1.3) เครื่องบูชาหมอขวัญ ประกอบด้วย

- หมาก พลุ

- เงิน (ตามศรัทธา)

- ดอกไม้ ธูป เทียน

1.4) อุปกรณ์อื่นๆ ประกอบด้วย

- พระพุทธรูป

- ม้วนสายสิญจน์ยาว

- ขันดอกตอก

- หมอน

- เครื่องไทยทาน

2) ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมการสู่ขวัญ

เมื่อได้เวลาทำพิธีสู่ขวัญนาค หมอขวัญจะจัดวางเครื่องประกอบพิธีทั้งหมดไว้บนผ้าขาว หรือใช้ผ้าสะอาดแทนผ้าขาวก็ได้ อุปกรณ์ทั้งหมดวางล้อมรอบพานบายศรีที่วางอยู่ตรงกลาง ผู้ร่วมพิธีนั่งอยู่ด้านข้าง นาคและบิดามารดาของนาคนั่งฝั่งตรงข้ามกับหมอขวัญ และคนละฝั่งของพานบายศรีมีด้ายสายสิญจน์เชื่อมโยงจากหมอขวัญพาดผ่านพระพุทธรูป และโยงมาถึงนาคเป็นลำดับสุดท้าย หลังจากนั้นหมอขวัญเริ่มบอกกล่าวญาติและผู้ร่วมงานให้ช่วยกันตั้งจิตอธิษฐาน จุดธูปเทียนและเริ่มการสวดสู่ขวัญ โดยเริ่มจากบทชุมนุมเทวดาเป็นภาษาบาลีล้วน หลังจากนั้นจึงเป็นการสู่ขวัญโดยการอัญเชิญขวัญ ปล่อยขวัญ และสอนขวัญ ตามลำดับ เมื่อจบแล้วจะเป็นการกล่าวให้พรผูกข้อมือ หมอขวัญจะเป็นบุคคลแรกที่ผูกข้อมือนาค หลังจากนั้นเจ้าของงานจะทำการผูกข้อมือหมอขวัญเพื่อตอบแทนที่มาประกอบพิธีสู่ขวัญนาคในครั้งนี้ ขั้นตอนสุดท้ายจะเป็นการเสี่ยงทาย ไข่ต้มคือ ถ้าไข่ต้มที่แกะออกมาแล้ว มีลักษณะเรียบ ผิวไข่ต้มสวย ไข่ขาวและไข่แดงไม่เป็นน้ำ ก็แสดงว่าเกิดสิริมงคลกับเจ้าของขวัญ แต่ถ้าไข่ต้มมีลักษณะตรงกันข้าม ถือว่าไม่เป็นสิริมงคล หมอขวัญจะแก้เคล็ดโดยการให้จัดพิธีสะเดาะเคราะห์

ภาพประกอบ 4 หมอขวัญกำลังประกอบพิธีการสู่ขวัญนาค

3.2.1.3 สู่ขวัญพระภิกษุสงฆ์

พิธีสู่ขวัญพระภิกษุสงฆ์จะจัดขึ้นในโอกาสที่พระภิกษุในวัดของหมู่บ้านได้รับการเลื่อนตำแหน่งหรือเลื่อนสมณศักดิ์ให้สูงขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อร่วมแสดงความยินดีกับพระภิกษุสงฆ์ พิธีนี้ชาวบ้านจะร่วมกันจัดขึ้นที่บริเวณศาลาวัดในวันหรือโอกาสที่ชาวบ้านมาร่วมกันที่วัดมาก ๆ เช่น เทศกาลสงกรานต์ เข้าพรรษา ออกพรรษา เป็นต้น ซึ่งมักเป็นช่วงกลางวัน หลังจากพระภิกษุฉันภัตตาหารเพลเสร็จแล้วโดยมีหมอขวัญเป็นผู้ประกอบพิธี ซึ่งมีเครื่องประกอบพิธีและขั้นตอนการประกอบพิธี ดังนี้

1) เครื่องประกอบพิธีกรรมการสู่ขวัญ

- พานบายศรี
- ด้ายสายสิญจน์
- ชันน้ำ

2) ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมการสู่ขวัญ

เมื่อได้จัดเตรียมอุปกรณ์ เครื่องใช้และผ่านพิธีกรรมทางสงฆ์คือ การสวดเจริญพระพุทธมนต์ และการให้ศีลให้พร หมอขวัญนำสวดเมื่อการสวดสู่ขวัญเสร็จแล้วก็จะเป็นการผูกข้อมือให้กับพระภิกษุสงฆ์

ในการสวดสู่ขวัญพระภิกษุจะไม่มีการเสี่ยงทายไข่มด และเมื่อชาวบ้านร่วมกันวางด้ายสายสิญจน์ไว้ที่ข้อมือของพระภิกษุแล้วก็ป็นอันเสร็จพิธี หลังจากนั้นจึงเป็นการรดน้ำให้กับพระภิกษุสงฆ์เพื่อความเป็นสิริมงคล

ภาพประกอบ 5 ชาวบ้านกำลังร่วมในพิธีสู่ขวัญพระภิกษุสงฆ์

3.2.1.4 สู่ขวัญแต่งงาน

พิธีสู่ขวัญในการแต่งงานจะจัดขึ้นที่บริเวณบ้านฝ่ายหญิง โดยมีหมอขวัญเป็นผู้ประกอบพิธี และมีเพื่อนบ้านญาติมิตรมาร่วมพิธี โดยมีจุดมุ่งหมายของการประกอบพิธีเพื่อแสดงความยินดีกับคู่บ่าวสาว และเป็นการแสดงออกให้ชุมชนรับรู้ถึงการยอมรับเป็นสามี - ภรรยาตามประเพณี วันเวลาในการจัดพิธีมักจะเป็นช่วงสายของวันที่ทำพิธีแต่งงาน พิธีสู่ขวัญในการแต่งงานเจ้าภาพจะเป็นผู้จัดเตรียมเครื่องประกอบพิธี ซึ่งมีเครื่องประกอบพิธีและขั้นตอนการประกอบพิธี ดังนี้

1) เครื่องประกอบพิธีกรรมการสู่ขวัญ

1.1) พานบายศรี ประกอบด้วย

- ไข่ต้ม

- กล้วย

- ไก่ต้ม

1.2) เครื่องเซ่นผีบรรพบุรุษ ประกอบด้วย

- หัวหมู

- น้ำดื่ม

- อาหารคาว / หวาน

- เหล้า

1.3) เครื่องบูชาหมอขวัญ ประกอบด้วย

- น้ำดื่ม
- ข้าว 5 หมากร พลุ บุหรี่
- ธูป เทียน
- เงิน
- น้ำมัน
- ใบมะยม

1.4) อุปกรณ์อื่น ๆ ประกอบด้วย

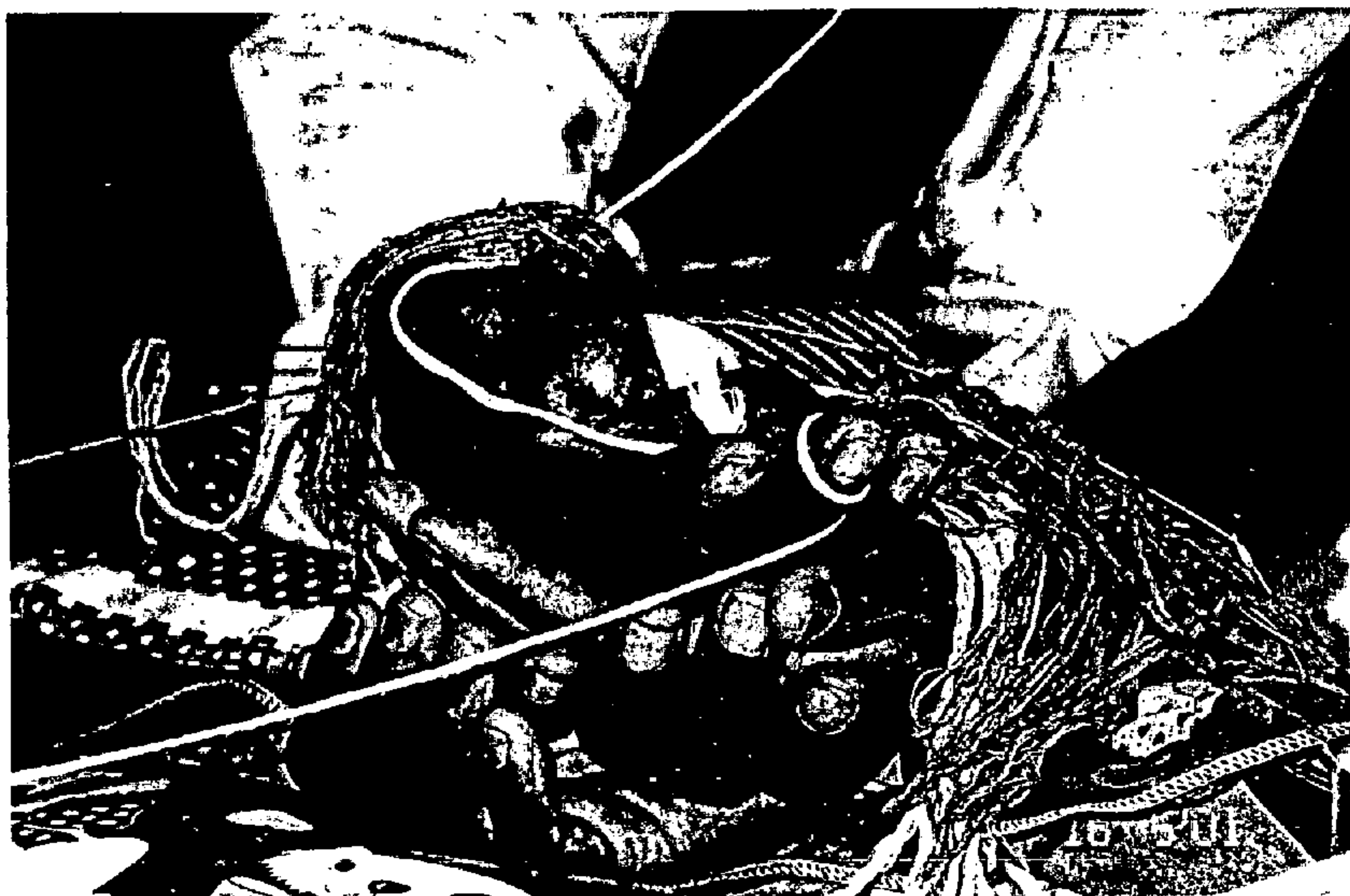
- ด้ายสายสิญจน์
- เคียว
- ข้าวสาร
- หมอน

2) ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมการสู่ขวัญ

หมอขวัญจัดเตรียมนำอุปกรณ์ทั้งหมดวางบนผ้าขาว โดยให้เจ้าบ่าวและเจ้าสาวหันหน้าเข้าหาพานบายศรีฝั่งตรงข้ามกับหมอขวัญ และก่อนทำพิธีหมอขวัญจัดฝ้ายมงคลคล้องบนศีรษะเจ้าบ่าวและเจ้าสาว จัดวางมือเจ้าบ่าวและเจ้าสาวในลักษณะไขว่ทับกันระหว่างชายและหญิง บนมือของเจ้าสาว จะมีไข่มุก กล้วยวางทับอยู่

หลังจากจัดวางอุปกรณ์เรียบร้อยแล้ว หมอขวัญกล่าวนำเพื่อบอกให้ญาติและผู้ร่วมงานเตรียมตัวเพื่อเริ่มพิธี ในระหว่างการทำพิธีเมื่อหมอขวัญกล่าวถึงคำว่า “มาเยอขวัญเอย” ผู้ร่วมพิธีจะร่วมกันโปรยข้าวสารเพื่อร่วมเรียกขวัญด้วย

ในขณะที่ประกอบพิธีญาติและผู้ร่วมงานจะช่วยกันจับข้อศอกเจ้าบ่าวเจ้าสาว เรียกว่า “การโถมแขนสู่ขวัญ” จนกระทั่งเสร็จพิธี หมอขวัญจะป้อนข้าวและไข่มุกให้กับเจ้าบ่าวและเจ้าสาว หลังจากนั้นจึงเป็นการกล่าวให้ศีลให้พรสั่งสอนเจ้าบ่าวและเจ้าสาวถึงหน้าที่ของตนเอง ขั้นตอนสุดท้ายเป็นการผูกข้อมือให้กับทั้งเจ้าบ่าวเจ้าสาวโดยจะเริ่มที่เจ้าบ่าวก่อน เนื่องจากเป็นผู้นำครอบครัว หลังจากผูกข้อมือแล้วก็จะเสียด้ายไข่มุก กล่าวคือถ้าไข่มุกที่ผ่าครึ่งซี่ออกมานั้นมีลักษณะสวยงาม ไม่และ ไข่มุกแดง และไข่มุกขาวไม่แตกกระจาย หมอขวัญจะทำนายว่าเจ้าของขวัญจะมีความสุข สบาย ห่างจากโรคภัย แต่ถ้าลักษณะของไข่มุกเกิดในลักษณะตรงกันข้ามหมอขวัญจะแนะนำให้เจ้าของขวัญทำพิธีสะเดาะเคราะห์

ภาพประกอบ 6 หมอขวัญกำลังประกอบพิธีการสู่ขวัญแต่งงาน

3.2.1.5 สู่ขวัญพระพุทธรูป

พิธีสู่ขวัญพระพุทธรูปจะจัดภายหลังจากการประกอบพิธีเผาศพดังกล่าวมาแล้ว โดยมีจุดมุ่งหมายของการประกอบพิธีกรรมเพื่อร่วมส่งดวงวิญญาณของผู้ตาย และประกอบพิธีถวายพระพุทธรูปให้กับวัดเพื่อความเป็นสิริมงคล หลังจากในบ้านมีสิ่งที่ไม่เป็นมงคลคือมีคนตายในบ้าน และจะจัดขึ้นที่บริเวณบ้านของคนตายโดยมีหมอขวัญเป็นผู้ประกอบพิธี และมีเพื่อนบ้านญาติมิตรมาร่วมพิธี วันเวลาในการจัดพิธีมักจะเป็นช่วงเย็นภายหลังเก็บกระดูกคนตายแล้ว พิธีสู่ขวัญพระพุทธรูปเจ้าภาพจะเป็นผู้จัดเตรียมเครื่องประกอบพิธี ซึ่งมีเครื่องประกอบพิธีและขั้นตอนการประกอบพิธี ดังนี้

1) เครื่องประกอบพิธีกรรมการสู่ขวัญ

- เเคียว	- พระพุทธรูป
- โกวัวห่อผ้าขาว	- บายศรีมะพร้าว
- ชันน้ำขมิ้น	- ชันน้ำอบ
- ผ้าไตร	- ชันหมากพลู
- เงิน	- เทียน

- ผ้าขาว
- กรวยใบตอง
- ข้าวสาร
- เหล้าขาว
- ด้ายสายสิญจน์
- ถาดรอง
- ไข่ต้ม
- ข้าวต้ม
- เข็มเย็บผ้า

2) ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมการสู่ขวัญ

ภายหลังเก็บกระดูกใส่โกฏีแล้วจะห่อด้วยผ้าขาว และนำกลับมา

ประกอบพิธีที่บ้านคนตาย

เมื่อจัดเตรียมเครื่องใช้ในพิธี และเรียกญาติของผู้ตายมาครบแล้ว หมอขวัญจะเริ่มพิธีการสู่ขวัญ นั่งหันหน้าไปทางลงบันไดบ้าน จุดเทียนติดที่เคียวเกี่ยวข้าว หลังจากนั้นจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย

ก่อนเริ่มการสวดสู่ขวัญหมอขวัญใช้เข็มเย็บผ้าแช่ลงในขวดเหล้า และแทงลงที่ตาพระพุทธรูป เรียกว่า " การเบิกเนตรพระ" ในระหว่างนี้ญาติจับที่เคียว โดยหันปลายแหลมของเคียวไปหาหมอขวัญ

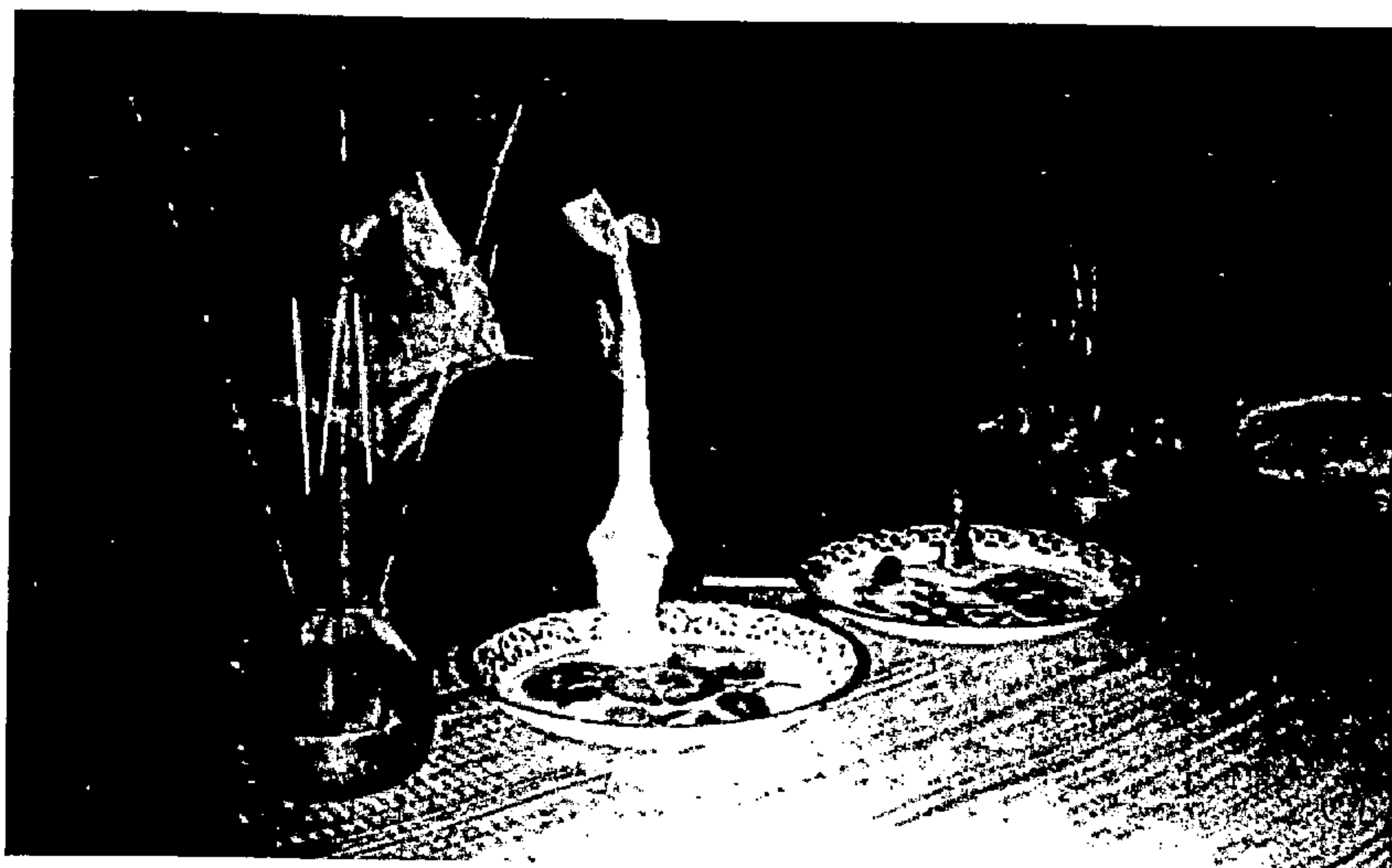
หมอขวัญกล่าวบทสวดเศ โปรยข้าวสาร และตั้งนม 3 จบพร้อมทั้งเริ่ม

กล่าวสู่ขวัญพระพุทธรูป

หลังจากกล่าวคำพูด "เจ้าเยอ เยียระเวีย" ผู้ที่ถือเคียวต้องหันปลายแหลมของเคียวเข้าหาตัว เพื่อเป็นการทำให้ขวัญได้มาตามคำเรียกของหมอขวัญและชาวบ้าน

เมื่อกล่าวบทสู่ขวัญจบแล้วญาติถวายเครื่องบูชาแก่หมอขวัญ และหมอขวัญผูกข้อมือให้กับญาติและแขกที่มาร่วมงาน

ขั้นตอนสุดท้ายเป็นการเสี่ยงทายไข่ต้ม และเตรียมสถานที่สำหรับการสวดมนต์เย็นของพระภิกษุเป็นอันเสร็จพิธี

ภาพประกอบ 7 หมอขวัญกำลังประกอบพิธีการสู่ขวัญพระพุทธรูป

3.2.1.6 สู่ขวัญเพื่อความเป็นสิริมงคล

การประกอบพิธีกรรมการสู่ขวัญเพื่อความเป็นสิริมงคล จะมีหมอขวัญเป็นผู้ประกอบพิธีและมีเพื่อนบ้านญาติมิตรมาร่วมงาน วันเวลาในการจัดพิธีจะเป็นไปตามที่หมอขวัญกำหนด พิธีสู่ขวัญเพื่อความเป็นสิริมงคลเจ้าภาพจะจัดเตรียมเครื่องประกอบพิธี โดยมีจุดมุ่งหมายของการประกอบพิธีกรรมเพื่อร่วมอวยพรและนำสิ่งที่เป็นมงคลให้กับชีวิตหลังจากผ่านการเปลี่ยนแปลงของชีวิต ซึ่งมีเครื่องประกอบพิธีและขั้นตอนการประกอบพิธี ดังนี้

1) เครื่องประกอบพิธีกรรมการสู่ขวัญ

1.1) พานบายศรี

- ข้าวสาร
- ไข่ต้ม

1.2) เครื่องบูชาหมอขวัญ ได้แก่

- บุหรี่ หมาก พลุ
- น้ำมนต์
- เงิน
- ดอกไม้ ธูป เทียน
- น้ำดื่ม
- ด้ายสายสิญจน์

2) ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมการสู่ขวัญ

การประกอบพิธีบายศรีสู่ขวัญเนื่องในโอกาสอันเป็นสิริมงคล เช่น กลับจากเกณฑ์ทหาร พระสีกใหม่ หรือการที่สมาชิกในครัวเรือนเดินทางกลับมาถึงบ้าน หรือจะเดินทางไกล เมื่อหมอขวัญจัดวางเครื่องประกอบพิธีเสร็จแล้วก็จะเริ่มกล่าวการสวดสู่ขวัญ โดยการให้ผู้เข้าพิธีสู่ขวัญนั้นนั่งหันหน้าเข้าหาบายศรีตามทิศที่เป็นมงคลในแต่ละวัน คือ

วันจันทร์	หันหน้าไปทางทิศ	อุดร
วันอังคาร	หันหน้าไปทางทิศ	อีสาน
วันพุธ	หันหน้าไปทางทิศ	บูรพา
วันพฤหัสบดี	หันหน้าไปทางทิศ	อาศเนย์
วันศุกร์	หันหน้าไปทางทิศ	ทักษิณ
วันเสาร์	หันหน้าไปทางทิศ	หริดี
วันอาทิตย์	หันหน้าไปทางทิศ	ปัจฉิม

หมอขวัญจะหันหน้าเข้าหาผู้เป็นเจ้าของขวัญ โดยมีพานบายศรีคั่นกลางระหว่างหมอขวัญ และผู้เป็นเจ้าของขวัญ

เมื่อจัดเครื่องใช้และการนั่งตามทิศทางที่เป็นมงคลเรียบร้อยแล้ว หมอขวัญก็จะจุดธูปเทียน บอกกล่าวเทวดา หลังจากนั้นจึงเริ่มพิธีกรรมการบายศรีสู่ขวัญ

ภายหลังที่มีการสู่ขวัญเป็นอันเสร็จเรียบร้อยแล้ว หมอขวัญก็จะทำพิธีเสวยทวยไข้มพร้อมทั้งผูกข้อมือเป็นลำดับสุดท้าย หลังจากนั้นญาติพี่น้องและผู้เข้าร่วมพิธีจึงจะผูกข้อมือให้กับผู้เป็นเจ้าของบ้าน

ภาพประกอบ 8 หมอขวัญกำลังประกอบพิธีกรรมการสู่ขวัญเพื่อความเป็นสิริมงคล

3.2.2 การสู่ขวัญในพิธีกรรมการเช่นสรวง

พิธีกรรมการเช่นสรวงเป็นการประกอบพิธีเพื่อกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ การสู่ขวัญในพิธีกรรมการเช่นสรวงมี 2 พิธี ดังนี้

3.2.2.1 สู่ขวัญข้าวเปลือก

พิธีสู่ขวัญข้าวเปลือกในงานก่อเจดีย์ข้าวเปลือก จะจัดขึ้นที่บริเวณวัด โดยมีหมอขวัญเป็นผู้ประกอบพิธี และมีชาวบ้านมาร่วมพิธี วันเวลาในการจัดพิธีหมอขวัญจะเป็นผู้กำหนด ส่วนมากจะเป็นช่วงหลังฤดูเก็บเกี่ยวคือประมาณเดือนธันวาคม – มกราคม โดยมีจุดมุ่งหมายของการประกอบพิธีกรรมเพื่อขอขมาแม่โพสพ และขอพรให้กับข้าวที่เก็บเกี่ยวให้ได้ราคาดี ชาวบ้านจะช่วยกันจัดเตรียมพิธี และมีเครื่องประกอบพิธี ดังต่อไปนี้

1) เครื่องประกอบพิธีกรรมการสู่ขวัญ

- ธงกระดาษล้อมรอบเจดีย์ข้าวเปลือก
- กรวยใบตอง
- ด้าย
- ข้าวเปลือกอีกจำนวนหนึ่ง
- ดอกไม้
- ธูป
- เทียน
- รูปถ่ายแม่โพสพหรือรูปปั้น

2) ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมการสู่ขวัญ

เมื่อได้จัดเตรียมเครื่องใช้ต่าง ๆ เรียบร้อย และชาวบ้านมาร่วมพิธีแล้ว หมอขวัญจะเริ่มการสู่ขวัญโดยการกล่าวนำขอขมาแม่โพสพ ชาวบ้านจะกล่าวขอขมาแม่โพสพตามพร้อมกัน หลังจากนั้นจึงเป็นการเริ่มบทสู่ขวัญ โดยเมื่อกล่าวสู่ขวัญจบแล้วหมอขวัญจะนำด้ายสายสิญจน์ไปผูกตามธงที่ปักล้อมรอบ หลังจากนั้นชาวบ้านจึงจะนำด้ายสายสิญจน์ไปผูกบ้าง เมื่อผูกเสร็จแล้วก็จะนำขันที่ใส่ข้าวเปลือกมาต่างหากนั้นไปไว้ในยุ้งข้าวเพื่อเป็นขวัญให้กับข้าวในยุ้งเพื่อให้ข้าวมีมากยิ่งขึ้น ส่วนข้าวเปลือกที่ก่อไว้เป็นเจดีย์เจ้าอาวาสจะนำไปเก็บไว้เป็นของวัดไว้ใช้ในงานบุญประเพณีต่อไป

3.2.2.2 สู่ขวัญขึ้นบ้านใหม่

พิธีสู่ขวัญขึ้นบ้านใหม่จะจัดขึ้นที่บริเวณบ้านที่สร้างใหม่ หรือเมื่อย้ายเข้าไปอยู่บ้านหลังใหม่ โดยมีจุดมุ่งหมายของการประกอบพิธีกรรมเพื่อสร้างความมั่นใจ และความเป็นมงคลในการเข้ามาอยู่อาศัยที่บ้านหลังใหม่ที่ชาวบ้านเชื่อว่าไม่และสถานที่ที่ปลูกสร้างบ้านมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์รักษาอยู่ การเข้าไปอยู่ใหม่จึงต้องทำพิธีขออนุญาตก่อนเพื่อความสบายใจ โดยมีหมอขวัญเป็นผู้ประกอบพิธี และมีญาติ

มาร่วมพิธี วันเวลาที่จัดหมอขวัญจะเป็นผู้กำหนดให้ เจ้าภาพจะจัดเตรียมสิ่งต่างๆ เพื่อประกอบพิธี และมีขั้นตอนในการประกอบพิธี ดังนี้

1) เครื่องประกอบพิธีกรรมการสู่ขวัญ

การเตรียมอุปกรณ์ประกอบพิธีกรรมการสู่ขวัญขึ้นบ้านใหม่มีมากมาย โดยหมอขวัญจะเป็นผู้บอกให้เจ้าของบ้านเตรียมไว้ จัดแบ่งเป็นหมวดหมู่ได้ ดังนี้

1.1) พานบายศรี ประกอบด้วย

- ข้าวต้มมัด
- กล้วย
- ไข่ต้ม
- กรวยบายศรี
- กล้วย
- ใบเตย
- ด้ายสายสิญจน์

1.2) เครื่องเช่นผีบรรพบุรุษ

- กล้วย
- ขนม
- อาหารคาวหวาน

1.3) เครื่องบูชาหมอขวัญ

- ข้าวสาร
- น้ำมัน
- กล้วยเทียน
- ดอกไม้
- เงิน
- ใบมะยม

1.4) อุปกรณ์อื่นๆ ประกอบด้วย

- อุปกรณ์ทอผ้า พืม รัง ชิด หลา
- อุปกรณ์ทำไร่นา จอบ มีด พร้า เสียม
- พืชมงคล ผูกติดเสาบ้าน ได้แก่ ใบคูณ ใบมะยม ใบยอ ดอกลำดวน ใบบัว ดอกเงินดอกทอง
- แพนะเดาะเคราะห์ ตั้งไว้ 8 ทิศตามเสาบ้าน ภายในมีอุปกรณ์ คือ ข้าว ผัก พลู บุหรี่ ปลาร้า น้ำดื่ม เหล้า
- กระบะเจดีย์ทราย ตั้งไว้หน้าบ้าน เพื่อบวงสรวงเทวดา ประกอบด้วยอุปกรณ์คือ เชิงเทียน กระถางธูป ใบมะพร้าว หญ้าคา

- พระพุทธรูป
- เสื่อ หมอน
- กระบุงข้าวเปลือก
- ไข่ดิบวางไว้บนกระบุงข้าวเปลือก
- น้ำสะอาด 1 ถัง
- ดันกล้วย

2) ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมการสู่ขวัญ

ภายหลังการจัดเตรียมอุปกรณ์ต่างๆ เรียบร้อยแล้ว หมอขวัญจะให้เจ้าของบ้านและผู้ร่วมงานถืออุปกรณ์ต่างๆ ไว้ก่อนเพื่อเดินวนรอบบ้าน 3 รอบ เป็นการเดินเวียนขวา เพื่อบูชาพระรัตนตรัย ในระหว่างการเดินวนทั้ง 3 รอบ ชาวบ้านจะช่วยกันกล่าวกับเทวดาเพื่อเป็นการขอพรให้กับเจ้าของบ้าน และผู้พักอาศัยให้มีความสุข ความเจริญ

เมื่อเดินวนรอบบ้านครบ 3 รอบ ทุกคนจะหยุดอยู่ ณ เชิงบันไดขึ้นบ้าน หมอขวัญจะสมมุติชาวบ้าน 1 คน เป็นเทวดาให้ช่วยดูเชิงบันไดขึ้นบ้าน ชาวบ้านและหมอขวัญจะนั่งลงกับพื้น หมอขวัญจะเป็นฝ่ายเจรจากับเทวดา ใจความว่า จะพาครอบครัวหนึ่งเข้ามาอยู่อาศัยในบ้านหลังนี้ เทวดาจะอนุญาตหรือไม่ หลังจากนั้นเทวดาจะให้กล่าวคาถา 3 ครั้ง (คาถาเป็นคำกล่าวเริ่มต้นของบทสวด) หมอขวัญกล่าวคาถาโดยใน 2 ครั้งแรกจะทำการกล่าวผิดก่อนพอถึงครั้งที่ 3 จะกล่าวถูก และได้รับอนุญาตเข้าบ้านได้

หลังจากได้รับอนุญาต ก่อนจะขึ้นบ้านผู้ร่วมพิธีทุกคนต้องวางเท้าลงบนกระบุงข้าวสารที่มีไข่ดิบวางไว้ข้างบน เจ้าของบ้านจะล้างเท้าให้ก่อน และเมื่อล้างเท้าแล้วก็จะนำอุปกรณ์ที่ถือวนรอบบ้านนั้นขึ้นไปด้วย

เมื่อได้เวลาสู่ขวัญจะจัดวางอุปกรณ์ในพิธีกรรมการสู่ขวัญบนผ้าขาว ส่วนอุปกรณ์ที่ถือเดินรอบบ้านนั้นจะวางอยู่รอบ ๆ ชาวบ้านและเจ้าของบ้านนั่งหันหน้าเข้าหาบายศรี โดยเจ้าของบ้านนั่งอยู่บนเสื่อ และมีหมอนวางไว้ข้างหน้า หมอขวัญจะโยนสายสิญจน์จากพระพุทธรูปวนรอบครอบครัวเจ้าของบ้าน ผ่านบายศรีและหยุดที่หมอขวัญ ในระหว่างเริ่มพิธีจนจบพิธี เจ้าของบ้านจะจับขันบายศรีตลอดเวลา

หมอขวัญจะเริ่มกล่าวการสู่ขวัญโดยการบูชาพระพุทธรูปก่อน และสวดสู่ขวัญ ให้ศีลให้พร ผูกข้อมือ เสี่ยงทายคางไก่และไข่ต้มในตอนท้าย

ในระหว่างสู่ขวัญเมื่อหมอขวัญกล่าวถึงคำว่า “มาเยอขวัญเอย” ผู้ร่วมพิธีจะช่วยกันไปรยข้าวสารใส่เจ้าของบ้าน ส่วนสมาชิกในครอบครัวต้องนั่งพนมมือ และก้มศีรษะบนหมอนตลอดพิธี

ภาพประกอบ 9 หมอขวัญกำลังประกอบพิธีกรรมการสู่ขวัญขึ้นบ้านใหม่

3.2.3 การสู่ขวัญสำหรับผู้ป่วย

พิธีกรรมการสู่ขวัญสำหรับผู้ป่วย เป็นการสู่ขวัญเพื่อให้ผู้ป่วยหายจากการเจ็บป่วยซึ่งมี 2 ลักษณะ ดังนี้

3.2.3.1 สู่ขวัญสะเดาะเคราะห์

พิธีสู่ขวัญสะเดาะเคราะห์จะจัดขึ้นที่บ้านของผู้ป่วย โดยมีหมอขวัญเป็นผู้ประกอบพิธี และมีเพื่อนบ้านญาติมิตรมาร่วมพิธีตามวันเวลาที่หมอขวัญกำหนด พิธีการสู่ขวัญสะเดาะเคราะห์มีจุดมุ่งหมายเพื่อปัดเป่าทุกข์ร้าย หรือสิ่งอวมงคลที่เกิดกับผู้ป่วยให้หมดไป เจ้าภาพจะเป็นผู้จัดเตรียมเครื่องประกอบพิธี ซึ่งมีเครื่องประกอบพิธีและขั้นตอนการประกอบพิธี ดังนี้

1) เครื่องประกอบพิธีกรรมการสู่ขวัญ

1.1) พานบายศรี ประกอบด้วย

- ข้าวต้มมัด
- ไข่ต้ม
- ผ้าขาวพันรอบพานบายศรี
- กล้วย
- กรวยใบตอง

- ใบเตย

- ชัน

- ฐูป

1.2) เครื่องบูชาหมอขวัญ ประกอบด้วย

- เงิน

- น้ำดื่ม

- บุหรี่ พลุ หมาก

- ฐูปเทียน

- น้ำมัน

- ข้าวสาร

- ใบมะยม

1.3) อุปกรณ์อื่น ๆ ประกอบด้วย

- กระบุงข้าวสาร

- ถาดรอง

- สร้อยทอง

- ด้ายสายสิญจน์

- หมอนหนุน

1.4) อุปกรณ์ที่จัดในพิธีสะเดาะเคราะห์ ประกอบด้วย

- กระทงที่บรรจุอุปกรณ์สะเดาะเคราะห์

- ข้าวดำข้าวแดง

- ธงกระดาษ

2) ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมการสู่ขวัญ

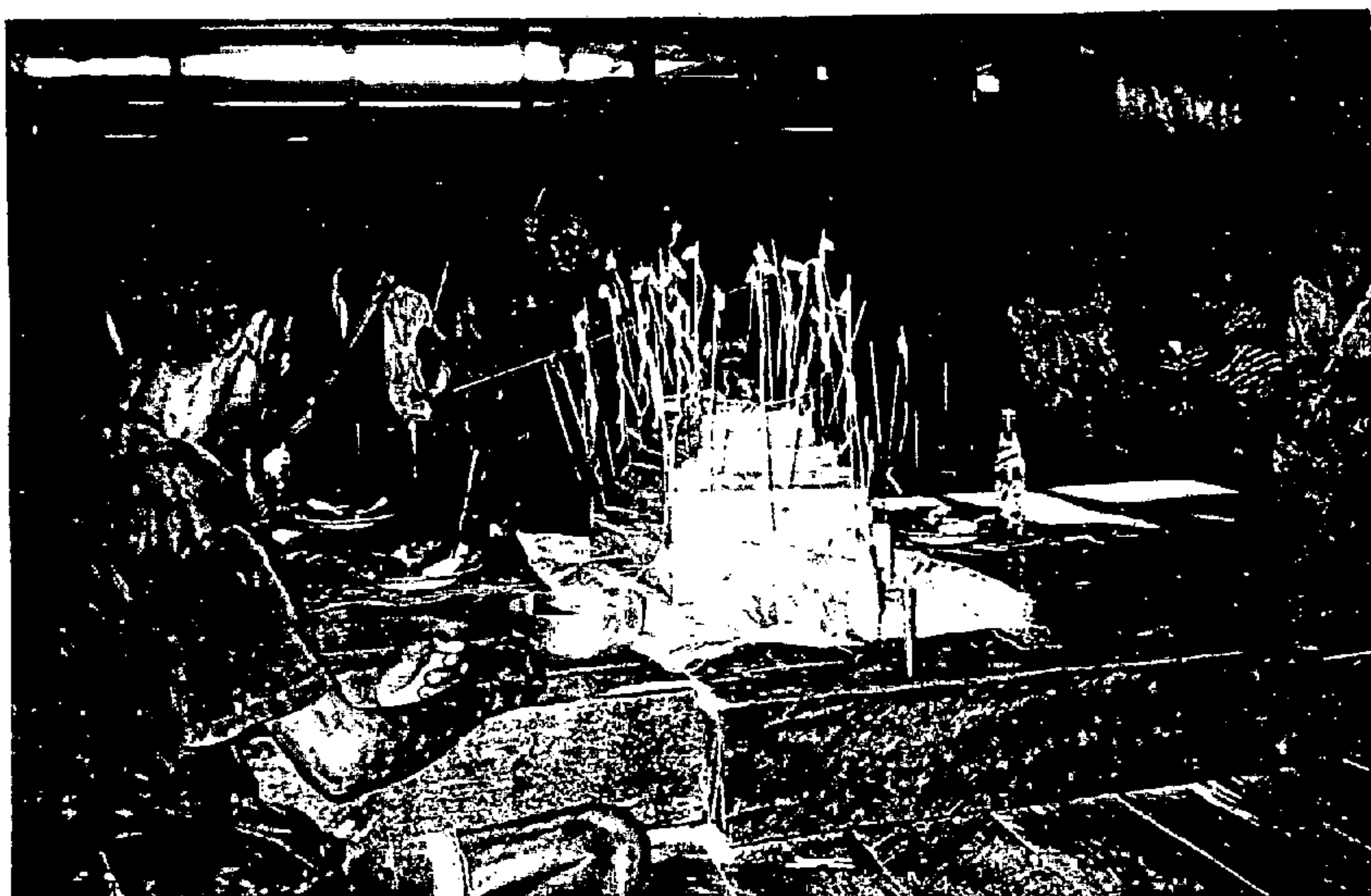
ภายหลังจากการประกอบพิธีสะเดาะเคราะห์ หมอขวัญจะนำอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบพิธีสู่ขวัญ และอุปกรณ์สะเดาะเคราะห์มาวางรวมบนผ้าขาว ยกเว้นกระทงที่บรรจุอุปกรณ์ต่างๆ จะวางไว้ด้านข้าง และจะนำไปทิ้งภายหลังการสู่ขวัญเสร็จแล้ว

หลังจากเสร็จพิธีการสะเดาะเคราะห์แล้ว เจ้าของขวัญจะเปลี่ยนเสื้อผ้าที่สวมใส่เนื่องจากชุดเดิมจะต้องนำไปทิ้งพร้อมกับกระทงที่บรรจุอุปกรณ์

เมื่อจัดเตรียมอุปกรณ์พร้อมแล้ว หมอขวัญจะโยงสายสิญจน์พาดผ่านพานบายศรีไปยังผู้เป็นเจ้าของขวัญ ผู้เข้าร่วมพิธีทุกคนหันหน้าเข้าหาพานบายศรีเมื่อจัดเตรียมอุปกรณ์เรียบร้อยแล้ว หมอขวัญจะจุดธูปเทียน และเริ่มกล่าวบทชุมนุมเทวดาตามด้วยบทสู่ขวัญ เพื่อให้ขวัญกลับมาอยู่กับเนื้อกับตัวผู้เป็นเจ้าของขวัญ ในขณะที่หมอขวัญสวดสู่ขวัญอยู่นั้น ผู้เป็นเจ้าของขวัญจะต้องนั่งพนมมือบนหมอนตลอดเวลา ในระหว่างที่หมอขวัญกล่าวถึงคำว่า “มาเขยชวนเอย” ชาวบ้านที่ร่วมในพิธีจะช่วยกันโปรยข้าวสารใส่ผู้ที่เป็นเจ้าของขวัญทุกครั้ง และตลอดเวลาที่ประกอบพิธี ผู้เข้าร่วมงานจะช่วยกันจับตรงข้อศอกของผู้ที่เป็นเจ้าของขวัญเรียกกันว่า “โถมแขนขวัญ”

เมื่อกล่าวสู่ขวัญจบแล้ว หมอขวัญจะสวมสร้อยทองให้กับผู้เป็นเจ้าของขวัญ เพื่อเป็นการแสดงว่า ขวัญได้กลับเข้าสู่ร่างกายแล้ว หลังจากนั้นหมอขวัญจะผูกข้อมือให้กับเจ้าของขวัญเป็นคนแรก ชาวบ้านที่ร่วมในพิธีจึงจะผูกข้อมือได้ ในขณะเดียวกันญาติเจ้าของขวัญจะผูกข้อมือให้หมอขวัญเป็นการขอบคุณที่มาประกอบพิธีให้

ขั้นตอนสุดท้ายเป็นการเสี่ยงทายไข่มดึ่มพร้อมทั้งนำอุปกรณ์สะเดาะเคราะห์ไปทิ้งตามทางแยกในหมู่บ้าน เพราะเป็นความเชื่อว่า เครื่องรางได้ถูกนำไปทิ้งแล้ว ส่วนพานบายศรีจะเก็บไว้ 3 วัน เพื่อให้ขวัญยังคงอยู่กับเจ้าของขวัญ หลังจากนั้นจึงจะนำไปทิ้ง เมื่อเสร็จพิธีจะเป็นการรับประทานอาหารร่วมกัน

ภาพประกอบ 10 หมอขวัญกำลังประกอบพิธีกรรมการสู่ขวัญสะเดาะเคราะห์

3.2.3.2 การสอนขวัญคนป่วย

พิธีสอนขวัญจะจัดขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายของการประกอบพิธีกรรมเพื่อตามหาขวัญของผู้ป่วยที่ตกหายไป ณ ที่แห่งใดแห่งหนึ่งตามที่หมอทำนายไว้ และจะต้องทำพิธีไปสอนขวัญจากสถานที่นั้นให้กลับมา เพื่อให้ผู้ป่วยหายจากการเจ็บป่วย สถานที่ส่วนมากเชื่อว่าขวัญไปตกหล่นคือ นา ข้าว สวนผัก บ้าน เป็นต้น โดยมีหมอขวัญเป็นผู้ประกอบพิธี และมีเพื่อนบ้านญาติมิตรมาร่วมพิธีตามวันเวลา หมอขวัญจะเป็นผู้กำหนด พิธีสอนขวัญเจ้าภาพจะจัดเตรียมเครื่องประกอบพิธี ซึ่งมีรายละเอียดของการเตรียมเครื่องประกอบพิธีเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) ขั้นตอนและเครื่องประกอบพิธีกรรมในการไปพบหมอ
- 2) ขั้นตอนและเครื่องประกอบพิธีกรรมการสอนขวัญ

1) ขั้นตอนและเครื่องประกอบพิธีกรรมในการไปพบหมอ

เมื่อมีผู้เจ็บป่วยและรักษาไม่หายเป็นเวลานาน ชาวบ้านจะรวมกันเตรียมเครื่องประกอบพิธีต่าง ๆ ไปพบหมอดูตามหมู่บ้าน ประกอบด้วย

- ข้าวสาร 1 ถ้วย
- เงิน 12 บาท
- ฝาดะรูด (เป็นภาษาถิ่นชาวภูย หมายถึงฝาดภาษาชนเผ่าปวนเตี๋ยว หมายถึงเป็นทองเหลือง)
- ด้ายเย็บผ้า

เมื่อเตรียมเครื่องใช้ครบแล้ว ผู้นำชาวบ้านโดยอาจจะเป็นหมอขวัญหรือคนแก่ในหมู่บ้าน เดินทางไปที่บ้านหมอดูโดยที่คนป่วยไม่ต้องไปด้วย เมื่อมาถึงบ้านหมอดูก็นอกกล่าวถึงสาเหตุที่มาในวันนี้ว่า อยากให้หมอดูช่วยดูสาเหตุของการเจ็บป่วยของคนในหมู่บ้าน และบอกวิธีการแก้ไขอาการเจ็บป่วย

เมื่อหมอดูทราบถึงสาเหตุการมาของชาวบ้านก็จะใช้ข้าวสารวางไว้บนฝาดมีอด้านซ้าย ร้อยด้ายเย็บผ้าเข้ากับฝาดะรูด และสอบถามถึงสาเหตุ โดยการลำดับสาเหตุการเจ็บป่วยไปเรื่อย ๆ เมื่อกล่าวถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดการเจ็บป่วยจริงๆ ฝาดะรูดจะหมุนรอบข้าวสารที่อยู่บนฝาดมีอด้านนั้นทันที (บุญจันทร์ กงนาค. สัมภาษณ์ : 2544)

ส่วนสาเหตุของการเจ็บป่วยนั้นมักจะเนื่องมาจากการกระทำของผีปู้ตา ซึ่งเป็นผีบรรพบุรุษของผู้ป่วย โดยอาจจะเป็นผีปู้ตาที่สวนผัก ผีปู้ตาบ้าน เป็นต้น ผีปู้ตาเหล่านั้นอาจเกิดความไม่พอใจกับการกระทำของผู้ป่วย โดยอาจจะเนื่องมาจากการลบหลู่หรือไม่เคารพบรรพบุรุษ หรือมีการกระทำที่ผิดประเพณี วัฒนธรรมของหมู่บ้าน หมอดูจะถามถึงสาเหตุไปเรื่อย ๆ เมื่อทราบสาเหตุแล้วก็จะถามถึงเครื่องใช้ที่ต้องนำไปเช่น ไหว่ว่าต้องใช้อะไรบ้างในการประกอบพิธีกรรมเมื่อกล่าวถึงสิ่งนั้น ฝาดะรูดก็จะหมุนอยู่เช่นเดิม โดยมากเครื่องเช่นนี้มักจะเป็น เหล้า หัวหมู ไก่ต้ม

เมื่อทราบถึงสาเหตุและวิธีการแก้ไขแล้ว ถ้าเป็นสาเหตุของการที่ขวัญของผู้ป่วยถูกผีบรรพบุรุษที่ใดที่หนึ่งกระทำหรือจับเอาไว้ ชาวบ้านและหมอขวัญก็จะจัดเตรียมเครื่องประกอบพิธีสู่ขวัญต่อไป

2) ขั้นตอนและเครื่องประกอบพิธีกรรมการส่อนขวัญ

หมอขวัญและญาติผู้ป่วยจัดเตรียมเครื่องเช่น เพื่อประกอบพิธีอัน

ได้แก่

- หัวหมู/ไก่ต้ม (ตามที่หมอดูทายไว้)
- อาหารคาว
- เหล้าขาว
- น้ำดื่ม
- ขนมหวาน
- ฐูป
- เทียน
- ด้ายสายสิญจน์
- กรวยใบตอง 5 อัน
- เเกียว

เมื่อจัดเตรียมครบแล้ว หมอขวัญและชาวบ้านจำนวนหนึ่งจะเดินทางไปตามที่อยู่ของผีบรรพบุรุษตามที่หมอดูบอก เมื่อมาถึงก็จะบอกกล่าวถึงสาเหตุของการเจ็บป่วยนั้น หลังจากนั้นเป็นการขอโทษต่อผีบรรพบุรุษ โดยการขอเชิญให้มารับอาหารและเครื่องเช่นตามที่ได้เตรียมมานี้

หลังจากนั้นหมอขวัญจะเทเหล้าลงพื้น 3 ครั้ง และหยุดรอสักพัก

(ประมาณ 5 นาที) เพื่อรอให้ผีบรรพบุรุษนั้นได้รับอาหาร และเครื่องเช่น หลังจากนั้นจึงเป็นการออกเดินทางตามหาขวัญ คือเดินทางหาดักแดนซึ่งชาวภูยเชื่อว่า ขวัญอยู่ที่ดักแดน และเปรียบเทียบว่าการจับดักแดนได้เหมือนกับได้รับขวัญของผู้ป่วยแล้ว ผู้ป่วยก็จะหายป่วย

ในขณะที่เดินทางหาดักแดน หมอขวัญก็จะกล่าวคำสู่ขวัญเป็นภาษาภูย ชาวบ้านและคนอื่น ๆ ก็จะได้เดินทางหาดักแดนเช่นกัน เมื่อได้ดักแดนแล้วก็จะนำเอาด้ายขวัญนั้นมาผูกกับดักแดน แล้วนำกลับบ้านที่ผู้ป่วยพักอาศัยอยู่ผูกดักแดนนั่นเข้ากับข้อมือของผู้ป่วย หลังจากนั้นจึงผูกด้ายที่ข้อมืออวยพรและทานอาหารตามประเพณี

3.3 สัญลักษณ์และความหมายของเครื่องประกอบพิธีกรรมการสู่ขวัญ

เครื่องประกอบพิธีกรรมการสู่ขวัญมีหลายอย่าง แตกต่างกันไปตามจุดประสงค์ของการประกอบพิธีกรรมแต่ละประเภท เครื่องประกอบพิธีกรรมทุกอย่างจึงมีความหมายและความสำคัญ เป็นสัญลักษณ์แทนความเชื่อของชุมชนชาวภูย ผู้วิจัยจะจำแนกเครื่องประกอบพิธีกรรมการสู่ขวัญ ดังนี้

3.3.1 เครื่องประกอบพิธีกรรมสำหรับบำรุงขวัญ

เครื่องประกอบพิธีกรรมสำหรับบำรุงขวัญ ได้แก่ อาหารคาวหวาน ข้าวสาร กล้วย ไช้ ไก่ต้ม เครื่องประกอบพิธีกรรมเหล่านี้หมอขวัญจะเป็นผู้บอกกล่าวให้เจ้าภาพจัดหาประกอบพิธีกรรม ซึ่งอธิบายสัญลักษณ์และความหมายได้ตามลำดับ ดังนี้

อาหารคาวหวาน ข้าวสาร กล้วย เป็นสัญลักษณ์แทนความอุดมสมบูรณ์ของท้องดิน เนื่องจากเป็นเครื่องประกอบพิธีกรรมที่มีอยู่จริงในชุมชนและหาได้ง่าย การแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ของอาหารที่มีอยู่ในชุมชนเป็นการแสดงถึงการบำรุงให้ขวัญมีความพึงพอใจในสิ่งของที่จัดเตรียมไว้ และรีบกลับมาหาเจ้าของขวัญ ซึ่งจะทำให้เจ้าของขวัญหายเป็นปกติไวขึ้น

บทสวดขวัญที่กล่าวถึงความอุดมสมบูรณ์ของอาหารที่นำมาเตรียมรอไว้สำหรับการบำรุงขวัญ เช่น บทสวดขวัญพระภิกษุสงฆ์ บทสวดขวัญแต่งงาน บทสวดขวัญเพื่อความเป็นสิริมงคล และบทสวดขวัญตั้งตัวอย่าง

...โอกาส โอกาสะ ผูกข่าทั้งหลายหม้อเช่าเต้ามามวลพร้อมกระบวนมีหลายหลาก พลูหมากพร้อมรักษาทั้งเช่าสาละ ขาวสอนหนึ่งสุกอ่อนขาวดี....

(บทสวดขวัญพระภิกษุสงฆ์)

...ไอนางเอยปูนแปงแหล้วจึงแต่งเป็นพาวขนอยู่สอนลอนสายลายปิดน้อยสร้อยสังวาลย์อาหารหลายหลวงเหลือหลากสรรพสิ่งทุกอัน...เหล้ากองแก้วใส่พาวขนกินกันหม่วนเต้า เช่าต้ม ก้วย และบายศรี มีทั้งไข่หน่วยดีเกี้ยงปอด....

(บทสวดขวัญเพื่อความเป็นสิริมงคล)

...กอนเจาบินอันรุษ บินบสอง เจากอน ยะจุ...

...ลูกหลานได้ไก่ต้ม ได้เหล้า มาให้ปู่ตา...

(บทสวดขวัญคนป่วย)

ไข่ต้ม เป็นเครื่องประกอบพิธีกรรมที่มีความสำคัญคือ เป็นเครื่องประกอบที่ใช้เสี่ยงทายภายหลังเมื่อประกอบพิธีกรรมเสร็จแล้ว กล่าวคือ เมื่อหมอขวัญประกอบพิธีเสร็จแล้วหมอขวัญจะปลอกเปลือกไข่ต้ม และผ่าออกเป็น 2 ซีก เพื่อทำนายว่าภายหลังเมื่อทำพิธีเสร็จแล้วต่อไปเจ้าของขวัญจะมีความสุขหรือไม่อย่างไร ถ้าไข่ที่ผ่าออกแล้วผิวเรียบ สวยงาม ไข่แดงและไข่ขาวเต็มฟอง ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของขวัญที่มีอาการครบสมบูรณ์ หมอขวัญก็จะทำนายว่า เจ้าของขวัญจะมีความสุขสบาย ไม่มีโรคภัย แต่ถ้าไข่อยู่ในลักษณะตรงกันข้ามก็อาจจะทำให้เจ้าของขวัญไม่สบาย และมีทุกข์ภัยในระยะเวลานี้ ใกล้เคียงนี้ หากว่าเป็นลักษณะที่ไม่ดีเช่นนี้หมอขวัญจะมีวิธีแก้ไขคือการประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์อีกครั้งจะทำให้เจ้าของขวัญมีกำลังที่ดีขึ้น

ตัวอย่าง

...พาวขนตกแต่งไว้ให้เจ้าป้อนเช่าไข่ขนเจ้าทั้งสอง...

(บทสวดขวัญแต่งงาน)

นอกจากความสำคัญของไข่ในการเป็นสัญลักษณ์ของการเสี่ยงทายแล้ว ไข่ยังมีความหมายและความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้อกับขวัญ คือ ไข่มีความหมายแทนชีวิตที่เกิดใหม่ภายหลังการประกอบพิธีกรรมแล้วเหมือนกับขวัญนี้ ทำให้ร่างกายมีชีวิตรอดอยู่ได้ตามปกติ ซึ่ง วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์ (2525 : 83) กล่าวถึงความสัมพันธ์ของไข่และขวัญในแง่ของความหมายไว้ว่า “ไข่ เป็นสัญลักษณ์แทนขวัญ ทั้งนี้ไข่และขวัญมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันคือ ไข่มีเปลือกหุ้มห่อ ในขณะที่ขวัญมีร่างกายหุ้มห่อ อีกทั้งไข่เป็นต้นกำเนิดของชีวิตเป็นที่มาของชีวิต ในทำนองเดียวกันความเชื่อที่ว่า ขวัญคือสิ่งที่ทำให้ร่างกายมีชีวิตรอดอยู่ได้เป็นปกติ” เจ้าของขวัญจะรับประทานไข่ต้มเมื่อเสร็จพิธีแล้วจึงจะถือว่าขวัญได้กลับเข้าสู่ร่างกาย ส่วนไข่ที่ไม่สวยงามมีลักษณะไม่ดีก็จะไม่รับประทาน แต่หมอขวัญจะนัดวันทำพิธีสะเดาะเคราะห์ก่อนดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น

ไก่ เป็นเครื่องประกอบพิธีกรรมที่มีความสำคัญคือใช้สำหรับการเสี่ยงทาย โดยใช้บริเวณคางไก่ เป็นเครื่องเสี่ยงทาย เมื่อประกอบพิธีเสร็จแล้วหมอขวัญจะแกะตรงกระดูกคางไก่ออก หยิบเอาบริเวณคางไก่ออกมาเสี่ยงทายถ้าคางไก่ซึ่งมีกระดูก 2 ชิ้น ซี่ออกจากกันในลักษณะงอรั้ง สวยงาม ก็ทำนายว่าเจ้าของขวัญจะโชคดี มีความสุข แต่ถ้าคางไก่ปรากฏในลักษณะตรงกันข้ามคือ กระดูกไม่ซี่ออกทั้ง 2 ข้าง หมอขวัญก็จะให้ประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์เพื่อแก้เคล็ด

ไก่ ในสังคมของชาวกูยมีความหมายและความสำคัญเกี่ยวกับการมุ่งหวังให้มนุษย์มีพฤติกรรมของการขยันทำมาหากินเหมือนไก่ที่ขยันคุ้ยเขี่ยหาอาหารไปเรื่อย การนำไก่มาใช้เป็นเครื่องประกอบพิธีกรรมจึงมีความหมายแทนความขยันและความอุตสาหะในการประกอบอาชีพ เพื่อจะได้มีความสุขและความโชคดีในชีวิต

3.3.2 ใบไม้มงคลต่าง ๆ

นอกจากสัญลักษณ์ข้างต้นยังมีพืชมงคลต่าง ๆ มากมายที่ชาวกูยนำมาใช้ในการสู่ขวัญ ดังเช่น

ดอกไม้ ใบเตย ใบคูณ ใบยอ ใบบัว ดอกเงินดอกทอง หญ้าคา ใบมะพร้าว หญ้าแพรก เป็นพืชที่มีชื่อแสดงความเป็นสิริมงคล ใบไม้ที่กล่าวมาแล้วเป็นเครื่องประกอบพิธีกรรมที่สำคัญในการทำนํ้ามนตร์และบายศรี การนำพืชที่มีชื่อมงคลมาประกอบพิธีกรรมเป็นสัญลักษณ์แทนความต้องการให้เกิดความเป็นสิริมงคล ความสุข ความเจริญกับเจ้าของขวัญ

ใบเตย เป็นสัญลักษณ์แทนความสดชื่น รื่นรวย เพราะเป็นพืชที่มีกลิ่นหอม

ใบคูณ เป็นสัญลักษณ์แทนความยั่งยืน คำคูณ คุ่มครองให้ปลอดภัย

ใบมะยม เป็นสัญลักษณ์แทนความนิยมชมชอบ และการยอมรับ

ใบยอ เป็นสัญลักษณ์แทนความยกยอ ชมเชย นับถือและสรรเสริญ

ใบบัว เป็นสัญลักษณ์แทนความบริสุทธิ์ ไม่มีมลทินให้เกิดอุปสรรคใด ๆ ระหว่าง

การประกอบพิธีกรรม

ดอกเงินดอกทอง เป็นสัญลักษณ์แทนความร่ำรวย มั่งมี

หญ้าคา เป็นสัญลักษณ์แทนความอดทน ยั่งยืน

หญ้าแพรก เป็นสัญลักษณ์แทนความอดทน

ใบมะพร้าว เป็นสัญลักษณ์แทนความแข็งแรง ยืนยาว

ชาวภูมียึดความเชื่อในเรื่องสิ่งมงคล การนำสิ่งของที่เป็นมงคลมาร่วมประกอบพิธีกรรมล้วนมีความหมายแทนความหวังและความตั้งมั่นให้เกิดแต่ความมงคล ความสุข ความสมหวังในชีวิตกับ ผู้เป็นเจ้าของขวัญ ไม่มงคลที่นำมาประกอบพิธีกรรมแสดงออกถึงความเชื่อที่จะนำมาประกอบบำรุงเรียกขวัญ ให้กลับคืนสู่ผู้เป็นเจ้าของขวัญโดยไว

3.3.3 เครื่องประกอบพิธีกรรมอย่างอื่น

นอกจากเครื่องประกอบพิธีกรรมสำหรับบำรุงขวัญดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีเครื่องประกอบ พิธีกรรมอย่างอื่นที่นำมาประกอบในพิธีกรรม ได้แก่ เคียว เทียน ธงกระดาษ ซึ่งมีความหมายและความสำคัญ เป็นสื่อสัญลักษณ์แทนความเชื่อในชุมชนชาวภูมย เครื่องประกอบพิธีกรรมเหล่านี้หาได้ในท้องถิ่นที่ผูกพันกับ วิถีชีวิตของชาวภูมยมานาน

เคียว เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบอาชีพคือ การเกี่ยวข้าว การนำเคียวมา ประกอบพิธีกรรมการสู่ขวัญมีความหมายสัมพันธ์กับความเชื่อในชุมชนคือ เคียว เป็นอุปกรณ์สำหรับให้ขวัญ เกาะหรือเกี่ยวเมื่อขวัญได้เดินทางมาถึงแล้ว จากการประกอบพิธีกรรมเมื่อหมอขวัญกล่าวคำว่า "มาเยอขวัญ เอย" เจ้าของขวัญที่ถือเคียวและหันปลายแหลมของเคียวออกจากตัวอยู่นั้นก็จะหันปลายแหลมของเคียวเข้า หาดตัวทันที และค้างไว้เช่นนั้นจนจบพิธีกรรม เคียวจึงเป็นสัญลักษณ์แทนการรับรู้ว่ายขวัญได้กลับเข้ามาเกาะ เกี่ยวปลายเคียวนั้นแล้ว

ในการประกอบพิธีกรรมการสู่ขวัญพระพุทธรูปในงานศพ หมอขวัญจะใช้เคียว เป็นเครื่องประกอบพิธีที่สำคัญคือใช้จุดพร้อมเทียนไข ในขณะที่กล่าวสวดสู่ขวัญจะจุดเทียนไขและหันปลาย เคียวไปที่บันไดบ้าน เคียวที่ใช้ในพิธีกรรมการสู่ขวัญพระพุทธรูปจึงเป็นสื่อสัญลักษณ์แทนการตัดดวงวิญญาณ ของผู้ตายไม่ให้ยุ่งเกี่ยวกับทางโลกมนุษย์ และใช้เทียนไขเป็นสื่อสัญลักษณ์แทนความสว่างนำทางให้กับดวง วิญญาณที่ถูกตัดขาดแล้วนั้นให้เดินทางไปสู่ภพต่อไปได้

ในบทสู่ขวัญสะเดาะเคราะห์กล่าวถึงการขอพรจากท้าวจตุโลกบาลทั้ง 4 ให้ช่วย ค้ำครองเจ้าของขวัญให้มีความปลอดภัยห่างจากอันตรายทั้งปวง ดังตัวอย่าง

...หม้อหนึ่งหม้อหม้อดีหม้อดีถือมุตโชดโอมจตุโลกมา.....แต่หนีไปหนำให้เจ้าอายุยืนยาว ผาหน้อยควบเขาเทียรระคาจกตาโรทั้ง 4 โพนโตเทพบุตรทั้งหลายทุกองค์ทุกตนของข้าเทอญ...

(บทสู่ขวัญสะเดาะเคราะห์)

การปักธงทั้ง 4 มุมเป็นสัญลักษณ์แทนผู้ดูแลรักษาโลกทั้ง 4 ทิศ หรือท้าวจตุ โลกบาล ซึ่งหมายถึงท้าวภูเวรผู้ดูแลทิศเหนือ ท้าววิรุฬหกผู้ดูแลทิศใต้ ท้าวธตรัฐผู้ดูแลทิศตะวันออก และท้าว วิรุฬปักข์ผู้ดูแลทิศตะวันตก (ภาณุพงศ์ อุดมศิลป์, 2542 : 44) ความหมายของการปักธงกระดาษในพิธี กรรมการสู่ขวัญสะเดาะเคราะห์จึงมีความหมายแทนการทำให้ผู้เป็นเจ้าของขวัญจะได้รับความปลอดภัยและ การคุ้มครองให้ห่างจากอันตรายทั้งปวง ทำให้มีชีวิตที่ยืนยาวและมีความสุขตลอดไป

เครื่องประกอบพิธีกรรมที่นำมาใช้ในการจัดพิธีจะนำมาจากธรรมชาติ และหาได้ ง่ายในท้องถิ่นชาวภูมย

บทที่ 4

การวิเคราะห์บทสູ່ขวัญ

4.1 โครงสร้างบทสູ່ขวัญ

บทสູ່ขวัญทุกบทจัดรูปแบบได้ 3 ช่วง คือ ช่วงเริ่มต้น ช่วงกลาง และช่วงท้าย ผู้วิจัยจะกล่าวถึงรูปแบบของบทสູ່ขวัญใน 3 ช่วง ตามลำดับ ดังนี้

ช่วงเริ่มต้น บทสູ່ขวัญทุกบทจะมีเนื้อหากล่าวถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่นับถือกล่าวถึงโอกาสที่ดีที่จะได้ประกอบพิธีกรรมการสູ່ขวัญ เนื่องจากเป็นวันที่มีมงคล ถ้าประกอบพิธีกรรมการสູ່ขวัญจะทำให้ประสบผลสำเร็จ และรอดพ้นจากอันตรายทั้งหลาย

ตัวอย่าง

ศรี ศรี สิทธิพระพรบวรวิเศษอดุลยเดช อหิวาตมหาชัยโยมั่งคลาติเรก อเนกชัยศรีหมื่นนี้
หมื่นหมื่นดี หมื่นดีดีอมุดโชด โดกอันหมื่นหมื่นโดกไมจันทน์ขันอันหมื่นหมื่นขันไมแก้วผ่อหม่อเจ้าได้ปูนแปง
เหล้วจึงได้แต่งเป็นพาขวนมาตั้งอยู่.....

(บทสູ່ขวัญแต่งงาน)

ศรี ศรี สิทธิชะยะพะวัง ชะยะมั่งคลัง ชะยะศุภคติ หมื่นหมื่นหมื่นหมื่นดี หมื่นดีดีศุภฤกษ์ถีก
หน่วยสื้อหว่ามหามงคลยังมีเจ้าพระยาผู้มีบุญองค์หนึ่งเสด็จมาแต่เมืองหมื่นคำทอง.....

(บทสູ່ขวัญขึ้นบ้านใหม่)

ช่วงกลาง รูปแบบบทสູ່ขวัญในช่วงกลางเนื้อหาจะกล่าวถึงสาเหตุ และโอกาสในการสູ່ขวัญ ซึ่งเนื้อหาในช่วงนี้จะแตกต่างกันไปตามประเภทของบทสູ່ขวัญ เพราะแต่ละบทจะกล่าวถึงโอกาสในการจัดพิธีไม่เหมือนกัน เช่น บทสູ່ขวัญนาถ เนื้อหากล่าวถึง โอกาสที่ดีที่จะได้จัดงานบวช เพื่อให้นาจได้นึกถึงบุญคุณของบิดามารดา

ตัวอย่าง

....ทั้งหญิงชายและป่าวสาวใจคิดอ่าวยินดี เมื่อจักมาบายศรีเจ้านาคเจ้าจักได้พลัดพรากห้อง
เคหาจักได้ลาบิดามารดาออกไปบวชส่งผนวชในศาสนาเจ้าคิดเห็นสังขารบ่อเถียงย้อมบิดเบี่ยงไปมาเป็นทุก
ซากงตี อนัตตาพร้อมบ่อหมั่นตัวตนกังวลบ่อเถียงแท้ย้อมหนุ่มแก่และชรา หูบังเกิดโรคและพยาธิบ่อได้ขาด
จากมรณาเจ้ากะได้คิดคุณบิดา มารดา ได้เลี้ยงมาเป็นยาก.....

(บทสູ່ขวัญสะเดาะเคราะห์)

บทสູ່ขวัญแต่งงานกล่าวถึงความเหมาะสมของกลุ่มป่าวสาว และความเหมาะสมของวันที่ใช้จัด
งานแต่งงาน

ตัวอย่าง

....ผู้วงศาอาวามาแต่เมืองปู่ ท่านหู้แหล่ตักแต่งปูนแปง แพงคำฮักลูกแก้ว ตกแต่ง
แหล่จั้งยกมา ทั้งหมากอำผามาลาหอมห้วงเฮา เชื่องฮับเจ้าเหลือหลาย มีทั้งตาและย่าเถ่าแก่ ผ่อหม่มและ
ป่าวสาว สาวนางงามมาส้อยยอพาชวนเบื่องซ้ายอยู่ลิเหลียน เวียนขว้าว นั้นหม่มชวยโถงแจกเหล้า ผูกคน
เถ่าหนึ่งอยู่เทิงบน บัดนี้จักเชิญเอาชวนผัวเมียให้มาอยู่ในเหนื่อมาอยู่เหื่ออยู่ในคิง เชิญเอาชวนเจ้าผู้เป็นผัว
ให้มาอยู่ในขุ ทั้งชวนเจ้าผู้เป็นผัวให้มาอยู่ในหมื่อหนึ่งวันหนึ่ง

(บทสູ່ขวัญแต่งงาน)

นอกจากเนื้อหาในช่วงกลางบทจะกล่าวถึงโอกาสในการประกอบพิธีกรรมแล้ว เนื้อหาที่สำคัญอีก
อย่างคือ การกล่าวถึงขวัญที่ตกหล่น หรือหายไป ทำให้เป็นสาเหตุที่ต้องประกอบพิธีกรรมการสູ່ขวัญขึ้น เนื้อ
หาในช่วงนี้ปรากฏทุกบท

ตัวอย่าง

....ชวนเจ้าเอ๋ยไปตกประเทศไต่หว่างเมืองผี ให้เจ้าหลบตัวคืนมาสาหมื่อหนึ่งวันหนึ่ง ชวนเจ้าหลบหลีก
ไปเกิด ชวนเจ้าไปเอากำเนิดอยู่ไต่เมืองเขิน ให้เจ้ามาสาหมื่อหนึ่งวันหนึ่ง ชวนเจ้าไปเถียวเมืองบนไปเถียว เหล่น
ให้เจ้ามาสาหมื่อหนึ่งวันหนึ่ง ชวนเจ้าไปทางเหนื่อ ชวนหมู่เจ้าไปทางใต้ ให้เจ้ามาสาหมื่อหนึ่งวันหนึ่ง ชวนเจ้า
.....

(บทสູ່ขวัญสะเดาะเคราะห์)

ช่วงท้าย รูปแบบของบทสູ່ขวัญในช่วงท้ายเป็นการกล่าวอวยพร และขอพรให้ผู้เป็นเจ้าของขวัญมีความสุข ความเจริญ รอดพ้นจากอันตรายที่จะเกิดขึ้น

ตัวอย่าง

.....ชวนผีให้มาอยู่กับเมียหนีนางถึงยามเช้าให้เจ้าเข้าบอนนอนหัวเคียงหมอนให้เจ้าอีกห่อตอกัน
ความสุขอย่างมีน้อยเย็นช้ำค่อยให้เจ้ามีความสุขสวัสดิ์ ชยันตุมัง ชยมังคลัง.....

(บทสູ່ขวัญแต่งงาน)

.....ให้เจ้าธำรงเสือนานบ้านใหม่ กันเจ้ามาฮอดแหล่ความทุกข์กะอย่าได้มีอีกความไข่กะอย่าให้มีทุก
จนทุกองค์ของข้าเทอญ....

(บทสູ່ขวัญขึ้นบ้านใหม่)

...อย่าได้บกเป็นหาดอย่าได้ขาดเงินวังสัพพะกำลังยังบริบูรณ์ดีคือเก่า ฉะมะ โภชนัง พิชัง มะนะ ทะ
ทะยัง ชะยะตุ ภาวัง ชะยะมหามงคลอุอะ มุมะ มุลมา สวาหะมะ...

(บทสູ່ขวัญข้าวเปลือก)

...ฝูงเขาปูนแปงดีแต่งแหล่พาชวนแก้วยอยกมามีทั้งท่าวพระยาเสนาอำมาตย์มีทั้งนักปราชญ์
พร้อมมवलมามีทั้งลูกตาและผ่อหม่มเฝ้าแก่และวงศาผีและน้องพร้อม.....

(บทสູ່ขวัญนา)

...โดกไม่หนี่หม่นโดกไม่จันขันห้าหมื่อหนี่หมั่นขันห้าไม้แก้ว โอนางเอยปูนแปงแหล่จึงแต่งเป็น
พาชวนอยู่สอนลอนสายลายปักน้อยสร้อยสังวาลย์อาหารหลายหลวงเหลือหลากหลายสรรพสิ่งทุกอันมีทั้งพู่พัน
และหมากก็บทั้งวางหีบเตาดาว มาลาหอมหุ้งเห่า เหล้ากองแก้วใส่พาชวนกินกันหม่วนเต้า เข้าดื่มกล้วยและ
บายศรี มีทั้งไข่น่วยดีเกลี้ยงปอดพระยอดไท่ทศพล.....

(บทสູ່ขวัญแต่งงาน)

แม้ว่าบทสູ່ขัวัญทั้งหมดจะมีความสั้นยาวไม่เท่ากัน แต่ในแต่ละบทสູ່ขัวัญก็สามารถจัดแบ่งรูปแบบของบทออกเป็นช่วง ๆ ในลักษณะเดียวกัน คือ ช่วงเริ่มต้น ช่วงกลาง และช่วงท้ายดังกล่าวแล้ว

4.2 ลักษณะคำประพันธ์

ลักษณะคำประพันธ์ของบทสູ່ขัวัญไม่มีลักษณะที่ตายตัว เนื่องจากเป็นวรรณกรรมประเภทมุขปาฐะซึ่งจดจำต่อกันมา ไม่ได้มีบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร จะสืบทอดโดยการบอกเล่า และอาจจะมีการเสริมเติมคำลงไปในขณะที่ถ่ายทอด เดิมคนไทยเป็นคนที่รักสนุก การพูดจาโต้ตอบถ้ามีคำคล้องจองก็จะทำให้น่าฟังไพเราะและจดจำง่าย ดังนั้นจึงทำให้ลักษณะของบทสູ່ขัวัญไม่สามารถที่จะระบุจำนวนคำหรือวรรคเป็นเกณฑ์ตายตัวลงไปได้

บทสູ່ขัวัญมีลักษณะคำประพันธ์คล้ายกับร้อยกรอง เนื่องจากจำนวนวรรคและจำนวนคำไม่แน่นอน อีกทั้งสัมผัสในแต่ละวรรคก็ไม่แน่นอนด้วย การวางคำและสัมผัสอาศัยความคล้องจองของคำ และจังหวะในการวางคำมากกว่าการกำหนดไว้ตายตัว ดังแผนผังและตัวอย่าง

แผนผัง

```

      ๐๐๐๐๐ ๐๐๐๐ ๐๐๐๐๐ ๐๐๐๐๐๐๐
๐๐๐๐๐ ๐๐๐๐
๐๐๐๐๐ ๐๐๐๐๐๐๐ ๐๐๐๐๐๐๐
๐๐๐๐๐๐๐ ๐๐๐๐๐๐
๐๐๐๐๐๐ ....

```

ตัวอย่าง

ศรีศรีสิทธิพระพร บวรวิเศษ อุดลเดชเดโช อหิวาตหัชโย มังคลาดีเรก อเนกชัยศรี
 หมื่อหนี่หมั่นหมื่อดี หมื่อดีถื่อมุตโชค โดกอันหนี่หมั่นโดกไมจันขันอันหนี่หมั่นขันไม
 แก้ว ผ่อหม่อเจ้าปูนแปงแล้วจึงได้แต่งเป็นพาวาน.....

(บทสູ່ขัวัญแต่งงาน)

ลักษณะของบทสູ່ขัวัญรูปแบบร้อยกรองนี้มีลักษณะที่ควรสังเกตหลายประการ ได้แก่

1. จำนวนคำในแต่ละวรรคไม่แน่นอน คือ แต่ละวรรคในบทสູ່ขัวัญจะมีจำนวนคำตั้งแต่ 4-13 คำ ซึ่งความไม่แน่นอนของจำนวนคำในแต่ละวรรคนี้แสดงให้เห็นว่า บทสູ່ขัวัญไม่ได้เคร่งครัดในเรื่องของฉันทลักษณ์ จึงไม่มีข้อจำกัดเกี่ยวกับจำนวนคำในแต่ละวรรค ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจังหวะของการทอดและหยุดเสียงให้พอดีกับช่วงคำ

ตัวอย่าง

....หม่นหม่นดึกคืนคืนนอนหลับเจ้าอย่าได้คว่ำลงเขื่อน เตือนชวนเอยหม่นหม่นว่าเดือนดาว
สอยส่อง ฝ้าห่าห้อง จิตใจเจ้าอย่าได้เคียดก่อย.....

(บทสູ່ขวัญสะเดาะเคราะห์)

2.สัมผัสบังคับไม่เคร่งครัด คือ ลักษณะการวางสัมผัสระหว่างวรรคไม่ชัดเจนและไม่ตายตัว
กล่าวคือในแต่ละวรรคสามารถเป็นตำแหน่งที่รับและส่งสัมผัสกันได้

ตัวอย่าง

..... จักได้พรรณนาเดิมดาตเต้า จัดแจงเข้าหาไม่ปลุกเขื่อน
มีใจเพียรทั้งเียนทั้งยาก แต่งทงหมากทงน้ำบันเทิง
ควรเกรียหาชวนคมและมีดพร้า แห่วจึงแบกเข้าป่าคั่นต่งลงดอน
เดินโคจรหมื่อแลงหมื่อเส้า วันข้าเส้าเข้าสู่ยจึงมา.....

(บทสູ່ขวัญขึ้นบ้านใหม่)

.... ดื่นขึ้นหมื่อเซ่างายแห่วจ้งข่อยไป จงใจเข้าดงหนาหาชอกไปพบผ้อลำดังปอดดีบ่อมีสีเอา
เป็นเสาแอกแห่วจ้งแบกชวนใส่พันลง ตัดไม้ปลายตรงดีสะอาดหนีไม่ธรรมชาติไม้ค้ำไม้คูณ ลำพันล่นเสา
ชวน...

(บทสູ່ขวัญขึ้นบ้านใหม่)

การถ่ายทอดคำสູ່ขวัญที่จดจำกันมานั้น เมื่อเวลาผ่านไปก็ย่อมมีการแต่งเติมเสริมขึ้น เพื่อให้
บทสູ່ขวัญนั้นกลมกลืนเข้ากับสภาพสังคม จำนวนคำในแต่ละวรรคจึงไม่สามารถกำหนดแน่นอนได้ เสียงสัมผัส
ของคำในแต่ละวรรคบางตำแหน่งจึงสัมผัสคล้องจองกัน อาศัยความสั้นยาวของเสียงเท่านั้น

ลักษณะคำประพันธ์ที่ปรากฏในบทสູ່ขวัญมีลักษณะสำคัญอยู่ 2 ประการ คือ จำนวนคำกับ
จำนวนวรรคไม่แน่นอน และสัมผัสสระในแต่ละวรรคไม่ได้บังคับเคร่งครัด มีมากบ้างน้อยบ้าง เพิ่มหรือลดคำ
ลงไปตามเนื้อหา ตามจังหวะของเสียง และความไพเราะในการทอดเสียงเป็นสำคัญ

4.3 เนื้อหา

การวิเคราะห์ตัวบทสุวัญในด้านเนื้อหาในที่นี้หมายถึง การพิจารณาถึงการดำเนินเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบ ซึ่งบทสุวัญแต่ละประเภทจะมีลักษณะการดำเนินเรื่องที่คล้ายกันประกอบด้วยบทต่างๆ ดังนี้

4.3.1 บทชุมนุมเทวดา

4.3.2 บทประณามพจน์

4.3.3 บทเริ่มต้น

4.3.4 บทเชิญขวัญหรือบทเรียกขวัญ

4.3.5 บทปลอบขวัญ

4.3.6 บทสอนขวัญ

4.3.7 บทผูกแขนหรือบทให้พร

4.3.1 บทชุมนุมเทวดา

ข้อความในตอนที่จะกล่าวถึงการอัญเชิญเทวดา และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ที่นับถือ ซึ่งอยู่บนสวรรค์รวมทั้งดินต่างๆ ให้มาชุมนุมพร้อมกัน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลต่อการประกอบพิธีกรรมสู่ขวัญ บทชุมนุมเทวดาที่ปรากฏในบทสุวัญบอกกล่าวด้วยภาษาบาลีล้วนๆ ไม่ปรากฏบทชุมนุมเทวดาที่แปลเป็นภาษาไทย บทชุมนุมเทวดานี้ชาวบ้านจะเรียกกันว่า บทสัคเค และการกล่าวบทสัคเคจะปรากฏในบทสุวัญแต่งงาน บทสุวัญขึ้นบ้านใหม่ บทสุวัญเพื่อความความเป็นสิริมงคล

ตัวอย่าง บทสัคเคไม่มีภาษาไทยแปลไว้ในบทสุวัญ

.....สัคเค กาเม จะรูเป ติรติมิเช มยัมตา.....

4.3.2 บทประณามพจน์

ข้อความในตอนนี้เป็นกล่าวไหว้ครู ซึ่งถือเป็นขนบนิยมในการแต่ง บทประณามหรือบทไหว้ บทสุวัญของชาวกูยจะกล่าวไหว้พระรัตนตรัย

ตัวอย่าง .

นโมตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

นโมตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

นโมตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

บทกล่าวไหว้พระรัตนตรัยกล่าวถึงพระพุทธเจ้าผู้ซึ่งตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง กล่าวถึงพระธรรมที่จะยังความสุขให้เกิดแก่ผู้ปฏิบัติดี และการบูชาพระสงฆ์ ผู้เป็นแบบอย่างในความประพฤติในด้านที่ดีงามทั้งกาย วาจา และใจ

บทประณามพระรัตนตรัยในบทสູ່ขວງทุกประเภทเป็นเพียงบทสั้นๆ เป็นภาษาบาลีล้วน หลังจากนั้นจะมีบทบูชาพระรัตนตรัยแปลไว้ในเนื้อความของบทสູ່ขວງด้วย

ตัวอย่าง บทบูชาพระรัตนตรัยแปล

...พุทธข่มແຟຼ່ມາຣພະຮຣມບັນດາລພັນດີບເຈາະຫ້ຢ້າຍຢືບເຮຫນີພະສັງໝ້າຕີຝູ່ງຢ້າຍ

(บทสູ່ขວງเพื่อความเป็นสิริมงคล)

ในบทสູ່ขວງมีบทประณามเพื่อไหว้ผี พระอินทร์ พระพรหมต่างๆ ที่สถิตอยู่ในจักรวาลแห่งนี้การกล่าวถึงผี เทวดา พระอินทร์ และพระพรหม เป็นการกล่าวสรรเสริญเพื่อให้เห็นความเก่งกล้าสามารถในการปราบปรามຝູ່ງມາຣຕ່າງໆ ทำให้โลกนี้มีความสงบสุข หากการจัดพิธีกรรมการสູ່ขວງได้มีการอัญเชิญเหล่าเทวดา จะทำให้การประกอบพิธีกรรมไม่เกิดอุปสรรค

ตัวอย่าง

.... ເຊີຢູ່ຝີຈຸງວີນາສ ບຣຣັທຈຸງຫນີໄກລ

ທັງນາຄາ ນາຄ ຄຣຸທ ເກວບຸຕຣ

ເກວດາອິນທຣ ພຣຸຮມ ຍມຣາຊ

ຈຕຸຣາຊທັງສີ່ທຸກດີພຣ່ອມຈັກຣາຟ

ກັບທັງຸມສຖານເຈົ້າດີ...

(บทสູ່ขວງนาค)

คนไทยอีสานรวมทั้งชาวกูยมีความเชื่ออย่างหนึ่งว่า การประกอบพิธีกรรมหรือกิจกรรมใดก็ตาม ถ้าประกอบเนื่องในโอกาสที่ดี วันที่ดีจะทำให้งานหรือพิธีกรรมนั้นๆ สำเร็จได้ด้วยดี ในบทสູ່ขວງจึงมีการกล่าวถึงโอกาสที่ดีอันเป็นสิริมงคล การกล่าวถึงโอกาสต่างๆ ในการประกอบพิธีจึงเป็นวันที่เป็นมงคล การบรรยายถึงวันทำพิธีสູ່ขວງจึงเป็นการกล่าวถึงฤกษ์ยาม และความเหมาะสมในการจัดงาน

ตัวอย่าง

ສຣີ ສຣີ ຫມ້ອຫນີແຫມ່ນຫມ້ອດີ ຫມ້ອດີຕື່ອມຸຕໂຊດ ...

(บทสູ່ขວງสะเดาะเคราะห์)

หม้อหนึ่งหมั้นหม้อดี หมัดดีศุภฤกษ์ถักหน่วยสือหว่ามหามงคล

(บทสູ່ขวัญขึ้นบ้านใหม่)

วันหนึ่งวันอาทิตย์ฤกษ์ดีพิเศษ เดือนหนึ่งหมั้นเดือนสิบสองพุทธศักราชปี 2544 พรรษาวันดี
วันดีถือมุตโชค...

(บทสູ່ขวัญเพื่อความป็นสิริมงคล)

4.3.3 บทเริ่มต้น

ข้อความในตอนนี้เป็นกรกล่าวเริ่มต้นถึงเนื้อหาการประกอบพิธีสູ່ขวัญ บทสູ່ขวัญแต่ละประเภทมีข้อความการกล่าวถึงตอนเริ่มต้นที่แตกต่างกันดังนี้

4.3.3.1 บทสູ່ขวัญเด็กแรกเกิด

บทเริ่มต้นของบทสູ່ขวัญเด็กแรกเกิดเป็นการกล่าวทำนองขอพรให้เด็กที่
เกิดใหม่ให้มีสุขภาพแข็งแรง

ตัวอย่าง

..ออนเกิดความสุขความเจริญ ออนแบระออนบรินออนจะแข็งแรงห่าง
จากโรคภัยตะก้อ....

...ให้มีความสุขความเจริญ สุขภาพแข็งแรงห่างจากโรคภัยไข้เจ็บ..

(บทสູ່ขวัญเด็กแรกเกิด)

4.3.3.2 บทสູ່ขวัญนาค

บทเริ่มต้นของบทสູ່ขวัญนาคเป็นการกล่าวถึงการประณามไหว้เจ้าที่
และการบูชาเทวดา พระอินทร์ พระพรหมผู้มีบุญญาธิการให้ช่วยมาบัดเป่าเคราะห์ร้าย ความโศกเศร้าทั้ง
หลายให้หมดไปในวันนี้ เนื่องจากวันที่ทำพิธีสູ່ขวัญนาคนี้เป็นวันที่มีโอกาสเหมาะสมมากในการประกอบพิธี
หลังจากนั้นจึงเป็นการกล่าวบรรยายถึงพานบายศรีที่ได้จัดเตรียมตกแต่งมาพร้อมกันแล้ว และเนื้อความถัดไป
เป็นการบรรยายถึงนาคตั้งแต่ปฏิสนธิในครรภ์จนกระทั่งคลอดออกมา และได้รับการเลี้ยงดูเติบโตใหญ่จนกระทั่ง
ได้เวลาที่จะบวชในวันนี้

ตัวอย่าง

ศรี ศรี สิทธิมงคลา นาคี สวัสดิยาวโยชน์ เคาะห์ฮ่ายโหดไห่หนี
อันตรายนาคีหายสว่าง ศรี ศรี สุ่มังกละ ศุภสวัสดิพิเศษอดิเรกชัยศรี.....หมื่อหนี่แน่มั่นหมื่อลาภาอันล้ำเลิศ
อันประเสริฐมงคลฝูงเขาปูนแปงดีแต่งแหล้วพาชวนแก่วัยยอกมามีทั้งท้าวพระยา เสนาอำมาตย์ มีทั้งนัก
ปราชญ์พร้อมมวลงมามีทั้งสูงป้าและผ่อหม่ม เก้าแก่และวงศาผีและหน้องพร้อมกันมาสะหล่อนถั่วหน้า ไหลหลัง
ถาแห่งกันมาทั้งหญิงชายและป่าวสาวใจคิดอ้าวยินดีเมื่อจักมาบายศรีเจ้านาค ...เจ้ากะได้คิดคุณบิดา มารดาได้
เลี้ยงมาเป็นยาก เลี้ยงลำบากทุกวันคืน แต่อยู่ในอุทรของหม่มลำบากแท้ทั้งนานเจียรระการหนักหน่วงท้องกิน
ของเผ็ดแซบฮ่อนหม่มกะค้อยเพียรอด เจ้ากะอยู่ในท้องสิบเดือน ...

4.3.3.3 บทสู่ขวัญพระภิกษุสงฆ์

บทเริ่มต้นการสู่ขวัญพระภิกษุสงฆ์นิยมใช้ภาษาบาลี เนื่องจากเป็นการ
กล่าวถึงพระภิกษุต้องใช้ภาษาบาลีเพื่อให้เหมาะสมกับสถานภาพของบุคคลที่กล่าวถึง ลักษณะของเนื้อหาเป็น
การกล่าวถึงความเหมาะสมที่จะได้มีการเบิกบายศรีประกอบพิธีกรรมในวันนี้

ตัวอย่าง

ศรี ศรี สิทธิพระพร พระบวรฉนวนวิเศษอนเนกเตโชมโหพาจุลละฤกษ์อา
ทายาตุระคุณะพะหุละเตโช ไชยะมังกละติเรกอนเนกศรีสวัสดิ สิทธิไชยะมังกละ อัดถะวรดิถี ประกอบด้วย
อุตตมะลักษณะอุตตมะไชยศรี วิสุทธิเทพบุตรตนองอาจ..... หมื่อหนี่ควรเบิกราชบายศรีพิเศษทุกเทศพร้อม
ถวายเป็นบูชาทั้งหลายจึงพร้อมกันมาประณมกรกราบไหว้ ...

4.3.3.4 บทสู่ขวัญแต่งงาน

บทเริ่มต้นของเนื้อหากล่าวถึงโอกาสที่ดีในการประกอบพิธีกรรมการสู่
ขวัญ หลังจากนั้นกล่าวถึงบายศรีที่ใช้ในพิธีที่ได้รับการตกแต่งมาอย่างดี เพื่อใช้ในพิธีกรรมนี้โดยเฉพาะ การ
เตรียมตัวของเพื่อนบ้านและญาติที่มาร่วมงาน โดยให้ญาติของทั้งฝ่ายเจ้าบ่าวและเจ้าสาวได้ร่วมกันผูกข้อมือ
คู่บ่าวสาว

ตัวอย่าง

... หมื่อหนี่แน่มั่นหมื่อดี หมื่อดีถิอมุดโชค โดกอันหนี่แน่มั่นโดกไม่จัน
ขันอันหนี่แน่มั่นขันไม่แก้ว ผ่อหม่มเจ้าได้ปูนแปงแหล้วจูงได้แต่งเป็นพาชวนมาตั้งอยู่สะหลอนสายหร่ายมีทั้ง
ฝ่ายผูกแขนมีทั้งแหวนใส่กำไลปัดนอยสร้อยสังวาลย์ อาหารหลายหลากสรรพภาคทุกสิ่งอัน มีทั้งกอกยาพันพลู
ขันหมาก...

... ศรี ศรี วี วี วอน วอน พระพรตวงประเสริฐฝ่ายแก้วเกิดเมืองสุวรรณ
อินทร์ปั้นตกแต่งเป็นปุย ชูยชวยมาเป็นเส้นพันเส้นงามล้ำเลิศ ฝ่ายแก้วเกิดมงคลปนกันมารอบมาหนึ่งตอบ
บายแขนเจ้าเนอ...

4.3.3.5 บทสູ່ขวัญพระพุทธรูป

บทเริ่มต้นการสູ່ขวัญพระพุทธรูปเป็นการกล่าวถึงคุณพระแก้ว หมายถึง
พระพุทธรูปที่ได้ลงมาปิดเป่าความทุกข์ในโลกมนุษย์ ซึ่งได้นำพาความสุข ความสมบูรณ์มาด้วย ทำให้มนุษย์
ศรัทธา นับถือ และกราบไหว้เพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ

ตัวอย่าง

ศรี ศรี ปีเดือนแถมสังเขปพระสุริเยศขามราศรี ผิจักปูนเป็นปือธิกมาส
ฝูงชาน้อยนาถทั้งหลายยอมมือถวายใส่เกล้าองค์พระแก้วเจ้าตนรัศมีรังสีถึงลักชีปีเดือนมาท่านเต้าองค์พระแก้ว
เจ้าจงเสด็จลีลาทรงดงามดี คาคฝูงช่าทั้งหลายจึงพร้อมกันมากกราบไหว้และบูชาเอากันมาขัดสีและลูบไล่...

4.3.3.6 บทสູ່ขวัญเพื่อความเป็นสิริมงคล

บทเริ่มต้นของบทสູ່ขวัญสิริมงคลเป็นการกล่าวถึงฤกษ์เวลาที่เหมาะสม
ในการบายศรีสิริมงคลว่าเกิดจากการร่วมแรงร่วมใจในการทำบายศรีเพื่อให้การสູ່ขวัญในวันนี้มีแต่ความเป็น
มงคล

ตัวอย่าง

ศรี ศรี ชยมังคลัง สวัสดิยืนโยเกาะห้ให้โหดให้หนี อันตรายนาถีหายสว่าง
เจิบช่วงใช้สุ่หนี เกาะห้ย้ายเชิญศรีหนีหาก บรรษัทหนีไกล ...

4.3.3.7 บทสູ່ขวัญข้าวเปลือก

บทสູ່ขวัญข้าวเปลือกเริ่มต้นเป็นการกล่าวถึงฤกษ์เวลาที่เหมาะสมใน
การจัดพิธีกรรม ความสมบูรณ์ทุกอย่างที่ได้จัดงานนั้นมีส่วนในการทำให้ข้าวเปลือกที่ได้เก็บเกี่ยวมาแล้วมีแต่
ความสมบูรณ์ กิจกรรมทุกอย่างที่ได้กระทำในวันที่ทำพิธีกรรมนี้เป็นผลเนื่องมาจากการที่เป็นวันที่หมอขวัญ
ทำนายไว้ว่าจะมีแต่สิ่งที่ดี เป็นวันที่จะทำกิจกรรมใดก็ตามล้วนจะได้รับความสะดวก และเป็นผลดีต่อชีวิต

ตัวอย่าง

ศรี ศรี หมื่อนี้แหม้นหมื่อดี ปีนี้เป็นปีเฮาปู่พระเจ้าให้ข่อยคุณชวนกะหว่าหมื่อนี้ หมื่อนี้วันหนึ่งหมอสว่างให้ไต่เข้าขวงหนากะหว่าหมื่อนี้วันหนึ่ง เอาบ่าวขึ้นเฮียงสาวกะหว่าหมื่อนี้ พันตัวให้แพกะหว่าหมื่อนี้วันหนึ่ง เอาช่างเข้ามาโหมกะหว่าหมื่อนี้วันหนึ่ง ท้าวบุญเอื้องขึ้นปราสาทกะหว่าหมื่อนี้วันหนึ่ง ผู้ฉลาดเข้าฟังธรรมกะหว่าหมื่อนี้วันหนึ่ง ผู้เป็นเจ้าไต่เงินแสนกะหว่าหมื่อนี้วันหนึ่ง ...

4.3.3.8 บทสູ່ວຽງຟ້ນບ້ານໃໝ່

บทเริ่มต้นของการสູ່ວຽງຟ້ນບ້ານໃໝ່ทุกสำนวนมีเนื้อความเดียวกันคือการบรรยายถึงสถานที่ที่ปลูกบ้านนั้นว่า เป็นที่ที่เหมาะสมสำหรับปลูกบ้าน เนื่องจากเป็นสถานที่ที่มีบุญญาธิการ และมีอำนาจเป็นผู้มาจับจองไว้ให้ปลูกสร้างบ้านเรือน ซึ่งถ้าใครได้อยู่ตรงสถานที่นั้นแล้วก็จะมีแต่ความสุข ความเจริญ ความร่มเย็น

ตัวอย่าง

ศรี ศรี สิทธิชัยภวัง ชยมังคลัง ชยสุภดิธิ หมื่อนี้แหม้นหมื่อดี หมื่อดีดีสุภฤกษ์ ถึกหน่วยสื้อหว่ามหมองคล ยังมีพระยาผู้มีบุญองค์หนึ่ง เสด็จมาแต่เมืองหมั่นคำพอง พระยาตนดีสองอยู่เมืองยุทธราช มาแสวงหาจองที่ตั้งบ้านเมื่อปลูกสร้างให้อยู่สุขุมกินเย็น ความเจริญของจัญไรบ่อมีผ้อ ...

4.3.3.9 บทສູ່ວຽງສະເຕະເຄຣະຫໍ

บทเริ่มต้นของบทສູ່ວຽງສະເຕະເຄຣະຫໍเป็นการกล่าวถึงจุดโลกบาลทั้ง 4 ให้มาอยู่รวมที่โลกมนุษย์ เพื่อช่วยขจัดเคราะห์ให้หายไปจากโลกมนุษย์ เพื่อต่อไปจะได้เชิญให้ขวัญกลับมาอยู่กับร่างกาย

ตัวอย่าง

ศรี ศรี หมื่อนี้แหม้นหมื่อดี หมื่อดีดีอมุตโซค โหมจตุโลกมาทั้งปวงบรมเจ้าฝ่ายเอ๋ยสภาพวกหนึ่งทั้งหลายจงผันผายผ่าผ่อนของจมลงบังคลผ่องคนในโลกให้เข้าให้ค้ำกั้วล และเดือดร้อนสรรพยาข้อหายไ้ทั้งภายในภายนอกทั้งนี้วศอกข้อแขนบวรเทพจบเภทเพี้ยงหาคนมา บรมบพิตรจงประสิทธิ์ผ่าผ่อนอันนี้ให้อ้องเจ้าฟากผ่าอ้องสาวทในคเนย์เกณท์คนมาผ่าขุนเจ้ามาไ้ไ้เด้ามาอยู่เทินมदन เข้ามาอยู่เทียมเด้า ...

4.3.3.10 บทสวดวิญญการสื่อนขวัญคนป่วย

ในสังคมชาวกูยแม้ว่าจะใช้อุปกรณ์ในการประกอบพิธีแตกต่างกันไปตามความเชื่อของแต่ละพื้นที่ เช่น ใช้ สวิง เปลเด็ก หรือสัตว์ต่างๆ เป็นต้น เหล่านี้แสดงถึงความเชื่อที่ต่างกัน เนื่องจากการสื่อนขวัญเป็นการประกอบพิธีกรรมสวดวิญญสำหรับผู้เจ็บป่วยเท่านั้น ในส่วนของบทเริ่มต้นการสวดวิญจึงเป็นการกล่าวถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดความเจ็บป่วย ซึ่งมักเกิดจากการกระทำของผีที่พวกเขานับถือ โดยอาจจะเป็นผีบรรพบุรุษประจำบ้านเรือน ทูงนา หรือตามศาลปู่ตาตามที่ต่างๆ ในหมู่บ้าน เมื่อทราบสาเหตุที่ทำให้เจ็บป่วยแล้วจึงได้พร้อมใจกันมาหาปู่ตาเพื่อขอขมาให้ผู้ป่วย เพราะสาเหตุที่ป่วยมักเกิดจากการที่ผู้ป่วยได้กล่าววจา หรือการกระทำอันใดที่ทำให้ผีปู่ตา และผีบรรพบุรุษไม่พอใจ เมื่อทราบสาเหตุจากการทำนายนของมอโปล (หมอดูประจำสังคมชาวกูย) จึงได้มาหาปู่ตา บทสวดวิญจึงเป็นการเริ่มต้นด้วยการขอขมาปู่ตาและบอกสาเหตุที่มาหา พร้อมทั้งขอให้ปู่ตาให้อภัยผู้ป่วยเพื่อผู้ป่วยจะได้หายเป็นปกติ

ตัวอย่าง

จูกะ ยะจุ ขร๊ะ ใจนี้ กอนจา จิโปลเอะ ไปยะจุ จั้วถิด กอนจา
ดิง เทียลสะมา ยะจุ เฮ้ยนี้ อันมอ ปริบระ ออนออ แลกอนจา บินอันรุษ บินบรอง บินนอม

สวัสดีปู่ตาสวนวันนี้ลูกหลานไปด้อมมอโปลและบอกว่าปู่ตาทำโทษ ลูก
หลานขอขมา ปู่ตาเรากำลังมาขอขมาอยู่ คนที่ไม่สบายให้หายจากป่วย ลูกหลานได้ไก่ ได้เหล้ามา....

4.3.4 บทเชิญขวัญหรือบทเรียกขวัญ

เป็นคำกล่าวเพื่อเรียกขวัญเพื่อให้คืนมาอยู่กับผู้เป็นเจ้าของขวัญ เนื่องจากขวัญอาจจะเดินทางหลงไปอยู่ตามสถานที่ต่างๆ เช่น แม่น้ำ ไร่นา ป่าเขา ถิ่นที่อยู่ห่างไกล เช่น เมืองสวรรค์ เมืองอีสาน หรือสถานที่ที่ผู้เป็นเจ้าของขวัญเคยอยู่ เช่น กรุงเทพฯ เมืองบน เมืองเหนือ เมืองใต้ เป็นต้น การเชิญขวัญจะเชิญทุกส่วนของร่างกายผู้เป็นเจ้าของขวัญให้กลับมา การกล่าวเชิญจะกล่าวด้วยถ้อยคำที่อ่อนหวาน ไพเราะเพื่อเป็นการเชิญชวนให้ขวัญกลับมาโดยเร็ว

ตัวอย่าง

... มาทั้งขวนปากแก้ม มาทั้งขวนตา ขวนคิ้ว ขวนนิ้วและขวนแขน..... จักเชิญทั้งท้าวให้
เจ้ามาส้อยฮับเอาขวน ขวนเอยหมั้หว่าเจ้าไปเถียวอยู่ดง มัวไปในดงป่าก้าง ให้เจ้ามาสาหมื่อหน้าวันนี้

(บทสวดวิญสะเดาะเคราะห์)

... บัดนี้จักเชิญเอาชวนผัวเมียให้มาอยู่ในเหนื่อมาเหื้ออยู่ในคิง เชิญเอาชวนนางคำหล่าให้เข้ามาอยู่เทียมชู่ ทั้งชวนเจ้าผู้เป็นผัวให้มาอยู่ในหมื่อหนึ่งวันหนึ่ง หว่ามาเยอชวนเออ ...

(บทสູ່ขวัญแต่งงาน)

4.3.5. บทปลอบขวัญ

เนื้อความในตอนนี้เป็นกรกล่าวปลอบประโลมขวัญ ซึ่งชาวภูยเชื่อว่าเมื่อเชิญขวัญให้กลับเข้ามาอยู่กับผู้เป็นเจ้าของขวัญแล้ว ควรมีกรกล่าวคำปลอบประโลมให้ขวัญพึงพอใจกับตัวผู้เป็นเจ้านั้นไม่ให้หนีหายไปอีก บทปลอบขวัญจะมีเนื้อความบรรยายเกี่ยวกับ เครื่องแต่งกาย อาหาร น้ำ ที่อยู่อาศัย เครื่องหอมต่าง ๆ และกล่าวถึงผู้มาร่วมต้อนรับขวัญ หลังจากกล่าวถึงเครื่องรับขวัญแล้วก็จะกล่าวเชิญให้ขวัญมารับเอาเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่เตรียมไว้พร้อมทั้งการกล่าวถ้อยคำอ่อนหวานให้ขวัญพึงพอใจกับสิ่งที่เตรียมมาเมื่อขวัญมาถึงแล้ว

ตัวอย่าง

.... บัดนี้แห่มเจ้าอัมห้องถ้ำคอยหามีทั้งผ้าแพรลายเคียงสีอรัสมีก้าวปักแล้วไหมแดง... ให้เจ้ามาขัดเกล้าตัดดอกบัวระพัน ให้เจ้ามาถ้ำจันผ่อแห่มเจ้าตกแต่งตัดดอกไม้หอมเกศสลวย... พาชวนตกแต่งไหวให้เจ้าได้ป้อนเข้าไซ้ชวน เจ้าทั้งสองตามทำนองโบราณกล่าวไว้ ..

(บทสູ່ขวัญแต่งงาน)

.... โอนางเออปูนแปงแหล้ววังไต้แต่งเป็นพาชวนอยู่สะหลอน ซ้ายหว่ายมีทั้งฝ้ายผูกแขน มีทั้งแหวนใส่ก้อยปัดน้อยสร้อยสังวาล อาหารหลายหลวงเหลือหลาก... มทั้งมาลาหอมหุ้งเห้าเหล้ากองแก้วใส่พาชวนกินกันหม้วนเต้า ...

(บทสູ່ขวัญเพื่อความเป็ลสิริมงคล)

4.3.6 บทสอนขวัญ

เนื้อหาในตอนนี้เป็นกรกล่าวสั่งสอนขวัญ เมื่อขวัญกลับมาอยู่กับผู้เป็นเจ้าของขวัญแล้วนั้น เนื้อความจะบรรยายถึงหน้าที่ที่ขวัญควรปฏิบัติ เนื้อหาการสอนขวัญในแต่ละบทมีความแตกต่างกันไปตามแต่ประเภทของพิธีกรรมการสູ່ขวัญ เช่น ถ้าเป็นการสູ່ขวัญนาคเนื้อหาของบทสอนขวัญก็จะเกี่ยวโยงกับหน้าที่ของลูก หน้าที่ของพระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้ที่ตั้งมั่นอยู่ในธรรม

ตัวอย่าง

.... ขอเชิญชวนเจ้านาคเข้ามาโหม อักขะในหม้อนี้ ให้มาอยู่ในใจทุกหม้อ ให้มาอยู่ในเนื้อทุกยาม อย่าได้มีคำกั้ววลและเดือดร้อน อย่าได้คิดคั่งชอนในหฤทัย ให้เจ้ามาเขียนเอาพระวินัยปิฎก ยกอัตตะกะฎาไซเอียงฮอดทุ่งแจ่งจอดดสดา ให้เจ้าได้เทศนาสอนสั่งเป็นเจ้าหนึ่งวิจารณ์..... ให้เจ้ามีใจกรุณายิ่งกว่าเก่า จงให้เป็นพระสมณะเจ้าผ่านทั้งยศให้ปรากฏลือชาในศาสนา.....

(บทสวดวัณนาค)

ถ้าเป็นบทสวดวัณนาคแต่งงาน เนื้อความจะสั่งสอนถึงหน้าที่ของสามีภรรยาที่มีต่อกัน รวมทั้งหน้าที่ของลูกเขยและลูกสะใภ้ที่ต้องปฏิบัติต่อผู้เป็นบิดา มารดาของอีกฝ่ายหนึ่ง

ตัวอย่าง

.... ข้าจักเอาขวนทั้งสองเข้าเลี้ยงหมอนส่อนเสื้อ ให้เจ้าได้สืบเชื้อผ่อหม่มแทนเชื่อนยามหมื่อถึงฤดูปีเดือนฝนอวยฮอยฮ้าววันละ 7 - 8 ข้าให้เข้าอยู่จำศีล ...ขวนผัวให้มาอยู่กับหมื่อหนึ่งนาถึงยามข้าให้เจ้าเข้าบ่อนนอนหัวเลี้ยงหมอนให้เจ้าฮักห่อต่อกัน ความสุขจะมีเย็นข้าค้อยให้เจ้าอยู่สุขสวัสดิ์....

(บทสวดวัณนาคแต่งงาน)

4.3.7 บทผูกแขนหรือบทให้พร

เนื้อความของการให้พรกล่าวให้ขวัญอยู่กับเนื้อกับตัวของผู้เป็นเจ้าของขวัญ ขอให้มีความสุข ความเจริญ มีทรัพย์สมบัติ ข้าทาส บริวาร ลูกหลานญาติโยมมากมาย ให้มีอายุยืนยาว และขอให้มีคนนิยม ยอมรับนับถือ

ตัวอย่าง

..... ผูกแขนท้าวท้าวจักได้เป็นพระยาผูกแขนผ่อนานาจักได้เป็นขุนผู้องอาจ ผูกอำมาตย์ท้าวสิด่หนึ่งเมือง... ออกจากบ้านให้มีผู้สอยส่งให้เจ้ายืนยาวหมั่นพันปี...

(บทสวดวัณนาคแต่งงาน)

.... ขอให้เจ้าหน้ามีอายุยืนยาว วรรณะพราวผิวผ่อง สุขะสองเหลื่อหลาย พละกำลังกายจงมี
มาก ให้อายุยืนยาวได้มาขอขอบพระวัสสา ให้เจ้ามีเดชาเอื้องอาบ ผาบแพ่ผ่องหมู่โภยภัยอย่ามีความจัญไรมา
เบียด อย่าได้มีผู้เลียดให้เจ้ามีใจกรุณายิ่งกว่าเก่า ...

(บทสູ່ขวัญนาค)

.... เออ ตอนนี้ ระเวียะเจาเตาะ แล้วเฮ้ยแอเจาซัดดะตั้งมืวง ออนแบระออนบริน ออนยุ
ออนยีน ออนบัตโรบัตโร ออนเก็ดกำลัง ออนปรอมมวยวาย แฉัดเจิม....

.... เออ ตอนนี้ขวัญมาถึงแล้วนะเอามาผูกไว้กับเธอ (ผู้ปว) อยู่สุขสบาย อายุยืน อย่ามี
โรคภัย มีกำลังอ้วนพีไวไว อยู่เย็นสบายนะ...

(บทสູ່อนขวัญคนปว)

4.4 ภาพสะท้อนวิถีชีวิต สังคม และวัฒนธรรม

วิถีชีวิต สังคม และวัฒนธรรมของสังคมชาวนบ้านมีความสัมพันธ์กับประเพณี และพิธีกรรม
ของชุมชนเป็นอย่างมาก เนื่องจากการแสดงออกของประเพณีและพิธีกรรม เป็นการแสดงถึงความคิดความ
เชื่อของชุมชน ประเพณีการสູ່ขวัญก็เช่นเดียวกัน เป็นการแสดงออกถึงความเชื่อของชุมชน

ประเพณีการสູ່ขวัญของชาวกูยแม้ในส่วนตัวบทที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมจะเป็นการ
หยิบยืมมาจากกลุ่มชนชาวไทยอีสาน แต่รูปแบบของการประกอบพิธีกรรมกลับเป็นการผสมผสานกันระหว่าง
ความเชื่อเดิมกับความเชื่อของกลุ่มชนชาวไทยอีสาน โดยเฉพาะการให้ศีลให้พรซึ่งเป็นการแสดงถึงความเชื่อที่
คล้ายคลึงกันระหว่างชาวไทยอีสาน และชาวกูย จนเกือบเป็นความเชื่อเดียวกัน

การศึกษาวิถีชีวิต สังคมและวัฒนธรรมที่ปรากฏของชาวกูยอำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์
ผู้วิจัยได้จำแนกออกเป็น 2 ประเด็น คือ

4.4.1 ความเชื่อ

4.4.2 โครงสร้างทางสังคม

4.4.1 ความเชื่อ

ความเชื่อ หมายถึงการยอมรับนับถือในสิ่งใดสิ่งหนึ่งทั้งที่มีตัวตน และไม่มีตัวตน
เป็นสิ่งที่ใช้ยึดเหนี่ยวจิตใจ ทั้งนี้สิ่งที่เชื่อกันอยู่นั้นอาจจะมีจริงหรือไม่จริงก็ได้ ซึ่งโดยปกติแล้วเมื่อมนุษย์มี
ความเชื่อต่อสิ่งใดมักจะแสดงพฤติกรรมออกมาให้เห็นในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความเชื่อเป็นราก
เหง้าของพฤติกรรมที่แสดงออกมา

มนุษย์มีความเชื่อที่แสดงออกได้หลายประการ โดยส่วนมากมักเป็นความเชื่อที่มีต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อำนาจลึกลับและสิ่งที่มองไม่เห็น ความเชื่อเหล่านี้มักเกิดจากความกลัว หวาดระแวงถึงอันตรายจากสิ่งเหล่านั้น การแสดงพฤติกรรมที่มีผลต่อความเชื่อนั้นจึงแสดงออกในรูปของพิธีกรรม การบูชา เช่นสรวง เพื่อให้ผลของการบูชานั้นคลบんだลให้ชีวิตรอดพ้นจากอันตราย และเป็นการขจัดความกลัวให้ลดน้อยลงได้

ประเพณีการสู่ขวัญของชาวภูไทสะท้อนให้เห็นความเชื่อของกลุ่มชนใน

5 ลักษณะ ดังนี้

4.4.1.1 ความเชื่อเกี่ยวกับขวัญ

4.4.1.2 ความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์

4.4.1.3 ความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ยาม

4.4.1.4 ความเชื่อเกี่ยวกับศาสนาพุทธ

4.4.1.5 ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งมงคล

4.5.1.1 ความเชื่อเกี่ยวกับขวัญ

ขวัญเป็นความเชื่อตั้งแต่สมัยโบราณเรื่อยมาจวบจนปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นคนไทยที่อาศัยอยู่ที่ใดล้วนมีความเชื่อเรื่องขวัญ ดังคำอธิบายถึงที่มาของขวัญ ดังนี้

มนุษย์มีส่วนประกอบ 2 ส่วนในร่างกายคือ ส่วนที่เป็นรูปธรรมสามารถจับต้องได้ ได้แก่ร่างกายและอวัยวะอื่น ๆ และส่วนที่เป็นนามธรรมซึ่งไม่สามารถมองเห็นได้ เรียกว่าจิตใจ มนุษย์จะมีความสุขได้ต้องทำให้ส่วนประกอบทั้ง 2 ส่วนนี้มีความสัมพันธ์กันอย่างดี ถ้าส่วนใดส่วนหนึ่งขาดหายไปก็อาจทำให้ไม่มีความสุข ขวัญเป็นส่วนประกอบหนึ่งที่เป็นนามธรรมจับต้องไม่ได้ ขวัญอยู่กับร่างกายมาแต่กำเนิด มนุษย์ทุกคนมีขวัญประจำแทบทุกคน ขวัญอยู่นอกเหนือความรู้สึกนึกคิดและอารมณ์ต่าง ๆ เมื่อขวัญไม่ได้อยู่ประจำในร่างกายก็จะทำให้มนุษย์เริ่มแสดงอาการอ่อนแอ เจ็บป่วย และเสียชีวิตในที่สุด

การสู่ขวัญจึงเป็นการกระทำพิธีที่ทำให้ขวัญกลับเข้ามาในร่างกายได้ดังเดิม และทำให้มนุษย์นั้นมีภาวะความปกติเกิดขึ้น นอกจากขวัญในร่างกายมนุษย์แล้วยังพบขวัญในสิ่งของอันเกี่ยวข้องกับมนุษย์ด้วย เช่น ขวัญบ้าน ขวัญข้าว เป็นต้น

ประเพณีการสู่ขวัญของชาวภูไทแสดงให้เห็นถึงความเชื่อในเรื่องขวัญเกี่ยวกับลักษณะของขวัญ ดังนี้

ขวัญมีความสำคัญต่อการมีชีวิตในสังคมของมนุษย์ เพราะขวัญเป็นองค์ประกอบที่สำคัญเทียบเท่าได้กับองค์ประกอบต่าง ๆ ของอวัยวะในร่างกาย ดังนั้น ขวัญจึงมีลักษณะใกล้เคียงกับร่างกายมนุษย์ มีอารมณ์ ความรู้สึก ชอบอาหารอร่อย ชอบความสวยงาม ชอบท่องเที่ยว ชอบคำเยินยอที่อ่อนหวาน ชอบพบปะผู้คนมากมาย จากการศึกษาลักษณะของขวัญอาจกล่าวได้ว่า ตัวหรือร่างกายของมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ส่วนขวัญเป็นสิ่งที่มิพบาทสำคัญในฐานะที่มีอำนาจเหนือร่างกาย เป็นตัวแทนของจิตใจมนุษย์

ตัวอย่างบทสู่ขวัญที่ใช้ถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน แสดงอารมณ์ต่าง ๆ รวมทั้งการวิงวอนให้ขวัญกลับเข้าสู่ร่างกายตามเดิมพร้อมทั้งสิ่งของ เครื่องใช้ อาหาร เสื้อผ้า และญาติมิตรที่มี

อยู่มากมายพร้อมหน้ามืออยู่ในบทสູ່ขวัญทุกประเภท เนื่องจากสิ่งของรวมทั้งคำพูดที่เยินยออ่อนหวานเหล่านี้ เป็นสิ่งที่ดึงดูดให้ขวัญกลับเข้าสู่ร่างกายได้เร็วขึ้น

ตัวอย่าง

.... ผูกวงศาอาวามาแต่เมืองบູ ทำหູ່ແລ່ວดกແຕ່ງປຸນແປ່ງພຸ່ງຄຳອັກສຸກແກ້ວ ດກແຕ່ງແລ່ວ ຈຶ່ງຍກມາ ມີທັງຫມາກຍຳພາມາລາຫອມຫ້ອງເຂາເຢືອງອັບເຈົ້າເລືອຫລາຍມີທັງດາແລະຍ່າເຄົ້າແກ່ ຝ່ອແໝ່ແລະປ່າວ ສາວ ສາວນາງຈາມມາສ່ອຍຍອພາຂວນເບື້ອງຂ້າຍຢູ່ລີເລື້ຍນເວີຍນຂ້າຍແລະເວີຍນຂ້າວ.... ໃຫ້ເຈົ້າມາເຂຍໝາຂວນປູ່ແກ້ວ ຄັນເຈົ້າມາສອດແລ່ວທັດດອກສມໂສງບານຈູມຈູມແໝ່ນດອກຄັດເຄົ້າທັດດອກໄມ່ຫອມເກດເກດາ ມາລາຈາມດັງໂລເກີຍມ ທ່າວໂຫມ່ໂຫມ່ດີ....

(บทสູ່ขวัญแต่งงาน)

.... ຕາມຄືໄດ້ເຫັນຍາມວັນດີ ວັນດີຕື່ອມຸດໂສດໂດກອັນໜຶ່ງແໝ່ນໂດກໄມ່ຈັນໜຶ່ງ ຂັນທ່າຫມື່ອໜຶ່ງ ແໝ່ນຂັນທ່າໄມ່ແກ້ວ ໂອ້ນາງເອຍປຸນແປ່ງແລ່ວຈຶ່ງໄດ້ແຕ່ງເປັນພາຂວນຢູ່ສະຫລອນສ່າຍຫຼາຍມີທັງຝ່າຍຜູກແໜມີ ທັງແໜນໂສ່ກ້ອຍ ປັດນ້ອຍສຽ່ຍສັງວາລຍຳອາຫານຫລາຍຫລວງເລືອຫລາກມາກສຽງທຸກສິ່ງທຸກອັນ ...

(บทสູ່ขวัญเพื่อความเป็ยสิริมงคล)

นอกจากขวัญจะชอบด້ອຍคำอ่อนหวานไพเราะ คำเยินยอ และเสื่อผ้าอาภรณ์ สิ่ง ของสวยงามแล้ว ในบทสູ່ขวัญยังกล่าวถึงลักษณะอีกอย่างของขวัญที่พบอยู่ในบทสູ່ขวัญทุกประเภทคือ การที่ ขวัญเพลิดเพลินอยู่กับสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งถือว่าเป็นการพลัดหลงกับร่างกาย สถานที่ต่าง ๆ ที่ขวัญไปพลัดหลง อยู่นี้มักเป็นสถานที่ที่มนุษย์เคยเดินทางไปแล้วทั้งสิ้น การเรียกให้ขวัญกลับคืนมาจึงต้องเรียกไปตามสถานที่ ต่าง ๆ ด้วยเพื่อให้ขวัญกลับเข้าสู่ร่างกายให้เร็วที่สุด

ตัวอย่าง

.... ບັດໜຶ່ງຂ້າຈັກເຮືຸຍເອາຂວນຄຽ້ວເອີນໂຫມ່ຢູ່ ເຮືຸຍເອາຂວນລູກເຕົ້າໃຫ້ເຂົ້າມາສູ່ໂສມຫວ່າມາ ເຍອຂວນເອຍ ຂວນເຈົ້າໄປພັນໄມ່ເສາຫວນຢູ່ປ່າແຝກ ຂວນເຈົ້າໄປພັນເສາໄມ່ແອກເຂາຢູ່ປ່າຫນາມຫັນກະໂຫມ່ສາຫມື່ອ ໜຶ່ງວັນໜຶ່ງ ຂວນເຈົ້າໄປພັນເສາ ຂວນເຂາອາບຫນ້າ ກະໂຫມ່ສາຫມື່ອໜຶ່ງວັນໜຶ່ງ ຂວນເຈົ້າໄປພັນໄມ່ເສາເຂາຢູ່ປ່າຫລອດ ຂວນເຈົ້າໄປພັນໄມ່ຫລອດ ຫລອດເຂາຢູ່ກາງດາງກະໂຫມ່ສາຫມື່ອໜຶ່ງວັນໜຶ່ງ ຂວນເຈົ້າໄປຕັດດາງຕັດດອນ ເຂາຢູ່ໂດກ ຄ້ອຍ ໆ ກະໂຫມ່ສາຫມື່ອໜຶ່ງວັນໜຶ່ງ ຂວນເຈົ້າໄປຂຶ້ນໂດກສູງລາງໂດກຕ່ຳ ຂວນເຈົ້າໄປລາງໂດກຄ້ອຍວອຍຂ້າມໃຫ້ຕ່ຳມາ ຫວ່າມາເຍອຂວນເອຍ ...

(บทสູ່ขวัญขึ้นบ้านใหม่)

.... ให้เจ้ามาสาหมือหนึ่งวันนี้ เจ้าอย่าไปเที่ยวเหล่าน ยาไก่่งเวนเอยเจ้าอย่าไปเที่ยวถ่องให้
เจ้ามาอยู่ห้องโสมแก้วสู่่มเย็นมาเยอชวนเอย ...

(บทสູ່ขวัญสะเดาะเคราะห์)

... ขวนเจ้าไปอยู่วังน้ำเล็กกับปลา กะให้มาสาหมือหนึ่งวันนี้ หล่อนหวาชวนเจ้าไปอยู่ต่าง
ตัวกะให้มาสาหมือหนึ่งวันนี้ ขวนเจ้าจากไปหลื่อนำท้าวอีศรกะให้มาสาหมือหนึ่งวันนี้ชวนเจ้าจากไปชมสวน
อ่อนช้อยกะให้มาสาหมือหนึ่งวันนี้หว่ามาเยอชวนเอย ...

(บทสູ່ขวัญนาค)

จากการศึกษาเกี่ยวกับพิธีกรรมการสູ່ขวัญตามท้องถิ่นต่าง ๆ มักจะมีการสรุปผล
การวิจัยเกี่ยวกับจำนวนขวัญว่า ขวัญมีอยู่ 32 ขวัญประจำตามอวัยวะต่าง ๆ แต่ตามบทสູ່ขวัญที่กล่าวถึง
อวัยวะต่าง ๆ นั้นไม่ได้อธิบายหรือกล่าวถึงครบทั้ง 32 ขวัญ จากบทสູ່ขวัญของชาวกูยไม่มีการกล่าวถึงจำนวน
ขวัญที่ชัดเจนว่ามี 32 ขวัญ แต่ในบทสູ່ขวัญจะมีการกล่าวถึงขวัญที่มีรูปร่างลักษณะตามอวัยวะในร่างกาย แต่
ไม่มีการระบุจำนวนขวัญเป็นเพียงการกล่าวถึงลักษณะทางกายภาพ ซึ่งจะทำให้สามารถจินตนาการถึงรูปร่าง
ลักษณะของขวัญได้

ตัวอย่าง

.... มาทั้งชวนปากแก่มยมจำ มาทั้งชวนตาชวนคิ้วชวนนิ้วและชวนแขน ขวนฟ้าแฟนลา
ใหม่ มาทั้งชวนในชวนนอกชวนขอกและชวนกลาง มาทั้งชวนเอวบางกุ่มกุ่ม มาทั้งชวนท้องน้อยห่าวหิวนม มา
ทั้งชวนผมดำดูอาจ ...

(บทสູ່ขวัญสะเดาะเคราะห์)

... ขวนสมศรีจงมาเข้าให้มาเต้าอยู่ในคิง ขวนคิงมาอยู่คิงลีลา ขวนขามาอยู่ขาลีหลาย...
ชวนคิ้วมาอยู่คิ้วลีลาชวนตามาอยู่ตาลีหลาย ขวนปากแก่มยมจำชวนตาชวนคิ้วชวนท้องน้อย ...

(บทสູ່ขวัญแต่งงาน)

... ขวนเกศเกลให้เจ้าใส่กระโจมคำให้เจ้าเจ้าลงมาเลียมลาก ขวนปากกะให้แลบฉ้องต๋อยดี
สืซอ ขวนคอกะให้เจ้าถือปีแก้วมาฮอดแหล้วให้อยู่สุขสวัสดิ ...

(บทสູ່ขวัญเพื่อความเป็ลสิริมงคล)

การกล่าวถึงลักษณะด้านต่าง ๆ ของขวัญทำให้มองเห็นภาพอย่างคร่าว ๆ ของขวัญได้ว่ามี
ลักษณะคล้ายมนุษย์ แม้ว่าจะไม่มีการระบุถึงจำนวนขวัญและบอกถึงอวัยวะต่าง ๆ ของขวัญได้ไม่ครบตาม
ลักษณะของอวัยวะในร่างกาย แต่การกล่าวถึงขวัญในด้านอารมณ์ ความรู้สึก ความพึงพอใจในด้านต่าง ๆ เช่น
พอใจอาหาร ความสวยงาม คนมากมาย การเที่ยวเล่น ก็เป็นการชี้ให้เห็นลักษณะของขวัญได้ว่ามีทั้งลักษณะ
ที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม

4.4.1.2 ความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์

สิ่งศักดิ์สิทธิ์และอำนาจเหนือธรรมชาติทั้งหลายที่ก่อให้เกิดความกลัว
จึงจะมีวิธีการหาทางออกโดยการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ขึ้น เพื่อให้ความกลัวนั้นลดน้อยลง เป็นความเชื่อที่มี
ผลทางด้านจิตใจของมนุษย์เป็นอย่างยิ่ง ความเชื่อที่ว่าสิ่งเหนือธรรมชาติทั้งหลายเป็นต้นว่า เทวดา ผี สิ่งศักดิ์
สิทธิ์ต่าง ๆ นั้นจะสามารถช่วยเหลือคุ้มครองผู้ทำความดีให้ได้รับแต่ผลดีเป็นความเชื่อที่ทำให้สังคมมีความเป็น
ระเบียบ และอยู่รวมกันได้อย่างร่มเย็น ความเชื่อดังกล่าวจึงฝังรากลึกมานานจนปัจจุบัน

ความเชื่อในเรื่องเหนือธรรมชาติที่พบในบทสູ່ขวัญนั้น คือความเชื่อที่มี
ต่อเทวดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ โดยกล่าวถึงเพื่อเชิญให้มาร่วมในงานพิธีกรรม การสູ່ขวัญเพื่อความเป็ลสิริมงคล
ให้กับเจ้าของขวัญ บ้างก็กล่าวว่า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายเหล่านั้นจะช่วยลดบันดาลให้ขวัญกลับสู่ร่างได้เร็วขึ้น
ช่วยปกป้องและคุ้มครองไม่ให้เกิดอันตราย

ตัวอย่าง

... แต่หนีไปหนำให้เจ้าอายุยืนยาว ยืนยาวผาน้อยควบเขาที่ระคา จักดาโร ธรรมะทั้งสี่
อายุวรรณโณ สູ່ซัง พลัง ดอกโตรา โสโตโพนโต เทพบุตร เทพดาทั้งหลาย ทุกองค์ทุกตนของข้าเถิด สาธุ ...

(บทสູ່ขวัญสะเดาะเคราะห์)

... ในวาระขมสิ้นแห่งท้าวขึ้นมahanางดินห้วทางครุฑนาคลาวเหล็กหลากผีหลวงในครอง
ธรรมที่กล่าวไว้ที่หนึ่งกันให้สมควร พระยาทำตนองอาจ ฤทธิ์เดชกล่าราคาดามตำราได้กล่าวไว้ อินทร์ท้าว
ไทถวายพร เป็นคำสอนสั่งโลกโคกขันแก้วฮับพาชวนคือตั้งสาวสวรรค์มาตั้งแต่งอินทร์ท้าวแบ่งเกษรดอกไม
หอมช่อนเกล้า ...

(บทสູ່ขวัญแต่งงาน)

ศรี ศรี สิทธิชัยภวัง ชยมังคลัง ชยสุภดิธิ หม้อหน้หม้นหม้อดี หม้อดีดีสุภฤกษ์ฤกหน่วย
สื่อหว่ามหมงคลยังมีเจ้าพระยาผู้มีบุญองค์หนึ่งเสด็จมาแต่เมืองหม้นคำพองพระยาตนถีสองอยู่เมืองยุทธา
ชมาแสวงหาจอมที่ตั้งบ้านเมื่อปลูกสร้างให้อยู่สุขกินเย็น ... จึงก่อปลูกแปลงไปพระเมตตริยโพธิสัตว์เจ้าหว่า
คือบ่อนหน้ แต่ก่อนก็พระเจ้าสร้างโลกโพธิ์สมภาร บ่อนนามพระธรณีเอาคำปุไว้ พระแก้วแก่นไท่หว่าอยู่
สวัสดิ์แสนพันปี...บัดนี้ผู้ปาสิได้เชิญผู้มีฤทธิ์เดชกล้าทั้งหลายทั้งสี่เมืองกะให้มา ท้าวคำเลื่องและท้าวโพสย
พระศรีไว เชิญท้าวเจียงหาญและสังคิตให้ฟ้าวมาหม้อหน้วันหน้

(บทสู่ขวัญขึ้นบ้านใหม่)

ศรี ศรี สุ่มังกละ สุภสวัสดิพิเศษ อติเรกชัยศรี สวัสดิ์จงมาแก่ผู้ทั้งหลายทั้งเทพา นาคา
นาค กรุฑ เทวบุตรเทวดาอินทร์ พรหม ยมราช จตุราชทั้งสี่ ทุกถิพร้อมจักรวาทกับทั้งภุมสถานเจ้าถิ ...

(บทสู่ขวัญนาค)

การกล่าวถึงเทวดาและอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏในบทสู่ขวัญเป็นการ
กล่าวในลักษณะรวมๆ ไม่ได้บ่งบอกว่าเทวดาแต่ละองค์มีความสำคัญหรือส่งสมนมนุษย์โลกอย่างไร เป็นการ
กล่าวเชิญเพื่อให้ขวัญที่ยังไม่กลับคืนมานั้นรับทราบว่ บัดนี้เหล่าเทวดาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายที่เราเคารพ
นับถือต่างได้มารวมตัวกันเพื่อรอรับขวัญที่สูญหายไป เมื่อทั้งหมดได้มารวมตัวกันดังนี้แล้วขวัญก็จะกลับคืน
มาสร้างกายได้เร็วขึ้น

สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายที่กล่าวเชิญมาเปรียบเหมือนผู้คุ้มครองให้มนุษย์มีความสุข
อันเกิดจากการทำความดี ละเว้นความชั่ว การนับถือเทวดาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายตามแบบโบราณจึงกลายเป็น
เป็นความเชื่อที่ทำให้สังคมสงบสุขยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะเกรงกลัวอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านี้ซึ่งเป็นผลมาจากการ
การกระทำชั่วต่ออำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านี้

4.4.1.3 ความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ยาม

ฤกษ์ยามหมายถึงเวลาที่เหมาะสมในการกระทำงานมงคลหรือกิจการ
งานต่างๆ ความเชื่อเรื่องฤกษ์ยามจึงสืบทอดกันมาอย่างช้านาน เนื่องจากการกระทำสิ่งใด ๆ ในวันและเวลาที่
ดีมักจะส่งผลของการกระทำนั้นดีไปด้วย ฤกษ์ยามจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการประกอบกิจกรรม
ประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ โดยเฉพาะพิธีการสู่ขวัญซึ่งถือว่าเป็นพิธีมงคล การกำหนดวันเวลาที่เหมาะสมจึง
เป็นการเสริมกำลังใจได้อีกทางหนึ่ง

คำกล่าวในบทสู่ขวัญที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อเรื่องฤกษ์ยามมักอยู่
ตอนต้นบท โดยมีคำกล่าวที่คล้ายคลึงกัน

ตัวอย่าง

ศรี ศรี หมื่อหนี่แหม่นหมื่อดี หมื่อดีถือมุดโซค....

(บทสູ່ขวัญสะเดาะเคราะห์)

หมื่อหนี่แหม่นวันอาทิตย์ ฤกษ์ดีพิเศษ เดือนหนี่แหม่นเดือนสิบสองพุทธศักราชปี 2544 ตาม
ที่ได้เห็นยามวันดี วันดีถือมุดโซค....

(บทสູ່ขวัญเพื่อความเป็ลสิริมงคล)

หมื่อหนี่ตามตำราได้หว่าฤกษ์ ถึกหน่วยสือหว่าอุตตะมะราศรี เป็ลวันดีถือมุดโซค อุตตะมะ
นะชัยยา อุตตะมะเขฎฐา หมื่อหนี่แหม่นหมื่อลาภาอันล่ำเลิศอันประเสริฐมงคล หมอบอกหว่าหมื่อหนี่
แหม่นหมื่อดี...

(บทสູ່ขวัญนาค)

ศรี ศรี ปีเดือนแถมสังเขปพระสุริเยศขามราศรี ผิจักปุ่นเป็ลปีอธิกมาส ผุ่งข้า
น้อยนากทั้งหลายยอมมือถวายใส่เกล้าองค์พระแก้วเจ้าตนมีรัศมีรังสีถึงสักขีปีเดือนมาท่านด้า องค์พระแก้วเจ้า
จงเสด็จลีลาทรงตนาามดี....

(บทสູ່ขวัญพระพุทธรูป)

ศรี ศรี หมื่อหนี่แหม่นหมื่อดีปีหนี่แหม่นปีเฮาปู่พระเจ้าให้ข่อยคุณชวนกะหว่าหมื่อหนี่ หมื่อ
หนี่วันหนี่หมอส่างให้ได้เข้าฮวงหนากะหว่าหมื่อหนี่วันหนี่ เอาบ่าวขึ้นเฮียงสาวกะหว่าหมื่อหนี่วันหนี่พันดาวให้
แพกะหว่าหมื่อหนี่วันหนี่ เอาช่างเข้ามาโฮมกะหว่าหมื่อหนี่วันหนี่ท่าวบุญเฮียงขึ้นปราสาทกะหว่าหมื่อหนี่วัน
หนี่ผู้ฉลาดเข้าฟังธรรมกะหว่าหมื่อหนี่วันหนี่ผู้เป็ลเจ้าได้เงินแสนกะหว่าหมื่อหนี่วันหนี่ท่าวผู้ได้ปลูกแดงหน่วย
งามกะหว่าหมื่อหนี่วันหนี่ลูกไก่เจ้าเข้ามาเบิกบายศรีกะหว่าหมื่อหนี่วันหนี่เศรษฐีเข้าเบิกเงินคำถักยามแหม่น
กะหว่าหมื่อหนี่วันหนี่....

(บทสູ່ขวัญข้าวเปลือก)

ศรี ศรี สิทธิพระพร พระบวรฉนวนวิเศษอนเณกเตโชมหิพาจุลละฤกษ์อาทายาตุระคุณะพะหุละ
เตโช ไชยะมังคละติเรกอะเนกศรีสวัสดิ สิทธิไชยะมังคละ อุตตะวรรดิถี ประกอบด้วยอุตตมะลักษณะอุตตมะ
ไชยศรี วิสุทธิเทพบุตรตนองอาจยัระยาตรไปสู่ราศรีหนีจากมันเมืองเวศหม้อหนี่เป็นหมี่ดีหมี่เศรษฐีเป็นปีใหม่
เจ้าเป็นผู้ใหญ่ขึ้นถวายพรปีเดือนสองเอื้องทุ่งรัศมีพุ่มพร้อมเอื้องฮวยหม้อหนี่เจริญหายเสียโคกไชยโชค
พร้อมลักษณะหม้อหนี่ควรเบิกกราชบายศรีพิเศษทุกเทศ.....

(บทสวดวิญญะภิกษุสงฆ์)

หมอขวัญ เป็นผู้กำหนดฤกษ์ยามในพิธีกรรมการสวดวิญญ แต่ถ้าเป็นการกำหนด
ฤกษ์ยามในพิธีกรรมอย่างอื่น เช่น การแต่งงาน การเดินทางไกล การบวช การลาสิกขาบท เป็นต้น เหล่านี้
ชาวภูมิกนิยมนิยมนให้พระอาจารย์ที่วัดเป็นผู้ดูฤกษ์ยามให้ แล้วจึงนำฤกษ์ที่ได้มานั้นมาให้หมอขวัญพิจารณาอีก
ครั้งหนึ่ง ซึ่งส่วนมากมักเห็นพ้องกันอยู่เสมอ

ในบทสวดวิญญจะปรากฏเฉพาะคำกล่าวเรียกฤกษ์ยามที่ถือว่าเป็นฤกษ์ดีเท่านั้น
ส่วนฤกษ์ไม่ดีหรือที่เรียกว่า อวมงคล มักจะไม่กล่าวถึง ทั้งนี้คงเนื่องมาจากการกล่าวถึงสิ่งที่ดี ๆ เป็นมงคล
ย่อมทำให้การประกอบพิธีมีแต่ความเป็นมงคลตลอดไป ฤกษ์ยามดีที่กล่าวไว้ในบทสวดวิญญมักจะแสดงให้เห็น
ว่า วันเวลาดังกล่าวนี้มีผู้กล่าวไว้ว่าเป็นช่วงเวลาที่ดี สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายพร้อมใจกันมาในวันนี้ที่ถือว่าเป็น
ฤกษ์ดี ในทางปฏิบัติกำหนดยามจะต้องตรวจสอบดวงชะตาให้สอดคล้องกับเวลาและสถานที่ รวมทั้งผู้เป็น
เจ้าของขวัญจึงถือว่าเป็นฤกษ์ดี ในบทสวดวิญญวันเวลาที่เหมาะสมถือว่าเป็นฤกษ์งามยามดีคือวันเวลาที่สิ่งศักดิ์
สิทธิ์ทั้งหลายพร้อมใจกันมารอรับขวัญให้กลับมาโดยเร็ว หมอขวัญจึงมักถือว่า วันที่ประกอบพิธีเป็นวันที่มี
ฤกษ์ยามที่เหมาะสมที่สุด

4.4 1.4 ความเชื่อเกี่ยวกับพุทธศาสนา

ศาสนาเป็นสิ่งที่มอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดและการแสดงพฤติกรรม
ของมนุษย์อย่างมาก พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย และชนแถบภาคอีสานมาแต่โบราณ ในสังคมชาว
ภูมิกนิยมนั้นเดิมจะเป็นสังคมที่นับถือผี ในปัจจุบันความเชื่อทางพุทธศาสนาเริ่มมอิทธิพลมากขึ้น จึงมีการนำเอา
พุทธศาสนามาผสมผสานกับความเชื่อทางไสยศาสตร์

ความเชื่อเรื่องไตรลักษณ์ อันได้แก่ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ซึ่งเป็น
ความเชื่อที่สำคัญของพุทธศาสนา เป็นหลักคำสอนที่ทำให้มนุษย์ทั้งหลายมองเห็นความสุขที่แท้จริงในการ
ดำเนินชีวิตและทำให้รู้จักชีวิตได้มากขึ้น ในบทสวดวิญญน่าจะกล่าวถึงไตรลักษณ์ โดยแสดงให้เห็นว่าถ้าเชื่อถือ
ตามหลักไตรลักษณ์จะทำให้ชีวิตมีความสุข

ตัวอย่าง

... เจ้าได้พลัดพรากห้องเคหา จักได้ลาบิดามารดาออกไปบวช สรรส่งผนวชในศาสนาเจ้ากะ
ได้คิดเห็นสังขารบ่อเถียง หย่อมบิตเบียงไปมาเป็นทุกขา คงถึ อนัตตาพร้อมบ่อแหม้นไตตนกัวงลบ่อเถียงแท้

หย่อมหนุ่มหย่อมแก่งแลชรา หูบังเกิดดรคและพยาธิบ่อไต่ขาดจากมรณา....จงให้มาสามัคคาเพียรฝ่าผ้อมใจ
อ่อนน้อมในธรรมนำวิปัสสนาธุระอันถ่วงสอง อันเป็นของดวงวิเศษเป็นเหตุให้หู่ในขันธ จิตใจทันนามและรูป
สภาวะทั้งปวง บ่อเถียงแท่งแก่งชราเป็นทุกข์บาททนบ่อไต่หมดมอดให้ยอหม่นตน สาละวนตายกับเกิดตั้งอยู่
เล่าลาลับไปตามนิสสัยขันธและธาตุ....

(บทสູ່ขวัญนาค)

การกล่าวถึงพระธรรมคำสอนในพระไตรปิฎกไว้ในบทสູ່ขวัญก็เพื่อ
เป็นการเผยแผ่ความเชื่อ ความศรัทธาในพุทธศาสนาให้คงอยู่ในชุมชนชาวภูย คำสอนตามหลักพุทธศาสนาที่
ได้กล่าวไว้ในบทสູ່ขวัญนาคเป็นตัวอย่างของความประเพณีที่ควรนำมาปฏิบัติ

ตัวอย่าง

...ทุกท่านท้าวสาธุการมาอวยทานชมสิ้นยกหยื่นให้ของดี ยอองค์ฐลิตตั้งต่อคิดฮอดหน่อ
สมภารถวายทานทุกเหมือเอื้องเหือแก้วเงินคำ บูชาธรรมทุกข้าเช่าตราบต่อเท่าเลียงชีวัง ให้มีหวังคงสืบ
สร้างธุระอั่งสองประการ เอียงวิจารณ์อันธุระเค้าธรรมะเจ้าไตรปิฎก ยกพระสูตรไขอ่านหู่ในกันตู้พระวินัย
พระอภิธรรมในเล็ก...แปดหมื่นสี่พันพระธรรมขันธ์ให้เจ้าหู่.....ให้เจ้ามาเขียนเอาพระวินัยปิฎกยกอัดถกถาไซ
เอื้องฮอดหุ่งแจ้งจอดโสดาให้เจ้าได้เทศน์สอนสั่งหน่งวิจารณ์.....ได้เป็นฮอดสมภารบุญก่วงอยู่สืบสร้างใน
ธรรม

(บทสູ່ขวัญนาค)

นอกจากหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาแล้ว อีกสิ่งหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อในเรื่องพุทธศาสนาคือเรื่องบุญ และกรรม ผลของการทำความดีคือการประพฤติธรรม
ส่วนผลของการทำความชั่วคือได้รับกรรม บุญกรรมเป็นตัวกำหนดชีวิตมนุษย์ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และ
อนาคต การประพฤติธรรมไว้มากจึงส่งผลให้ได้รับแต่คุณงามความดี สิ่งดี ๆ ในชีวิตทั้งรูปร่าง ฐานะ หน้าที่
การงาน สุขภาพพลานามัย และอายุยืนยาว ความเชื่อเรื่องบุญกรรมที่ปรากฏในบทสູ່ขวัญจึงเป็นการสั่งสอน
ให้ประพฤติปฏิบัติสิ่งที่ดี เพื่อผลในอนาคตจะได้มีแต่ความสุขสบาย

ตัวอย่าง

.... ผูกแขนท้าวท้าวจักได้เป็นพระยา ผูกแขนผ่อนนาคจักได้เป็นขุนผู้่องอาจ ผูกอำมาตย์
ท้าวสิด่หนึ่งเมือง เมืองไต่ให้มีผู้ส่อยเหลือ เมืองเหนือให้มีผู้ส่อยสอง ให้เจ้ายืนยาวหมั่นพันปีเป็นเขตฮอย

ประเทศ ท้าวมาน่อมส่วยสินไตรโลกอ้างองค์เอกสัพพัญญู บำเพ็ญเมืองหมื่นคนมาหนึ่งล่อมให้เจ้าหมื่นพันปีเจ้า
ตัว.....

(บทสູ່ขวัญนาค)

หลักคำสอนทางพุทธศาสนาเกี่ยวกับอำนาจคุณพระศรี
รัตนตรัย อันได้แก่ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นความเชื่อว่าอำนาจทั้งสามจะทำลายความเลวร้าย สิ่งที่ไม่ดีต่าง ๆ ได้ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ในบทสູ່ขวัญมักกล่าวเป็นภาษาบาลีเพื่อไหว้บูชาในตอนเริ่มต้น และมีบทสູ່ขวัญบางบทที่ได้แปลภาษาบาลีเป็นภาษาไทยไว้ด้วย

ตัวอย่าง

ศรี ศรี สิทธิมงคลา นาคีสวัสดิยาวิโยชน์เกาะห้ฮ่ายโหดหายหนี อันตรยนาถีหายสว่างเขต
ช่วงให้สູ່หนี เกาะห้เชิญผิอขวินาศบรชทจงหนีไกล พุทธาไปชมแพ่ฝูงมารพระธรรมบันดาลพลันถิบ เกาะห้
ฮ่ายฮีบเซหนีพระสังฆาตีฝูงฮ่ายด้วยเดชกล้าทั้งสามอย่าได้เป็นอันตรายลักลิ่ง

(บทสູ່ขวัญนาค)

4.4.1.5 ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งมงคล

สิ่งที่เป็นมงคลเป็นสาเหตุทำให้เกิดความเจริญรุ่งเรือง ความสุขสบาย
สิ่งที่เป็นมงคลมักปรากฏในลักษณะของวัตถุมงคล การนำวัตถุมงคลมาใช้ในการประกอบพิธีกรรมจะทำให้การ
ประกอบพิธีนั้นเกิดความสบายใจแก่ผู้เป็นเจ้าของขวัญ เครื่องใช้ในพิธีจึงมีแต่ชื่อที่เป็นมงคลและมีความ
หมายแทนความเจริญรุ่งเรือง เช่น ไข่ ฝ้าย ใบไม้มงคลต่างๆ เป็นต้น

ในบทสູ່ขวัญมีคำกล่าวถึงสิ่งที่เป็นมงคลทำให้การประกอบพิธีกรรมการ
สູ່ขวัญในวันนี้มีแต่ความเจริญรุ่งเรือง เช่น

การกล่าวถึงพานบายศรีซึ่งประกอบด้วยอุปกรณ์ต่างๆ มากมายนำมา
ตกแต่งเป็นบายศรีเพื่ออันเชิญขวัญให้กลับมาโดยเร็ว

ตัวอย่าง

.... ไตกอันหนี่หมั้นไตกไมจันท์ ขันอันหนี่หมั้นขันไมแก้ว ผ่อหม่มเจ้าได้ปูนแปงแล้ว
จึงได้แต่งเป็นพาขวน.....มีทั้งฝ้ายผูกแขนมีทั้งแหวนใส่ก้อยปิดนอยสร้อยสังวาลย์ อาหารหลายหลาก..... มี
ทั้งกอกยาพันพลูขันหมากจิบ.....

(บทสູ່ขวัญแต่งงาน)

การกล่าวถึงฝ่ายซึ่งเป็นอุปกรณ์สำคัญในพิธีสู่ขวัญ มักมีคำกล่าวที่แสดงถึงความเป็นมงคลของฝ่ายซึ่งจะใช้ผูกข้อมือเจ้าของขวัญ ฝ่ายที่ได้รับการตกแต่งมาอย่างดีเป็นฝ่ายที่เป็นมงคลกับชีวิต

ตัวอย่าง

ศรี ศรี วิ วิ วอน วอน พระพรตวงประเสริฐฝ่ายแก้วเกิดเมืองสุวรรณ อินทร์ปันตกแต่งกวัดแกว่งเป็นปุย ชูชยายมาเป็นเส้น เป็นพันเส้นงามล้ำเลิศฝ่ายแก้วเกิดมงคลปนกันมารอบมาหนึ่งตอบบายแขนเจ้าเนอ.....ศรี ศรี สิทธิพระพรบวรอันประเสริฐฝ่ายแก้วเกิดมงคลปนลงมามากตกแต่งกวัดแกว่งกงหลาพันออกมาเป็นหลอด ทอดออกมาเป็นปุย..... ศรี ศรี สิทธิพระพรบวรอันประเสริฐฝ่ายแก้วเกิดเมืองสวรรค์อินทร์ทอปันตกแต่ง จึงได้มีฝ่ายพันคำ โอย เส้นคำส้อยส่องเป็นดั่งนกแก้วส้อยส่องแสงพรายพราวแพรวอันล้ำเลิศ ฝ่ายแก้วเกิดแต่เมืองสวรรค์ โอย ผืนลงมาสมารอบ โอย กรอบแหลัวว่าสิผูกแขน.....

(บทสู่ขวัญเพื่อความเป็นสิริมงคล)

ความเชื่อเรื่องสิ่งมงคลได้รับการถ่ายทอดกันมาแต่โบราณ ในสังคมชาวกูย แม้จะรับบทสู่ขวัญมาจากสังคมชาวอีสาน แต่ในส่วนของอุปกรณ์ประกอบพิธี เครื่องบูชาต่างๆ ล้วนเป็นสิ่งที่มียุทธิต่อความเชื่อของสังคมชาวกูยแทบทั้งสิ้น เครื่องบูชาต่างๆ เกิดจากความนับถือนิยมของท้องถิ่นตน ในบทสู่ขวัญกล่าวถึงสิ่งที่เป็นมงคลเพียงไม่กี่ชนิด เช่น ไม้มงคล อาหารมงคล เป็นต้น

4.4.2 โครงสร้างทางสังคม

ครอบครัวและเครือญาติเป็นความสัมพันธ์ที่ชัดเจนในสังคมของชาวกูย ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของสมาชิกในครอบครัวซึ่งเป็นระบบครอบครัวขยายสะท้อนผ่านทางด้านการประกอบพิธีกรรม ที่เริ่มตั้งแต่การจัดเตรียมงานและตัวบทสู่ขวัญที่มีคำกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมของคนในด้านครอบครัวและเครือญาติ ดังนี้

ความสัมพันธ์ฉันท์เครือญาติ และสมาชิกในครอบครัวที่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน เช่น

.....ทั้งเจ้านายและเก่าแก่ทั้งผ่อหม่มและพี่น้องพวกพ้องมิตรสหาย ทั้งหญิงและชายผ่อมสาวป่าวและหลานเหลน

(บทสู่ขวัญสะเดาะเคราะห์)

.....เมื่อเวลาผ่านไปนานมากบ่อยากแก่นอีหลี ปุณแปงดีผ่อหม่เถ้าแก่และตายายผ่นอวยฮ้า
ปีใหม่ฝ้าฮ้องฮ้าเดือนสามผู่ปาวห่างมาโฮมนาง.....ลูกแก้วหญิงนี้ญั่งประสงค์ผู่วงศา อว อามาแต่เมืองปู่
.....ผู่ผู่บ่าวผีห้องบ้านได้มากอยหา นางธิดาบ้านเหนือมากอยเบิ่งหน้าเจ้า.....บัดว่าเจ้าได้กินสินให้เจ้าส่ง
เฮือนย่าบัดว่าเจ้าได้กินปลาให้เจ้าส่งเฮือนยาย

(บทส่วขวัญแต่งงาน)

.....ห้องหนึ่งหันให้ลูกเขยลูกสาวเข้าอยู่ช่วงไซ้ ห้องหนึ่งไว้ให้ลูกชายลูกสะใภ้แสนหล้า
มาแยงลูกชายลูกสาวแพงเครื่องคำพ้อฮ้อยหล่อนหวาให้ลูกเขยลูกสะใภ้หน่อย ๆ มาสู่สมใจปู่ห้องหนึ่งไว้ให้ถ้า
พระสงฆ์เจ้ามาเทศนาสั่งสอน ห้องหนึ่งไว้บูชาเที้งคุณแก้ว ห้องหนึ่งไว้ให้บิดามารดาผ่อหม่ ห้องหนึ่งไว้ถ้า
ให้เถ้าแก่มาชุมนุม ห้องหนึ่งไว้ให้คนทางไกลมาเฝ้า ห้องหนึ่งไว้ถ้าลูกแก้วและเหลนหลาน.....

(บทส่วขวัญขึ้นบ้านใหม่)

.....มีทั้งลุงป้าและผ่อหม่ เถ้าแก่และวงศาผีและห้องพร้อมกันมาสอนหล่อนถั่วหน้า
ไหลหลังถาแห่กันมาทั้งหญิงชายและปาวสาวใจคิดอ้าวยินดีเมื่อจักบายศรีเจ้านาค.....

(บทส่วขวัญนาค)

.....ลูกแก้วหม่มเป็นชายผู่ตายายกะซมสั่นยอหยื่นเจ้าออกมาลงคนหาไม่ได้แล้วจึงตัด
สายแห่ผ่สายตือลงคนถือบวชน้ำหล้าลงคนเอาผ้าผีนกัวงคุมหม่ม.....

(บทส่วขวัญนาค)

กรอบครัวและเครือญาติ เป็นโครงสร้างที่สำคัญของสังคม เนื่องจากการปลูกฝัง
ความคิด ค่านิยม หรือความรู้ภายในกรอบครัวเป็นจุดเริ่มต้นของการปลูกฝังความคิด ค่านิยมสู่สังคมของชาว
กวย ทั้งนี้เพราะชาวกวยยึดมั่นในระบบครอบครัวและเครือญาติเป็นสำคัญ เหตุการณ์หรือข้อเปลี่ยนแปลงใดที่
สำคัญจำต้องมีการบอกกล่าวให้คนในครอบครัวและเครือญาติได้ทราบ เช่น การเซ่นไหว้บอกรับพรพบุรุษ การ
จัดพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือกันในการจัดเตรียมงาน เป็นต้น

บทที่ 5

วิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของพิธีกรรมการสู่ขวัญและการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม

พิธีกรรมการสู่ขวัญของชาวกูย อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ มีบทบาทหน้าที่ต่อสังคมชาวกูย และมีลักษณะผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมของชาวกูยกับชุมชนข้างเคียง ดังนี้

5.1 บทบาทหน้าที่ของพิธีกรรมการสู่ขวัญที่มีต่อสังคมชาวกูย

พิธีกรรมการสู่ขวัญของชาวกูยสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์กันระหว่างเครือญาติเหนียวแน่น และยังสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ในชุมชนด้วย เมื่อมีการประกอบพิธีกรรมจะมีเครือญาติมาร่วมพิธีกันอย่างพร้อมเพรียง ทั้งในหมู่บ้านเดียวกันและต่างหมู่บ้าน โดยเฉพาะเครือญาติที่เป็นสายตระกูลเดียวกัน รวมทั้งเพื่อนบ้านด้วย การที่คนในสังคมมาร่วมกันประกอบพิธีกรรมการสู่ขวัญ เป็นการบ่งบอกถึงความสามัคคีช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และยังเป็นโอกาสที่ได้มาพบปะสนทนาเรื่องทุกข์สุข การทำมาหากิน และแลกเปลี่ยนข่าวสาร นับเป็นสิ่งที่ดีที่คนในสังคมจะปรับตัวให้เข้ากับสังคมในสมัยปัจจุบันได้ การประกอบพิธีกรรมการสู่ขวัญของชาวกูยจึงมีบทบาทหน้าที่ต่อสังคมของชาวกูยหลายประการ ดังรายละเอียด ต่อไปนี้

5.1 บทบาทหน้าที่ของพิธีกรรมการสู่ขวัญที่มีต่อสังคมชาวกูย

การประกอบพิธีกรรมการสู่ขวัญของชุมชนชาวกูยมีความหมายต่อวิถีชีวิตของชาวกูย เนื่องจากมีความเชื่อว่า พิธีกรรมที่ปฏิบัตินั้นส่งผลต่อความสุข ความเจริญของชีวิต ไม่ว่าจะเป็นโดยตรงหรือทางอ้อม พิธีกรรมการสู่ขวัญของชาวกูยจึงมีความสำคัญหลายประการ ไม่เพียงเฉพาะการส่งผลให้ชีวิตมีความสุขเท่านั้น หากยังมีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญในชุมชนชาวกูย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.1.1 บทบาทหน้าที่ในการให้การศึกษาแก่ชุมชน

ชุมชนชาวกูยเป็นชุมชนที่มีการอพยพอยู่บ่อยครั้ง ดังได้กล่าวแล้วในบทที่ 2 การเรียนรู้การดำรงชีวิตจึงต้องอาศัยการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น กล่าวคือ ฝ่ายชายจะถ่ายทอดลักษณะการเป็นผู้นำครอบครัว การประกอบอาชีพให้กับบุตรชาย ส่วนฝ่ายหญิงจะถ่ายทอดการประกอบอาหาร การทอดผ้าให้กับบุตรสาว ลักษณะการถ่ายทอดเช่นนี้เป็นการให้การศึกษาในเบื้องต้น ในขณะที่ยังไม่มีระบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบกับมีการอพยพอยู่บ่อยครั้ง การถ่ายทอดความรู้ในด้านต่างๆ จึงเป็นการถ่ายทอดในลักษณะมุขปาฐะเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

พิธีกรรมการสู่ขวัญของชาวกูยได้รับการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง การถ่ายทอดความคิดผ่านบทสู่ขวัญ และการประกอบพิธีกรรมจึงเป็นสิ่งที่ได้รับการปฏิบัติต่อเนื่องกัน กล่าวในบทสู่ขวัญมีลักษณะ

การปลูกฝังความรู้ความคิด ชี้นำและอบรมสั่งสอนให้บุคคลในสังคมได้เรียนรู้บรรทัดฐานของสังคม แนวทางในการปฏิบัติตนอันสอดคล้องกับวัฒนธรรมของชาวกูยที่สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ดังนี้

5.1.1.1 การปลูกฝังค่านิยมด้านต่าง ๆ

ค่านิยมเป็นสิ่งที่สังคมยึดถือและปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่ในชุมชนนั้นๆ และเป็นสิ่งที่แสดงให้สังคมภายนอกชุมชนรับทราบและเข้าใจถึงพฤติกรรมของคนในชุมชน

บทสวดวัณท์ที่ใช้ประกอบในพิธีกรรมมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการปลูกฝังค่านิยมของคนในชุมชนได้ และใช้เป็นเครื่องมือสำคัญทางการให้การศึกษาและชี้นำพฤติกรรมของมนุษย์ การปลูกฝังค่านิยมของชุมชนปรากฏในหลายลักษณะ ดังนี้

1) การปลูกฝังค่านิยมด้านความกตัญญู

ความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณเป็นสิ่งที่ปลูกฝังอยู่ในความรู้สึกนึกคิดของชาวกูยมานาน และเป็นการปลูกฝังพฤติกรรมให้ชาวกูยแสดงต่อผู้มีพระคุณ เช่น การแสดงความเคารพ การเรียกขานด้วยถ้อยคำภาษาที่ไพเราะ

บทสวดวัณท์ของชาวกูยปรากฏถ้อยคำที่เป็นการปลูกฝังค่านิยม การแสดงความกตัญญูต่อบิดามารดาในฐานะผู้ให้กำเนิดคือ ในบทสวดวัณท์ขนาด จะกล่าวถึงบุญคุณของบิดามารดาตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งเติบโตพอที่จะบวชเป็นพระภิกษุและเรียนรู้พระธรรมวินัย ดังตัวอย่าง

.....เจ้าคงได้คิดคุณบิดามารดา ได้เลียงมาเป็นยาก เลียงลำบากแก่ทั้งนานเจียร ระกานหนักหน่วงท้อง กินของเผ็ดแซบอ่อนน แหม้มกะข้อยเพียรอด เจ้าจะอยู่ในท้องสิบเดือน บริพานจวนเทศ มาสแล้วเจ้าจึงคาดแคว่ออกจากท้องแหม้มมารดา.....อยากไปบวชในศาสนาเจ้าจะคิดถึงคุณบิดาเป็นฝันฝัง เจ้าจึงอำลาอุตสาหะเข้ามาบวชสร้างผนวชเป็นสามเณร เจ้าจะเรียนสิกขาบทศีลาวิเศษได้แล้ว.....

บทสวดวัณท์พระภิกษุสงฆ์กล่าวถึงความกตัญญูที่มีต่อพระธรรมซึ่งเป็นคำสั่งสอนให้เป็นคนที่มีคุณประพฤดีดี ในบทสวดวัณท์พระภิกษุสงฆ์กล่าวให้รู้จักประพฤติตนตามคำสั่งสอน ดังตัวอย่าง

.....ฝูงข้าทั้งหลายมีทายกอุบาสกอุบาสิกามาพร้อมพร้อมน้อมมองคชูลิกราบไหว้ ถวายพระเจ้าตนอยู่หัวตนาทรงบุญคุณเหลือหลายอนันต์เนกควรรับเครื่องพิเศษแห่งฝูงข้าทั้งหลายผู้เป็นเจ้าแผ่นดินเมตตากรุณาสั่งอรรณาสารานิติกา.....

2) การปลูกฝังค่านิยมด้านความสุขสบาย ร่ำรวย

ความสุขสบายร่ำรวยเป็นสิ่งที่มนุษย์ปรารถนาเพราะจะทำ

ให้การดำรงชีวิตมีความสุข การกล่าวถึงความสุขสบายและความร่ำรวยในบทสรวงัณมีคำกล่าวที่ปรารถนาให้มี
ความสุข เช่น การปลอดภัยจากโรคร้าย ความมีมงคล ความสมบูรณ์ของอาหาร เสื้อผ้า และความ
ปรารถนาให้มีสิ่งของเงินทอง ข้าทาสบริวาร

บทสรุปว่าสิ่งที่กล่าวถึงความสุขสบายห่างจากโรคภัยไข้เจ็บ เช่น ความปรารถนาและการปลูกฝังให้คนในชุมชนมีค่านิยมที่ปรารถนาความแข็งแรงของร่างกายและจิตใจ ดังตัวอย่าง

...เคาะห้ย้ายเซ่หนีพระสังฆาดีฝูงฮ้าย ด้วยเดชกล้ำทั้งสามอย่าไต่เป็นอันตรายสักสิ่ง ทุกข์
ฮ้ายหนีเทียมงาน ใจกังวลเดือดฮ้อน สัพเพเคาะห้ซ่อนหายเสียยัพพะในมือหนี...

(บทสุขบัญญัติ)

.....สามมือให้เจ้าได้แก้วมรกตมาหาเจ้าเด้อ ห้ามือให้เจ้าได้เสื้อฝ้ายอาภรณ์เงินคำ คำ
แก้วสองเพื่อบำเพ็ญให้เจ้ามีความสุขสบายพร้อมใจอ่อน...

(บทสุขบัญญัติแต่งงาน)

นอกจากนี้ยังมีการกล่าวถึงความสุขสบาย ห่างจากโรคภัยไข้เจ็บแล้ว ในบทสູ່ງวຸ້ຍັງกล่าวถึง ความปรารถนาความรຳรວຍทรัพย์สินเงินทอง ขຳทาສບຣີວາຣ ความสะดวกสบาย อันจะส่งผลให้ชีวิตมีความสุข ดังตัวอย่าง

.....ตามค่างให้มิผู้มาสอยดอกไม้เงินดอกไม้ทอง นอนหลับให้ได้เงินหมื่น นอนตื่นให้เจ้า
ได้เงินแสน แปนมือมาให้ได้เงินคำล้าน ออกจากบ้านให้มีผู้เฒ่ามา คั้นเจ้าเดินไปมาให้มีผู้ยกหย่อง.....

(บทสรุปวิญญูเพื่อความป็นสิริมงคล)

.....มาจากดงไผ่กว้างทั้งหมู่งศา ทั้งทาสงและทาสีของเจ้าขอให้ข้าหนีทั้งซ่งมาหมู่ จัวควย
ทั้งเจ้านายและเก่าแก่ ทั้งพ่อหม้อและพี่น้องพวกพ่อมิตรสหาย ทั้งหญิงและชาย พ่อมสาวบ่าวลูก และ
หลานและเหลนมาข่มขวาคำแต่งตั้งแล้วถวายขอแก้วและขันทอง

(บทสัพขวัญสะเดาะเคราะห์)

แล้วเอาเข้าสู่พระนิพพานตราบได้ผู้เข้าทั้งหลายท้ระไวไปมาในวิภูฏสงสารแหล่งหล้า ขอให้พ้นบาปเวรแวนไกล....

(บทสູ່ขวัญพระพุทธรູບ)

2) ความประพฤดิของฆราวาส

ชาวภูฏที่นับถือศาสนาพุทธต้องประพฤติตนให้อยู่ในศีลธรรมถึงวันโกนวันพระจะต้องไปทำบุญตักบาตรที่วัด การปฏิบัติดังกล่าวนอกจากจะเป็นแนวทางในการปฏิบัติของพุทธศาสนิกชนแล้ว ยังเป็นการปลูกฝังค่านิยมให้ชาวภูฏช่วยธำรงพระพุทธศาสนาให้อยั่งยืนยาวสืบไปอีกด้วย

....ยามเมื่อถึงฤดูปีเดือนฝนฮวยฮำ วันเดือน 7 – 8 ขำ ให้เจ้าเข้าอยู่ในศีลถึงวัน 14 – 15 ขำ ให้อยินศีตักบาตรอย่าได้ขาดเวลา...

(บทสູ່ขวัญแต่งงาน)

3) ความประพฤดิของผู้หญิง

ผู้หญิงเป็นเพศที่ต้องเรียนรู้งานบ้านและการปฏิบัติตนเป็นภรรยาที่ดี นอกจากการอบรมสั่งสอนด้วยคำพูดโดยตรงของผู้เป็นพ่อแม่แล้ว ในบทสູ່ขวัญยังมีคำกล่าวสั่งสอน ซึ่งเน้นความประพฤดิของผู้หญิงในแต่ละบทบาท เช่น บทบาทของลูกสาว บทบาทของลูกสะใภ้ บทบาทภรรยา และบทบาทแม่ ดังตัวอย่าง

บทบาทของลูกสาว

ผู้หญิงมีหน้าที่ในการทำอาหาร ปรนนิบัติดูแลพ่อแม่ โดยเฉพาะการทำงานบ้าน ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติประจำ การช่วยเหลืองานบ้านทุกอย่างภายในบ้าน หรือเมื่อมีงานมงคลในบ้านของตน ลูกสาวจะต้องช่วยเหลือพ่อแม่ในการจัดเตรียมงานด้วย ดังตัวอย่าง

...จิตใจเจ้ากะได้เคียดคอยและซอนเต้อชวนเอย หมั่นชวนใจดี หมั่นหว่าชวนใจน้อย ให้เจ้าคอยค้อยบรรเทาโทษโทษา อย่าได้กริ้วโกรธโกรธา ให้เจ้าฮักษาคาตนของเจ้า.....

(บทสູ່ขวัญสะเดาะเคราะห์)

...ชั้นดอกไม้อยู่ขึ้นเพียงตา ชั้นสมมาฝูงลงข้าเจ้าโคตรโหดขาได้เงินขาวลูกสาวกก ลูกสาวกลาง ลูกสาวหล้า เมื่อนาคาหว้ามามวนมากบ่ออยากแชนดิหลิ ปูนแปงดีผ่อหม่เก่าแก่และตายาย ฝนอวยฮ่าปีใหม่ฟ้าฮ้องฮ่าเดือนสาม ฝูงบ่าวมาโหมนางงามชาวกว้าง บ่อให้อ้างเป็นสองให้มาดองฮักฮึงลูกสาวแก้วญิงตั้งประสงค์

(บทส่วขวัญแต่งงาน)

บทบาทลูกสะใภ้

เมื่อแต่งงานผู้หญิงต้องมีหน้าที่ในการดูแลพ่อแม่ของสามี รวมทั้งเป็นภรรยาที่ดี คือ ต้องรู้จักการปรนนิบัติดูแลสามี ญาติสามี หน้าที่ต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสิ่งที่ผู้หญิงชาวญวนปฏิบัติอยู่เสมอ โดยเฉพาะกับพ่อแม่ของฝ่ายชาย ซึ่งถือว่าเป็นพ่อแม่ของตนอีกคนด้วย ตัวอย่างเช่น

...ให้เจ้ามีความสุขความสบายฟ้าร่วมมีใจอ่อนน้อมตั้งต่อเซยชม หล้าเอยเจ้าเป็นคนให้เจ้าคิดใจกว้าง อย่าคิดไปในแนวสรรพสิ่งอันใด คั้นเจ้าโหล่ไกให้เจ้าหว่าเซอ โหล่หมาให้เจ้าหว่าแซ่ โหล่วังโหล่ควยให้หว่าเฮื่อ อย่าเป็นคนขี้ตื้อโอ้อวดต่อโคตร อย่าปากโหดสิเสียงงานให้เจ้ามีใจเหลื่อมใสต่อหนุ่มนางแก่นไท หล้าเอยเจ้าจะตายเป็นลูกสะใภ้หนี้ฮักหม่มผัว อย่าได้เหว้ายากฟังผัวเชิงชู....ให้เจ้าฟังคำสอนบิดา ผ่อหม่มใจแม่กว้างต่อผีพี่น้องวงศ์...

(บทส่วขวัญแต่งงาน)

บทบาทภรรยา

ภรรยาต้องดูแลสามีทั้งเรื่องการทำอาหารและอื่น ๆ สิ่งสำคัญที่สอนใจให้ภรรยาต้องปฏิบัติตามคือ ต้องรักเดียวใจเดียวกับสามี ซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ครอบครัวมีความสุข ตัวอย่างเช่น

...กวดว้ายเพียงหมุ่นอันเสียแล้วจ้งบอกเมียแก้วกันให้ฟ้าวหล่อนหาเหล่าดองยาหาจุ้งดาและผีพี่น้องเอาใส่ก้องกองขึ้นเป็นกองแล้วจ้งกองไปหาสุราและเซียนหมาก.....

(บทส่วขวัญข้าวเปลือก)

...ตาเบื้อซ้ายเจ้าอย่าล้าดูซ้าย ตาเบื้อขวาวัวเจ้าอย่าล้าดูขวา ถึงคราวแลงให้เจ้าหาพาเข้าถึงยามเช้าให้เจ้าหาพางาย อย่าได้นอนหลับตื่นสายผิดฮึดครอง ตามทำนองโบราณกล่าวไว้มีผ้าแล้วให้เจ้าถ่มใจเก๋ยามกิน เข้าให้ผ้าเจ้ากินก่อนสามคำแล้วนางน้อยจึงค่อยกิน...

(บทส่วขวัญแต่งงาน)

บทบาทแม่

ผู้หญิงทุกคนมีหน้าที่ดูแลเลี้ยงดูลูกให้มีความสุข หน้าที่ของแม่เริ่มตั้งแต่เมื่อลูกลืมตาขึ้นมา เมื่อลูกเติบโตแม่ก็ยังคงดูแลทั้งเรื่องอาหาร การแต่งกาย หรือการทำงาน ผู้หญิงสาวถูกทำหน้าที่ของแม่อยู่ตลอดเวลา

....กลางคนเอาผ้าผืนกว้างคุมหม่มหมักกะอุมเจ้าใส่ในอกและกะเอาเจ้าป้อนแล้ววันละสามคาบ หมักกะอาบหน้าแล้ววันละสามที หมักกะขัดสีแลลูบไล้หมักกะเอาใจใส่ข้าเข้าบ่อได้ขาด คือหว่าถึงฤดูปีใหม่มา ออกดแลหัวฟ้าแอบฮ้องเสียงดัง หมักกะอุมเจ้าใส่ไว้ในอก หมักกะยกเจ้าใส่ไว้ในอู่หมักกะอุมเจ้าสู่ให้กินนม หมักเจ้ากะชมदनลูกแก้วกันหว่าเลี้ยงใหญ่แล้ว....

(บทส่วขวัญาค)

บทส่วขวัญมีข้อคิดและคติธรรม ชี้นำแนวทางการปฏิบัติตนของบุคคลในชุมชนให้ประพฤติปฏิบัติตามจารีตนิยมของชุมชนได้เป็นอย่างดี ถึงแม้จุดมุ่งหมายของการประกอบพิธีกรรมจะหวังผลเพื่อความสุข สบาย ของเจ้าของขวัญ แต่ข้อคิด คติธรรมที่แฝงอยู่ในเนื้อหา และส่งผ่านการบอกกล่าวของหมอขวัญ เป็นถ้อยคำที่สั่งสอนบุคคลในชุมชนให้มีแนวทางในการปฏิบัติตนให้อยู่ในจารีตนิยมได้เป็นอย่างดี

5.1.2 บทบาทหน้าที่ในการสร้างความจรรโลงใจแก่ชุมชน

ความจรรโลงใจคือความพึงพอใจเมื่อได้ยินได้ฟังข้อความที่ไพเราะอ่อนหวาน ความเพลิดเพลินจากการที่ได้ยินได้ฟังข้อความที่ไพเราะจะส่งผลให้คนในชุมชนมีแต่ความสุขและความสบายใจ เกิดขวัญและกำลังใจต่อไป

บทส่วขวัญมีข้อความที่กล่าวถึงสิ่งที่ทำให้คนในชุมชนมีแต่ความเพลิดเพลิน สบายใจ โดยเฉพาะการขอพรให้กับผู้เป็นเจ้าของขวัญ เป็นถ้อยคำที่ไพเราะและส่งผลให้มีความสุขสบายใจ จรรโลงใจผู้ฟังด้วย พอจะแยกได้ดังนี้

1) การปลอบขวัญให้มีสุขภาพจิตที่ดีมีความสุข

การปลอบให้ขวัญมีความสุขจะทำให้ร่างกายพลอยมีความสุขด้วย การปลอบขวัญมักใช้ถ้อยคำที่อ่อนหวาน ไพเราะ ดังตัวอย่าง

....ให้เจ้าอยู่สุขสวัสดิ์ ชยันตุภวัง ชยมงคล แต่หนีไปหน้า ให้เจ้าจหมันปานงาเขาก้าง ให้เจ้าหมันปานเขื่อนสิงหล ให้เจ้าหมันปานหินแห่ ให้เจ้าหมันปานหม่นน้ำสมุทร ให้เจ้าหมันปานดอยสุดธนรัชฎาบาล ให้เจ้าหมันปานดอยจักรวาลวิเศษ ให้เจ้าหมันปานดอยจักรเพศบัวระพันธ์ ให้เจ้าหมันปานดอยขันธอยู่...

(บทสวดขวัญสะเดาะเคราะห์)

2) การปลอบขวัญให้มีสุขภาพที่แข็งแรง อายุยืนยาว

การปลอบให้ขวัญมีความสุขคือห่างจากโรคภัย มีอายุยืนยาว รวมทั้งมีสุขภาพที่แข็งแรง

...ขอให้มียายุยืนยาวอย่างน้อยให้ได้ร้อยเอ็ดพันวัสสาเทียระคาพันโทษ อย่าได้ให้เข้าสู่โมโห ขอให้ได้เกิดมาพร้อมพระเจ้าตนประเสริฐสือหว่าอริยะเมไตรย หมั่นหว่ามอันใดขอให้ประกอบชอบเนื้อและเพ็งใจ หมั่นหว่าสมศรีไวเมียมิงลูกแก้วกึ่งกับตวงสาสายเชื้อชาติ ขอให้ฉลาดหู่ใจเดียวหมั่นหว่าฝู่งข้าทั้งหลายยังได้ทวัระเทียวไปมา....

(บทสวดขวัญพระพุทธรูป)

...ให้เจ้าอยู่สุขสวัสดิ์ ชยันตุภวัง ชยมงคลแต่หนีไปหน้า ให้เจ้าหมันปานงาเขาก้าง ให้เจ้าหมันปานเขื่อนสิงหล ให้เจ้าหมันปานหินแห่ ให้เจ้าหมันปานหม่นน้ำสมุทร ให้เจ้าหมันปานดอยสุดธนรัชฎาบาล ให้เจ้าหมันปานดอยจักรวาลวิเศษ ให้เจ้าหมันปานดอยจักรเพศบัวระพันธ์...

(บทสวดขวัญสะเดาะเคราะห์)

...เชิญทั้งขวนอ่อนกุมารามาเข้าสู่เชิญเอาขวนหมู่เจ้าให้เข้ามาสู่โฮม ไหาเจ้าธำรงเฮือนชานบ้านใหม่ คั้นเจ้ามาฮอดแหล่ว ความทุกข์กะอย่าได้มีอีกความไข้กะอย่าให้มีทุกตนทุกองค์ของข้าเทอญ...

(บทสวดขวัญขึ้นบ้านใหม่)

...ด้วยอำนาจเหตุปัจจัยเจ้าอย่าได้มีความคิดนาในทางโลกขอให้พ้นจากไตรภพโรคาให้เจ้ามีความสุขอย่า
เดือดร้อนทุกข์ซ้ำเข้าถึงองค์อำนาวยบาทพระคาถาว่าชยตุภวัง ชยะมังคลัง ชยะมหามงคล ความสุขสมบูรณ์มี
แก่เจ้านาคทุกภาคทุกประการเทอญ...

(บทสູ່ขวัญนาค)

3) การปลอบขวัญให้อยู่ดีมีสุขและร่ำรวย

การปลอบโยนให้ขวัญมีความสุขจะกล่าวขอให้ขวัญได้พบแต่ความ
ร่ำรวยทรัพย์สินเงินทอง และข้าทาสนบวราวดังตัวอย่าง

...กับทั้งของสว่างไสวให้ได้พอแสนของกับแสนให้ได้ทุกสิ่งช่าง ม่ามิ่งอานคำ พระยาทำนอง
อาจ

(บทสູ່ขวัญแต่งงาน)

...มาอยู่ป้องฮีบสังแก้วได้ มาอยู่ดงเฮา มาจากดงกวางทั้งหมู่วงศา ทั้งทาสาทาสีของเจ้า จังควย ทั้ง
เจ้านายและเก่าแก่ ..ชวนคำแต่งตั้งแล้วถวายขอแก้วและขันทอง...

(บทสູ່ขวัญสะเดาะเคราะห์)

...ตามค่างให้มีผู้มาช้อยดอกไม้เงินดอกไม้ทองนอนหลับให้เจ้าได้เงินหมื่น นอนตื่นให้เจ้าได้เงินแสน
แปนมือมาให้ได้เงินคำล้านออกจากบ้านให้มีผู้นำมา...

(บทสູ່ขวัญเพื่อความป็นสิริมงคล)

4) การปลอบให้ขวัญพบความอุดมสมบูรณ์ของพืชพันธุ์ธัญญาหาร

การกล่าวถึงพืชพันธุ์ธัญญาหารเป็นสิ่งที่แสดงความอุดมสมบูรณ์ที่ขวัญจะ
ได้รับเมื่อกลับมาถึง การปลอบโยนให้ขวัญได้พบจะทำให้ขวัญมีความสุข และพึงพอใจกับสิ่งที่ได้พบ

....วันนีเข้าเต็มฉางหลันคือกะหว่าหมื่อหนี่วันนี...

(บทสູ່ขวัญแต่งงาน)

..ขวนาจารย์และนาเข้าเหนียวตันเขียวเข้าท่ากะให้มาสาหมือหนี่วันหนี่ ดันต่ำตันหมากเขือกะให้มา
สาหมือหนี่วันหนี่ ฮวงเผื่อเข้าป่องแผ้วไสดังแก้วเข้าแสงสะกุ่มพร้อมเหนียวดีฮวงน้อยฮวงยาวห้อยหนั้น....

(บทสູ່ขวัญข้าวเปลือก)

เนื้อหาของบทสູ່ขวัญที่มีข้อความไพเราะและทำให้ผู้ฟังเกิดความสุข จรรโลงใจ พบแต่สิ่งที่ดีสบายใจ เป็นบทบาทที่สำคัญอีกด้านหนึ่งที่ทำให้การประกอบพิธีกรรมได้รับการปฏิบัติอยู่เรื่อยมา เพราะถ้อยคำที่ไพเราะ และท่วงทำนองในการสวดระหว่างประกอบพิธีทำให้ผู้ที่เข้าร่วมอยู่ในพิธีได้รับฟังแต่สิ่งที่ดี ทำให้มีความสุข ความสบาย

5.1.3 บทบาทหน้าที่ในการทำให้วัฒนธรรมสมบูรณ์และเข้มแข็งขึ้น

ประเพณีและพิธีกรรมเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม ทุกสังคมต่างถือว่าประเพณีเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเจริญและวิถีชีวิตของสังคมนั้น ซึ่งแต่ละสังคมก็ได้รับการถ่ายทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษของตน แล้วนำไปเป็นแบบแผนในการปฏิบัติหรือดำเนินชีวิต

การประกอบประเพณีและพิธีกรรมเป็นผลทางด้านจิตใจ ทำให้เกิดความเป็นสิริมงคลในชีวิต รวมทั้งมีความรื่นเริงและสร้างความสุขในสังคม ประเพณีและพิธีกรรมมีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของคนไทยทุกท้องถิ่นตั้งแต่เกิดจนตาย ซึ่งในแต่ละท้องถิ่นก็จะมี ความแตกต่างกันไปตามวิถีการดำรงชีวิตและสภาพสังคม

ความสำคัญของการประกอบประเพณีและพิธีกรรมก่อให้เกิดความเป็นแบบแผนที่สังคมนั้นๆ กำหนดขึ้นใช้ร่วมกันบ่งบอกความเป็นพวกพ้องเดียวกัน และเมื่อมีการปฏิบัติมาเป็นเวลานานก็จะทำให้เกิดความผูกพันกัน บทบาทที่สำคัญของการประกอบประเพณีและพิธีกรรมจึงเป็นการแสดงให้เห็นความเป็นปึกแผ่นของชุมชน สร้างความรู้สึกเป็นพวกพ้องเดียวกันก่อให้เกิดความสามัคคีในชุมชน

จากบทสູ່ขวัญของชาวกูยสะท้อนให้เห็นบทบาทหน้าที่สำคัญ และสร้างเป็นแนวปฏิบัติถ่ายทอดการประกอบประเพณีและพิธีกรรมในชุมชนชาวกูยเรื่อยมา ดังนี้

5.1.3.1 ประเพณีการสູ່ขวัญ

5.1.3.2 ประเพณีการแต่งงาน

5.1.3.3 ประเพณีการบวชนาค

ประเพณีและพิธีกรรมแต่ละอย่างที่ปรากฏในบทสູ່ขวัญ สะท้อนให้เห็นลักษณะของการประกอบพิธีกรรมแตกต่างกันออกไป ดังนี้

5.1.3.1 ประเพณีการสູ່ขวัญ

ประเพณีการสູ່ขวัญที่ปรากฏจากบทสູ່ขวัญจะสะท้อนให้เห็นถึงสาเหตุโอกาส และเครื่องใช้ในการประกอบพิธีการสູ່ขวัญ โดยสาเหตุของการสູ່ขวัญนั้นมักจะเป็นสาเหตุเดียวกันในการประกอบพิธีกรรมการสູ່ขวัญคือ เมื่อมีเหตุให้ขวัญนั้นออกจากร่างกายผู้เป็นเจ้าของขวัญไปจะทำให้เจ้าของ

ขวัญไม่สบาย หรือมีเหตุการณ์ที่ผิดปกติขึ้น สาเหตุที่ขวัญออกจากร่างกายก็มักมาจาก ขวัญตกใจ น้อยใจ เสียใจหรือกระทำความผิดต่าง ๆ จนทำให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนนับถือไม่พอใจ บันดาลให้ป่วยไข้ ไม่สบายจึงต้องจัดพิธีสู่ขวัญขึ้น ส่วนในการสู่ขวัญข้าวจะกล่าวถึงสาเหตุที่ต่างออกไปคือ กล่าวถึงสาเหตุที่ได้ประกอบพิธีสู่ขวัญเนื่องด้วยได้เวลาที่เหมาะสมแก่การประกอบพิธีเพราะจะทำให้การทำนาข้าวได้ผลดี พืชผลเจริญงอกงาม ข้าวขายได้ราคา และนำพาความสุขความสบายมาสู่ผู้เป็นเจ้าของ ดังตัวอย่าง

.....ชวนเจ้าหลบหนีไปเกิดไปเอากำเนิดอยู่ใต้เมืองเขิน.....ชวนเจ้าไปเที่ยวเมืองบน
ไปเที่ยวเหล่าน ชวนเจ้าไปทางเหนือ ชวนหมู่เจ้าไปทางใต้.....แหม่นหว่าชวนใจดำ แหม่นหว่าชวนใจน้อย.....

(บทสู่ขวัญสะเดาะเคราะห์)

ศรี ศรี หม้อหนี้แหม่นหม้อดี ปีหนี้แหม่นปีเฮาปู่พระเจ้าให้ข่อยคุณชวน กะหว่าหม้อหนี้วัน
หนี้ หม้อหนี้วันหนี้หม้อสร้างให้ไค้เข้าฮวงหนา กะหว่าหม้อหนี้วันหนี้ หม้อสร้างนาไค้เข้าฮวงกอนกะหว่าหม้อ
หนี้.....ลูกไก่เจ้าเข้ามาเบิกบายศรีกะหว่าหม้อหนี้ เศรษฐีเข้าเบิกเงินคำถิกยามแหม่นกะหว่าหม้อหนี้วันหนี้...

(บทสู่ขวัญข้าวเปลือก)

การกล่าวถึงโอกาสในการประกอบพิธีสู่ขวัญก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่ทำให้ทราบลักษณะของการประกอบพิธีสู่ขวัญโดยการกล่าวถึง โอกาสของการสู่ขวัญนั้นจะกล่าวกันไปตามรูปแบบการประกอบพิธีกรรม เช่น

1) โอกาสการสู่ขวัญในพิธีแต่งงาน

.....บัดนี้จักเชิญเอาชวนผัวเมียให้มาอยู่ในเหนือมาเหืออยู่ในคิง เชิญเอาชวนนางคำห
ล่าให้เข้ามาอยู่เทียมชู้ทั้งชวนเจ้าผู้เป็นผัวให้มาอยู่ในหม้อหนี้วันหนี้...

2) โอกาสการสู่ขวัญขึ้นบ้านใหม่

....บัดนี้สามสิบหม้อดีอยู่เทิงฝ้าท่าหม้อดีอยู่เมืองคนกะให้มาช่อยขึ้นหม้อหนี้วันหนี้ ชวน
เอะมาเยอ สามสิบผ่อหม้อหลวงผ้อยู่ผ่อเกาะให้มาช่อยขึ้นหม้อหนี้วันหนี้.....บัดนี้ผู้ข่าสิดีได้เชิญผู้มีฤทธิ์เดช
กล้าทั้งหลาย...ยอเสาคำขึ้นอย่าให้แตกยอเสาสกขึ้นให้เถียงขันอย่าแซชวน ยอเสาชวนขึ้นกะให้เจ้าหมั้น
แก่น.....บัดนี้ข้าจักเชิญเอาชวนตัวเฮือนให้มาอยู่.....เชิญเอาชวนหมู่เจ้าให้มาสู่โฮมให้เจ้าธารงเฮือนชวน
บ้านใหม่....

3) โอกาสการสู่ขวัญนาค

...บัดนี้ข้าจักเชิญชวนสมศรีเจ้านาคมาเข้า ข้าจักเอาชวนนาคเจ้ามาโหม.....

4) โอกาสสู่ขวัญเพื่อความเป็นสิริมงคลของชีวิต

...ประนมมือขึ้นตั้งบายศรี ชูชวนสิริมงคล ออแก้วแด่ ออแก้วแด่เงาะตะบูนจืดชุบเทียน
แล้วจึงหว่านระดิดีตามฮิตสิบสองกองสิบสี่ ฮิตดีคนเถียง.....

5) โอกาสการสู่ขวัญข้าว

ศรี ศรี หม้อหนี้หมั่นหม้อดี ปีหนี้หมั่นปีเฮาปู่พระเจ้าให้ข่อยคุณชวน กะหว้าหม้อหนี้วัน
หนี้หม้อหนี้หม้อสร้างให้ได้เข้าฮวงหนา กะหว้าหม้อหนี้วันหนี้.....

เครื่องใช้ในพิธีกรรมเป็นสิ่งสุดท้ายที่กล่าวถึงในการประกอบพิธีกรรมการสู่ขวัญ การกล่าวถึงเครื่องใช้ในพิธีจะกล่าวถึงเฉพาะเครื่องใช้หลัก เช่น พานบายศรี ไข่ อาหารคาวหวาน ซึ่งจะไม่กล่าวถึงทั้งหมดแต่จะกล่าวเป็นบางส่วนเท่านั้น ดังตัวอย่าง

.....โดกอันหนี้หมั่นโดกไม่จันท์ขันอันหนี้หมั่นขันไม่แก้ว ผ่อหม้อเจ้าได้ปูนแบ่งแล้ว
จึงได้แต่งเป็นพาชวน มาตั้งอยู่สอนลอนซ้ายหล่ายมีทั้งฝ่ายผูกแขน มีทั้งแหวนใส่ก้อยปักนอยสร้อยสังวาลย์
อาหารหล่ายหลากสรรพภาคทุกสิ่งอันมีทั้งกอกยาพันพลูขันหมากจิบฝาว.....ใส่พาชวนเจ้ามีทั้งเข้าต้มกล้วย
บายศรี มีทั้งไข่หน่วยดีเกลี้ยงปอด.....ผ้อมสาวบ่าวลูกและหลานและเหลนมาชมชวนดำแต่งแล้วถวาย
ขอแก้วและขันทองบิดาไปทุกสิ่งเครื่องใช้ในผ้าหอมมาลาและดวงดอกไม้ และชุบเทียนข่อยได้บูชาเชิญชวนเจ้า
ให้มา.....

(บทสู่ขวัญแต่งงาน)

5.1.3.2 ประเพณีการแต่งงาน

พิธีการแต่งงานเป็นพิธีที่สำคัญที่แสดงการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของมนุษย์ การประกอบพิธีแต่งงานมีหลายขั้นตอน โดยมีความเชื่อในเรื่องพิธีกรรมเพื่อความเป็นสิริมงคลของการใช้ชีวิตคู่ และการสร้างครอบครัวใหม่

การแต่งงานเริ่มจากการตกลงปลงใจของชายหญิงที่จะใช้ชีวิตคู่ ญาติผู้ใหญ่ทั้ง 2 ฝ่าย ยินยอมและเห็นด้วย เมื่อตกลงสู่ขอตามประเพณีแล้วก็จะให้หม้อขวัญเป็นผู้นำในวันการจัดพิธีกรรม โดยจะจัดที่บ้านฝ่ายหญิงในตอนเช้า พิธีกรรมเริ่มต้นด้วยการบายศรีสู่ขวัญ การเซ่นไหว้บรรพบุรุษ การส่งตัวเข้าห้องหอ และการเลี้ยงอาหารกลางวัน

จากบทสູ່ວັຖຸສະທ້ອນໃຫ້ເຫັນດຶ່ງເຄື່ອງໃຊ້ໃນການປະກອບພິທີກຣມເຄື່ອງໃຊ້ຫຼັກຄືພານບາຍສຣີ ໄຂ່ ແລະອາຫານຄາວຫວານ ສ່ວນເຄື່ອງໃຊ້ອື່ນ ໆ ໃ້ມີການກ່າວດຶ່ງ ດັ່ງຕ້ວຍ່າງ

ກ່າວດຶ່ງພານບາຍສຣີແລະພານດອກໄມ້

.....ໂຕກອັນຫຼີ້ແຫ່ມ່ນໂຕກໄມ້ຈັນຫຼີ້ຈັນອັນຫຼີ້ແຫ່ມ່ນຈັນໄມ້ແກ້ວ ຝ່ອແຫ່ມ່ເຈົ້າໄດ້ປຸ້ນແປງແຫ່ລ້ວ
ຈຶ່ງໄດ້ແຕ່ງເປັນພາບວນ ມາຕັ້ງຢູ່ສອນລອນຂ່າຍຫຼ່າຍມືທັງຝ່າຍຜູກແຂນ ມືທັງແຫວນໄສ່ກ້ອຍປັກນ້ອຍສຽ່ຍສັງວາລຍ໌
ອາຫານຫຼາຍຫຼາກສຽຣພາກທຸກສິ່ງອັນມືທັງກອກຍາພັນພູຊັ້ນຫຼາກຈືບຝ້າວ.....ໄສ່ພາບວນເຈົ້າມືທັງເຂົ້າຕັ້ມກ່າວ
ບາຍສຣີ ມືທັງໄຂ່ຫຼ່າຍຕື່ເຄື່ຍປອດ.....ທ່ານຫຼີ້ແຫ່ລ້ວຈຶ່ງແຕ່ງປຸ້ນແປງແຫ່ງຄຳອັກສຸກແກ້ວ ຕັດແຕ່ງແຫ່ລ້ວຈຶ່ງຍກມາມື
ທັງຫຼາກອຳຜາ ມາລາຫອມ.....ຈັນດອກໄມ້ຍອ້ື່ນເຟຶຍງຕາ ຈັນສມມາຝູ່ງລຸ່ງປ້າເຈົ້າໂຄຣໂມດາໄວ້ເງິນຂາວ
.....

ນອກຈາກການກ່າວດຶ່ງເຄື່ອງໃຊ້ໃນພິທີກຣມແລ້ວຍັງມີການກ່າວດຶ່ງລັກສະນະ
ຂອງການຈັດງານອັນໄດ້ແກ່ ການຫາຖຸກຣຍາມແລະການບອກກ່າວຖາດີຟື້ນ້ອງໄວ້ດ້ວຍສິ່ງແສດງໃຫ້ເຫັນຄວາມສັມພັນໃນ
ຊຸມຊນ ແລະແສດງໃຫ້ເຫັນຄວາມສຳຄັດງຂອງການປະກອບພິທີກຣມ

ຕ້ວຍ່າງ

1) ການບອກກ່າວຖາດີຟື້ນ້ອງ

.....ຝູ່ງຝູ່ງປ້າວຝື້ນ້ອງບ້ານໄຕ່ມາຄອຍຫາງາງຮືດາບ້ານເຫຼືອມາຄອຍເບິ່ງຫຼ້າເຈົ້າໄດ້ປ້ອນເຂົ້າໄຂ່
ບວນເຈົ້າທັງສອງຕາມທ່ານອງໂບຣາດກ່າວໄວ້.....

2) ການຫາຖຸກຣຍາມ

.....ຫມອບອກໄວ້ຫວ່າຫມື້ອອັນແຫ່ມ່ນຫມື້ອດີຂ່າຈັກເອາບວນທັງສອງເຂົ້າເຢຶ່ງຫມອນຂ້ອນເສື້ອໃຫ້
ເຈົ້າສືບເຂື່ອຝ່ອແຫ່ມ່ແຫນເຢືອນ.....ຫມື້ອມງຄລຂອງຫຼຸ່່ມແກ້ວຫມອບອກແຫ່ລ້ວສັມຕຶ້ມຄວາຍພຣເປັນສອນສັ່ງໂລກ...

5.1.3.3 ປະເພດີການບວນາດ

ການກ່າວດຶ່ງປະເພດີການບວນາດຈາກບຫຼຸ່່ງວັຖຸມີການກ່າວດຶ່ງ
2 ກຸ່ມ ຄືການກ່າວດຶ່ງເຄື່ອງໃຊ້ໃນການປະກອບພິທີການບວນາດ ອັນໄດ້ແກ່ ເຄື່ອງໃຊ້ສຳຫຼັບພຣະສງ໌ ແລະເຄື່ອງ
ໃຊ້ໃນພິທີກຣມ ອື່ກອຍ່າງຫຼີ້ຄືການກ່າວດຶ່ງລັກສະນະການຈັດງານບວນອັນໄດ້ແກ່ການຫາຖຸກຣຍາມ ແລະການບອກ
ກ່າວຖາດີຟື້ນ້ອງ ດັ່ງນີ້

1) ການກ່າວດຶ່ງເຄື່ອງໃຊ້ໃນພິທີບວນາດ ແບ່ງໄດ້ 2 ກຸ່ມ ຄື

1.1) ເຄື່ອງໃຊ້ໃນພິທີກຣມການສູ່ງວັຖຸ ໄດ້ແກ່ ພານບາຍສຣີ ພານດອກໄມ້

.....หม้อหนึ่งหมื่นหม้อลาภาอันล้ำเลิศอนประเสนริฐมมงคลฝูงเขาปูนแปงดีแต่งแห้วพา
ชวนแก้วยอยกมา.....

1.2) เครื่องใช้สำหรับพระสงฆ์

....บางผองศรัทธาหลายได้เสื่อสาตเป็นของอาสน์ปูนอน บางผองมีศรัทธาหลายได้จีวรและผ้าพาด
บางผองได้บาตรและผ้าสบงบางผองได้ถุงและเต้าหน้า ไม่เท่า และตาลปัตรมีดตัดเล็บและกับเข็ม ดินสอและ
กระบอกกรองหน้า เขื่องอัฐบริภค บางผองได้โตกและถ้วยคันที่ เหล็กจานดีและมีดปาดศิลาและหม้อเภสัช
ยากำจัดแก้หมู่โรคอุปโลกบิหาร เป็นของเจตนาทานอันล้ำยิ่ง

2) การบอกกล่าวญาติพี่น้องและการหาฤกษ์ยาม

....บัดนี้อายุเจ้าถึงเขตเข้าสู่ยี่สิบปีบริบูรณ์ดีนักแล ฝูงผ่อหมจึงจัดหาบอกศรัทธาถึงพี่
น้องตามพวกพ้องและมิตรสหายบางผองศรัทธาหลายได้เสื่อสาตเป็นของอาสน์ปูนอนบางผองมีศรัทธาได้จีวร
และผ้าพาดผองได้ผ้าอาสน์ทั้งไตรด้วยใจสุดขนาด....หม้อหนึ่งพระเทศเข้าสู่ราตรีเป็นหม้อดีสุดขนาดอินทรา
พาดพร้อมไตรยาสน์ทั้งอาสนะวางขูตั้งเป็นหมู่สอนหลอนพระอาทิตย์จรจันท์ฤกษ์อังคารฤกษ์ฤกษ์น่วยมหาชัย
พุทธพฤหัสไปเป็นโยชน์.....หม้อหนึ่งตามตำราว่าได้ฤกษ์ฤกษ์น่วยสี่หว่าอุตตะมะราตรีเป็นวันดีถือมุด
โชค.....หม้อหนึ่งหมื่นหม้อลาภาอันล้ำเลิศ.....

ประเพณีและพิธีกรรมที่ปรากฏจากบทสวดในชุมชนของชาวกูยเป็น
ประเพณีที่ปฏิบัติในสังคมอย่างแพร่หลาย รายละเอียดที่ปรากฏไม่ว่าจะเป็นเครื่องใช้ในพิธีหรือรายละเอียด
ของพิธีกรรมในแต่ละด้านเป็นแต่เพียงการบอกกล่าวอย่างสั้น ไม่ครบตามจำนวนเครื่องใช้ที่ต้องมีการเตรียม
พร้อมจริงๆ ลักษณะของการกล่าวถึงประเพณีและพิธีกรรมที่ปรากฏนั้น ชุมชนชาวกูยต่างปฏิบัติต่อกิจกรรม
ทางประเพณีนั้นอย่างจริงจังไม่ว่าจะเป็นประเพณีการสู่ขวัญ ประเพณีการขึ้นบ้านใหม่ ประเพณีการแต่งงาน
และประเพณีการบวชนาค ซึ่งในส่วนของรายละเอียดนั้นกล่าวถึงไว้ไม่มากนัก

ลักษณะดังกล่าวเช่นนี้สะท้อนให้เห็นว่าในชุมชนชาวกูย ประเพณีและ
พิธีกรรมเป็นกิจกรรมที่ปฏิบัติร่วมกันในชุมชน ซึ่งร่วมกันถ่ายทอดและทำให้วัฒนธรรมของชุมชนปฏิบัติต่อ
เนื่องกันเรื่อยมา เป็นการส่งต่อ ยึดถือ และปฏิบัติเป็นประจำ การประกอบพิธีกรรมจึงมีความสมบูรณ์และแข็ง
แรงขึ้นเป็นเหมือนเอกลักษณ์ของชุมชนรวมทั้งชุมชนใกล้เคียงด้วย ไม่ว่าจะเป็นไทยเขมร หรือไทยอีสานก็มี
กิจกรรมทางประเพณีและพิธีกรรมนี้เช่นกัน

5.1.4 บทบาทหน้าที่ในการสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของบุคคลในชุมชน

ชุมชนชาวกูยยึดมั่นอยู่กับการนับถือผี และการประกอบพิธีกรรมเช่นไหว้โดยเฉพาะการ
เช่นไหว้บรรพบุรุษ ซึ่งเป็นแหล่งยึดเหนี่ยวจิตใจของบุคคลในชุมชน ชาวกูยเชื่อว่าบรรพบุรุษคอยคุ้มครองดูแล
รักษาให้ลูกหลานมีแต่ความสุข ความเจริญ

พิธีกรรมที่ได้กำหนดขึ้นโดยความสมัครใจของบุคคลในชุมชนทำให้เป็นที่ยึดเหนี่ยวร่วมกัน
ร่วมใจปฏิบัติและประกอบพิธีกรรมอยู่เสมอจากอดีตเรื่อยมา ในชุมชนส่วนใหญ่ยังคงยึดถือปฏิบัติอยู่แม้จะลด
ความสำคัญลงไปบ้างในปัจจุบันโดยเฉพาะชาวภูธรรุ่นใหม่

ชาวภูธรนำเอาพิธีกรรมการสู่ขวัญมาปฏิบัติควบคู่กับพิธีกรรมการเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษทุก
ครั้ง โดยเฉพาะในพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนผ่านของชีวิต เป็นต้นว่า การแต่งงาน การบวช หรือในพิธี
กรรมเกี่ยวกับผู้ป่วยก็จะมีพิธีเซ่นไหว้ผีอยู่ด้วย ทั้งนี้เพราะชาวภูธรเชื่อว่าบรรพบุรุษจะรับรู้การบอกกล่าวของ
พวกเขาอยู่ และจะทำให้พวกเขาโชคดี พบแต่สิ่งที่ดีๆ ในชีวิต มีแต่ความสุขความเจริญ ดังตัวอย่าง

การมาร่วมงานบวชศรีแสดงความยึดมั่นในพิธีกรรม

...ฝูงเขาปูนแปงดีแลหัวแดงพาชวนแกว่ยกยอมา มีทั้งท้าวพระยาเสนาอำมาตย์ มีทั้งนัก
ปราชญ์พร้อมมวอลมาทั้งลุงตาและผ่อหม่เต้าแก่และวงศาผีและน้องพร้อมกันมา...

(บทสู่ขวัญภาค)

...ขันดอกไม้มกขึ้นเพียงตา ขันสมมาฝูงลงข้าเจ้า โคตรโคตชาได้เงินขาว ลูกสาวกก ลูก
สาวกลาง พร้อมด้วยลูกสาวหล้า เมื่อนาคหว้ามามวนมากบ่อยากขันดีหลี ปูนแปงดีผ่อหม่ เต้าแก่และตา
ยาย...ผ่อหม่เจ้าตกแต่งตัดดอกไม้หอมเกศสลวยบ่ยาวประสงคี่ใส่ของฝูงหมูป่าวผีพี่น้องบ้านไต่มาคอยหา
นางธิดาบ้านเหนือมาเบิ่งหน้าเจ้า....

(บทสู่ขวัญแต่งงาน)

....บัดนี้ข้าจักเชิญเจ้าเอาชวนกรัวเอื้อนให้เข้ามาอยู่เชิญเอาชวนลูกเต้าให้เข้ามาโฮม
.....เชิญทั้งชวนอ่อนหล้ากุมารมาเข้ามาสู่เอาชวนหมู่เจ้าให้เข้ามาสู่โฮม ให้เจ้าธำรงเอื้อนชานบ้านใหม่....

(บทสู่ขวัญขึ้นบ้านใหม่)

...มาจากดงป่ากว้างทั้งหมู่วงศ์ ทั้งทาสและทาสีของเจ้าขอให้ข้าหนี ทั้งช่างมาหมู่จ้งควย
ทั้งเจ้านายและเต้าแก่ ทั้งผ่อหม่และผีพี่น้อง พวกพ้องมิตรสหายทั้งญิงชายพร้อมสาวบ่าวลูกและหลานเหลน

(บทสู่ขวัญสะเดาะเคราะห์)

การสืบทอดการประกอบพิธีกรรมการสู่ขวัญในชุมชนชาวภูธร ทำให้ชุมชนมีจุดยึดมั่นร่วม
กัน การร่วมนำเอาอาหารคาวหวานมาร่วมเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษในระหว่างการประกอบพิธีกรรมเป็นการแสดง

ออกถึงความเป็นพวกพ้องเดียวกัน มีจุดยึดเหนี่ยวถือเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนที่จะไม่ถูกคุกคามเหยียดหยามจากกลุ่มชนรอบข้างอย่างไทยอีสานและไทยเขมร

5.1.5 บทบาทหน้าที่ในการเป็นเครื่องมือควบคุมและรักษาแบบแผนของชุมชน

ชุมชนชาวกูยเป็นชุมชนที่ปฏิบัติตนอยู่ในกรอบจารีตประเพณีของชุมชนเป็นอย่างดี เมื่อใดที่บุคคลในชุมชนปฏิบัติตนออกนอกกรอบจารีตจะได้รับการลงโทษจากบรรพบุรุษ เช่น อาจป่วยไข้เป็นเวลานาน ชาวกูยเรียกการถูกลงโทษจากผีบรรพบุรุษว่า “ผีตม” (บุญจันทร์ คงนาค. สัมภาษณ์ : 2544)

บทสวดวิญญ์ของชาวกูยมีบทบาทหน้าที่ในการรักษาแบบแผนและควบคุมบุคคลในชุมชนให้ปฏิบัติตนอยู่ในจารีตนิยมของชุมชน ไม่ปฏิบัติตนที่เรียกว่านอกกรอบจารีตของชุมชน เช่น การได้เสียกันก่อนแต่งงาน การปัสสาวะหรืออุจจาระบริเวณศาลปู่ตา การพูดจาลบหลู่บรรพบุรุษ เป็นต้น

เมื่อบุคคลในชุมชนมีความประพฤติที่ออกนอกจารีตนิยมอาจเกิดการเจ็บป่วยขึ้น และเชื่อว่าการเจ็บป่วยนั้นเกิดจากการลงโทษของบรรพบุรุษ ชาวบ้านจะช่วยกันจัดพิธีกรรมเพื่อแสดงความขอโทษบรรพบุรุษ ตัวอย่างเช่น

....จูกะ ยะจู้ ขว้ะ ใงนี้กอนเจา จิโปลเผอะ
ไปยะจู้ จังถด กอนเจาติง เทียลสะมา ยะจู้เฮ้ยนี้
อันมอ บริแบระ ออนออ แล กอนเจา
บีนอันรุษ บีนบลอง เจากอน ยะจู้
บีนเจา บีนงวด เจาจา เต้อแน จากอน ยะจู้
งวดเต้อ กอนเจา เทียนลสะมา เจาจาเต้อ.....

...สวัสดีปู่ตาสวน วันนี้ลูกหลานไปคูมอไปล
ว่าปู่ตาทำโทษลูกหลาน ขอขมา ปู่ตา เรากำลังมา
ขอขมาอยู่นี้ คนที่ไม่สบาย
ให้หายป่วย ลูกหลานได้ไก่อัดม ได้เหล้า
มาให้ปู่ตาได้กิน ได้ดื่ม มากินนะลูกหลาน
ขอรับมากินนะ ลูกหลานขอขมา...

(บทสวดวิญญ์คนป่วย)

พิธีกรรมการสวดวิญญ์ที่ได้รับการปฏิบัติในชุมชนชาวกูยมีส่วนในการแก้ไขให้ชุมชนยอมรับความผิดพลาด และยกโทษสำหรับการกระทำความผิดที่ออกนอกจารีตประเพณีนั้นได้ เพราะเป็นการแสดงความจำนงและความบริสุทธิ์ใจในการขอขมาต่อบรรพบุรุษ ผลของการขอขมาจะส่งผลให้ผู้ที่ทำความผิดหายจากการเจ็บป่วยและเป็นปกติ

การปลูกฝังให้บุคคลในชุมชนปฏิบัติตามกรอบของขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม เป็นการปลูกฝังให้เกิดคุณงามความดี อย่างไรก็ตามเมื่อมีการกระทำผิดจากกรอบของชุมชนที่วางไว้อย่อมส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของชีวิต ชุมชนชาวภูยจึงมีวิธีกาไขการเปลี่ยนแปลงของชีวิตให้ดีขึ้นเช่นเดิมด้วยการประกอบพิธีกรรมการสู่ขวัญ และการเซ่นไหว้ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ที่ทำผิดพลานั้นสามารถกลับเข้ามาอยู่ร่วมกับชุมชนได้เช่นเดิม

5.2 ลักษณะการผสมกลมกลืนกันทางวัฒนธรรมกับชุมชนใกล้เคียง

ลักษณะการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมหรือการกลืนกันทางวัฒนธรรม (Assimilation) หมายถึง กระบวนการที่กลุ่มคน 2 กลุ่มขึ้นไปมีวัฒนธรรมต่างกันได้เข้ามามีวัฒนธรรมร่วมกัน(ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์.: 2521 : 86) ลักษณะดังกล่าวนี้เป็นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

การปะทะสังสรรค์ทางวัฒนธรรมก่อให้เกิดการผสมกลมกลืนกันระหว่างสังคม 2 แห่ง สังคมหนึ่งย่อมจะได้รับสิ่งใหม่ ๆ เข้ามาจากวัฒนธรรมภายนอก วัฒนธรรมที่ขอยืมนี้อาจเป็นที่ยอมรับ และรวมเข้ากับของผู้ยืม จนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันโดยสมบูรณ์ แยกไม่ออกจากวัฒนธรรมนั้น ๆ มีต้นกำเนิดมาจากแหล่งอื่น (ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์. 2521 : 87)

ลักษณะของการยอมรับการแพร่กระจายของวัฒนธรรมจากสังคมอื่นจนก่อให้เกิดการปะทะสังสรรค์ และผสมกลมกลืนนี้มี 2 ลักษณะ คือ

1. รับเอาวัฒนธรรมอื่นมาโดยตรง
2. รับเอาวัฒนธรรมใหม่เข้ามา โดยการดัดแปลงเป็นการผสมผสานกันระหว่างสองสิ่ง และเกิดลักษณะวัฒนธรรมที่ผสมกลมกลืนกัน

การปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมใหม่ หรือการผสมกลมกลืนระหว่างวัฒนธรรมมีความเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรม คือเมื่อกลุ่มชนที่มีวัฒนธรรมต่างกันได้ติดต่อสัมพันธ์กันจะมีการแพร่กระจาย และรับเอาวัฒนธรรมนั้นมา มีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในสังคมใดสังคมหนึ่ง กระบวนการที่วัฒนธรรมต่างสังคมมาผสมผสานเข้าด้วยกันจนเกิดเป็นวัฒนธรรมใหม่ โดยการติดต่อระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคลซึ่งมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของแต่ละฝ่าย การปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรม และผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมล้วนมีผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทั้งสิ้น

ในชุมชนชาวภูยมีการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคม และวัฒนธรรมอย่างมาก โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงการใช้ภาษาของชาวภูย คือหันมาพูดภาษาไทยอีสาน และภาษาเขมรกันมากขึ้น อาจด้วยเหตุผลที่พยายามปรับตัวให้กลายเป็นไทยอีสานหรือไทยเขมร เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไป เพราะเกิดจากการถูกดูถูกทางชาติพันธุ์ เช่น การพูดส่อเสียดบุคคลที่ทำอะไรต่างไปจากคนอื่นว่า "ทำอะไรเหมือนพวกกวย พวกส่วย" ทั้งนี้จิตร ภูมิศักดิ์ กล่าวว่า "การพยายามปรับตัวให้กลายเป็นลาวนี้ก็เนื่องมาจากวัฒนธรรมลาวสูงกว่า จึงดูถูกเอาพวกส่วยให้หันมาใช้ชีวิตแบบลาว พูดแบบลาว พวกส่วยปรับตัวได้เร็วมาก ปัจจุบันจึงกลืนกับลาวหรือกลายเป็นลาวแทบทั้งหมด" (จิตร ภูมิศักดิ์ อ้างใน สุนทร สุรวาทกุล. 2531: 130) ลักษณะที่สำคัญที่ทำให้ชาวภูยปรับตัวได้เร็วเนื่องจากสังคมยอมรับการเปลี่ยนแปลงสิ่งใหม่ ๆ ได้ไม่ยากนัก เช่น การตั้งชื่อบุตรหลานเลียนแบบละครโทรทัศน์ การแต่งกายเลียนแบบดารานักร้อง และประเพณีการสู่ขวัญที่เอามาจากไทยอีสาน จนบางครั้งหลงลืมไปว่า การสู่ขวัญในสังคมแบบเดิมของตนนั้นเรียบง่ายเหมาะสมกับการปฏิบัติในชุมชนของตนแล้ว

สุนทร สุรวาทกุล (2531 : 85) ได้ศึกษาวิจัย การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมของชาวไทยที่พูดภาษาลาว ลาว และเขมร เฉพาะกรณีบ้านเกาะแก้ว อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งเป็นกลุ่มชุมชนชาวกูยอีกชุมชนหนึ่งพบว่า ลักษณะการผสมกลมกลืนของชาวกูยในบ้านเกาะแก้วมีลักษณะของการผสมกลมกลืนดังนี้

1. การผสมกลมกลืนด้านภาษาพูด
2. การผสมกลมกลืนด้านประเพณีทางศาสนาและความเชื่อ
3. การผสมกลมกลืนวัฒนธรรมจากการแต่งงานระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์
4. การผสมกลมกลืนเกี่ยวกับการดำรงชีวิตและสภาพความเป็นอยู่

ลักษณะการผสมกลมกลืนทั้ง 4 ด้าน เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สังคมบ้านเกาะแก้วมีลักษณะของวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เนื่องจากการปะทะกันของวัฒนธรรม 3 กลุ่ม คือ กูย เขมร และไทยอีสาน และการปะทะกันทางวัฒนธรรมของทั้ง 3 กลุ่มนั้นก็กลมกลืนให้สังคมของชาวบ้านเกาะแก้วไม่เกิดปัญหาแต่อย่างใด ทั้งนี้ สุนทร สุรวาทกุล ได้สรุปว่า ปัจจัยสำคัญหลายอย่างที่ทำให้เกิดการผสมกลมกลืนของวัฒนธรรมชาวบ้านเกาะแก้ว ได้แก่

1. ปัจจัยทางด้านนิเวศวิทยาอันได้แก่ สภาพแวดล้อมของหมู่บ้านที่เป็นที่ตั้งของผู้พูดภาษากูย ภาษาลาว และภาษาเขมร การแลกเปลี่ยนพบปะพูดคุยกันอยู่เสมอทำให้ชนทั้ง 3 กลุ่มสามารถพูด และฟังภาษาของกันและกันได้
2. ความคล้ายคลึงกันในด้านชาติพันธุ์ อันเนื่องมาจากความแตกต่างทางกายภาพระหว่างกลุ่มนั้นจำแนกได้ยากมาก ลักษณะรูปร่าง ผิวพรรณ ไม่ได้มีความแตกต่างจนแบ่งแยกได้ชัดเจน
3. ความคล้ายคลึงในเรื่องขนบธรรมเนียมประเพณี และความเชื่อ โครงสร้างสังคมของชนทั้ง 3 กลุ่มเป็นแบบชาวพุทธเช่นเดียวกัน
4. การอยู่ในสังคมชาวนาอย่างเดียวกัน สังคมชาวนาเป็นสังคมที่ไม่แบ่งชนชั้นกันทำให้ทุกคนในสังคมต่างก็อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข
5. การติดต่อกับสังคมภายนอกของตนเองอยู่บ่อย ๆ
6. การแต่งงานระหว่างชาติพันธุ์ เป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมมาก เพราะทำให้ลักษณะของครอบครัวใหม่มีความผสมผสานกันอยู่ระหว่างวัฒนธรรม 2 กลุ่ม
7. การได้รับการศึกษาที่สูงขึ้นจะเป็นการเปิดโอกาสให้ความคิด ความเชื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงไป
8. การใช้สาธารณประโยชน์ร่วมกัน เนื่องจากทรัพยากรมีจำกัดทำให้ชาวบ้านต้องใช้ทรัพยากร และการจัดสรรประโยชน์ในสังคมด้วยกัน
9. ผู้นำในหมู่บ้าน เป็นผู้ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงได้ โดยเฉพาะผู้นำที่มีการศึกษาสูง และได้รับการยอมรับจากชาวบ้านอย่างมาก
10. ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม และความเจริญทางวิทยาการ เป็นปัจจัยที่ความเปลี่ยนแปลงในสังคมบ้านเกาะแก้วเปลี่ยนไปสู่วัตถุนิยมมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนการพัฒนาจากทางหน่วยราชการ พ่อค้าหรือชาวบ้านเองที่นำเอาวิทยาการด้านต่าง ๆ เข้ามาในหมู่บ้าน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งสิ้น

การปรับตัวสู่ความทันสมัยตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปนี้เองทำให้คนรุ่นใหม่เปลี่ยนแนวความคิดให้ความสำคัญกับความเชื่อ และค่านิยมของตนลดน้อยลงไปให้ความสำคัญกับประเพณีลดลง ทำให้วิถีชีวิตของชาวบ้านทุกกลุ่มกลมกลืนกันยิ่งขึ้น

สังคมชาวกูยเป็นสังคมที่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงได้ไม่ยาก วิถีชีวิตดั้งเดิมรู้จักการปรับตัวได้รวดเร็ว ทำให้ลักษณะโครงสร้างทางสังคม และวัฒนธรรมของชาวกูยเปลี่ยนแปลงได้ง่าย โดยเฉพาะการปะทะสังสรรค์ทางวัฒนธรรมกับชาติพันธุ์ไทยอีสานที่อาศัยอยู่ข้างเคียง และมีวัฒนธรรมที่สูง และโดดเด่นกว่ากลุ่มชาวกูย ประเพณีและพิธีกรรมที่มีการปฏิบัติกันอย่างเป็นขั้นบันไดทำให้การประกอบประเพณีนั้นมีความศักดิ์สิทธิ์ และน่าเลื่อมใส ปัจจัยเหล่านี้ทำให้สภาพโครงสร้างของสังคมชาวกูยที่อยู่ข้างเคียงยอมรับ และนำไปปฏิบัติตาม

การประกอบพิธีกรรมการสู่ขวัญของสังคมชาวกูยยอมรับการปฏิบัติตามขั้นตอนของไทยอีสาน จากการสอบถามวิทยากรได้ความว่า สาเหตุที่ตัวบทสู่ขวัญเป็นภาษาอีสาน ก็เนื่องมาจากในอดีตมีผู้นิยมบวชเรียนกันมาก เพราะเป็นหนทางเดียวที่จะได้รับการศึกษา อ่านออกเขียนได้ ชายชาวกูยจึงนิยมบวชเรียนกันเป็นเวลานาน ในขณะที่บวชเรียนได้เดินทางศึกษาพระธรรมตามวัดต่าง ๆ พบเห็นการสู่ขวัญในสังคมของชาวไทยอีสาน เมื่อพบว่าชาวไทยอีสานมีบทสู่ขวัญในขณะที่สังคมของตนก็มีการสู่ขวัญ จึงได้นำเอาบทสู่ขวัญมาปฏิบัติเข้ากับการสู่ขวัญในแบบเดิมของตน ส่วนวัสดุอุปกรณ์ และเครื่องประกอบพิธีต่าง ๆ ที่มีความแตกต่างกันไปบ้างเล็กน้อยตามพื้นที่นั้น เนื่องจากชาวกูยเดินทางอยู่บ่อยครั้ง เมื่อมีโอกาสได้พบเห็นประเพณีของชนกลุ่มอื่น ๆ จึงเกิดการจดจำมาว่าในพิธีมีอะไรบ้าง และได้นำมาเพิ่มในพิธีกรรมการสู่ขวัญของชุมชนตน จนกระทั่งในปัจจุบันเครื่องใช้ในพิธีกรรมมีหลากหลาย และแตกต่างไปจากชุมชนไทยอีสานข้างเคียงมาก (วิลาศ โพบิสาร. สัมภาษณ์ : 2544)

จากการศึกษาประเพณีและพิธีกรรมการสู่ขวัญของชาวกูยอำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ พบว่าในสังคมชาวกูยเกิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมกับกลุ่มชนใกล้เคียง ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

5.2.1 การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมในชุมชนชาวกูยอำเภอศีขรภูมิ

ลักษณะการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมในชุมชนชาวกูยปรากฏในหลายลักษณะ ดังนี้

5.2.1.1 ด้านภาษา

ภาษาเป็นเครื่องมือสื่อสารที่สำคัญ โดยเฉพาะภาษาพูด เนื่องจากถ่ายทอดได้ง่ายกว่าภาษาเขียน สังคมชาวกูยไม่มีภาษาเขียนเป็นของตนเอง การสื่อสารจะใช้ภาษาพูดผสมผสานกับภาษาไทยอีสานและภาษาไทยในการสนทนากับสมาชิกในครอบครัว เด็กรุ่นใหม่ก็เรียนรู้ภาษาพูดได้จากการสนทนาในชีวิตประจำวัน แต่เนื่องจากการพบปะสื่อสารกับบุคคลอื่นอยู่เสมอ ทำให้การสื่อสารด้านการพูดไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะภาษาพูดเท่านั้น ชาวกูยจะพูดภาษาไทยมากกว่าภาษาอื่น เพราะสะดวกและพูดได้ง่าย

สังคมหมู่บ้านของชาวกูย อำเภอศีขรภูมิ ล้อมรอบด้วยกลุ่มอื่นๆ โดยเฉพาะชาวไทยอีสานที่ย้ายมาตั้งบ้านเรือนอยู่ในเขตอำเภอศีขรภูมิ ทำให้ยอมรับการพูดภาษาไทยอีสาน เนื่องจากต้องพบปะพูดคุยอยู่เป็นกิจวัตร เช่น การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน การปรึกษาหารือ การทำนาร่วมกัน การประกอบประเพณีร่วมกัน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการพบปะกันทำให้การพูดภาษาไทยอีสานมีมากขึ้น

อีกทั้งภาษาญจะพูดได้ยาก แต่ชาวญสามารถฟังและพูดภาษาไทยอีสานได้ดีจนยอมรับเป็นภาษาพูดของตนไป

บทส่วขวัญที่รับมาเป็นภาษาไทยอีสานและไม่ได้แปลเป็นภาษาญ เนื่องจากไม่แน่ใจว่าเมื่อแปลเป็นภาษาญแล้วจะบันทึกด้วยภาษาเขียนอย่างไร และเมื่อแปลเป็นภาษาญแล้วจะไม่มีควมไพเราะเท่ากับภาษาไทยอีสานเมื่อเวลาสวดเป็นทำนอง

ในบทส่วขวัญซึ่งพูดเป็นภาษาญนั้นมีร่องรอยการผสมกลมกลืนของ 2 ภาษา คือ ภาษาญและภาษาไทย ดังตัวอย่าง

...ไปยะจั้งถด กอนเจาติง เทียลสะมายะจุเฮยนี้
จะแฉัดจะเฌมจืออนเกิดโรคเกิดโร...

...ปู่ตาเรากำลังมา ขอมมาอยู่นี้
อยู่เย็นเป็นสุข อย่าเกิดโรคเกิดภัย.....

ในบทส่วขวัญเพื่อความเป็นสิริมงคล มีคำกล่าวที่แสดงถึงการผสมกลมกลืนด้านภาษาคือภาษาไทยอีสานและภาษาญ ดังตัวอย่าง

...ประณอมมือขึ้นตั้งบายศรีชูดชวนสิริมงคล ออนแก้วเต ออนแก้วแนตตะแงตะบุญจูดรูปเทียน
แหล้งจิ้งหว้าวาระดิดีตามฮิดลีสองคองลิสี่ ฮิดดิดีคนเดีย...

5.2.1.2 ด้านความเชื่อ

ก่อนที่พุทธศาสนาจะเผยแผ่เข้ามาในดินแดนแถบภาคอีสานนั้น ลัทธิความเชื่อดั้งเดิมของกลุ่มชนแถบนี้คือความเชื่อในเรื่องผี วิญญาณ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ อำนาจเหนือธรรมชาติที่มนุษย์พึงพาอาศัย (สุเทพ สุนทรภัสสร, 2511 : 156) โดยความเชื่อนี้เกิดจากเหตุผลคือ เมื่อเกิดเภทภัยอันตรายต่าง ๆ ที่ส่งผลกับชีวิตมนุษย์โดยไม่ทราบสาเหตุ มนุษย์จำต้องอาศัยการแสดงพฤติกรรมโดยการกราบไหว้สิ่งที่มองไม่เห็นเหล่านั้น เพื่อช่วยดลบันดาลให้สิ่งที่กระทำต่อชีวิตมนุษย์ในขณะนั้นมีความพอใจ ทำให้ลดความหวาดกลัวลง ความเชื่อเหล่านี้จึงก่อให้เกิดการปฏิบัติเป็นพิธีกรรมโดยนำสิ่งของที่มีค่ามากที่สุดในการบูชาของตนมาบวงสรวง และเช่นไหว้ให้อำนาจเหล่านั้น ๆ ได้รับความพึงพอใจ เพื่อจะได้ไม่ทำร้ายหรือบันดาลให้มนุษย์ได้พบเหตุร้ายอีก

ภายหลังเมื่อพุทธศาสนาแผ่เข้ามา มนุษย์ก็มีที่ยึดเหนี่ยวจิตใจทำให้ลดความหวาดกลัวอำนาจนั้นลงได้ แต่ก็ยังมีการเชื่อบูชาอยู่ การปะทะสังสรรค์กันทางความเชื่อจึงเกิดขึ้นทั้งทางด้านความเชื่อในเรื่องอำนาจลึกลับ ประเพณีและพิธีกรรมที่แสดงออกจากความเชื่อที่ผสมผสานกันนี้จึงมีลักษณะการผสมผสานกันด้วย กล่าวคือ แม้จะมีพิธีทางพุทธศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ แต่ก็มีกรเชื่อบูชา ผี วิญญาณ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ควบคู่กันไปด้วย ทั้งนี้ ก็เพื่อความสบายใจเช่นกัน

ลักษณะของลัทธิความเชื่อเป็นนามธรรม การผสมผสานจึงมีลักษณะเป็นนามธรรมด้วย แต่จะส่งผลให้เห็นลักษณะที่เป็นพฤติกรรมได้โดยการกระทำ โดยเริ่มต้นจากหลักความคิด

แล้วยึดมันเป็นทัศนคติอันเป็นแนวทางไปสู่การแสดงออกของความคิดคือพิธีกรรม การปฏิบัติพิธีกรรมบ่อยครั้ง จึงกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของชุมชนนั้นไป

ระบบความเชื่อมีส่วนในการก่อกลสังคมให้เกิดความเป็นปึกแผ่น ความสัมพันธ์ในด้านต่าง ๆ ในสังคมก่อให้เกิดความเป็นระบบ ระเบียบ และทำให้สังคมมีแต่ความสงบสุข เพราะชาวบ้านเล็งเห็นความสำคัญของพิธีกรรมและยึดถือเป็นสิ่งที่ปฏิบัติร่วมกัน

สังคมชาวกูยมีการประกอบพิธีกรรมส่วนบุคคล และส่วนรวม รายละเอียดของการประกอบพิธีกรรมเป็นส่วนสะท้อนให้เห็นความเชื่อเฉพาะกลุ่มแม้ว่ารูปแบบ ลักษณะโอกาส จุดมุ่งหมายในการประกอบพิธีกรรมแต่ละอย่างจะมีความคล้ายคลึงกับชนกลุ่มต่าง ๆ ก็ตาม แต่รายละเอียดเป็นเรื่องเฉพาะกลุ่ม

เนื่องจากสภาพสังคมมีความคล้ายคลึงกันการประกอบพิธีกรรม ความเชื่อ และค่านิยม การยอมรับเอาความเชื่อจากกลุ่มอื่นจึงไม่ใช่ความแตกต่างกันมากนัก ฐานความเชื่อมีความคล้ายคลึงกันจึงทำให้เกิดการยอมรับปรับเปลี่ยน และกลมกลืนความเชื่อกันได้ง่ายขึ้น

ประไพ เจริญบุญ (2540 : 67) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การผสมผสานวัฒนธรรมไทย - ลาว และไทย - เขมร ในพิธีกรรมมกัวจองโต บ้านคม อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ กล่าวว่า “พิธีมกัวจองโตเป็นพิธีกรรมการสู่ขวัญของชาวเขมร” ศึกษา ลักษณะของการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม ผลการศึกษาพบว่า พิธีกรรมการสู่ขวัญของชาวเขมร และการสู่ขวัญของชาวไทยอีสาน ได้รับการผสมผสานซึ่งกันและกัน จึงทำให้มีรูปแบบของพิธีกรรมที่คล้ายกัน เพราะชนทั้ง 2 กลุ่มมีความเชื่อที่คล้ายกัน กล่าวคือเป็นความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องวัตถุอุปกรณ์ประกอบพิธี และบุคคลผู้กระทำพิธี ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้รูปแบบของการประกอบพิธีคล้ายคลึงกันจนเกือบเป็นแบบเดียวกัน ลักษณะของพิธีจึงผสมกลมกลืนกันได้ พิธีกรรมการสู่ขวัญของชน 2 กลุ่มจึงคล้ายกัน ยกเว้นเรื่องของภาษาเท่านั้นที่มีความแตกต่าง ในบทสู่ขวัญของชนกลุ่มเขมรมีการกล่าวถึงเรื่องขวัญ ลักษณะ และรูปร่างของขวัญ เหมือนในบทสู่ขวัญของชาวไทยอีสานเป็นความผสมกลมกลืนกันในด้านความเชื่อของชนทั้ง 2 กลุ่ม

จากการศึกษาวิจัยดังกล่าวทำให้ทราบว่า ความเชื่อดั้งเดิมของแต่ละกลุ่มเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ยอมรับ ปรับ นำเอาวัฒนธรรม ประเพณีของกลุ่มอื่นๆ เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนของตนได้

การเช่นไหว้ผีปู่ตาของชนทั้ง 3 กลุ่ม เป็นความเชื่อดั้งเดิมอีกอย่างหนึ่งที่มีความคล้ายคลึงกัน และมีส่วนในการทำให้สังคมระดับหมู่บ้านของชนทั้ง 3 กลุ่มเป็นเอกภาพเดียวกันอย่างมากมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด แม้ว่าภาษาที่ใช้เรียกขานปู่ตาของชนทั้ง 3 กลุ่มจะมีความแตกต่างกัน บรรพบุรุษในความรู้สึกของพวกเขาคือบุคคลที่มีอำนาจปกป้องรักษา ความกตัญญูกตเวทิต่อบรรพบุรุษผู้ล่วงลับจึงเป็นประเพณีที่ได้รับการถ่ายทอดสู่ลูกหลานในทุกกลุ่มสังคม โดยเฉพาะชาวไทยเขมรและชาวกูยไม่ว่าจะมีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นในสังคม พวกเขาต้องบอกกล่าวให้บรรพบุรุษได้รับทราบอยู่เสมอ ความเป็นพวกพ้องเดียวกันอาจจะทำให้ชุมชนของพวกเขาหลุดพ้นจากการดูถูกของคนไทยอีสานที่ชอบพูดจาใส่ร้ายอยู่เสมอว่า “ทำอะไรเหมือนส่วย เหมือนเขมรพวกส่วย กวย เขมร ไม่มีการศึกษา” (บุญจันทร์ ดอนาค. สัมภาษณ์ : 2544)

การประกอบพิธีกรรมการสู่ขวัญจะผสมกลมกลืนระหว่างความเชื่อแบบผี พราหมณ์ และพุทธ กล่าวคือ การปฏิบัติในพิธีกรรมจะมีเครื่องประกอบพิธีกรรมแทนความเชื่อของทั้ง 3 แบบ คือ เครื่องประกอบพิธีการเช่นไหว้เป็นตัวแทนของความเชื่อเดิมคือการนับถือผี เครื่องประกอบพิธีกรรมการประพรมน้ำมนตร์ การเจิม การปลุกเสกวัตถุมงคล เช่น ด้ายสายสิญจน์ เป็นตัวแทนความเชื่อของพราหมณ์ ส่วนเครื่องประกอบพิธีกรรมที่เป็นตัวแทนความเชื่อทางพุทธ ได้แก่ การกราบไหว้พระ การสวดมนตร์ หรือการถวายเครื่องไทยธรรมสำหรับการบวชนาค เป็นต้น

ความเชื่อที่เป็นการผสมกลมกลืนของทั้ง 3 แบบ ไม่ได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างการประกอบพิธีกรรม แต่กลับเป็นการแสดงออกทางความเชื่อของชุมชนชาวกูย เป็นสัญลักษณ์ที่มีความหมาย โดยสามารถอธิบายได้ด้วยพิธีกรรมที่ชาวกูยได้ปฏิบัติกันเอง

5.2.1.3 ด้านการแต่งงานข้ามชาติพันธุ์

สังคมชาวกูยเป็นสังคมที่เปิดกว้าง และยอมรับปรับเปลี่ยนสิ่งใหม่ได้ไม่ยาก การแต่งงานข้ามชาติพันธุ์เป็นสิ่งที่พบเห็นในสังคมชาวกูยได้มาก โดยเฉพาะในชุมชนข้างเคียงคือไทยอีสานและเขมร ทำให้ลักษณะของชาติพันธุ์กูยเปลี่ยนไป เด็กรุ่นใหม่ที่มีพ่อหรือแม่คนใดคนหนึ่งไม่ใช่คนกูย จะเห็นลักษณะของครอบครัวมีความเปลี่ยนแปลงแต่ไม่มีความแปลกแยกทางชาติพันธุ์ที่ผสมผสานระหว่างกูย เขมร และไทยอีสาน ส่งผลให้ความเชื่อ วิถีชีวิตดั้งเดิมของแต่ละกลุ่มถูกนำมารวมกันเป็นสังคมใหม่ เช่น ในครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่ไม่ใช่คนกูย ครอบครัวนั้นจะมีธรรมเนียมปฏิบัติเฉพาะที่ต่างไปจากสังคมชาวกูย เช่น อาจจะมีประเพณีเลี้ยงน้ำชาแบบคนจีน (กรณีแต่งงานกับคนจีน) อาจจะมีการเล่นแม่มดรักษาโรค (กรณีแต่งงานกับคนเขมร) อาจจะมีประเพณีแบบอื่น ๆ ตามแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์นั้นที่เข้ามาผสมผสานกับกลุ่มชาวกูยจนเกิดการกลืนวัฒนธรรมกันขึ้น

การแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ระหว่างชาวกูย ชาวไทยอีสาน ชาวไทยเขมร เป็นต้นเหล่านี้ เป็นการแสดงออกถึงการพยายามปรับตัวให้เป็นที่ยอมรับของกลุ่มชนดังกล่าว เพื่อไม่ให้ถูกดูถูกทางชาติพันธุ์

การหยิบยืมเอาบทสู่ขวัญของชาวไทยอีสานเข้ามาใช้ในพิธีกรรมการแต่งงานของชาวกูย เป็นการแสดงออกที่จะพยายามปรับตัวให้ชุมชนข้างเคียงยอมรับกลุ่มชาติพันธุ์ของตน ให้มีความรู้สึกเป็นพวกพ้องเดียวกัน

5.2.1.4 ด้านประเพณีและพิธีกรรม

ความเชื่อของบุคคลก่อให้เกิดการแสดงออก ซึ่งหมายถึงประเพณี และพิธีกรรม เมื่อได้รับการปฏิบัติยอมรับในชุมชนอย่างกว้างขวางก็กลายเป็นวัฒนธรรมของชุมชนนั้น เป็นเหมือนสิ่งรวบรวมให้ชุมชนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นแบบแผนการปฏิบัติของชุมชน

ลักษณะการผสมกลมกลืนทางด้านประเพณี และพิธีกรรมของชุมชนชาวกูย ปรากฏในลักษณะการหยิบยืมเอาประเพณีที่มีความใกล้เคียงกันของชนกลุ่มของตนมาใช้ พอได้รับการยอมรับปฏิบัติอย่างแพร่หลายก็กลายเป็นประเพณี และพิธีกรรมของกลุ่มตนไป ในพิธีกรรมการสู่ขวัญเมื่อเกิดการปะทะสังสรรค์ทางวัฒนธรรมกับกลุ่มไทยอีสาน และมองเห็นว่ามีรายละเอียด ขั้นตอน และบทสู่ขวัญที่มีเนื้อหาสั่งสอน ปลอดภัยโลมขวัญ รวมทั้งมีความไพเราะ จึงยอมรับนำมาผสมกลมกลืนกับประเพณีแบบเดิมของตน ชื่อเรียกเครื่องประกอบพิธีล้วนเป็นภาษากูย ยกเว้นเพียงบทสู่ขวัญเท่านั้นที่เป็นภาษาไทย

อีสาน การผสมกลมกลืนในส่วนนี้จึงไม่ใช่การกลายเป็นประเพณีวัฒนธรรมของไทยอีสาน แต่เป็นการผสมกลมกลืนระหว่างภาษาไทยอีสาน และถูกเข้าเป็นประเพณีการสู่ขวัญของชาวกูย ถ้าสังเกตตามประเพณีการสู่ขวัญของชาวไทยอีสานอื่นๆ จะไม่พบอุปกรณ์ เครื่องประกอบพิธีกรรมบางอย่าง เช่น เครื่องเซ่น เหล้าขาว หรือหัวหมู เป็นต้น ส่วนบทสู่ขวัญนั้นชาวกูยไม่ได้แปลเป็นภาษากูย เนื่องจากไม่ทราบแน่ชัดว่า จะถ่ายทอดภาษาเขียนนั้นเป็นภาษากูยได้อย่างไร อีกทั้งการสวดเป็นภาษากูยตามทำนองการสู่ขวัญคงไม่ไพเราะเท่ากับภาษาไทยอีสาน (บุคดา โสบันหริ. สัมภาษณ์ : 2544)

เมื่อได้ปฏิบัติตามประเพณีบ่อยครั้ง หมอขวัญมีโอกาสนประกอบพิธีสู่ขวัญตามที่ต่าง ๆ หรือเขตอำเภอใกล้เคียง ทำให้หมอขวัญมีโอกาสดำเนินการได้พบปะกับหมอขวัญในชุมชนอื่น และเห็นการจัดเตรียมพิธีกรรมการสู่ขวัญ จึงเกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การประกอบพิธีกรรมการสู่ขวัญกับคนในชุมชนที่ไปประกอบพิธีนั้นๆ เมื่อต่างได้พบเห็นพิธีกรรมต่างกัน การแลกเปลี่ยนจึงเกิดขึ้น จึงอาจจะเห็นว่า การประกอบพิธีกรรมสู่ขวัญในพิธีเดียวกัน เช่น การสะเคาะเคราะห์ ในบางพื้นที่ไม่มีการสู่ขวัญ ในบางพื้นที่มีการสู่ขวัญ หรือเครื่องประกอบพิธีกรรมที่ใช้ อาจแตกต่างกัน เช่น บางที่เลือกไก่ต้มหรือไข่ต้ม บางที่ใช้ทั้งไก่ต้มและไข่ต้ม ความแตกต่างในรายละเอียดนี้เป็นเพราะประสบการณ์ในการพบปะกับวัฒนธรรมอื่น ๆ ที่ทำให้เกิดการเลียนแบบเพื่อต้องการให้ชุมชนของตนได้ประกอบประเพณีวัฒนธรรมตามชนกลุ่มอื่นบ้าง โดยเฉพาะชุมชนไทยอีสานที่อยู่ใกล้เคียง และมีส่วนในการกลืนวัฒนธรรมของชาวกูย อำเภอศีขรภูมิ มากกว่าชาวไทยเขมรที่อยู่อาศัยเป็นส่วนน้อย การปฏิบัติเช่นนี้ก็เพื่อให้เกิดการยอมรับจากกลุ่มชาวไทยอีสานที่อยู่ข้างเคียง

การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมกับกลุ่มชนที่อยู่ข้างเคียงของชาวกูย เป็นสิ่งที่เกิดจากการปะทะของชนทั้ง 3 วัฒนธรรมที่อาศัยอยู่ใกล้เคียงกัน เมื่อต่างมองเห็นว่า ชนกลุ่มข้างเคียงมีการปฏิบัติในชีวิตประจำวันเป็นอย่างไร ก็ยอมรับปรับเอาสิ่งรอบตัวเข้ามาเป็นกิจกรรมภายในชุมชนของตนอย่างนั้น ส่งผลให้ถูกกลมกลืนได้ง่ายขึ้นด้วย ประเพณี และพิธีกรรมบางอย่างจึงขาดความเป็นเอกลักษณ์ที่เป็นของตนเองอย่างแท้จริง เพราะหยิบยืมมาจากสังคมอื่น ๆ มาปฏิบัติจนแทบไม่เหลือความเป็นชาวกูยดั้งเดิม (วิลาศ โพธิสาร. สัมภาษณ์ : 2544)

5.2.2 ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมในชุมชนชาวกูย

การผสมกลมกลืนกันทางวัฒนธรรมในสังคมใดสังคมหนึ่งต้องมีสาเหตุ และปัจจัยทำให้เกิดการผสมกลมกลืนนั้น การย้ายมาอาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียงกันของกลุ่มชนทั้ง 3 กลุ่ม คือ ไทยอีสาน ไทยเขมร และกูย เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมในสังคมชาวกูย อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

จากการศึกษาประเพณี และพิธีกรรมการสู่ขวัญของชาวกูยพบว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมในสังคมชาวกูย เกิดจากปัจจัยหลายประการ ดังนี้

5.2.2.1 ความคล้ายคลึงในด้านความเชื่อและค่านิยม

ในสังคมชาวกูยเคร่งครัดในเรื่องการเซ่นไหว้นับถือบรรพบุรุษ เมื่อมีกิจกรรมทางประเพณีใดๆ ต้องมีการเซ่นไหว้บรรพบุรุษควบคู่ไปด้วยเสมอ เช่น การทำพิธีสู่ขวัญทุกครั้งต้องมีการเซ่นไหว้บรรพบุรุษ

5.2.2.2 ความคล้ายคลึงในด้านชาติพันธุ์

ความแตกต่างทางรูปร่างลักษณะของชาวกวยไม่ปรากฏอย่างเด่นชัดเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มชาวไทยอีสานและไทยเขมร เพราะรูปร่างลักษณะของคนในภาคอีสานมักจะมี ความคล้ายคลึงกัน สิ่งที่บ่งบอกความแตกต่างทางชาติพันธุ์คือภาษาพูดเท่านั้น ลักษณะทางชาติพันธุ์ภายนอกที่มี ความคล้ายคลึงกัน จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ชาวกวยยอมรับเอาวัฒนธรรมของกลุ่มใกล้เคียงโดยง่าย เพราะเมื่อไม่มีความแตกต่างทางด้านชาติพันธุ์ที่เป็นอุปสรรคในการติดต่อสื่อสาร การปรับเปลี่ยนทัศนคติ ความเชื่อในวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ข้างเคียง จึงไม่มีความแตกต่างหรือแปลกแยกแต่อย่างใด

ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมอันเนื่องมาจาก ความคล้ายคลึงกันของชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่อยู่ข้างเคียงกับชาวกวยนั้น ไม่ว่าจะเป็นลักษณะของรูปร่าง ภาษา โครงสร้างทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ทำให้ลักษณะทางวัฒนธรรมของชาวกวยมีความเปลี่ยนแปลง จนกลมกลืนเข้าเป็นลักษณะเดียวกันได้ไม่ยาก

5.2.2.3 ความคล้ายคลึงในด้านการประกอบอาชีพ

อาชีพหลักของชาวกวยคือการทำนา ส่วนอาชีพอื่น ๆ ได้แก่ การทอผ้า รับจ้าง ทำไร่ ทำสวนนั้น เป็นอาชีพเสริมเมื่อว่างเว้นจากการทำนา ในกลุ่มสังคมใกล้เคียงอย่างไทยอีสาน และ เขมรก็เช่นกันมีการประกอบอาชีพหลักคือ การทำนา เมื่อว่างเว้นการทำนาชาวบ้านจะทอผ้า รับจ้างหรือทำ สวน ทำไร่ ตามแต่ฤดูกาลของผลผลิตทางการเกษตร

ลักษณะของชุมชนชาวนาไม่มีความแตกต่าง แบ่งชนชั้นกันในสังคม สมาชิกทุกคนในสังคมมีความเป็นอยู่ที่เท่าเทียมกัน สังคมของชาวนาพึ่งพาอาศัยร่วมแรงร่วมใจ และเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่กัน ความสัมพันธ์กันในชุมชนเช่นนี้ ทำให้ลักษณะของสังคมเป็นเหมือนพี่เหมือนน้องกัน สังคมของ ชาวกวย ชาวเขมร และชาวไทยอีสาน จึงมีลักษณะความเอื้ออาทรต่อกันไม่ว่าจะเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ใดก็ตาม ลักษณะการร่วมแรงร่วมใจเช่นนี้ทำให้เกิดการยอมรับกันในสังคมได้มากขึ้น เมื่อกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเดือดร้อน หรือมีกิจกรรมทางประเพณีอันเป็นงานบุญของชุมชนของตน ชุมชนที่อยู่ข้างเคียงก็ต่างร่วมแรงร่วมใจช่วย เหลืองานบุญนั้นเป็นอย่างดี เมื่อเกิดการยอมรับลักษณะของวัฒนธรรมอื่นเข้ามาทำให้เกิดการปรับเปลี่ยน วัฒนธรรมของตนให้เหมือนกลุ่มข้างเคียง เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันโดยเฉพาะในสังคมชาวกวยที่ยอม รับวัฒนธรรมของกลุ่มข้างเคียงได้ง่าย ปรับตัวได้ง่าย ลักษณะการปรับตัวเช่นนี้จะทำให้ชาวกวยได้รับการยอมรับ จากกลุ่มข้างเคียง และรู้สึกถึงความเป็นพวกพ้องเดียวกัน

5.2.2.4 การขยายความเจริญทางด้านต่าง ๆ

ความเจริญทางด้านต่าง ๆ ที่ขยายตัวอย่างรวดเร็ว ได้แก่ การศึกษา การปกครอง และการสื่อสารโทรคมนาคม

ก) การศึกษา

การศึกษาเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ภาครัฐบาลได้เร่งขยายความเจริญให้ ครอบคลุมพื้นที่ต่าง ๆ ให้มากที่สุด การศึกษาขั้นพื้นฐานคือ ชั้นประถมศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

เป็นการศึกษาที่ภาครัฐบาลรับผิดชอบ และสนับสนุนอย่างเต็มที่ เพื่อให้คนในพื้นที่ได้รับประโยชน์โดยทั่วถึง สามารถอ่าน เขียน และนำไปประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้

ในสังคมชาวกูยทุกหมู่บ้านได้รับการช่วยเหลือด้านการจัดการศึกษาอย่างทั่วถึง เกือบทุกตำบลมีโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อรองรับความต้องการของนักเรียนภายหลังจบการศึกษา ระดับประถมศึกษาจากโรงเรียนในหมู่บ้าน

ความเจริญก้าวหน้าของการศึกษาส่งผลให้สังคมชาวกูยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน เนื่องจากโรงเรียนในหมู่บ้านที่จัดการศึกษานั้นเปิดโอกาสให้นักเรียนทุกหมู่บ้านได้มาศึกษาเล่าเรียนร่วมกัน ทำให้นักเรียนมีโอกาสพบปะกัน ในโรงเรียนของชุมชนชาวกูย นักเรียนต่างชาติพันธุ์จะสามารถพูด ฟัง ภาษาเขมร ภาษาไทยอีสาน ภาษาไทย ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะภาษาไทย และภาษาไทยอีสานที่ต้องใช้ทุกวันกับอาจารย์ และเพื่อน ความเจริญของการศึกษาจึงส่งผลให้ชาวกูยยอมรับปรับเปลี่ยนตนเอง ถ้าได้รับการศึกษาที่สูงขึ้นก็จะมองข้ามความเป็นชาติพันธุ์เดิมของตน ในสังคมเด็กชาวกูยรุ่นใหม่ การประกอบกิจกรรมทางประเพณีต่างๆ ในบางครั้งจึงไม่เห็นความจำเป็น และไม่ทราบสาเหตุของการปฏิบัติกิจกรรมนั้นๆ

ปัจจุบันครอบครัวที่ได้รับการศึกษาที่สูงขึ้นกว่าการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงมีการเปลี่ยนแปลงลักษณะของระบบครอบครัวเป็นสังคมเมืองมากขึ้น ลดความเลื่อมใสศรัทธาในความเชื่อของกลุ่มชนของตน โดยเฉพาะในด้านภาษาพูดที่มีความเปลี่ยนแปลงมาก ปัจจัยการขยายความเจริญของการศึกษา จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้สังคมของชาวกูยเกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมใหม่ ยอมรับเอาวัฒนธรรมเข้ามาในสังคมของตนเอง

ข) การปกครอง

การจัดการปกครองในรูปแบบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยให้ท้องถิ่นจัดการเลือกตั้งบุคคลผู้ที่จะมาเป็นผู้ดำเนินการจัดการปกครองท้องถิ่นของตนเองนั้น เป็นนโยบายของภาครัฐ เปิดโอกาสให้ชุมชนมีความก้าวหน้า และเป็นปึกแผ่นกันมากขึ้น เพราะต้องพยายามที่จะพัฒนาชุมชนของตนเอง

เจ้าหน้าที่ของกรมการปกครองที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ในสังคมชาวกูยเองที่ได้รับการศึกษาสูง และมีโอกาสกลับมาทำงานในชุมชนของตน การปะทะสังสรรค์ของคนต่างวัฒนธรรมจึงได้มีโอกาสในการที่จะปฏิบัติงานร่วมกัน ทำให้สภาพสังคมของชาวกูยมีความเปลี่ยนแปลง

ความเจริญก้าวหน้าของการจัดการปกครองที่มุ่งให้ชุมชนมีส่วนในการจัดการปกครอง เรียกร้องสิทธิ และประโยชน์ของตนเองได้นั้น ทำให้ความคิดความเชื่อ และค่านิยมในสังคมเปลี่ยนแปลง เดิมสังคมชาวกูยศรัทธาผู้นำชุมชนอย่างเข้มแข็ง แต่ในปัจจุบันความศรัทธานั้นลดน้อยลง โดยเฉพาะเมื่อมองผู้ที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการปกครองท้องถิ่นนั้นมีส่วนได้ส่วนเสียในผลประโยชน์ที่ทางราชการจัดสรรให้ ความเลื่อมใสศรัทธาในตัวผู้นำจึงลดลงเป็นลำดับ

การขยายความเจริญทางด้านการปกครองส่งผลให้ชุมชนชาวกูยเกิดความเปลี่ยนแปลง สังคมชาวกูยบางแห่งไม่สนใจองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยเห็นว่า เป็นเรื่องของอำนาจ และผลประโยชน์

ค) การสื่อสารโทรคมนาคม

ความเจริญก้าวหน้าของการสื่อสารโทรคมนาคม เช่น โทรศัพท์ โทรทัศน์ หรือวิทยุโทรทัศน์ ส่งผลให้สังคมชาวภูมียุคมีความเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนที่สุด เด็กชาวภูมียุครุ่นใหม่ เลียนแบบการกระทำ คำพูด ความคิด และค่านิยมจากวิทยุโทรทัศน์ สื่อเหล่านี้แทรกซึมความคิดความเชื่อของเด็กรุ่นใหม่ จนหลงลืมความเป็นชนชาวภูมิตนเอง ค่านิยมประเพณีและพิธีกรรมที่เคยปฏิบัติถูกมองข้าม ด้วยเห็นว่าไม่ทันสมัย ในพิธีกรรมการเซ่นไหว้บรรพบุรุษที่เป็นความเชื่อที่ฝังแน่นของชาวภูมิจึงเห็นเฉพาะผู้สูงอายุ และเด็กเล็กเข้าร่วมพิธีกรรม ปัจจัยทางด้านความเจริญของการสื่อสารโทรคมนาคม กลืนกลายสังคมชาวภูมิตัววัฒนธรรมของสังคมเมือง

การปรับตัวสู่ความทันสมัยตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป ทำให้แนวความคิดของคนรุ่นใหม่เปลี่ยนแปลงไป การดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบันจึงไม่มีความเด่นชัดเหมือนเช่นในอดีต ความเคร่งครัดในด้านขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรมของตนลดน้อยลง และบางอย่างก็เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างมาก เมื่อไม่มีความแตกต่างกันทางด้านประเพณีและพิธีกรรมดังกล่าว จึงส่งผลให้ชาวภูมิต่างเคียงต่างยอมรับกันและกันมากขึ้น

5.2.3.5 การแต่งงานข้ามชาติพันธุ์

การแต่งงานเป็นปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ทำให้เกิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มชนขึ้น การที่ชายและหญิงจะแต่งงานกันได้ต้องเกิดจากความยินยอม และตกลงเงื่อนไขกันเป็นที่เรียบร้อย โดยเฉพาะความแตกต่างในเรื่องของประเพณี วัฒนธรรม และพิธีกรรมต่าง ๆ ที่อาจมีผลกระทบต่อการแต่งงานนั้น

เมื่อผ่านการแต่งงานระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์แล้ว ความรู้สึกแปลกแยกตึงเครียดกันทางชาติพันธุ์ก็จะหมดไป กลายเป็นความกลมกลืนกันแต่ละกลุ่มชน ทำให้เกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน บุตรที่เกิดขึ้นมานั้นพูดทั้งภาษาพ่อและภาษาแม่ เกิดการรับเอาแบบอย่างจากทั้ง 2 ฝ่าย การแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมขึ้น

ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมในสังคมชาวภูมิตัวเป็นปัจจัยที่พบเห็นในสังคมชาวภูมิตัวทุกพื้นที่ เพราะชาวภูมิตัวสามารถยอมรับความเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมของตนเองได้ง่าย การมีสัมพันธไมตรีที่ดีจะไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งกับกลุ่มต่างเคียง จึงทำให้วัฒนธรรมที่แวดล้อมสังคมชาวภูมิตัวอยู่เนิ่นเข้ามาสอดผสานกับวัฒนธรรมเดิมของตน โดยเฉพาะในสังคมชาวภูมิตัวรุ่นใหม่ที่มีพร้อมเปลี่ยนแปลงตนเองให้ทันกับวัฒนธรรมของสังคมเมืองอยู่ตลอดเวลา

ปัจจุบันการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมในสังคมชาวภูมิตัว ไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งไม่ว่าจะเป็นคนรุ่นเก่าหรือรุ่นใหม่ เพราะด้วยการยอมรับปรับตัวได้ง่ายกับสภาพสังคมอื่น ๆ ที่เข้ามาในชุมชนของตน ชาวภูมิตัวบางส่วนหลงลืมไปว่า ตนเป็นคนชาติพันธุ์ใด เพราะด้วยภาษาพูดที่หันมาพูดภาษาไทยอีสานกันมากขึ้น ส่วนชาวภูมิตัวที่พูดภาษาไทยนั้นก็เพื่อความสะดวกในการติดต่อสื่อสาร ไม่ว่าจะเป็นกับบุคคลภายนอกชุมชนหรือกับสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะในเด็กเล็กที่ต้องใช้ภาษาไทยอยู่เป็นประจำเมื่อต้องเข้ารับการศึกษาในโรงเรียน ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายที่วัฒนธรรมทางภาษาจะค่อย ๆ กลืนกลายด้วยภาษาของชนต่างเคียง หรือกลืนกลายด้วยความเจริญทางวิทยาการด้านต่าง ๆ

5.2.3 ผลกระทบจากการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมของชาวกูย

จากปัจจัยที่ส่งผลให้สังคมชาวกูย เกิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมกับกลุ่มข้างเคียงนั้น ส่งผลให้ลักษณะของสังคม วัฒนธรรมชาวกูยเกิดการเปลี่ยนแปลงไป ผู้วิจัยจะกล่าวถึงผลกระทบที่เกิดจากการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมในสังคมชาวกูยใน 2 ประเด็น ดังต่อไปนี้

5.2.3.1 การได้รับการยอมรับจากกลุ่มข้างเคียง

5.2.3.2 ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในชุมชนชาวกูย

5.2.3.1 การได้รับการยอมรับจากกลุ่มข้างเคียง

เมื่อสังคมชาวกูยยอมรับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของตนบางอย่าง โดยเฉพาะได้รับการยอมรับจากวัฒนธรรมของไทยอีสาน สภาพทางสังคม และวัฒนธรรม ตลอดจนความเชื่อ ค่านิยม ก็เกิดการเปลี่ยนแปลง

การยอมรับปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมเดิมของตน เป็นการเปลี่ยนแปลงเพื่อเกิดความรู้สึกเป็นกลุ่มเดียวกันกับชาติพันธุ์ข้างเคียง เพื่อไม่ให้ถูกเจียดฉันท์ ส่อเสียดหรือดูถูกทางชาติพันธุ์ เพราะในสภาพสังคมเดิม ชาวกูยมักไม่ได้รับการยกย่องจากสังคมรอบข้างด้วยเห็นว่าเป็นชาติพันธุ์ที่ไม่มีชนชาติ ไม่มีภาษาเขียนเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง จึงมักได้รับการดูถูกอยู่เสมอ คำพูดที่ใช้ตำหนิคนที่ทำอะไรแตกต่างจากบุคคลอื่นที่ว่า "ทำอะไรไม่เข้าท่าเหมือนพวกส่วย พวกกวย" มักนำมาใช้อ้างอิงอยู่เสมอเมื่อจะตำหนิการกระทำผู้อื่น กลุ่มชาวไทยอีสานมีลักษณะทางวัฒนธรรมที่แน่นกว่า สูงกว่า เนื่องจากเป็นกลุ่มใหญ่จึงมีลักษณะที่กลืนเอาวัฒนธรรมอื่นได้ง่าย

การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรม โดยการผสมกลมกลืนวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไทยอีสานเข้ากับวัฒนธรรมของตนก่อให้เกิดการยอมรับ เช่น ไม่เกิดการแบ่งแยกทางกลุ่มชาติพันธุ์ การใช้คำพูดที่รุนแรงลดน้อยลง และแม้แต่ในกลุ่มของตนเองจะมีคำพูดที่ใช้กันอยู่เสมอว่า วัฒนธรรมของตนก็เหมือนกับของไทยอีสาน อีสานทำเช่นไร กูยก็ทำได้เช่นนั้น (ชัยนาม ตีนาน. สัมภาษณ์ : 2544)

5.2.3.2 ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในชุมชนชาวกูย

เมื่อสังคมชาวกูยเกิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมกับกลุ่มชาติพันธุ์ข้างเคียง ทำให้ลักษณะของวัฒนธรรมเกิดการเปลี่ยนแปลง การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมในสังคมชาวกูยเป็นไปอย่างเป็นธรรมชาติ มีทั้งวัฒนธรรมของชาวกูย และวัฒนธรรมของชาวไทยอีสาน ไทยเขมร ผสมผสานกันอยู่ มากหรือน้อยไม่จำกัด เพราะไม่ว่าฝ่ายใดจะมีวัฒนธรรมมากกว่าหรือน้อยกว่า ก็จัดได้ว่าสังคมนั้นเกิดการกลมกลืนกันทางสังคม และวัฒนธรรมกันแล้ว สังคมและวัฒนธรรมที่วุ่นวายก็ได้แก่ ความเชื่อ ค่านิยม ซึ่งแสดงออกเป็นรูปธรรมได้โดยผ่านการกระทำในลักษณะของการประกอบพิธีกรรม

การยอมรับวัฒนธรรมอื่นเข้ามาผสมผสานในวัฒนธรรมของชุมชนของตน ทำให้เกิดความหลากหลายทางวัฒนธรรมในชุมชนชาวกูย ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมนั้นคือ การมีวัฒนธรรมที่หลากหลายร่วมกัน และไม่ได้เกิดการครอบงำระหว่างกัน ลักษณะการไม่ครอบงำหมายถึง การที่แต่ละ

วัฒนธรรมผสมกลมกลืนกันในสังคม และเปิดโอกาสให้มีทางเลือกในการปฏิบัติโดยจะเลือกปฏิบัติตามวัฒนธรรมใดก็ได้

การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม และการสังสรรค์ทางวัฒนธรรมในสังคมชาวกูยไม่ได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งทางวัฒนธรรม เพราะกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อ และภาษาพูดที่คล้ายคลึงกัน มักจะไม่เกิดความขัดแย้งทางวัฒนธรรม เมื่อสังคมชาวกูยเกิดการยอมรับวัฒนธรรมของชนกลุ่มอื่น ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสังคมชาวกูยเป็นผลสืบเนื่องจากการที่วัฒนธรรมพัฒนาต่างกัน และมีการผสมผสานเอาบางส่วน of วัฒนธรรมอื่นมาไว้ด้วย (อมรา พงศาพิชญ์. 2543 : 33)

ความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในสังคมชาวกูย จึงเป็นผลต่อเนื่องมาจากการที่สังคมชาวกูยปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมของตนกับวัฒนธรรมของกลุ่มชนข้างเคียง ผสมกลมกลืนกลายเป็นวัฒนธรรมใหม่ในสังคมชาวกูย เปิดโอกาสให้คนในสังคมได้เลือกปฏิบัติตามลักษณะวัฒนธรรมที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมของตน หรือวัฒนธรรมแบบใหม่ที่คนรับเข้ามาใช้

สาระสำคัญของการผสมกลมกลืนคือกระบวนการที่วัฒนธรรมจากต่างสังคมมาผสมผสานเข้าด้วยกัน จนเกิดเป็นวัฒนธรรมใหม่โดยการติดต่อกันระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ซึ่งมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ดังนั้น การปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรม และผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม มีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมแทบทั้งสิ้น (สุพจน์ แจ้งเร็ว. 2543 : 70)

การผสมกลมกลืนในสังคมวัฒนธรรมของชาวกูย เช่น การแต่งงานข้ามชาติพันธุ์ การประกอบพิธีกรรม การใช้ภาษา เป็นต้น ไม่ว่าจะเป็น การผสมกลมกลืนในลักษณะใดก็ตาม เป็นตัวอย่างของการยอมรับเอาวัฒนธรรมของชุมชนข้างเคียงมาปรับใช้ให้เข้ากับสภาพสังคมของตน ลักษณะการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมในสังคมชาวกูย ไม่ได้ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งทางชาติพันธุ์หรือทางสังคมแต่อย่างใด เพราะการยอมรับลักษณะวัฒนธรรมใหม่ของกลุ่มข้างเคียงมาปรับใช้ เป็นการเปิดโอกาสให้ชาวกูยได้เลือกปฏิบัติ และยังทำให้ได้รับการยอมรับจากกลุ่มข้างเคียงจนเกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม

ภายหลังเมื่อชาวกูยได้ยอมรับปฏิบัติตามประเพณีและวัฒนธรรมของกลุ่มชนไทยเขมรและชาวไทยอีสานแล้วนั้น ส่งผลให้ลักษณะสังคมและวัฒนธรรมมีความหลากหลายคือ คนในสังคมสามารถเลือกปฏิบัติได้ โดยไม่ผิดกฎเกณฑ์ของประชาคม แสดงให้เห็นว่า ชาวกูยไม่ได้ยอมรับให้วัฒนธรรมของกลุ่มข้างเคียงอย่างไทยอีสาน ไทยเขมร เข้ามามีอิทธิพลจนพวกเขาลืมวัฒนธรรมเดิมของตนไปจนหมดสิ้น แต่ชาวกูยเลือกที่จะปรับเปลี่ยนให้มีความผสมกลมกลืน เป็นลักษณะใหม่ของวัฒนธรรมของพวกเขาที่ยังคงปฏิบัติกันอย่างต่อเนื่องในปัจจุบัน

บทที่ 6

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง วิเคราะห์บทสູ່ขวัญของชาวกูย อำเภอสือขภูมิ จังหวัดสุรินทร์ครั้งนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษา และวิเคราะห์บทสູ່ขวัญ บทบาทหน้าที่ของพิธีกรรมการสູ່ขวัญในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของชาวกูย อำเภอสือขภูมิ จังหวัดสุรินทร์ การสำรวจและรวบรวมข้อมูลนั้น ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์ และการร่วมกิจกรรมกับวิทยากร จำนวน 10 คน ในระหว่างเดือนมกราคม 2543 ถึง เดือนธันวาคม 2544 แล้วนำมาวิเคราะห์ตามความมุ่งหมายของการศึกษา และเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์

6.1 สรุปผล

การศึกษาและวิเคราะห์บทสູ່ขวัญของชาวกูย อำเภอสือขภูมิ จังหวัดสุรินทร์ สรุปผลการศึกษาค้นคว้าได้ ดังนี้

6.1.1 พิธีกรรมการสູ່ขวัญของชาวกูย

พิธีกรรมการสູ່ขวัญของชาวกูยจำแนกได้ตามลักษณะและโอกาสในการประกอบพิธี 3 ประเภท คือ พิธีกรรมการสູ່ขวัญในช่วงเปลี่ยนผ่านของชีวิต การเซ่นสรวง และสำหรับผู้ที่ยาจากการเจ็บป่วย

6.1.2 ประเภทของบทสູ່ขวัญ

บทสູ່ขวัญแต่ละประเภทมีเนื้อหาสำคัญและโอกาสที่ใช้ ดังนี้

บทสູ່ขวัญเด็กแรกเกิด เนื้อหาของบทสູ່ขวัญเด็กแรกเกิดเป็นการกล่าวถึงการขอพรให้เด็กที่เกิดมาว่าให้มีสุขภาพที่แข็งแรง สมบูรณ์

บทสູ່ขวัญนาคน เนื้อหาของบทสູ່ขวัญนาคนเป็นการกล่าวสั่งสอนให้นาครู้จักบุญคุณของบิดามารดาตั้งแต่เล็กจนโต ในช่วงท้ายของบทสູ່ขวัญเป็นการกล่าวสั่งสอนให้ปฏิบัติตนอยู่ในเพศบรรพชิต เป็นผู้มิจิตใจดีงาม ฝึเรียนรูทางธรรมเพื่อความสุขของชีวิต

บทสູ່ขวัญพระภิกษุสงฆ์ เนื้อหาของบทสູ່ขวัญพระภิกษุสงฆ์กล่าวถึงการอวยพร และขอให้พระภิกษุสงฆ์มีแต่ความสุข ความเจริญ และมีความสามารถในทางธรรมเหนือใครพร้อมทั้งมีแต่ผู้ที่นิยมนับถือมากมาย

บทสູ່ขวัญแต่งงาน เนื้อหาของบทสູ່ขวัญแต่งงานกล่าวถึงความยินดีของบิดามารดาที่ได้จัดงานแต่งงาน และสั่งสอนการปฏิบัติตัวของลูกสะใภ้ตามธรรมเนียมที่ต้องอยู่บ้านฝ่ายชาย เช่น การเคารพสามี การเคารพบิดามารดาของสามี และการปฏิบัติหน้าที่ของภรรยาที่ดี เช่น การทำอาหาร การพุดจา การแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ต้องให้ความเคารพสามีจึงจะทำให้ครอบครัวมีความสุข

บทสູ່ວັຖຸພຸທຮູປ ເນື້ອຫາຂອງບຸກຄົນສູ່ວັຖຸພຸທຮູປໃນງານສຸກລ່າງດຶງການໄດ້ພຸທຮູປທີ່ສຳຄ່າ ເປັນແກ້ວທີ່ຄູ່ຄວກັບບ້ານເມືອງ ແລະຂໍໃຫ້ມີແຕ່ຄວາມສຸກ ຄວາມເຈຣິຍ ອີກທັງພຸທຮູປປອດທີ່ຈັດ ພິທີກຣມການສູ່ວັຖຸນີ້ເປັນພຸທຮູປທີ່ສຳຄ່າ ແລະມີແຕ່ຜູ້ທີ່ນັບຖື

ບຸກຄົນສູ່ວັຖຸຂ້າງເປຣືອກເນື້ອຫາຂອງບຸກຄົນສູ່ວັຖຸລ່າງດຶງຂັ້ນຕອນການທຳນາຕັ້ງແຕ່ເລີ່ມແຮກຈົນສຸດ ທ້າຍ ແລະຂໍໃຫ້ການທຳນາຂ້າງໄດ້ຮາຄາດີ ເມຣິດພັນສຸຍງາມ ມີຄຸນກາພ ຂ້າງທີ່ເກັບເກື່ຍມາໄດ້ຈະເປັນເມຣິດຂ້າງທີ່ ສວຍງາມ ແລະທຳໃຫ້ເຈົ້າຂອງຂ້າງມີຄວາມສຸກ ຄວາມເຈຣິຍ

ບຸກຄົນສູ່ວັຖຸຂຶ້ນບ້ານໃໝ່ ເນື້ອຫາຂອງບຸກຄົນສູ່ວັຖຸຂຶ້ນບ້ານໃໝ່ລ່າງດຶງຄວາມສຸກ ຄວາມເຈຣິຍກັບ ຄຣອບຄຣັກທີ່ຈະຍ້າຍເຂົ້າມາຢູ່ບ້ານຟຣັ່ງໃໝ່ ແລະລ່າງດຶງຂັ້ນຕອນການປູກບ້ານເລີ່ມຕັ້ງແຕ່ການຫາໄມ້ມາສ້າງບ້ານ ການເລືອກບຣິເວນທີ່ສ້າງບ້ານເປັນສຳຄ່າທີ່ເໝາະສົມເພຣະເປັນທີ່ທີ່ຜູ້ມີບຸນຖາຣາຢູ່ເປັນຜູ້ເລືອກໄວ້ໃຫ້ປູກສ້າງ ບ້ານ

ບຸກຄົນສູ່ວັຖຸສະເຈາະເຈາະ ເນື້ອຫາຂອງບຸກຄົນສູ່ວັຖຸສະເຈາະເຈາະລ່າງດຶງຄວາມສຸກ ຄວາມ ເຈຣິຍຂອງຜູ້ປ່ວຍ ແລະຄວາມປາຣາດນາໃນການຣອດພັນຈາກຄວາມທຸກ ແລະຄວາມໂຫຣຣ້າຍທັງຫຼາຍທີ່ຜ່ານມາ

ບຸກຄົນສູ່ວັຖຸເພື່ອເປັນສຣິມງຄ ເນື້ອຫາລ່າງດຶງຄວາມປາຣາດນາຄວາມສຸກ ຄວາມເຈຣິຍ ແກ່ຜູ້ປ່ວຍ ຄວາມເປັນສຣິມງຄຈະທຳໃຫ້ຜູ້ປ່ວຍມີກຳລັງໃຈ ແລະຫາຍປ່ວຍເລີ່ມຂຶ້ນ ນອກຈາກນີ້ເນື້ອຫາຍັງລ່າງດຶງການໃຊ້ ດ້າຍມງຄໃນການຜູກໃຫ້ວັຖຸມາຢູ່ກັບເຈົ້າຂອງວັຖຸເພື່ອເປັນສຣິມງຄດ້າຍ

ບຸກຄົນສູ່ວັຖຸຄນປ່ວຍ ເນື້ອຫາລ່າງດຶງການຂໍໃຫ້ບຣຸບຸຣຸທີ່ຂາວກຸຍນັບຖືໄດ້ຊ່ວຍເລືອກໃຫ້ ຄນປ່ວຍຫາຍຈາກການປ່ວຍເລີ່ມຂຶ້ນ ແລະທຳການປ່ວຍເກີດຈາກການທີ່ຜູ້ປ່ວຍໄດ້ລ່ວງເກີນບຣຸບຸຣຸກໍ່ຂໍໃຫ້ອັກຍດ້ວຍ ການຂອມມາເຊັນສຣວງຈະທຳພິຣິຄວບຄູ່ກັບການພິຣິສອນວັຖຸດ້ວຍ

ກາພສະຫຸອນທາງສັງຄມແລະວັດທນຣຸຣຸທີ່ປາຣາກຸຈາກບຸກຄົນສູ່ວັຖຸທີ່ສຳຄ່າ 2 ດ້ານ ເປັນ

ດ້ານຄວາມເຮືອ ປຣະເພດີການສູ່ວັຖຸຂອງຂາວກຸຍສະຫຸອນໃຫ້ເຫັນຄວາມເຮືອຂອງກຸ່ມຄນໃນ 5 ລັກຣະ ເປັນ ເຣື່ອງເກື່ຍກັບວັຖຸ ເຣື່ອງເກື່ຍກັບອຳນາຈສິ່ງຕັກດີສິທິ ເຣື່ອງເກື່ຍກັບຄຸກຣຸຍາມ ເຣື່ອງເກື່ຍກັບສາສນາພຸທ ແລະເຣື່ອງເກື່ຍກັບສິ່ງມງຄ

ດ້ານໂຄຣສ້າງທາງສັງຄມ ບຸກຄົນສູ່ວັຖຸຂອງຂາວກຸຍສະຫຸອນສາພໂຄຣສ້າງທາງສັງຄມ ເປັນ ຣະບບເຣືອຖາດີທີ່ມີຄວາມສັມພັນກັນອ່າງແນ່ນແຟ້ນ ໃນບຸກຄົນສູ່ວັຖຸມີຂໍ້ຄວາມທີ່ລ່າງດຶງການຊ່ວຍເລືອກເຮືອເພື່ອ ຣະຫວ່າງເຣືອຖາດີຢູ່ທຸກບຸກ

6.1.3 ບຸກຄົນສູ່ວັຖຸທີ່ຂອພິຣິກຣມການສູ່ວັຖຸແລະການສມກລມກລິນທາງວັດທນຣຸຣຸ

ຜູ້ວິຈັຍໄດ້ຕຶກສາວິເຄຣະທັບບຸກຄົນສູ່ວັຖຸຂອງພິຣິກຣມການສູ່ວັຖຸ ແລະການສມກລມກລິນທາງວັດທນຣຸຣຸ ປາຣາກຸຜລກຣວິຈັຍ ດັ່ງນີ້

บทบาทหน้าที่ของพิธีกรรมการสู่ขวัญ

การประกอบพิธีกรรมการสู่ขวัญในสังคมชาวกูย สามารถจำแนกบทบาทหน้าที่ในการประกอบพิธีกรรมได้ 5 ลักษณะ คือ บทบาทหน้าที่ในการให้การศึกษาแก่ชุมชน บทบาทหน้าที่ในการสร้างความจรรโลงใจแก่ชุมชน บทบาทหน้าที่ในการทำให้วัฒนธรรมสมบูรณ์และเข้มแข็งขึ้น บทบาทหน้าที่ในการสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของบุคคลในชุมชน และบทบาทหน้าที่ในการเป็นเครื่องมือควบคุมและรักษาแบบแผนของชุมชน

การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม

ลักษณะการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมปรากฏในชุมชนชาวกูยคือ ด้านภาษา ด้านความเชื่อ ด้านการแต่งงานข้ามชาติพันธุ์ ด้านประเพณีและพิธีกรรม

การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมกับกลุ่มชนข้างเคียงเป็นสิ่งที่เกิดจากการปะทะของวัฒนธรรม 3 กลุ่มชนที่อาศัยอยู่ข้างเคียงกัน คือไทยเขมร ไทยอีสาน และกูย สภาพความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายของชาวกูยส่งผลให้ปรับตัวยอมรับวัฒนธรรมของกลุ่มข้างเคียงได้เร็วขึ้น และนำมาผสมกลมกลืนกับวัฒนธรรมเดิมของตนอย่างลงตัวและไม่เกิดความแปลกแยกระหว่างกลุ่มชน

6.2 อภิปรายผล

การศึกษาบทสู่ขวัญของชาวกูยช่วยให้ผู้วิจัยเกิดความรู้ ความเข้าใจสภาพสังคม และวัฒนธรรมของชาวกูยหลายประการ

วิถีชีวิตของชาวกูยผูกพันอยู่กับพิธีกรรมต่าง ๆ มากมาย โดยเฉพาะพิธีกรรมที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างขวัญ และกำลังใจให้กับคนในสังคมให้หายจากการหวาดกลัว และอันตรายที่มองไม่เห็น เป็นต้นว่า พิธีอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ พิธีกรรมการสู่ขวัญมีบทบาทที่สำคัญต่อคนในสังคมชาวกูยหลายประการ ได้แก่ ด้านการให้การศึกษา ด้านการสร้างความจรรโลงใจแก่ชุมชน ด้านการทำให้วัฒนธรรมสมบูรณ์และเข้มแข็งขึ้น ด้านความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของบุคคลในชุมชน และด้านการเป็นเครื่องมือควบคุมและรักษาแบบแผนของชุมชน

พิธีกรรมการสู่ขวัญมีความสำคัญต่อชุมชนเป็นอย่างมาก เพราะเป็นเครื่องช่วยแสดงความสามัคคีในโอกาสที่ได้มาร่วมงานกัน แสดงถึงความรักความห่วงใย ความปรารถนาที่จะให้เจ้าของงานมีความสุข และรอดพ้นจากอันตรายที่มองไม่เห็น การประกอบพิธีกรรมจึงได้รับการสืบทอดและปฏิบัติเรื่อยมา แม้ลักษณะของการประกอบพิธีกรรมจะมีความแตกต่างกันบ้างในเรื่องของรายละเอียด ขั้นตอน อุปกรณ์ และตัวบทสู่ขวัญ แต่จุดประสงค์สำคัญของการประกอบพิธีกรรมนั้นเหมือนกันคือคือการปรารถนาให้เจ้าของขวัญมีความสุขจากอันตรายทั้งปวง

ความนิยมในการประกอบพิธีกรรมการสู่ขวัญมีการปฏิบัติกันอย่างต่อเนื่อง จากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่งเรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบัน สภาพสังคมในปัจจุบันที่มีความเปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้บทบาทของพิธีกรรมการสู่ขวัญในสังคมชาวกูยเปลี่ยนแปลงไปด้วย กล่าวคือชาวกูยรุ่นใหม่ลดความสำคัญของการประกอบพิธีลงไป ไม่ค่อยเห็นความสำคัญของการประกอบพิธีกรรมกับการดำรงชีวิต จากการที่ผู้วิจัยมีส่วนร่วมในการประกอบพิธีกรรมการสู่ขวัญทำให้มีข้อสังเกตว่า แนวโน้มในการประกอบพิธีกรรมสู่ขวัญในชุมชนชาวกูยจะมีความเปลี่ยนแปลงซึ่งมีสาเหตุ ดังนี้

1. ความนิยมหมอขวัญและการสืบทอด ด้วยข้อจำกัดในการประกอบอาชีพหมอขวัญ คือ ต้องเป็นเพศชาย ถ้าผ่านการบวชเรียนเป็นเวลานานก็จะยิ่งได้รับความนิยมให้ประกอบพิธีกรรมการสู่ขวัญมากขึ้น ปัจจุบันชายชาวกูยบวชเรียนเพียงระยะเวลาสั้นๆ และไม่ใช้การบวชเรียนเพื่อศึกษาภาษาในใบลานหรือความรู้ทางธรรมเท่านั้น แต่เป็นการบวชเรียนตามค่านิยมว่าจะต้องบวชเมื่ออายุครบบวช ทำให้ความสำคัญของการบวชลดน้อยลง ความเชี่ยวชาญและความสำคัญของการศึกษาการประกอบพิธีกรรมจึงลดน้อยลงด้วย ในภายหน้าจำนวนหมอขวัญจะลดน้อยลงตามไปด้วย

2. ความสะดวกในการจัดหาอุปกรณ์ ในปัจจุบันอุปกรณ์และเครื่องประกอบพิธีกรรมบางอย่าง สามารถหาซื้อได้ง่าย การจัดเตรียม จัดหาอุปกรณ์เพื่อประกอบพิธีจึงลดความพิถีพิถัน และความสำคัญไป เครื่องประกอบพิธีต่างๆ เช่น ด้าย พานบายศรี กรวย ฯลฯ เหล่านี้สามารถหาซื้อได้ ทำให้ผู้ที่มาร่วมงานไม่ได้มีส่วนช่วยในการจัดเตรียมอุปกรณ์ บทบาทของพิธีกรรมการสู่ขวัญด้านความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของชุมชน และการพบปะสังสรรค์ในชุมชนก็ลดน้อยลงด้วย

3. ความเปลี่ยนแปลงด้านสังคม ในปัจจุบันสภาพสังคมมีความเปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้การประกอบพิธีกรรมการสู่ขวัญเปลี่ยนแปลงคือ จากเดิมการประกอบพิธีจะเน้นความศักดิ์สิทธิ์เนื่องจากมีผลต่อสภาพจิตใจ การประกอบพิธีกรรมจึงต้องมีอุปกรณ์ และขั้นตอนมากมาย แต่ในปัจจุบันความสำคัญของการประกอบพิธีกรรมลดน้อยลงไป เหลือเพียงความสนุกสนานของผู้เข้าร่วมงานเข้ามาแทนที่ความศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งน่าเสียดายเป็นอย่างยิ่ง ในอนาคตพิธีกรรมการสู่ขวัญในชุมชนชาวกูยน่าจะมีบทบาทในด้านการเป็นเทศกาลงานรื่นเริงมากขึ้น ลดความศักดิ์สิทธิ์ในการประกอบพิธีกรรมลงไป

ทั้งหมดนี้อาจกล่าวโดยสรุปว่า พิธีกรรมการสู่ขวัญของชาวกูยเป็นประเพณีที่ดีงาม และแสดงถึงความเข้าใจในธรรมชาติของคนในสังคมได้เป็นอย่างดี สนองความต้องการของมนุษย์ที่ต้องการสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ แสดงถึงการรวมกลุ่มเป็นพวกพ้องเดียวกันในสังคม แม้ว่าในปัจจุบันความนิยมในการประกอบพิธีกรรมการสู่ขวัญจะลดลงไปมาก แต่ความเชื่อในการประกอบพิธีกรรมก็ยังคงได้รับการถ่ายทอดสู่รุ่นต่อ ๆ มาอยู่เสมอ

6.3 ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิเคราะห์ บทสู่ขวัญของชาวกูย อำเภอสักรามิ จังหวัดสุรินทร์ ครั้งนี้ เป็นการศึกษาบทบาทหน้าที่ของพิธีกรรมการสู่ขวัญในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของชาวกูย อำเภอสักรามิ จังหวัดสุรินทร์ เพื่อให้การศึกษาค้นคว้ากว้างขวางขึ้นจึงควรได้มีการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

1. ศึกษาบทบาทหน้าที่ของบทสู่ขวัญของชาวกูยในเขตพื้นที่อื่นๆ เพื่อเปรียบเทียบ
2. ศึกษาลักษณะการผสมกลมกลืนของพิธีกรรมการสู่ขวัญของชาวกูยกับกลุ่มชนข้างเคียง เช่น ไทยอีสาน ไทยเขมร เป็นต้น
3. ศึกษาลักษณะการเปลี่ยนแปลงของบทสู่ขวัญของชาวกูยที่รับมาจากไทยอีสาน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

บรรณานุกรมวัสดุอ้างอิงที่เป็นหนังสือ

- กีกฤทธิ พันธุ์วิไล. (2527). บทสູ່ขวัญจากอำเภอลับแลจังหวัดอุตรดิตถ์. ปริญญาโท กศ.ม. (ภาษาไทย) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- เครือจิต ศรีบุณนาค. (2533). "บทความเรื่องความเชื่อกับการฟ้อนรำของลาว ส่วย เขมร ในเขตจังหวัดสุรินทร์, ใน รายงานการวิจัย วัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำมูล : กรณี เขมร ลาว ส่วย. กรุงเทพฯ : สารมวลชน.
- งามพิศ สัตย์สงวน. (2542). การวิจัยทางมานุษยวิทยา. กรุงเทพฯ:ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จารุบุตร เรืองสุวรรณ,ผู้รวบรวม. (2519). ของดีอีสาน. พิมพ์เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพนายสมบุรณ์ ทวีวัฒน์. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.
- ชาคริต อนันทราวาน. (2538). บทสູ່ขวัญ(จังหวัดเลย). . กรุงเทพฯ:โอเดียนสโตร์.
- ทองเจือ ไสภิตศิลป์. (2537, 9 กันยายน). "บายศรี สູ່ขวัญ", ใน วารสารวัฒนธรรมไทย. 31(9):23-29.
----- (2539, 5 พฤษภาคม). "บายศรี สູ່ขวัญ", ใน วารสารไทย. 16(62):73-79.
- ทัศนีย์ ทองสว่าง. (2543). สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ที่ว่าการจังหวัดสุรินทร์. (2542). บรรยายสรุปจังหวัดสุรินทร์. สุรินทร์:สำนักงานจังหวัดสุรินทร์.
- ที่ว่าการอำเภอศีขรภูมิ. (2543). 100 ปี ศีขรภูมิ. สุรินทร์:สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอศีขรภูมิจังหวัดสุรินทร์.
- ธวัช ปุณโณทก. (2542). "เขมรป่าดง(กูย),หัวเมือง", ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคอีสาน ฉบับเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ: 560-568.
- นิคม วงเวียน. (2526). รายงานการวิจัยเรื่องวัฒนธรรมส่วย(กูย)ด้านความเชื่อในจังหวัดสุรินทร์. สุรินทร์ : ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์.
- (2533). "บทวิเคราะห์วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อของชาวส่วย", ใน รายงานการวิจัยวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำมูล: กรณี เขมร ลาว ส่วย. กรุงเทพฯ:สารมวลชน.
- บุญยงค์ เกศเทศ. (2535). รายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษามานุษยวิทยาวัฒนธรรมในภาคอีสาน. มหาสารคาม : ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก ,มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- ประคอง นิมมานเหมินท์. (2520,1 มกราคม). "คำเรียกขวัญเมืองเหนือ", ใน วารสารวัฒนธรรมไทย. 16(6):31-36.
- ประไพ เจริญบุญ. (2540). การผสมผสานวัฒนธรรมชาวไทย – ลาวและชาวไทย – เขมร ในพิธีม้งก๊วลองใต้ บ้านคม อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์. ปริญญาโท ศศ.ม.(ไทยคดีศึกษา).มหาสารคาม:บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.

ประมวล จิตกินสัน. (2521). *คติชาวบ้าน:การศึกษาในด้านมานุษยวิทยา*. กรุงเทพฯ:แพรวพินิจ.

ประเสริฐ ศรีวิเศษ. (2521). *พจนานุกรม(ส่วย) – ไทย – อังกฤษ*. กรุงเทพฯ:สถาบันภาษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปราณี วงษ์เทศ. (2539, 11 พฤศจิกายน). "เช่นตะกวด:พิธีกรรมของชาวภูบ้านดริ่ม", ใน *วารสารศิลปวัฒนธรรม*. 17(11):84-97.

ปรีชา พิณทอง. (2534). *ประเพณีโบราณไทยอีสาน*. พิมพ์ครั้งที่ 8. อุบลราชธานี:ศิริธรรมออฟเซต.

ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์. (2529). *มานุษยวิทยากับการศึกษาคติชาวบ้าน*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พิชญ์ สมปอง. (2542). "สุขชวน(ส่วย):พิธีกรรม", ใน *สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคอีสาน ฉบับเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 2583 – 2586*. มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์:สยามเพรสแมนเนจเมนท์.

ไพฑูรย์ มีกุล. (2533). "วัฒนธรรมแม่น้ำมูลเชิงชาติพันธุ์วิทยาและประวัติศาสตร์ กรณีการผสมกลมกลืนของชาติพันธุ์ กวย เขมร และลาว. ใน *รายงานการวิจัยวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำมูล:กรณี เขมร ลาว ส่วย*. สุรินทร์. สุรินทร์ : ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์.

----- (2542). "กวย:ชาติพันธุ์", ใน *สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคอีสาน ฉบับ เฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ*. 94. มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์:สยามเพรสแมนเนจเมนท์.

ภาณุพงศ์ อุดมศิลป์. (2542, 1 มกราคม). "ซังข้าวค่าง และไม้ค้ำโพ : สัญลักษณ์ในพิธีกรรมการสืบชะตาของชาวไทพวนหมู่บ้านวัดเขาแดง" ใน *วารสารภาษาและวัฒนธรรม* 18 (1) : 41 – 45.

มนัส สุขสาย. (2526). *การบายศรีสู่ขวัญ*. อุบลราชธานี:ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2539). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525*. กรุงเทพฯ:อักษรเจริญทัศน์.

เรณู เหมือนจันทร์เชย. (2542). *โลกทัศน์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย ความเชื่อเรื่องผีของไทยโซ่ง*. กรุงเทพฯ:สหธรรมิกการพิมพ์.

วีระ สุดสังข์. (2545). *กวย ชนกลุ่มน้อยจากลุ่มแม่น้ำโขงถึงลุ่มแม่น้ำมูล*. กรุงเทพฯ:โป๊ยเซียน.

วรรณ เทียนมี. (2537). *การกระจายของภาษากวยในประเทศไทย*. นนทบุรี:มูลนิธิภาษาศาสตร์ประยุกต์. กรณีเยกิจ.

วรรณ วิบูลย์สวัสดิ์ แอนเดอร์สัน(บรรณาธิการ). (2531). *พื้นถิ่น พื้นฐาน:มิติใหม่ของคติชนวิทยาและวิถีชีวิตสามัญ*. ศิลปวัฒนธรรมฉบับพิเศษ. กรุงเทพฯ:ศิลปวัฒนธรรม.

- วิลาศ โพบิสาร. (2542). "แกลมออะจิง(กูย บ้านแคล อำเภอกีษรภูมิ):พิธี", ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคอีสาน ฉบับเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ. 395 - 399. มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์:สยามเพรสแมนเนจเมนท์.
- วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์. (2525). วิวัฒนาการพิธีทำขวัญของคนไทย. กรุงเทพฯ:สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิริพร สุวรรณสี. (2536). ประเพณีการสู่ขวัญของชาวอำเภอมือเืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด. ปรินิพนธ์ ศศ.ม.(ไทยคดีศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สถาพร พันธุ์มณีและคณะ. (2542). "บายศรี:เครื่องใช้ในพิธีกรรม", ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคอีสาน ฉบับเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ. 2392 - 2394. มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์: สยามเพรสแมนเนจเมนท์.
- สมทรง บุรุษพัฒน์. (2537). เรียงภาษาและชีวิตความเป็นอยู่ของชาวกูย - กวย(ส่วย)จากบทสนทนา. นครปฐม : สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.
- . (2538). สารานุกรมชนชาติกูย. นครปฐม:สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สมเด็จพระนเรศวรมหาราช, ดำรงราชานุภาพ.ประชุมเชิษฐาธิราช. (ม.ป.ป.). พระนคร:หอพระสมุดวชิรญาณ.
- สาร สารทัศนพันธ์(รวบรวม). (ม.ป.ป.). พิธีสู่ขวัญและคำสู่ขวัญโบราณอีสาน. กรุงเทพฯ : กองทุนส่งเสริมงานวัฒนธรรม สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- สุนทร สุรวาทกุล. (2531). การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมของชาวไทยที่พูดภาษาลาว กวย และเขมร:ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านเกาะแก้ว อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร. ปรินิพนธ์ ศศ.ม. (ไทยคดีศึกษา). มหาสารคาม:บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- สุรินทร์(จังหวัด). (2526). เพลงพื้นบ้านและการละเล่นพื้นบ้านจังหวัดสุรินทร์. การสัมมนาเพลงพื้นบ้านและการละเล่นพื้นบ้านจังหวัดสุรินทร์ หอประชุม วิทยาลัยครูสุรินทร์. วันที่ 18 - 21 มกราคม พ.ศ. 2526.
- สุวรรณา สถาอานันท์และคณะ. (2537). คำร้องรอบความคิดความเชื่อไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย(รายงานการวิจัยเล่ม 4).
- เสฐียรโกเศศ(พระยาอนุมานราชธน). (2506). ขวัญและประเพณีการทำขวัญ.กรุงเทพฯ:รุ่งเรืองรัตน์.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2543). ความหลากหลายทางวัฒนธรรม กระบวนทัศน์และบทบาทในประชาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เอื้อยนาง(นามแฝง). (2538, 3 มีนาคม). "บาศรีสุดขวัญ", ใน วารสารศิลปวัฒนธรรมไทย.16(3):166-168.

สัมภาษณ์

แก้ว ศรีแก้ว เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยะพันธ์ สรรพสาร เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่โรงเรียนแตงศิรวิทยา ตำบลแตล อำเภอ
ศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ เมื่อวันที่ 20 มกราคม 2544.

ชัยนาม ดีนาน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยะพันธ์ สรรพสาร เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่บ้านตรมไพร ตำบลตรมไพร อำเภอ
ศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ เมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2544.

เชียงซิด สวดธรรมกิตติ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยะพันธ์ สรรพสาร, เป็นผู้สัมภาษณ์. ณ ที่ว่าการอำเภอเมือง
ศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2543.

ดา โสปันหรี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยะพันธ์ สรรพสาร เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่บ้านเลขที่ 9 หมู่ 10 บ้านหนองโดน
ตำบลหนองบัว อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ เมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2544.

บุญจันทร์ คงนาค เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยะพันธ์ สรรพสาร เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่บ้านเลขที่ 42 หมู่ 5 บ้านหนองคู
ตำบลแตล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ เมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม 2544.

บุญส่ง พิมพ์จันทร์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยะพันธ์ สรรพสาร เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่บ้านแตล ตำบลแตล อำเภอ
ศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ เมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม 2544.

แยง มีแก้ว เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยะพันธ์ สรรพสาร เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่บ้านเลขที่ 33 หมู่ 5 บ้านสะโน ตำบล
หนองบัว อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2544.

ลี ดัชฎยาวัตร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยะพันธ์ สรรพสาร เป็นผู้สัมภาษณ์. ณ ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบล
ตรึม อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2543.

วิลาศ โพธิสาร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยะพันธ์ สรรพสาร เป็นผู้สัมภาษณ์. ณ โรงเรียนแตงศิรวิทยา ตำบลแตล
อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ เมื่อวันที่ 3 ธันวาคม 2543.

สาลี สายวิเศษณ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยะพันธ์ สรรพสาร เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่บ้านเลขที่ 252 ตำบลแตล อำเภอ
ศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2543.

หลวงพ่อกุณา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยะพันธ์ สรรพสาร เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่วัดบ้านแตล ตำบลแตล อำเภอ
ศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ เมื่อวันที่ 21 เมษายน 2544.

อารี เจือจันทร์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ปิยะพันธ์ สรรพสาร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. ที่บ้านเลขที่ 26 หมู่ 1 ตำบลแตล
อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ เมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม 2544.

ภาคผนวก
บทสรุปวิจัย

บทสวดวิญนาถ

ภาษาถิ่น

ศรี ศรี สิทธิมงคลา นาคีสวัสดิยาวิโยชน
 เคาะห์ฮ่ายโหดหายหนี อันตรายนาคิหาย
 ล่วง เขตช่วงให้สู้หนีเคาะห์เชิญผิจงวินาศ
 บรรษทจงหนีไกลพุทธาไปชมแพ่ฝูงมาร พระ
 ธรรมบันดาลพลันถีบ เคาะห์ฮ่ายฮีบเซหนีพระสัง
 มาตีฝูงฮ่าย ด้วยเดชกล้าทั้งสามอย่าได้เป็น
 อันตรายสักสิ่ง ทุกข์ฮ่ายหนีเทียมงาน ใจกังวล
 เดือดร้อน สัพพะเคาะห์ซ่อนหายเสียอัฟพะใน
 หมื่อหนี

ศรี ศรี สุมังกละ ศุภสวัสดิวิเศษ อติเรกชัยศรี
 สวัสดิ์จึงมาแก่ฝูงทั้งหลาย ทั้งเทพา นาคา นาค
 ครุฑ เทวบุตร เทวดาอินทร์ พรหม ยมราช
 จตุราชทั้งสี่ ทุกที่พร้อมจักรวาทกับทั้งภุมสถาน
 เจ้าที่จึงพร้อมกันมาชมขึ้นยินดี เชิญมงคลาศรี
 วิเศษหมื่อหนีพระเกศเข้าสู่ราศีเป็นหมื่อดีสุด
 ขนาด อินทราพาดพร้อมไตรยาศน์ ทั้งนวางลาด
 ชูตั้งเป็นหมู่อยู่สอนสอน พระอาทิตย์จรจันท์ฤกษ์
 อังการถึกหน่วยมหาชัยพุท พุทสไปเป็นโยค
 สุกร์เสาร์ไค่อุตมะโชคพร้อมลักขณา หมื่อหนีตาม
 ดำราห์ว่าไค่ฤกษ์ถึกหน่วยลือว่าอุตมะราศีเป็น
 วันดีถือมุดโชค อุตมะโยค อุตมะราชา อุตมะนะชัย
 ยา อุตมะเชษฐา หมื่อหนีแหม้นหมื่อลาภาอัน
 ล้าเลิศอันประเสริฐมงคล ฝูงเขาปุ่นแบ่งดีแต่ง
 แล้วยพาขวนแก้วยอยกมามีทั้งท้าวพระยาเสนา
 อำมาตย์มีทั้งนักปราชญ์พร้อมมวลงมามีทั้งลุงตา
 และพ่อแม่เฒ่าแก่และวงศ์และน้องพร้อม

ภาษาไทย

ศรี ศรี สิทธิมงคลา นาคีสวัสดิยาวิโยชน
 เคาะห์ร้ายโหดหายหนีอันตรายนาคิหาย
 ไปเขตขว่างให้สู้หนีเคาะห์เชิญผิจงวินาศ
 บรรษทจงหนีไกลพุทธาไปชมชนะฝูงมารพระ
 ธรรมบันดาลพลันถีบเคาะห์ร้ายฮีบเซหนีพระสัง
 มาตีฝูงร้ายด้วยเดชกล้าทั้งสามอย่าได้เป็น
 อันตรายสักสิ่งทุกข์ร้ายหนีเทียมงานใจกังวล
 เดือดร้อนสัพพะเคาะห์ซ่อนหายเสียอัฟพะใน
 วันนี้

ศรี ศรีสุมังกละศุภสวัสดิวิเศษอติเรกชัยศรี
 สวัสดิ์จึงมาแก่ฝูงทั้งหลายทั้งเทพานาคา นาค
 ครุฑ เทวบุตร เทวดาอินทร์พรหม ยมราช
 จตุราชทั้งสี่ทุกที่พร้อมจักรวาทกับทั้งภุมสถาน
 เจ้าที่จึงพร้อมกันมาชมขึ้นยินดีเชิญมงคลาศรี
 วิเศษวันนี้พระเกศเข้าสู่ราศีเป็นวันดีสุด
 ขนาดอินทราพาดพร้อมไตรยาศน์ทั้งนวางลาด
 ชูตั้งเป็นพวกอยู่เรียงรายพระอาทิตย์จรจันท์ฤกษ์
 อังการถึกหน่วยมหาชัยพุทพุทสไปเป็นโยค
 สุกร์เสาร์ไค่อุตมะโชคพร้อมลักขณานี้ตาม
 ดำราห์ว่าไค่ฤกษ์ถึกหน่วยลือว่าอุตมะราศีเป็นวัน
 ดีถือมุดโชคอุตมะโยคอุตมะราชาอุตมะนะชัยยา
 อุตมะเชษฐาวันนี้เป็นวันลาภาอันล้ำเลิศอัน
 ประเสริฐมงคลฝูงเขาได้ปุ่นแบ่งดีแต่ง
 แล้วยพาขวัญแก้วยกมามีทั้งท้าวพระยาเสนา
 อำมาตย์มีทั้งนักปราชญ์พร้อมมวลงมามีทั้งลุงตา
 และพ่อแม่เฒ่าแก่และวงศ์และน้องพร้อม

กันมาสอนหลอนตัวหน้าไหลหลังถาเทกันมาทั้ง
หญิงชายและป่าวสาวใจคิดอ่าวยินดี เมื่อจักมา
บายศรีเจ้านาคเจ้าจักได้พลัดพรากห้องเคหาจักได้
ลาบิดามารดาออกไปบวชสร้างผนวชในศาสนาเจ้า
คิดเห็นสังขารบ่อเถียงย้อมบิดเบี่ยงไปมาเป็นทุก
ซากถึง อนัตตาพร้อมบ่อแหม่นตัวตนกังวลบ่อ
เถียงแท้ย้อมหนุ่มแก่และชรา หูบังเกิดโรคและ
พยาธิบ่อได้ขาดจากมรณาเจ้ากะได้คิดคุณบิดา
มารดา ได้เลี้ยงมาเป็นยาก เลี้ยงลำบากแต่ถึง
นานเจียรระการหนักหน่วงท้อง กินของเผ็ดแสบ
ฮ่อนแหม่กะฮ้อยเพียรอด เจ้ากะอยู่ในท้องสิบ
เดือนบริวารจวนเทศมาสแล้วเจ้าจึงคาดเกล้า
ออกจากท้องแหม่มารดา ทันท้องมาเลิศแล้วลูก
แแก้วแหม่มเป็นชายผู้ตายายกะชมชื่นยอหยื่นเจ้า
ออกมาลงคนหาไม่ได้แล้วจึงตัดสายห่มแผ่สาย
คือลงคนถือบวชน้ำล้าง ล้างคนเอาผ้าผืน
กว้างคลุมห่มแหม่มกะอุ้มเจ้าใส่ในอกหละจึงยกเจ้าใส่
ในเพลลา ให้เจ้าดูยังถันหวานแสบส่อย อันเลือด
ฮ้อยเกิดเป็นนมแหม่มกะเอาเข้าป้อนแล้ววันละสาม
คาบ แหม่มกะเอาเจ้าอาบน้ำแล้ววันละสามที แหม่มกะ
ขัดสีและลูบไล่ แหม่มกะเอาใจใส่เข้าเข้าบ่อได้ขาด
คันทว่าถึงฤดูปีใหม่มาฮอดแล้วฟ้าแอบฮ้อย
เสียงดังแหม่มอุ้มเจ้าใส่ไว้ในอก แหม่มกะยกเจ้าใส่ไว้
ในอุ้มแหม่มกะอุ้มเจ้าสู่ให้กินนม แหม่มเจ้ากะชมตนลูก
แแก้วคันทว่าเสียงใหญ่แล้วพอแหล่นเหล่นไปมา
ตามภาษาเด็กอ่อนกะสอนหน้าแล้วใหญ่เป็นคน
เจ้ากะคิดคำกังวลทั้งแค้นหนักหน่วงแน้นในใจ
คิดอาลัยพอแล้วคิดแค้น ๆ อยากไปบวชใน
ศาสนาเจ้ากะคิดถึงคุณบิดาเป็นอันยิ่ง เจ้าจึง
อำลาอุตสาหะเข้ามาบวชสร้างผนวชเป็น

กันมาถ้วนหน้าไหลหลังกันมาทั้ง
หญิงชายและป่าวสาวใจคิดอ่าวยินดีเพื่อจักมา
บายศรีเจ้านาคเจ้าจักได้พลัดพรากห้องเคหาจักได้
ลาบิดามารดาออกไปบวชสร้างผนวชในศาสนาเจ้า
คิดเห็นสังขารไม่เที่ยงย้อมบิดเบี่ยงไปมาเป็นทุก
ซากถึงอนัตตาพร้อมไม่มีตัวตนกังวล
ไม่เที่ยงแท้ย้อมหนุ่มแก่และชราหูบังเกิดโรคและ
พยาธิไม่ได้ขาดจากมรณาเจ้าก็ได้คิดคุณบิดา
มารดาได้เลี้ยงมาลำบากยาว
นานเจียรระการหนักหน่วงท้องกินของเผ็ดแสบ
ร้อนแหม่มก็เพียรอดเจ้าก็อยู่ในท้อง
สิบเดือนบริวารจวนเทศมาสแล้วเจ้าจึงคาดเกล้า
ออกจากท้องแม่มารดาทันท้องมาเลิศแล้วลูก
แแก้วแม่เป็นชายผู้ตายายก็ชมชื่นยกเจ้ายื่นออก
มาบางคนหาไม่ได้แล้วจึงตัดสาย
สะดือบางคนถือกระบวยน้ำล้างบางคนเอาผ้าผืน
กว้างคลุมห่มแม่ก็อุ้มเจ้าใส่ในอกและจึงยกเจ้าใส่
ในเพลลาให้เจ้าดูยังถันหวานอโรยอันเลือด
ฮ้อยเกิดเป็นนมแม่ก็เอาเข้าป้อนแล้ววันละสาม
คาบแม่ก็เอาเจ้าอาบน้ำแล้ววันละสามทีแม่
ก็ขัดสีและลูบไล่แม่ก็เอาใจใส่เข้าเข้าไม่ได้ขาด
ถ้าถึงฤดูปีใหม่มาถึงแล้วฟ้าแะร้อง
เสียงดังแม่อุ้มเจ้าใส่ไว้ในอกแม่ก็ยกเจ้าใส่ไว้
ในแปลแม่ก็อุ้มเจ้าสู่ให้กินนมแม่เจ้าก็ชมตนลูก
แแก้วถ้าเสียงใหญ่แล้วพอเล่นไปมา
ตามภาษาเด็กอ่อนก็สอนหน้าแล้วใหญ่เป็นคน
เจ้าก็คิดคำกังวลทั้งแค้นหนักหน่วงแน้นในใจ
คิดอาลัยพอแล้วคิดแค้น ๆ อยากไปบวชใน
ศาสนาเจ้าก็คิดถึงคุณบิดาเป็นอันยิ่งเจ้าจึง
อำลาอุตสาหะเข้ามาบวชสร้างผนวชเป็น

สามเณรเจ้ากะเอียนสิกขาบทศिलाพิเศษได้แล้ว
 บัดนี้อายุเจ้าถึงเขตเขายี่สิบปีบริบูรณ์ดีนักแล
 ผูกผมแม่จึงจัดหาบอกรัทธิาถึงพี่น้องตาม
 พวกผ้องและมิตรสหาย บางผ้องศรัทธาหลายได้
 เสือสาตเป็นของอาสน์ปุณณ บางผ้องมีศรัทธา
 หลายได้จีวรและผ้าพาดบางผ้องได้บาตรและผ้า
 สบงบางผ้องได้ถุงและเต้าน้ำ ไม่เท่า และตาล
 ปัตร์มิตต์คัลเลียบและกับเข็ม ดินสอและกระบอก
 กรองน้ำ เชื่องอัฐฐบริโภค บางผ้องได้โคกและ
 ถ้วยคันที เหล็กจานดีและมีดปาดศिलाและหมู
 เกสัช ยากำจัดแก้หมูโรคอุปโภคบริวาร เป็นของ
 เจตนาทานอันล้ำยิ่ง เพื่อยากเห็นหน้า พระแก้ว
 มั่งพระเมตตริยขออย่าได้ทวัระวัยอยู่ในโลก ขอให้
 พ้นจากโรคโรคาขอให้ได้เกิดในดุสิตาอันล้ำเลิศ
 เมืองแก้วเกิดนิรพานเป็นที่สุขสำราญลือเดช
 ขอให้พ้นจากทุกข์เวทนอยู่สุขสวัสดิ์สัตตวัณธรรม
 เจ็ดประการคืออายุ วรรณะ สุขะ พละ อโรคยะ
 ถ้วนหน้า ปฏิภาณถ้วนทกอธิปะเคยยะถ้วนเจ็ด
 จงเสด็จลงมารักษายังชะสนันดานแห่งเจ้าตราบต่อ
 เก้าห้าพันพระวัสสาท้อข้าเทอญ
 ศรี ศรี ศุภมังคละ สุขสวัสดิ์ บัดนี้ข้าจักเชิญชวน
 สมศรีเจ้านาคมาเข้าข้าจักเอาชวนนาคมาเข้าโสม
 อักขะในหม้อหนึ่งวันนี้หว่ามาเยอชวนเอย ชวน
 เจ้าไปอยู่วังน้ำลึกกับปลา กะให้มาสาหม้อหนึ่งวัน
 หนึ่งชวนเจ้าจากไปหล่นน้ำท้าวอิศวรกะให้มาสาหม้อ
 หนึ่งวันนี้มาเยอชวนเอย เจ้าอย่าไปชมชะนี
 และไก่แก้วขันแจ้ว ๆ อยู่ภูผา อย่าได้ไปเป็น
 เพื่อนฝูงผีชวนเจ้าอย่าได้ไปชมกิริและนอกเขต
 ชวนเจ้าอย่าได้ไปเดินปะเถียวทางไกลอย่าได้หลง
 ไหลเซยชมพงไพรป่าไม้

สามเณรเจ้าก็เรียนสิกขาบทศिलाพิเศษได้แล้วบัดนี้
 อายุเจ้าถึงเขตเขายี่สิบปีบริบูรณ์ดีนักแล
 ผูกผมแม่จึงจัดหาบอกรัทธิาถึงพี่น้องตาม
 พวกผ้องและมิตรสหายบางพวกศรัทธามากได้
 เสือสาตเป็นของอาสน์ปุณณบางพวกศรัทธา
 มากได้จีวรและผ้าพาดบางพวกได้บาตรและผ้า
 สบงบางพวกได้ถุงและเต้าน้ำ ไม่เท่าและตาล
 ปัตร์มิตต์คัลเลียบและกล่องเข็มดินสอและกระบอก
 กรองน้ำเครื่องอัฐฐบริโภคบางพวกได้โคกและ
 ถ้วยคันทีเหล็กจานดีและมีดปาดศिलाและ
 เกสัชยากำจัดโรคอุปโภคบริวารเป็นของ
 เจตนาทานอันล้ำยิ่งเพื่อยากเห็นหน้าพระแก้ว
 มั่งพระเมตตริยขออย่าได้ทวัระวัยอยู่ในโลกขอให้
 พ้นจากโรคโรคาขอให้ได้เกิดในดุสิตาอันล้ำเลิศ
 เมืองแก้วเกิดนิรพานเป็นที่สุขสำราญลือเดช
 ขอให้พ้นจากทุกข์เวทนอยู่สุขสวัสดิ์สัตตวัณธรรม
 เจ็ดประการคืออายุ วรรณะ สุขะ พละอโรคยะ
 ถ้วนหน้าปฏิภาณถ้วนทกอธิปะเคยยะถ้วนเจ็ด
 จงเสด็จลงมารักษายังชะสนันดานแห่งเจ้าตราบต่อ
 เก้าห้าพันพระวัสสาก็ข้าเทอญ
 ศรี ศรี ศุภมังคละ สุขสวัสดิ์ บัดนี้ข้าจักเชิญชวน
 สมศรีเจ้านาคมาเข้าข้าจักเอาชวนนาคมารวมเข้า
 อักขะในวันนี้หว่ามาเยอชวนเอย ชวน
 เจ้าไปอยู่วังน้ำลึกกับปลาก็ให้มานะในวันนี้
 ชวนเจ้าจากไปหลบกับท้าวอิศวรก็ให้มาในวันนี้
 มาเยอชวนเอย เจ้าอย่าไปชมชะนี
 และไก่แก้วขันแจ้ว ๆ อยู่ภูผาอย่าได้ไปเป็น
 เพื่อนฝูงผีชวนเจ้าอย่าได้ไปชมกิริและนอกเขต
 ชวนเจ้าอย่าได้ไปเดินเที่ยวทางไกลอย่าได้หลง
 ไหลเซยชมพงไพรป่าไม้

อย่าได้หันเหล่นนำหมูลิงลมชวนเจ้าอย่าได้ไป
ชมหมูก้างเผ่าหมูนกเค้าและเสือสิงห์ ควยกระทิง
และแรดช้าง อย่าได้หลงเข้าถือนกวางหมูคูลา
ทั้งวังป่าและสระใหญ่สิ้นช้อยใสมารยา ดูตระการ
ดงามหมูกุ้งหมูปักบัวทองธงเกรศหอมห้วงเหว
ชวนเจ้านาคจงเข้ามาโสมอักขะในหม้อหนึ่ง ให้มา
อยู่ในใจทุกเหมื่อให้มาอยู่ในเนื้อทุกยามอย่า
ได้มีคำก้วงวลและเตือดฮ่อน อย่าได้คิดก้งข้อนใน
ฤทัยให้เจ้ามาเขียนเอาพระวินัยปิฎกยกอัดตะกถา
ไซเหืองฮอดทุ่งแจ้งจอดโสดาให้เจ้าได้เทศนาสอน
สั่งเป็นเจ้านั่งวิจารณ์ ขอให้นาคมีอายุยืน
นานได้เป็นฮอดสมภารบุญก้วงอยู่สืบสร้างในธรรม
จัดดาโรธรรมา

วทันติ आयुวรรณโณ สุขัง พลังขอให้เจ้านาคมีอายุ
ยืนยาววรรณะพราวผิวผ่องสุขะสองเหลือหลาย
พละกำลังกายจงมีมาก ให้อายุยืนยาวได้ฮอดขอบ
เข้าพระวัสสาให้เจ้ามีเดชาเอื้องฮาบผาแบ่ผ่องหมู
โภยภัย อย่าได้มีความจัญไรมาเบียด อย่าได้มีผู้
เลียดให้แลหิงสาให้เจ้ามีใจกรุณายิ่งกว่าเก่าจงให้
เป็นสมณะเจ้าผ่านทั้งยศให้ปรากฏลือชาในศาสนา
ของพระพุทธเจ้าให้นาคเจ้ามีเดชะเป็นดังสุริยะ
อาทิตย์ประสิทธิ์เดโช อินทโทธีราชเป็นดังท้าว
อาสน์อัมรินทร์ทั้งแดนดินไอยอ่อนน้อม ทุกท่าน
ท้าวสาธุการมาอวยทานชมชื่นยกย่นให้ของดียอ
องค์ฐลิตตั้งต่อคิดฮอดหน่อสมภารถวายทานทุกเมื่อ
เอื้องเหือแก้วเงินคำบูชาธรรมทุกข้าเข้า ครอบต่อ
เท่าเลี้ยงชีวังให้มีหวังครองสืบสร้างฐานะอย่างสอง
ประการเอียงวิจารณ์คั้นฐานะเค้า ธรรมะเจ้าไตร
ปิฎกยกพระสูตรไซอ่านรู้ในกันตู่พระวินัย พระอภิ
ธรรมาในเลิกแลบ หู้แจ้งแจบจึงเจนจบกะให้
ครบถ้วนทุกสิ่งทุกอัน

อย่าได้วิ่งเล่นกับพวกลิงลมขวัญเจ้าอย่าได้ไปชม
พวกค้างแก่พวกนกเค้าและเสือสิงห์ควยกระทิง
และแรดช้างอย่าได้หลงเข้าถือนกวางหมูคูลา
ทั้งวังป่าและสระใหญ่ขึ้นช้อยใสมารยา ดูตระการ
ดงามพวกกุ้งพวกบัวทองธงเกรศหอม
ขวัญเจ้านาคจงเข้ามารวมอักขะในวันนี้ให้มา
อยู่ในใจทุกวันให้มาอยู่ในเนื้อร่างกายทุกเวลาอย่า
ได้มีคำก้วงวลและเตือดฮ่อนอย่าได้คิดก้งข้อนใน
ฤทัยให้เจ้ามาเรียนเอาพระวินัยปิฎกยกอัดตะกถา
ไซเหืองรอดรู้แจ้งจอดโสดาให้เจ้าได้เทศนาสอน
สั่งเป็นเจ้านั่งวิจารณ์ ขอให้นาคมีอายุยืนยาวได้
เป็นถึงสมภารบุญก้วงอยู่สืบสร้างในธรรม
จัดดาโรธรรมา

วทันติอายุวรรณโณสุขังพลังขอให้เจ้านาคมีอายุ
ยืนยาววรรณะพราวผิวผ่องสุขะสองเหลือหลาย
พละกำลังกายจงมีมากให้อายุยืนยาวได้ถึงขอบ
เข้าพระวัสสาให้เจ้ามีเดชาเอื้องราบปราบชนะผ่อง
โภยภัยอย่าได้มีความจัญไรมาเบียดอย่าได้มีผู้
เลียดให้แลหิงสาให้เจ้ามีใจกรุณายิ่งกว่าเก่าจงให้
เป็นสมณะเจ้าผ่านทั้งยศให้ปรากฏลือชาในศาสนา
ของพระพุทธเจ้าให้นาคเจ้ามีเดชะเป็นดังสุริยะ
อาทิตย์ประสิทธิ์เดโชอินทโทธีราชเป็นดังท้าว
อาสน์อัมรินทร์ทั้งแดนดินไอยอ่อนน้อมทุกท่าน
ท้าวสาธุการมาอวยทานชมชื่นยกย่นให้ของดียอ
องค์ฐลิตตั้งต่อคิดถึงหน่อสมภารถวายทานทุกเมื่อ
เอื้องเหือแก้วเงินคำบูชาธรรมทุกคำเข้าครอบต่อ
เท่าเลี้ยงชีวังให้มีหวังครองสืบสร้างฐานะอย่างสอง
ประการเอียงวิจารณ์ฐานะเค้า ธรรมะเจ้าไตร
ปิฎกยกพระสูตรไซอ่านรู้ในกันตู่พระวินัยพระ
อภิธรรมในเลิกแลบรู้แจ้งแจบจึงเจนจบก็ให้
ครบถ้วนทุกสิ่งอัน

แปดหมื่นสี่พันพระธรรมขันธ์ให้เจ้าหู้ยาได้
 ละคิดสิ่งทั้งปวง จงให้มาสามัคคาเพียรฝ่าพร้อม
 ใจอ่อนน้อมในธรรมนำวิปัสสนาธุระอันถ่วงสองอัน
 เป็นของดวงวิเศษเป็นเหตุให้รู้ในขั้น จิตใจทัน
 นามและรูป สภาวะสิ่งทั้งปวงบ่อเถียงแท้แก่ชรา
 เป็นทุกข์บาททนบ่อได้หมดมอดให้ยอมหมั่นตน
 สาละวันตายกับเกิดตั้งอยู่เล่าล้าลับไปตามนิสัย
 ขันธ์และธาตุ ด้วยอำนาจเหตุปัจจัยเจ้าอย่าได้มี
 ความคิดนำในทางโลกขอให้พ้นจากโศกโรคาให้
 เจ้ามีความสุขอย่าเดือดร้อนทุกข์ซ้ำซ้ำที่คงคา
 อำนวยบาทพระคาถาว่าชะยะตุภวัง ชยะมังคลัง
 ชะยะมหามงคล ความสุขสมบูรณ์มีแก่เจ้านาคทุก
 ภาคทุกประการกะฆ่าเทอญ

แปดหมื่นสี่พันพระธรรมขันธ์ให้เจ้ารู้ยาได้
 ละคิดสิ่งทั้งปวงจงให้มาสามัคคาเพียรพำพร้อม
 ใจอ่อนน้อมในธรรมนำวิปัสสนาธุระอันถ่วงสองอัน
 เป็นของดวงวิเศษเป็นเหตุให้รู้ในขั้นจิตใจทัน
 นามและรูปสภาวะสิ่งทั้งปวงไม่เถียงแท้แก่ชรา
 เป็นทุกข์บาททนไม่ได้หมดมอดให้ยกตน
 สาละวันตายกับเกิดตั้งอยู่เล่าล้าลับไปตามนิสัย
 ขันธ์และธาตุด้วยอำนาจเหตุปัจจัยเจ้าอย่าได้มี
 ความคิดนำในทางโลกขอให้พ้นจากโศกโรคาให้
 เจ้ามีความสุขอย่าเดือดร้อนทุกข์ซ้ำซ้ำที่คงคา
 อำนวยบาทพระคาถาว่าชะยะตุภวัง ชยะมังคลัง
 ชะยะมหามงคลความสุขสมบูรณ์มีแก่เจ้านาคทุก
 ภาคทุกประการก็ฆ่าเทอญ

วิทยากร นายชัยนาม คีแนน

8 พฤษภาคม พ.ศ. 2544

บทสູ່ขຽງພຣະປັກຍຸສົງ
ພາສາຕື້ນ

ສຣີ ສຣີ ສີທິພຣະພຣ ພຣະບຽວນວີເສອເນກ
ເຕໂຮມໂພຈຸລະຖຸກຮຸ່ອາທາຍາຕຸຣະຄຸນະພະ
ທຸລະເຕໂຮ ໄຮຍະມັງຄະຕິເກອະເນກສຣີສັວສຕິ ສີທິ
ໄຮຍະມັງຄະ ອັຕຕະວຣດີຕິ ປຣະກອບດ້ວຍອຸຕຕະມະ
ລັກຂະອຸຕຕະມະໄຮຍສຣີ ວິສຸທິເທພບຸຕຣຕນອງອາຈ
ຍັວຣະຍາຕຣໄປສູ່ຣາສຣີນີຈາກມັນເມືອງເວສເມືອນີ້
ເປັນເມື່ອດີເມື່ອເສຣຊື່ເປັນປີໃໝ່ເຈົ້າເປັນຜູ້ໃຫຍ່ຂຶ້ນ
ຄວາຍພຣປີເດືອນສອງເຮືອງຮຸ່ງຣັກມີພຸງພຣ່ອມ
ເຮືອງໄຮຍເມືອນີ້ເຈຣືຸນຮາຍເສຍໂສກໄຮຍໂສກ
ພຣ່ອມລັກຂະນາ
ເມືອນີ້ເຈົ້າເບີກຣາຊບາຍສຣີພິເສສທຸກເທສ
ພຣ່ອມຄວາຍພຣຝູງຂ້າທັງຫຼາຍຈຶ່ງພຣ່ອມກັນມາ
ປຣະຜຸມກຣາບໄຫ້ພຣະແກ່ນໄຫ້ຜູ້ທຣງສິລ
ໂອກາສະ ໂອກາສະ ຝູງຂ້າທັງຫຼາຍເມື່ອເຂົ້າເຕົ້າ
ມາມວລພຣ່ອມກະບວນມີຫຼາຍຫຼາກພຸລຸຫຼາກ
ພຣ່ອມກັກຂາທັງເຂົ້າສາລີຂາວສ່ອນນຶ່ງສຸກອ່ອນຂາວດີ
ມະຣຸສາກາມີທັງເຂົ້າຫຼວງດີຍາຍໄຫ້ກ່ຽວອ້ອຍພຣ່ອມ
ຫຼຸ່ມຝາລາ ອັຕຕະກາມີທັງໄຮຍລະມັຍພຣ່ອມໂບພຸລຸງາມ
ສະອາດຫຼາກພຣ່ອມພາດແກມເກື້ຍນບຸປຝາ
ເລີຍນແກມກິ່ງຝູງຂ້າທັງຫຼາຍມີທາຍກອຸບາສກ
ອຸບາສິກາມາພຣັ່ງພຣ່ອມ ນ້ອມອຸກັຣຸສິກາບໄຫ້ຄວາຍ
ພຣເຈົ້າຕນອຸຢູ່ຫ້ວຕນທຣງຄຸນບຸນູເລືອຫຼາຍອນັດ
ເນກຄວຣັບເຄື່ອງພິເສສແຫ່ງຝູງຂ້າທັງຫຼາຍຜູ້ເປັນ
ເຈົ້າແຜ່ເມຕຕາຮຣມສິ່ງອຣຣຕາສາຣານິດິກາ
ຈັຕຕາໂຣ ຮຣມາອັນວ່າຮຣມທັງຫຼາຍສີ່ປຣະກາຣນີ້
ຄືວ່າອາຍຸຣຣຣະ ສຸຂະ ພລະ ອໂຣະ ຄ້ວນຫ້າ
ປຣົກຖານຄ້ວນຫອຣິປໄຕຍ
ຄ້ວນເຈັດຈະເສດຊິເຂົ້າມາຣັກຂາຍັງຂັນຮສັນດານ
ແຫ່ງຝູງຂ້າທັງຫຼາຍທຸກຕນທຸກຄນກໍ່ຂ້າເທອນູ
ນິພຖານປັຈຈະໂຍ ໂຫດຸ

ภาษาไทย

สรี สรี สิริทิพระพรพระบวรแวนวิเศษอนเก
เตโสมโหพาจุลละฤกษ์อาทายาตุระคุณะพะ
หุละเตโห ไชยะมังคละติเรกอนเกศรีสวัสดิ์ สิริ
ไชยะมังคละ อັตถะวรดิติ ปะกอบด้วยอุดตมะ
ลักขณะอุดตมะไชยศรี วิสุทธิเทพบุตรตนองอาจ
ยัวะยาตรไปสู່ราศรีหนีจากมันเมืองเวศหมื่อนี้
เป็นวันดีวันเศรษฐีเป็นปีใหม่เจ้าเป็นผู้ใหญ่ขึ้น
ถวายพรปีเดือนสองเเื่องรุ่งรัศมีพวงพร้อม
เเื่องอวยวันนี้เจริญหายเสียโศกไชยโชค
พร้อมลักขณา
วันนี้เควรเบิกกราชบายศรีพิเศษทุกเทศ
พร้อมถวายพรผู้ข้าทั้งหลายจึงพร้อมกันมา
ประณมกราบไหว้พระแก่นไ้ผู้ทรงศีล
โอกาส โอกาส ผู้ข้าทั้งหลายหมื่นเข้าเฝ้า
เฝ้ามวลพร้อมขบวนมีหลายหลากพลุหมาก
พร้อมภักษาทั้งข้าวสาละข้าวช่อนหนึ่งสุกอ่อนขาวดี
มะธุสากามีทั้งข้าวหวานดีกระจายให้กล้วยอ้อย
พร้อมพวงมาลาอັตถะกามีทั้งไ้ละมัยพร้อมใบ
พลูงามสะอาดหมากพร้อมพาดแกมเกียนบุปผา
เลี่ยนแกมกึ่งผู้ข้าทั้งหลายมีท่ายกอุบาสก
อุบาสิกามาพรั่งพร้อม น้อมองค์ฐึลกราบไหว้ถวาย
พรเจ้าตนอยู่หัวตนทรงคุณบุญเหลือหลายอนันต์
เนกควรรับเครื่องพิเศษแห่งผู้ข้าทั้งหลายผู้เป็น
เจ้าแม่เมตตาทรรณสิ่งอรรธาสารานิดิกา
จักตาโรธรรมาอันว่าธรรมทั้งสี่ประการนี้
คือว่าอายุวรรณะ สุขะ พละ อโรคะถ้วนห้า
ปฎิภาณถ้วนหกอธิปไตย
ถ้วนเจ็ดจะเสด็จเข้ามารักษายังขันธสันดาน
แห่งผู้ข้าทั้งหลายทุกตนทุกคนก็ข้าเทอญ
นิพพานปัจจะโย โหตุ
วิทยากร นายบุญส่ง พิมพ์จันทร์
1 กันยายน พ.ศ. 2544

บทสູ່ขວັญແຕ່ງงาน(สำนวนที่ 1)

ภาษาถิ่น

ศรี ศรี สิทธิพระพรบวรวิเศษ

อดุลยเดช อหิวา महाชัยโย
 มังคลาติเรก อเนกชัยศรี
 หมื่อหนี่หม่นหมื่อดี หมื่อดีดี
 อมุตโชค โดก อันหนี่หม่นโดกไมจันท์
 ขันอันหนี่หม่นขันไมแก้ว
 พ่อแม่เจ้าได้ปูนแบ่งแล้ว
 จึงได้แต่งเป็นพาขวนมาตั้งอยู่
 สะหลอน ซ้ายซ้าย เรียงเป็นแถวมีทั้งฝ่ายผูกแขน
 มีทั้งแหวนใส่ถ้อย ปัดตาน้อยสร้อย
 สังวาล อาหารหลายหลาก สรรพภาคทุกสิ่งอัน มี
 ทั้งกอกยาพันพูนหมากจิบฝ้าวางหีบเดาตา
 เชิญกันมาหม่วน มีทั้งเหล้ากองแก้ว ใส่พาขวน
 เจ้า มีทั้งเข้าดัมกล้วยบายศรี มีทั้งไข่น่วยดีเกี้ยง
 ปอดพระยอดให้ ทศพล พระองค์ทยานตนมาแต่
 เมืองฟ้า กวัดแกว่งหน้าชื่อว่าขุนศรี คุณพนสมลี
 สันงามสะอาดเผ่นจึงมีคำ พระราดชะอาญา บ่ง
 พระสิทธิพระพรบวรวิเศษ อดิเรกเดช ชะยันดุก
 วัง ชยมังคลัง ดั่งหนี่เข้าปรากฏ เอาเป็นปี สมบัติ
 สิทธิโชคยุทธโยคให้เป็นมิ่งเมี่ยขวน ตามกระบวน
 ไบราณได้ตกแต่งไว้ ขันดอกไม้อยขึ้นเพียงตา ขัน
 สมมาผูกลงข้าเจ้า โคตรโคตชาได้เงินขาว ลูกสาว
 กก ลูกสาวกลาง ผ้อมด้วยลูกสาวเหล่า เมื่อนาคา
 ว่ามวนมากป่อยากแซ่ดีหลี บุนแบ่งดีพ่อแม่
 ถิ่นแก่และตายาย ฝนอวยฮ่าปีใหม่ ฝ้าฮ้องฮ่า
 เดือนสาม ผูกบ่างห่างมาโหมนางงาม

ภาษาไทย

ศรี ศรี สิทธิพระพรบวรวิเศษ

อดุลยเดชอหิวา महाชัยโย
 มังคลาติเรกอเนกชัยศรี
 วันนี้เป็นวันดีวันดี
 อมุตโชคโดกอันนี่คือโดกไมจันท์
 ขันอันนี่คือขันไมแก้ว
 พ่อแม่เจ้าได้ปูนแบ่งแล้ว
 จึงได้แต่งเป็นพาขวัญมาตั้งอยู่
 เรียงราย เรียงเป็นแถวมีทั้งฝ่าย
 ผูกแขนมีทั้งแหวนใส่ถ้อย ลูกปัดน้อยสร้อย
 สังวาล อาหารหลายหลาก สรรพภาคทุกสิ่งอันมี
 ทั้งยาพันพูนหมากจิบรืบวางหีบเดาตา
 เชิญกันมาสนุกมีทั้งเหล้ากองแก้วใส่พาขวัญ
 เจ้ามีทั้งข้าวดัมกล้วยบายศรีมีทั้งไข่ลูกดีเกี้ยง
 ปอดพระยอดให้ทศพลพระองค์ทะยานตนมาแต่
 เมืองฟ้า กวัดแกว่งหน้าชื่อว่าขุนศรี คุณพนสมลี
 สันงามสะอาดเขาจึงมีคำพระราชอาญาบ่ง
 พระสิทธิพระพรบวรอันวิเศษ อดิเรกเดชไชยัน
 ดุกวังชยมังคลัง ดั่งนี้เข้าปรากฏเอาเป็นปีสมบัติ
 สิทธิโชคยุทธโยคให้เป็นมิ่งเมี่ยขวัญตามกระบวน
 ไบราณได้ตกแต่งไว้ขันดอกไม้อยขึ้นเพียงตาขัน
 สมมาผูกลงข้าเจ้าโคตรโคตชาได้เงินขาวลูกสาว
 ไต่ ลูกสาวกลางพร้อมด้วยลูกสาวเล็กเมื่อนาคา
 ว่ามีมากไม่ยากจนจริง ๆ บุญแบ่งดีพ่อแม่ถิ่นแก่
 และตายาย ฝนอวยฮ่าปีใหม่ฟ้าร้องรำ
 เดือนสาม ผูกบ่างห่างมารวมนางงาม

ขาวกว้าง บ่อให้อ้างเป็นสองให้มาเป็นดอง
 อักยั้งลูกแก้วหญิงนี้ยังประสงค์ ผูกวงศาอาวามา
 แต่เมืองปู้ ท่านหู้แล้วตกแต่งปูนแปง แพงค่า
 อักลูกแก้ว ตกแต่งแล้วจึงยกมา ทั้งหมดอำผา
 มาลาหอมห้วงเฮา เชื่องฮับเจ้าเหลือหลาย มีทั้งตา
 และยาเก่าแก่ ผ่อหม่มและป่าวสาว สาวนางงาม
 มาส่วยยอพาชวนเบื่องซ้ายอยู่สี่เหลี่ยนเวียนขวัว
 นั้นหม่นชายโงงแจกเหล้า ผูกคนเก่าแก่นั่งอยู่ข้างบน
 บัดนี้จักเชิญเอาชวนผัวเมียให้มาอยู่ในเหนือ
 มาอยู่เหืออยู่ในคิง เชิญเอาชวนเจ้าผู้เป็นผัวให้มา
 อยู่ในชู ทั้งชวนเจ้าผู้เป็นผัวให้มาอยู่ในหมื่อหนึ่ง
 วันหนึ่ง หว่ามาเยอชวนเอย

ให้เจ้ามาเซยชมชวนชูแก้ว คั้นเจ้ามาฮอดแล้ว
 ทัดดอกสมพุมบานจุม พุมหม่นดอกคัดเค้าตัด
 ดอกไม้หอมเทศเทศา มาलगามตั้งโลเทียมท้าว
 ไหมวันดีชวนสมศรีจึงมาเข้าให้มาเด้าอยู่ในคิงชวน
 คิงมาอยู่คิงลีลา ชวนขามาอยู่ขาลีเหลี่ยนไวไสตุก
 ไสยา ยามคนมาห้าวหาญแห่ท้าวมาค่านมาในวัน
 วาระชมสิ้นแห่ท้าวขึ้นมาหานาง ดินหัวทางครุฑ
 นาคลาวเหล็กหลากผีหลวงในครองธรรมถึกกล่าวไว้
 ถิ่นนี้ให้สมควรบริวารกัมแต่งเหล่านำให้เป็นชูลง
 มาน่านางแก้ว คั้นเก่าแก่ผูกแล้วให้เจ้าเป็นชู
 เทียมสองให้เจ้ามาปูนปองเป็นลูกของผ่อหม่มอยู่
 สืบสร้างให้นานยิ่งเทียระกา ให้เจ้ามามีบุตรตาหญิง
 ซายอย่าน้อยกับทั้งของสงไสให้ได้พอแสนของ
 กับแนนนให้ได้ไปทุกสิ่งข้าง ม้ามิ่งอานคำ พระยา
 ทำตนองอาจฤทธิ์เดชกล้าราคาตามตำราได้กล่าว
 ไว้ อินทร์ท้าวไท่ถวยพร เป็นคำสอนสั่งโลกโตก
 ชันแก้วฮับพาชวน

สาวขาวกว้างไม่ให้อ้างเป็นสองให้มาเป็นดองรัก
 ยั้งลูกแก้วหญิงนี้ยังประสงค์ผูกวงศาอาวามาแต่
 เมืองปู้ท่านรู้แล้วตกแต่งปูนแปงแพงค่า
 รักลูกแก้วตกแต่งแล้วจึงยกมาทั้งหมดอำผา
 มาลาหอมเครื่องรับเจ้าเหลือหลายมีทั้งตา
 และยาเก่าแก่พ่อแม่และป่าวสาวสาวนางงาม
 มาช่วยยกพาชวนเบื่องซ้ายเวียนขวา
 นั้นไซ้ชายโงงแจกเหล้า ผูกคนเก่าแก่นั่งอยู่ข้างบน
 บัดนี้จักเชิญเอาชวนผัวเมียให้มาอยู่ในเหนือในร่าง
 กายเชิญเอาชวนเจ้าผู้เป็นผัวให้มา
 อยู่ในคู่ทั้งชวนเจ้าผู้เป็นผัวให้มาอยู่ในวันนี้ว่ามา
 เยอชวนเอย

ให้เจ้ามาเซยชมชวนชูแก้วถ้าเจ้ามาถึงแล้ว
 ทัดดอกสมพุมบานจุม พุมไซ้ดอกคัดเค้าตัด
 ดอกไม้หอมเทศเทศา มาलगามตั้งโลเทียมท้าว
 ไหมวันดีชวนสมศรีจึงมาเข้าให้มาเด้าอยู่
 ในร่างกายชวนร่างกายมาอยู่ร่างชวนขามาอยู่ขา
 เวลาคนมาห้าวหาญแห่ท้าวมาใน
 วาระชมสิ้นแห่ท้าวมาหานางดินหัวทางครุฑ
 นาคลาวเหล็กหลากผีหลวงในครองธรรมที่กล่าว
 ไว้ที่นี้ให้สมควรบริวารกรรมแต่งแล้วให้เป็นคู่
 ลงมากับนางแก้วถ้าเก่าแก่ผูกแล้วให้เจ้าเป็นคู่
 เทียมสองให้เจ้ามาปูนปองเป็นลูกของพ่อแม่อยู่
 สืบสร้างให้นานยิ่งเทียระกาให้เจ้ามามีบุตรตาหญิง
 ซายอย่าน้อยกับทั้งของไซให้ได้พอแสนของ
 กับแนนนให้ได้ไปทุกสิ่งข้าง ม้ามิ่งอานคำพระยาทำ
 ตนองอาจฤทธิ์เดชกล้าราคาตามตำราได้กล่าว
 ไว้พระอินทร์ท้าวไท่ถวยพรเป็นคำสอนสั่งโลก
 โตกชันแก้วรับพาชวน

ดังสาวสวรรค์มาตั้งแต่ง อินทร์ท้าวแบ่ง
 เกษรดอกไม้หอมช่อนเกล้า บัดนี้ข้าจักเชิญเอา
 ขวนหมู่เจ้ามาในหมื่อหนึ่งและวันหนึ่งหว่ามาเยอ
 ขวนเอย
 ยามหมื่อตะวันตกลับป่าแสง ยามหมื่อตะวันตก
 ลับขอนไม้ขวนนางเจ้าให้มา บัดนี้
 แม่เจ้าอัมมทองคอยหามีทั้งผ้าแพรลายเคียงสื่อ
 รัศมีแก้วปักแล้วไหมแดง ขวนจอมแพง
 จงมาเข้าให้มาแต่อยู่ในคิง ขวนเจ้าอยู่ฟากฟ้าดิน
 แดนทางไกลกะให้มาหมื่อหนึ่งวันหนึ่ง ขวนเจ้าอาลัย
 ถึงชูเก่ากะให้มาสาหมื่อหนึ่งวันหนึ่ง ขวนเจ้าไปอยู่
 ศาลาพันห้องหมื่นเสากะให้มาหมื่อหนึ่งวันหนึ่ง หว่า
 มาเยอขวนเอย
 ให้เจ้ามาขัดเกล้าตัดดอกบัวระพันให้เจ้ามาถ่า
 จัน ผ่อแม่เจ้าตกแต่งตัดดอกไม้หอมเทศสลุย
 บ่อยาวประสงคี่ใส่ของฝูงหมู่ป่าวมีหนึ่งบ้านได้
 มาค้อยหานางธิดาบ้านเหนือมาค้อยเบิงหน้าเจ้า
 สาวเจ้าบุญกว้างได้เข้าสู่พายให้เจ้าได้เสวยงาย พา
 ขวนตกแต่งไว้ให้เจ้าป้อนเข้าใช้ขวนเจ้าทั้งสอง
 ตามทำนองโบราณได้กล่าวไว้ หมอบอกไว้
 หว่าหมื่อหนึ่งแหม่นหมื่อดี ข้าจักเอาขวนทั้งสองเข้า
 เขียงหมอนซ้อนสื่อให้เจ้าได้สืบเชื้อผ่อแม่แทน
 เขื่อนยามหมื่อถึงฤดูปีเดือนฝนอวยฮอยฮวัน 7
 - 8 ข้าให้เจ้าเข้าอยู่จำศีล คั่นฮอดหมื่อ 14 - 15
 ข้า ให้ยินดีตักบาตรอย่าได้ขาดเวลา ขวนคิ้วมาอยู่
 คิ้วลีลา ขวนตามาอยู่ตาลีหลาย ขวนปากแก้มยม
 จำขวนตาและขวนคิ้วขวนทองน้อยห่าว
 หิวนมให้มาพาพรมานั่งล้อมอ้อมพาขวนหว่ามา
 เยอขวนเอย
 หมื่อหนึ่งแหม่นหมื่อดีหมื่อหนึ่งแหม่นวันเฮา ฝูงคน
 ถ่าเกิดเป็นสาว ข่อยท่านท้าวได้แทน

เหมือนสาวสวรรค์มาตั้งแต่งอินทร์ท้าวแบ่งเกษรด
 ดอกไม้หอมช่อนเกล้าบัดนี้ข้าจักเชิญเอาขวัญพวก
 เจ้ามาในวันนี้ว่ามาเยอ
 ขวัญเอย
 เวลาหมื่อตะวันตกลับป่าแสงเวลาหมื่อตะวันตก
 ลับขอนไม้ขวัญนางเจ้าให้มาบัดนี้
 แม่เจ้าได้กั้นห้องคอยมีทั้งผ้าแพรลาย
 เหมือนกับรัศมีแก้วปักแล้วไหมแดงขวัญจอมแพง
 จงเข้ามาแต่อยู่ในร่างกายขวัญเจ้าอยู่ฟากฟ้าดิน
 แดนทางไกลก็ให้มาในวันนี้ขวัญเจ้าอาลัย
 ถึงชูเก่าก็ให้มาในวันนี้ขวัญเจ้าไปอยู่
 ศาลาพันห้องหมื่นเสาก็ให้มาในวันนี้ว่า
 มาเยอขวัญเอย
 ให้เจ้ามาขัดเกล้าตัดดอกบัวระพันให้เจ้ามาคอย
 จันทรฟ่อแม่เจ้าตกแต่งตัดดอกไม้หอมเทศสลุย
 ไม่ยาวประสงคี่ใส่ของพวกเพื่อนบ่าวพี่น้องบ้านได้
 มาค้อยหานางธิดาบ้านเหนือมาค้อยดูหน้าเจ้า
 สาวเจ้าบุญกว้างได้เข้าสู่พายให้เจ้าได้เสวยพา
 ขวัญตกแต่งไว้ให้เจ้าป้อนเข้าใช้ขวัญเจ้าทั้งสอง
 ตามทำนองโบราณได้กล่าวไว้หมอบอกไว้
 ว่าวันนี้เป็นวันดีข้าจักเอาขวัญทั้งสอง
 เข้าเรียงหมอนซ้อนสื่อให้เจ้าได้สืบเชื้อ
 ฟ่อแม่แทนบ้านยามเมื่อถึงฤดูปีเดือนฝนอวยรำ
 วันเดือน7-8ข้าให้เจ้าเข้าอยู่จำศีลถ่าถึงวัน14
 -15ข้าให้ยินดีตักบาตรอย่าได้ขาดเวลา ขวัญคิ้ว
 มาอยู่คิ้วลีลาขวัญตามาอยู่ตา ขวัญปาก
 แก้มยมจำขวัญตาและขวัญคิ้วขวัญทองน้อยห่าว
 หิวนมให้มาพาพรมานั่งล้อมรอบพาขวัญว่ามา
 เยอขวัญเอย
 วันนี้เป็นวันดีเป็นวันเรา
 ฝูงคนแก่เกิดเป็นสาวค้อยท่านท้าวได้แทน

เอือน นอนหลับได้เงินหมื่นนอนตื่นได้เงินแสน
 แขนท้าวกายแขนนางกะหว่าหมื่อหนึ
 วันหนึเข้าเต็มฉางหลั่นสือกะหว่าหมื่อหนึวันหนึ
 สามหมื่อให้เจ้าได้แก้วมวงกลมมาหาเจ้าเด้อ ทำหมื่อ
 ให้เจ้าได้เสื้อผ้าอาภรณ์เงินคำ คำแก้วสองเผื่อหา
 ให้เจ้ามีความสุขสบายพำพร้อมมีใจอ่อนน้อมตั้ง
 ต่อเชยชม หล่าเออยเจ้าเป็นคนให้เจ้าคิดใจกว้าง
 อย่าคิดไปในแนวสรรพสิ่งอันใด คั้นเจ้าไหลเปิดให้
 เจ้าหว่าเชอ ไหลหมาให้หว่าแซ่ ไหลงังไหลควย
 ไปนาให้หว่าเอือ อย่าเป็นคนขี้ดื้ออวดโอ้ต่อโคตร
 อย่าปากโผดสีเสียงงานให้เจ้ามีใจเลื่อมใสต่อหนุ่นนาง
 แก่นไทหล่าเออยเจ้ากะตาย เป็นลูกสะไภ่หนึให้ฮัก
 แม่ผัวอย่าได้

เหว้ายาก ฟังผัวเชิงซู้ เจ้าผู้หู้หนึปรากฏเคยฟัง
 ธรรมเหือนหงคำแหม่นเอือนของอาหลังคาสูงหลัง
 ตรงแหม่นเอือนของผ่อ เคยแขนต่อหลังสูงกว้าง
 ใหญ่แหม่นเอือนลงเอือนป่า หลังข้างหน้าใสนาง
 ลายลงผืนหาบดินขอ หอเย็นพร้อมพันฟากฮ้องมา
 อาจหิงอาชานัย เอือนหลังนี้ผ่อแหม่มมอบให้แก่เจ้า
 ทั้งสอง ให้เจ้ามาปูนป่องเป็นลูกของผ่อแหม่ม อยู่
 สิบสร้างให้นานยิ่งที่ระคาหล่าเออย บัดหว่าเจ้าได้กิน
 ปลาให้เจ้าส่งเอือนยาย สาวเจ้าบุญกว้างได้เข้าสู่
 พายคั้นเจ้าได้ลูกชายให้เจ้ามีผู้ประเสริฐ ให้เจ้ามี
 ลูกแก้วห่มในอุทร ให้เจ้าฟังคำสอนบิดา ผ่อแหม่ม
 ใจแผ้วกว้างต่อผืน้องวงศา ตาเบื่องซ้ายเจ้าอย่าล่า
 ดูชาย ตาเบื่องขวาเจ้าอย่าล่าดูซู้ ถึงคราวแลงให้
 เจ้าหาพาเข้าถึงยามเช้าให้เจ้าหาพางาย อย่า
 ได้นอนหลับตื่นสวย ผิดฮึดคอง ตามทำนอง
 โบราณกล่าวไว้ มีผัวแล้วให้เจ้าถึงใจเก่ายามกิน
 เข้าให้ผัวเจ้ากินก่อนสามคำแล้วนางน้อยจ้งค่อย
 กิน เหล่าไหนน้อยให้ย้าย

เรือนนอนหลับได้เงินหมื่นนอนตื่นได้เงิน
 แสนแขนท้าวทักแขนนางก็ว่าวันหนึ
 วันหนึเข้าเต็มฉางหลั่นสือกะหว่าวันหนึ
 สามวันให้เจ้าได้แก้วมวงกลมมาหาเจ้าหว่าวัน
 ให้เจ้าได้เสื้อผ้าอาภรณ์เงินคำคำแก้วสองเผื่อหา
 ให้เจ้ามีความสุขสบายพำพร้อมมีใจอ่อนน้อมตั้งต่อ
 เชยชมเจ้าเออยเจ้าเป็นคนให้เจ้าคิดใจกว้าง
 อย่าได้คิดไปในทางสรรพสิ่งอันใดถ้าเจ้าไล่เปิดให้
 เจ้าว่าเชอไล่หมาให้หว่าแซ่ไล่วัวไล่ควย
 ไปนาให้หว่าเอืออย่าเป็นคนขี้ดื้ออวดโอ้ต่อโคตร
 อย่าปากโผดจะเสียงงานให้เจ้ามีใจเลื่อมใสต่อหนุ่น
 นางแก่นไทเจ้าเออยเจ้าก็เป็นลูกสะไภ่หนึให้รัก
 แม่ผัวอย่าได้พุดยาก
 ฟังผัวเชิงซู้เจ้าผู้หู้หนึปรากฏเคยฟัง
 ธรรมเรือนหงคำใช้เรือนของอาหลังคาสูงหลัง
 ตรงใช้ของผ่อ เคยแขนต่อหลังสูงกว้าง
 ใหญ่ใช้เรือนลงเรือนป่าหลังข้างหน้าใสนาง
 ลายลงผืนหาบดินขอหอเย็นพร้อมพันฟากร้องมา
 อาจหิงอาชานัยเรือนหลังนี้ผ่อแหม่มมอบให้แก่เจ้า
 ทั้งสอง ให้เจ้ามาปูนป่องเป็นลูกของผ่อแหม่มอยู่
 สิบสร้างให้นานยิ่งที่ระคานางเออยบัดว่าเจ้าได้กิน
 ปลาให้เจ้าส่งเอือนยายสาวเจ้าบุญกว้างได้เข้าสู่
 พายถ้าเจ้าได้ลูกชายให้เจ้ามีผู้ประเสริฐให้เจ้ามี
 ลูกแก้วร่วมในอุทรให้เจ้าฟังคำสอนบิดาผ่อแม่
 แผ้วกว้างต่อผืน้องวงศาตาเบื่องซ้ายเจ้าอย่าล่า
 ดูชายตาเบื่องขวาเจ้าอย่าล่าดูซู้ถึงคราวเย็นให้
 เจ้าหาข้าวถึงยามเช้าให้เจ้าหาอาหารเข้าอย่า
 ได้นอนหลับตื่นสวย ผิดฮึดคองตามทำนอง
 โบราณกล่าวไว้มีผัวแล้วให้เจ้าถึงใจเก่าเวลากิน
 ข้าวให้ผัวเจ้ากินก่อนสามคำแล้วนางน้อยค่อย
 กินเหล่าไหนน้อยให้ย้าย

เข้าไพรเหล่าให้ใหญ่ให้ย้ายเข้าห่ม หมื่อ
 มงคลของหนุ่มแก้วหมอบอกแล้วสั้มเต็ม
 ถวายพร เป็นสอนสั่งโลกหากมีโชคให้เจ้าค่อย
 เพียรเอาเดื่อหล้าหว่ามาเยอชวนเอย
 ขวนผิวให้มาอยู่กับเมียหนึ่งนาถึงยามค่ำ
 ให้เจ้าเข้าบอนนอนหัวเคียงหมอนให้เจ้าชักหอ
 ต่อกัน ความสุขอย่ามีน้อยเย็นค่ำค่อยให้เจ้า
 มีความสุขสวัสดิ ชยันตูกว้าง ชยมั่งคลัง

เข้าไพรเหล่าให้ใหญ่ให้ย้ายเข้าห่ม วัน
 มงคลของหนุ่มแก้วหมอบอกแล้วอย่าเต็ม
 ถวายพรเป็นสอนสั่งโลกหากมีโชคให้เจ้าค่อย
 เพียรเอานะเจ้านะ ว่ามาเยอขวัญเอย
 ขวัญผิวให้มาอยู่กับเมียนีนาถึงเวลาค่ำ
 ให้เจ้าเข้านอนหัวเคียงหมอนให้เจ้ารักหอ
 ต่อกันความสุขอย่ามีน้อยเย็นค่ำค่อยให้เจ้า
 มีความสุขสวัสดิชยันตูกว้างชยมงคล

วิทยากร นายชัยนาม ดินาน

17 พฤษภาคม พ.ศ. 2544

บทสູ່ขວັญແຕ່ງงาน(สํานวนที่ 2)

ภาษาถิ่น

นโม 3 จบ

ศรี ศรี วีว วอน วอน พระพรตวงประเสริฐฝ่ายแก้ว
เกิดเมืองสุวรรณอินทร์บัตกแต่งเป็นปุยชุยชาย
มาเป็นเส้นเป็นพันเส้นงามล้ำเลิศฝ่ายแก้วเกิด
มงคลปนกันมารอบมา

หนึ่งตอบบายแขนเจ้าเนอ ผูกแขนเบื่องซ้ายให้เจ้า
ได้มีนาง ผูกแขนเบื่องขวาให้เจ้าได้วัชรธรรมผืน
อ่อนคำถ่อปอนพอสณผูกแขนท้าวท้าวจักได้เป็น
พระยาผูกแขนพอนานาจักได้เป็นขุนผู้่องอาจ ผูก
อำมาตย์ท้าวสิดำหนึ่งเมืองเมืองใต้ให้มีผู้สอยเหลือ
เมืองเหนือขอให้มีผู้สอยส่งสองตามค่างให้มีผู้มา
สอยดอกไม้งเงินดอกไม้งทองนอนหลับให้เจ้าได้เงิน
หมื่นนอนตื่นให้เจ้าได้เงินแสนแปนมือ

มาให้ได้เงินคำล้านออกจากบ้านให้มีผู้นำ
มาค้นเจ้าเดินไปมาให้เจ้ามีผู้ยกย่อง ชยตุกวัง
ชยมังคลังให้เจ้ายินยาวหมั่นพันปีเป็นเขตฮอย
ประเทศท้าวมาน้อมส่วยสินไตรโลกอ้างองเอก
สัตัพัญญพันเมืองหมื่นคนมา

หนึ่งหล่อมให้เจ้าหมั่นพันปีเจ้าตัว จักตาโร ธรรมมา
วทันติ อายุวรรณโณ สุขัง พลัง

ศรี ศรี สิทธิพระพรบวรอันประเสริฐฝ่ายแก้วเกิด
มงคลปนลงมادتกแต่งกวัดแกว่งกงหล่า พันออก
มาเป็นหลอดทอดออกมาเป็นปุยเรือนบ่อน้อย
ให้เจ้าสอยเหลือมาฮอดกลางให้เจ้าอย่าไปชนป่า
คามฮอดกลางนาเจ้าอย่าได้ชนกอเข้ามาฮอด
เหง่าไม่แล้วเจ้าอย่าไปทอดหัวนอนให้เจ้ามาอยู่
เรือนพินแป้นหญ้าแป้นแฝกมุงหนาให้เจ้าพอยู่

ภาษาไทย

นโม 3 จบ

ศรี ศรี วีว วอนวอนพระพรตวงประเสริฐฝ่าย
แก้วเกิดเมืองสุวรรณอินทร์บัตกแต่งเป็นปุยชุย
ชายมาเป็นเส้นเป็นพันเส้นงามล้ำเลิศฝ่ายแก้ว
เกิดมงคลปนกันมารอบมา

หนึ่งตอบบายแขนเจ้าเนอผูกแขนเบื่องซ้ายให้เจ้า
ได้มีนางผูกแขนเบื่องขวาให้เจ้าได้วัชรธรรมผืน
อ่อนคำเท่าที่พอสณผูกแขนท้าวท้าวจักได้เป็น
พระยาผูกแขนพอนานาจักได้เป็นขุนผู้่องอาจผูก
อำมาตย์ท้าวจะได้หนึ่งเมืองเมืองใต้ให้มีผู้ช่วย
เหลือเมืองเหนือขอให้มีผู้ช่วยสร้างสองตามข้างให้
มีผู้มาช่วยดอกไม้งเงินดอกไม้งทองนอนหลับให้เจ้า
ได้เงินหมื่นนอนตื่นให้เจ้าได้เงินแสนแปนมือ

มาให้ได้เงินคำล้านออกจากบ้านให้มีผู้นำ
มาถ้าเจ้าเดินไปมาให้มีผู้ยกย่องชยตุกวัง
ชยมังคลังให้เจ้ายินยาวหมั่นพันปีเป็นเขตฮอย
ประเทศท้าวมาน้อมช่วยสินไตรโลกอ้างองเอก
สัตัพัญญพันเมืองหมื่นคนมา

หนึ่งหล่อมให้เจ้าหมั่นพันปีเจ้านะจักตาโรธรรมะ วทันติ
อายุวรรณโณ สุขัง พลัง

ศรี ศรี สิทธิพระพรบวรอันประเสริฐฝ่ายแก้วเกิด
มงคลปนลงมادتกแต่งกวัดแกว่งกงหล่าพันออกมา
เป็นหลอดทอดออกมาเป็นปุยเรือนบ่อน้อย
ให้เจ้าได้ช่วยเหลือมาถึงกลางให้เจ้าอย่าไปชนป่า
หญ้าคามมาถึงกลางนาเจ้าอย่าได้ชนกอข้าวมา
ถึงรากไม้แล้วเจ้าอย่าไปทอดหัวนอนให้เจ้ามาอยู่
เรือนพินไม้หญ้าแป้นแฝกมุงหนาให้เจ้าพอยู่

เชือนพินแป้นหญาคามุงที่ฝนตกแล้ว
 เจ้าอย่าได้ดุงไปหน้าฝ้ายองอย่าสิดุงไปไกล
 ก้อนเส้าไปเจ้าจึงไปคี่ไฟชั่วเจ้าจึงชั่วลูกแต่ปามา
 เชือนลูกแต่สวนมาบ้าน ขี้ค่านให้นอนมีแสง
 ค้างแดงเป็นยอด เจ้าอย่าหนีเนอชวณเกศเกล้า
 ให้เจ้าใส่กระโจมคำให้เจ้างาลงมาเลี่ยมลาก
 ชวนปากกะให้แลบฆ้องต๋อยตีสื่อ
 ชวนคอกะให้เจ้าถือปีแก้วมาฮอดแล้ว
 ให้อยู่สุขสวัสดิ

เรือนพินแป้นหญาคามุงที่ฝนตกแล้ว
 เจ้าอย่าได้ดุงไปหน้าฟ้ายองอย่าได้ดุงไปไกล
 ก้อนเส้าไปเจ้าจึงจุดไฟชั่วลูกแต่ปามา
 เรือนลูกแต่สวนมาบ้าน ขี้เกียจให้นอนมีแสง
 ตัวแดงเป็นยอดเจ้าอย่าหนีเนอชวณเกศเกล้า
 ให้เจ้าใส่กระโจมคำให้เจ้างาลงมาเลี่ยมลาก
 ชวญปากก็ให้แลบฆ้องต๋อยตีสื่อ
 ชวญคอกก็ให้เจ้าถือปีแก้วมาถึงแล้ว
 ให้อยู่สุขสวัสดิ

วิทยากร นายบุคดา โสปันหรี

3 พฤษภาคม 2544

บทสวดวิญญะพุทธรูป

ภาษาถิ่น

กล่าวนม 3 จบ

ศรี ศรี ปีเดือนแถมสังเขปพระสุริเยศข้ามราศรี ผิ
จักปุ่นเป็นปือธิกมาส ผุงข้า่น้อยนาถทั้งหลายยอม
มือถวายเป็นเกล้าองค์พระแก้วเจ้าตนมีรัศมีรังสี
ถึงลักขีปีเดือนมาท่านเต้า องค์พระแก้วเจ้าจง
เสด็จลีลาทรงตงนามดีคาคผุงข้าทั้งหลายจึงพร้อม
กันมากกราบไหว้และบูชาเอากันมาขัดสีและลูบไล้
เมื่อองค์พระแก้วเจ้าตนลือชาคำปวารณาผุงข้าทั้ง
หลายขออย่าได้คลาดแคล้วขอให้

แล้วตั้งคำมกคำปวารณาอันผุงข้าทั้งหลายจึง
ได้พร้อมกันมาราชาบายศรีองค์พระแก้วเจ้าผุงผู้
เก่าและปานกลางทั้งนางงามและหนุ่มน้อย
ใจสั้นส้อยใสดีอันหนึ่งผุงข้าทั้งหลายกะหยังได้
ขัดศรีทรงเกศตามอายุประเทศกายคนอันหนึ่งผุง
ข้าทั้งหลาย

กะยังได้กระทำเพียรสร้างกุศลมหาชาติยังได้
อุปฐากพระแก้วตนทรงธรรม มีความหมายไผ่ดมี
ความเมตตาแก่สัตว์โลกให้พ้นจากโอฆสงสารถึง
นิรพานอันยิ่งผุงข้าทั้งหลายพร้อมกันมาแต่งแล้ว
จึงยกถวายองค์พระแก้วเจ้าตนเป็นเค้าเป็นเงาแก่
คนและเทวดาทั้งหลายและทรงผู้โฉมฉายย้อยยิ่ง
เป็นน้ำคังใสไครคำและทรงศรีทษาขอให้สมเด็จ
พระสังฆราชได้ขึ้นเต็มยศศักดิ์แก่ราชครูแห่งหล้า
ฝ่ายสถานขอให้เจ้าชนั้นตนวิเศษอดเยื่อนอยู่เป็น
เถรขอให้เจ้าสามเณรตนองอาจอดเยื่อนยากอยู่
เป็นชีคำสวัสดิ์เจริญแก่เจ้าชนั้นและสมเด็จจอมหา
สังฆราชเจ้าและมหาอัครรรราชครูเจ้าให้มี

ภาษาไทย

กล่าวนม 3 จบ

ศรี ศรี ปีเดือนแถมสังเขปพระสุริเยศข้ามราศรีผิ
จักปุ่นเป็นปือธิกมาส ผุงข้า่น้อยนาถทั้งหลายยก
มือขึ้นถวายเป็นเกล้าองค์พระแก้วเจ้าตนมีรัศมีรังสี
ถึงลักขีปีเดือนมาท่านเต้าองค์พระแก้วเจ้าจง
เสด็จลีลาทรงตงนามดีคาคผุงข้าทั้งหลายจึงพร้อม
กันมากกราบไหว้และบูชาเอากันมาขัดสีและลูบไล้
เมื่อองค์พระแก้วเจ้าตนลือชาคำปวารณาผุงข้า
ทั้งหลายขออย่าได้คลาดแคล้วขอให้

แล้วตั้งคำมกคำปวารณาอันผุงข้าทั้งหลายจึง
ได้พร้อมกันมาราชาบายศรีองค์พระแก้วเจ้าผุงผู้
เก่าผุงผู้แก่และปานกลางทั้งนางงามและหนุ่มน้อย
ใจสั้นส้อยใสดีอันหนึ่งผุงข้าทั้งหลายก็ยังได้ขัดสี
ทรงเกศตามอายุประเทศกายคนอันหนึ่งผุง
ข้าทั้งหลาย

ก็ยังได้กระทำเพียรสร้างกุศลมหาชาติยังได้
อุปฐากพระแก้วตนทรงธรรมมีความหมายไผ่ดมี
ความเมตตาแก่สัตว์โลกให้พ้นจากโอฆสงสารถึง
นิรพานอันยิ่งผุงข้าทั้งหลายพร้อมกันมาแต่งแล้ว
จึงยกถวายองค์พระแก้วเจ้าตนเป็นเค้าเป็นเงาแก่
คนและเทวดาทั้งหลายและทรงผู้โฉมฉายย้อยยิ่ง
เป็นน้ำคังใสไครคำและทรงศรีทษาขอให้สมเด็จ
พระสังฆราชได้ขึ้นเต็มยศแก่ราชครูวิเศษ
ฝ่ายสถานขอให้เจ้าชนั้นตนวิเศษเยื่อนอยู่เป็น
เถรขอให้เจ้าวิเศษอดเยื่อนอยู่สามเณรตนองอาจ
เป็นชีคำสวัสดิ์เจริญแก่เจ้าชนั้นและสมเด็จจอมหา
สังฆราชเจ้าและมหาอัครรรราชครูเจ้าให้มี

อิทธิฤทธิ์ผญาปัญญาเจ้าตั้งเจ้ามโหสถ ให้ใจอด
 เพียรตั้งเจ้าเดมิยให้มปัญญาตั้งพระยานาคเสนให้
 มีผู้นำอาราธนามอบเวรตั้งพระยาเวสสันดรให้เจ้า
 มีอุปสรามตั้งสารีบุตรอันได้บวชในสำนักแห่งพระ
 พุทธเจ้าอย่าได้มีคำโศกเศร้าโศกาเป็นพระยา
 แลหัวพรหมณ์ได้นำช้างแก้วมากราบถวายพระ
 พรว่าไชยะตุภังไชยะมังคละตั้งนี้เป็นแก้ว
 ครอบต่อเท่าพระแก้วแปดประการอันมีมหาปริชาด
 หากให้ได้แล้วยังลูกแก้วและเมียรักเป็นทานผู้
 บันดาลไหวหวาดทุกชาติพร้อมพร้าเพี้ยมาด้าน
 ทานบารมีโพธิสัตว์เจ้าแล้วขึ้นสู่คอช้างแก้วเข้าสู่
 บุรีมีท้าวตรีบ่อหู่ชาติอินทราธิราชจึงให้หาฝน
 แก้วไหลหลังลงมาเต็มมรรคยาวโยชน์บ่อหู่ฮ้อย
 โกฏิแสนสิ่งเงินคำ ให้เจ้าเป็นพระยาธรรมอย่าให้
 ถูกราบต่อเท่าห้าพันวัสสาอันผู้เข้าทั้งหลายมี
 มากหลายเหลือหล่นสิทธิเทียระมาจะตุปามากกราบ
 เกลั่นบนอบเข้าพรถวายบางพองปรารธนาเป็น
 พระยาอินทราธิราชตนเป็นอาจกว่าเทวดาทั้ง
 หลายบางพองปรารธนาเป็นมหาพรหมตน
 ประเสริฐอันบังเกิดมานบางพองปรารธนาเป็น
 ทวยคำและเศรษฐีมีข้าวของแปดสิบแปดโกฏิบาง
 พองปรารธนาโสดาบางพองปรารธนาเป็นอุบาสก
 อุบาสิกาแห่งพรหมเจ้าเมตไตรตนองอาจ เป็นตั้ง
 นางนาถไถ้วิสาขา บางพองปรารธนาเป็นพระ
 ปัจเจกโพธิ์อันล้ำยิ่งข้ามสิ่งสงสารบางพอง
 ปรารธนาเอาโพธิญาณดวงล้ำเลิศประเสริฐกว่าคน
 และเทวดาทั้งหลายบางพองปรารธนาเอาอรหันตา
 ผ่านแผ้วดบาปแล้วเข้าสู่พระนิพพานตราบได้ผู้
 ข้างทั้งหลายทวัระไวไปมาในวิภูฏสงสารแหล่งหล้า
 ขอให้พ้นจากบาปเวรฉนวนไกล

อิทธิฤทธิ์ผญาปัญญาเจ้าตั้งมโหสถให้ใจอดเพียร
 ตั้งเจ้าเดมิยให้มปัญญาตั้งพระยานาคเสนให้มี
 ผู้นำอาราธนามอบเวรตั้งพระยาเวสสันดรให้เจ้ามี
 อุปสรามตั้งสารีบุตรอันได้บวชในสำนักพระพุท
 ธเจ้าอย่าได้มีคำโศกเศร้าโศกาเป็นพระยา
 แลหัวพรหมณ์ได้นำช้างแก้วมากราบถวายพระ
 พรว่าไชยะตุภังไชยะมังคละตั้งนี้เป็นแก้ว
 ครอบต่อเท่าพระแก้วแปดประการอันมีมหาปริชาด
 หากให้ได้แล้วยังลูกแก้วและเมียรักเป็นทานผู้
 บันดาลไหวหวาดทุกชาติพร้อมพร้าเพี้ยมาด้าน
 ทานบารมีโพธิสัตว์เจ้าแล้วขึ้นสู่คอช้างแก้วเข้าสู่
 บุรีมีท้าวตรีบ่อหู่ชาติอินทราธิราชจึงให้หาฝน
 แก้วไหลหลังลงมาเต็มมรรคยาวโยชน์ไม่รู้ร้อย
 โกฏิแสนสิ่งเงินคำ ให้เจ้าเป็นพระยาธรรมอย่าให้
 ถูกราบต่อเท่าห้าพันวัสสาอันผู้เข้าทั้งหลายมีมาก
 หลายเหลือหล่นสิทธิเทียระมาจะตุปามากกราบเก
 ลั่นบนอบเข้าพรถวายบางพองปรารธนาเป็นพระยา
 อินทราธิราชตนเป็นอาจกว่าเทวดาทั้งหลายบาง
 พองปรารธนาเป็นมหาพรหมตประเสริฐอันบังเกิด
 มานบางพองปรารธนาเป็นทวยคำและเศรษฐีมี
 ข้าวของแปดสิบแปดโกฏิบางพองปรารธนาโสดา
 บางพองปรารธนาเป็นอุบาสกอุบาสิกาแห่งพรหม
 เจ้าเมตไตรตนองอาจเป็นตั้งนางนาถไถ้วิสาขา
 บางพองปรารธนาเป็นพระปัจเจกโพธิ์อันล้ำยิ่ง
 ข้ามสิ่งสงสารบางพองปรารธนาเอาโพธิญาณดวง
 ล้ำเลิศประเสริฐกว่าคนและเทวดาทั้งหลายบางพอง
 ปรารธนาเอาอรหันตาผ่านแผ้วดบาปแล้วเข้าสู่
 พระนิพพานตราบได้ผู้เข้าทั้งหลายทวัระไวไปมาใน
 วิภูฏสงสารแหล่งหล้าขอให้พ้นจากบาปเวรฉนวน
 ไกล

กายโทษ คำฮ้ายโหดอย่าให้มี เจริญศรีสุขยิ่งคือ
 เทพไท่สิ่งอินตา ขอให้มียายุยืนยาว
 อย่างน้อยให้ได้ฮ้อยเอ็ดพันวัสสาเทียบระคาพันโทษ
 อย่าได้ให้เข้าสู่โมโหขอให้ได้เกิดมาพร้อมพระเจ้า
 ตนประเสริฐชื่อว่าอารียะเมตไตรยหมั่นหว่ามี
 อันใดขอให้ประกอบชอบเนื้อและพึงใจหมั่นหว่า
 สมศรีไวยเมียมิ่งลูกแก้วกึ่งกับตวงสาสายเชื้อชาติ
 ขอให้ฉลาดรู้ใจเดียวหมั่นหว่าฝูงข้าทั้งหลายยัง
 ได้ทวัระเที่ยวไปมาในวิภูฏสงสารหลายชาติอย่า
 ได้พบพ่อปิตุฆาตฮ้ายหมู่เวราหมั่นหว่าฝูงข้าทั้ง
 หลายจากเมืองคนขอให้ได้เอาตนเมื่อเมืองฝ้า
 ดุสิตายะถา ภาเวชาโตฝูงข้าทั้งหลายเกิดมาใน
 ภาวะที่ใดกะตีมียูตากะให้แจ้งโสตเมล็ดงาไว้อย่อย
 โยชนกะให้เล็งเห็นเป็นวิถการแจ้งโสตธรรมศาติ
 โสภา ผมดกหนดำเส้นแลบพันแจ้งแจบเสมอเท่า
 เสาคึงเขาสมเด้าข่อยอย่าได้ถอยเก่าชรากาลเนื้อคึง
 บางคอลมบ้องบ่อได้เหว่าหย่องหากดูงามคนได้
 เห็นยามแลงงายหายอยากฝูงผู้เก่าเห็นหาย
 พยาธิโรคาท้าวพระยาเห็นชมสิ้นอื่น ๆ
 ถ่อชมพุกุณผายแผ่กว้างให้มีช่าง
 ม่าทั้งหมู่เงินคำปรารธนาทุกตนทุกคนกะ
 ข้าเทอญ

กายโทษคำร้ายอย่าให้มี เจริญศรีสุขยิ่งคือ
 เทพไท่สิ่งอินตาขอให้มียายุยืนยาว
 อย่างน้อยให้ได้ร้อยเอ็ดพันวัสสาเทียบระคาพันโทษ
 อย่าได้ให้เข้าสู่โมโหขอให้ได้เกิดมาพร้อมพระเจ้า
 ตนประเสริฐชื่อว่าอารียะเมตไตรยหมั่นหว่ามี
 อันใดขอให้ประกอบชอบเนื้อและพึงใจหมั่นหว่า
 สมศรีไวยเมียมิ่งลูกแก้วกึ่งกับตวงสาสายเชื้อชาติ
 ขอให้ฉลาดรู้ใจเดียวหมั่นหว่าฝูงข้าทั้งหลายยัง
 ได้ทวัระเที่ยวไปมาในวิภูฏสงสารหลายชาติอย่าได้
 พบพ่อปิตุฆาตร้ายพวกเวราหมั่นหว่าฝูงข้าทั้งหลาย
 จากเมืองคนขอให้ได้เอาตนกลับเมืองฟ้าดุสิตายะ
 ถาภาเวชาโตฝูงข้าทั้งหลายเกิดมาในภาวะที่ใดกะตีมียู
 ตากะให้แจ้งโสตเมล็ดงาไว้อย่อยโยชนกะให้เล็ง
 เห็นเป็นวิถการแจ้งโสตธรรมศาติโสภามมดกหนา
 ดำเส้นแลบพันแจ้งแจบเสมอเท่าเสาคึงเขาสมเด้า
 ข่อยอย่าได้ถอยแผ่ชรากาลเนื้อคึง
 บางคอลมบ้องไม่ได้พุดยอหากดูงามคนได้
 เห็นยามเย็นยามสหายหายอยากฝูงคนเก่าเห็น
 หายพยาธิดำโรคาท้าวพระยาเห็นชมสิ้นอื่น ๆ
 ถ่อชมพุกุณผายแผ่กว้าง
 ให้มีช่างม้าทั้งพวกเงินคำปรารธนาทุกตนทุกคนก็
 ข้าเทอญ

วิทยากร นายสาลี สายวิเศษณ์

10 พฤษภาคม พ.ศ. 2544

บทสູ່ขัวัญเพื่อความเป็นสิริมงคล

ภาษาถิ่น

กล่าวโน 3 จบ

ศรี ศรี ขยมั่งคลัง สวัสดิ ยินโยเคราะห์ให้โหดให้
 หนี อันตรายนาดีหายส่างเจ็บข่วงให้สู้หนี
 เเคราะห์เชิญศรีหนีหากบรืษาทหนีไกลพุทธไปข่ม
 แพ้เดชะฝูงมารธรรมบันดาลพันถีบเคราะห์ฮ้าย
 ฮีบเซหนี สังขติฝูงฮ้ายเดชะเชิญทุกขใหญ่อย่าให้
 ถึงจนเจ้ากังวลเดือดฮ่อนกะให้ป้อนให้เสียสใน
 วันหนี

ศรี ศรี สิทธิพระพรบวรอันวิเศษอดิเรกเดโช ขย
 ตุกวัง ขยมั่งคลังกะโตโลมั่ง สู้ขัง พลัง อวหา หิว
 โห ขยมั่งคล วันหนีเป็นวันอาทิตย์ฤกษ์ดีวิเศษ
 เดือน

หนีแหม่นเดือนสิบสองพุทธศักราชปี 2544 พรรษา
 ตามตำราที่ได้เห็นยามวันดีวันดีถือมุดโชค

โดกไม้หนี

แหม่นโดกไม้จันขันห้าหม้อหนีแหม่นขันห้าไม้แก้ว
 โอนางเอยปูนแบ่งแล้วจึงแต่งเป็นพาวนอนอยู่สอน
 ลอนสายลายปิดน้อยสร้อยสังวาลย์อาหารหลาย
 หลวงเหลือหลากมากสรรพสิ่งทุกอันมีทั้งพู่พันและ
 หมากกีบทั้งวางหีบเดาตา มาลาหอมหุ้งเท่า เหล้า
 กองแก้วใส่พาวนอนกินกันหม่วนเค้า เข้าดัมกล้วย
 และบายศรี มีทั้งไข่น่วยดีเกลี้ยงปอดพระยอดไท้
 ทศพล ทยานตนมาแต่เมืองฝ้าหว่าแต่งหน้าทักษะ
 คนสิคนพันกวัดแกว่งสมสีสังงามสะพาดท่านจึงมี
 พระราชอาชญา

ศรี ศรี วีวี วอน วอน พระพรดวงประเสริฐ

ฝ้ายแก้วเกิดเมืองสุวรรณอินทร์ปั้นตกแต่งเป็นปุย
 ชุขชาย มาเป็นเส้นเป็นพันเส้นงามล้ำเลิศฝ้าย
 แก้วเกิดมงคลปนกันมารอบ

ภาษาไทย

กล่าวโน 3 จบ

ศรี ศรี ขยมั่งคลังสวัสดิยินโยเคราะห์ให้
 โหดให้หนีอันตรายนาดีหายไปเจ็บไข้ให้สู้หนี
 เเคราะห์เชิญศรีหนีหากบรืษาทหนีไกลพุทธไปข่ม
 ชนะเดชะฝูงมารธรรมบันดาลพล้นถีบเคราะห์ร้าย
 ريبเซหนีสังขติฝูงร้ายเดชะเชิญทุกขใหญ่อย่าให้
 ถึงจนเจ้ากังวลเดือดร้อนก็ให้ปล่อยให้เสียใน
 วันหนี

ศรีศรีสิทธิพระพรบวรอันวิเศษอดิเรกเดโชขยต
 ุกวังขยมั่งคลังกะโตโลมั่งสู้ขังพลังอวหาหิวโ
 ขยมั่งคลวันนี้เป็นวันอาทิตย์ฤกษ์ดีวิเศษเดือน
 นี้เป็นเดือนสิบสองพุทธศักราชปี 2544 พรรษา
 ตามตำราที่ได้เห็นเวลาวันดีวันดีถือมุดโชค
 โดกไม้หนี

เป็นโดกไม้จันทรขันห้าวันนี้เป็นขันห้าไม้แก้ว
 โอนางเอยปูนแบ่งแล้วจึงแต่งเป็นพาวขวัญอยู่เรียง
 รายลูกปิดน้อยสร้อยสังวาลย์อาหารหลาย
 หลวงเหลือหลากมากสรรพสิ่งทุกอันมีทั้งพู่พัน
 และหมากกีบทั้งวางหีบเดาตามาลาหอมเหล้า
 กองแก้วใส่พาวขวัญกินกันสนุกข้าวดัมกล้วย
 และบายศรีมีทั้งไข่น่วยดีเกลี้ยงปอดพระยอดไท้
 ทศพลทะยานตนมาแต่เมืองฝ้าว่าแต่งหน้าทักษะ
 คนพันกวัดแกว่งสมสีสังงามสะพาดท่านจึงมี
 พระราชอาชญา

ศรี ศรี วีวี วอนวอนพระพรดวงประเสริฐ

ฝ้ายแก้วเกิดเมืองสุวรรณอินทร์ปั้นตกแต่งเป็นปุย
 ชุขชายมาเป็นเส้นเป็นพันเส้นงามล้ำเลิศ
 ฝ้ายแก้วเกิดมงคลปนกันมารอบ

มานั่งตอบบายแขนเจ้าเนอ ผูกแขนเบื่องซ้ายให้เจ้า
ได้มีนาง ผูกแขนเบื่องขวาให้เจ้า
ได้วัชรธรรมผืนอ่อนคำถ่อป้อนพอสณผูกแขนท้าว
ท้าวจักได้เป็นพระยาผูกแขนพอนานาจักได้เป็น
ขุนผองอาจ ผูกอำมาตย์ท้าวสิดำหนึ่งเมืองเมือง
ใต้ให้มีผู้ส่วยเหลือเมืองเหนือขอให้มีผู้ส่วยล่างสอง
ตามข้างให้มีผู้มาช่วยดอกลำไยเงินดอกลำไยทองนอน
หลับให้เจ้าได้เงินหมื่นนอนตื่นให้เจ้าได้เงินแสน
แปนมือมาให้ได้เงินคำล้านออกจากบ้านให้มีผู้นำ
มาค้นเจ้าเดินไปมาให้เจ้ามีผู้ยกย่อง ชยคุภวัง
ชยมังคลังให้เจ้ายินยาวหมื่นพันปีเป็นเขตรอย
ประเทศท้าวมาน้อมส่วยสินไตรโลกอ้างอิงเอก
สัตัพัญญพินเมืองหมื่นคนมานั่งล้อมให้เจ้า
หมื่นพันปีเจ้าตัว จักตาโรธรรมา วทันติ อายุวรรณ
โณ สุขัง พลัง

ศรี ศรี สิทธิพระพรบวรอันประเสริฐฝ่ายแก้ว
เกิดมงคลปนลงมادتกแต่งกวดแก้วกงหล้า
พันออกมาเป็นหลอดทอดออกมาเป็นปุยเหือนบ่อ
น้อยให้เจ้าให้ส่วยเหลือมาฮอดกลางให้เจ้าอย่าไป
ชนป่าคาмаอดกลางนาเจ้าอย่าได้ชันกอกเข้ามา
ฮอดเหงาไม่แล้วเจ้าอย่าไปทอดหัวนอนให้เจ้ามา
อยู่เหือนพินแป้นหญ้าแป้นแฝกมุงหนาให้เจ้าพอ
อยู่เหือนพินแป้นหญ้าคามุงที่ฝนตกแล้วเจ้าอย่า
ได้ดุงไปหน้าผาฮ้องอย่าลี้ดุงไปไกล
ก่อนเส้าไปเจ้าจึงไปคีไฟชั่วเจ้าจึงชั่วลูกแต่ปามา
เหือนลูกแต่สวนมาบ้านชี้ค่านให้นอนมีแสงถึงแดง
เป็นยอด เจ้าอย่าหนีเนอชวนเกศเกล้าให้เจ้า
ใส่กระโจมคำให้เจ้าจ้างลงมาเสียมลากชวนปากกะ
ให้แลบฉ้องต้อยดีสีขอ
ชวนคอกะให้เจ้าถือปีแก้วมาฮอดแล้วให้
อยู่สุขสวัสดิ์

มานั่งตอบบายแขนเจ้าเนอผูกแขนเบื่องซ้ายให้เจ้า
ได้มีนางผูกแขนเบื่องขวาให้เจ้า
ได้วัชรธรรมผืนอ่อนคำเท่าที่พอสณผูกแขนท้าว
ท้าวจักได้เป็นพระยาผูกแขนพอนานาจักได้เป็น
ขุนผองอาจ ผูกอำมาตย์ท้าวจะได้นั่งเมืองเมือง
ใต้ให้มีผู้ช่วยเหลือเมืองเหนือขอให้ผู้ช่วยสร้างสอง
ตามข้างให้มีผู้มาช่วยดอกลำไยเงินดอกลำไยทองนอน
หลับให้เจ้าได้เงินหมื่นนอนตื่นให้เจ้าได้เงินแสน
แปนมือมาให้ได้เงินคำล้านออกจากบ้านให้มีผู้นำ
มาถ้าเจ้าเดินไปมาให้เจ้ามีผู้ยกย่องชยคุภวัง
ชยมังคลังให้เจ้ายินยาวหมื่นพันปีเป็นเขตรอย
ประเทศท้าวมาน้อมช่วยสินไตรโลกอ้างอิงเอก
สัตัพัญญพินเมืองหมื่นคนมานั่งล้อมให้เจ้า
หมื่นพันปีเจ้าจะจักตาโรธรรมา วทันติ อายุวรรณ
โณ สุขัง

พลังศรี ศรี สิทธิพระพรบวรอันประเสริฐฝ่ายแก้ว
เกิดมงคลปนลงมادتกแต่งกวดแก้วกงหล้า
พันออกมาเป็นหลอดทอดออกมาเป็นปุยเหือนบ่อ
น้อยให้เจ้าได้ช่วยเหลือมาถึงกลางให้เจ้าอย่าไป
สนป่าหญาคามมาถึงกลางนาเจ้าอย่าได้สนกอกข้าว
มาถึงรากไม้แล้วเจ้าอย่าไปทอดหัวนอนให้เจ้ามา
อยู่เหือนพินไม้หญ้าแป้นแฝกมุงหนาให้เจ้าพอ
อยู่เหือนพินแป้นหญ้าคามุงที่ฝนตกแล้วเจ้าอย่า
ได้ดุงไปหน้าฟ้าร้องอย่าได้ดุงไปไกล
ก่อนเส้าไปเจ้าจึงจุดไฟชั่วลูกแต่ปามา
เหือนลูกแต่สวนมาบ้านชี้เกยจให้นอนมีแรงตัว
แดงเป็นยอดเจ้าอย่าหนีเนอชวนเกศเกล้าให้เจ้า
ใส่กระโจมคำให้เจ้าจ้างลงมาเสียมลากชวนปาก
ก็ให้แลบฉ้องต้อยดีสีขอ
ชวนคอกะให้เจ้าถือปีแก้วมาถึงแล้วให้
อยู่สุขสวัสดิ์

วิทยากร นายบุตดา โสบันหริ

14 กันยายน พ.ศ. 2544

บทสູ່ວຽງຂ້າວເປືອກ

ภาษาถิ่น

กล่าวนโม 3 จบ

บทสັดเค

ศรี ศรี หมื่อหนี่หมั่นหมื่อตีปีหนี่หมั่นปีเฮาปู่
พระเจ้าให้ข่อยคุณชวนกะหว่าหมื่อหนี่ หมื่อหนี่วัน
หนี่หม่อสร้างให้ได้เข้าฮวงหนากะหว่าหมื่อหนี่วัน
หนี่ เอาบ่าวขึ้นเฮียงสาวกะหว่าหมื่อหนี่วันหนี่พัน
ดาวให้แพะกะหว่า

หมื่อหนี่วันหนี่ เอาช่างเข้ามาโฮมกะหว่า
หมื่อหนี่วันหนี่ท้าวบุญเอื้องขึ้นปราสาทกะหว่า
หมื่อหนี่วันหนี่ผู้ฉลาดเข้าฟังธรรมกะหว่าหมื่อหนี่
วันหนี่ผู้เป็นเจ้าได้เงินแสนกะหว่าหมื่อหนี่วันหนี่
ท้าวผู้ได้ปลูกแดงหน่วยงามกะหว่าหมื่อหนี่วันหนี่
ลูกไม้เจ้าเข้ามาเบิกบายศรีกะหว่าหมื่อหนี่วันหนี่
เศรษฐีเข้าเบิกเงินคำตีกยามหมั่นกะหว่าหมื่อหนี่
วันหนี่

ศรี ศรี หมื่อหนี่หมั่นหมื่อตีอุมุดโชค โดกใบหนี่
หมั่นโดกไม้จันทร์ขันไม้หนี่หมั่นขันไม้แก้วขุน
นางแต่งแล้วจึงยกมา ชยะตุภวัง ชยะมั่งคลัง
โอกาส โอกาส ถึงกาลละดูเดือนห้าฮ้องห้า
เดือนหกฝนตกฟ้าห้าฮ้องฝนตกหลังลงมาฝูงชาว
นาจิงหาพราและชวนด้ามคมขามเช่นใหม่แบกไป
ใส่ป่าไม้ไพรหนาพระพะเนียงโกนาถึงเคหาไว้ได้
หล่าง ฝูงหมู่สร้างเขาจึงมาดูมีทั้งงอนไถใหญ่ใบมะ
เนียงหนานาเอามาดกแต่งแล้ว เป็นไถแก้วเกิด
ครุมาแบกไปนาไปแถมมีทั้งแอกอ้นงอพาควาย
เสือกหล่องไถฮ้องเผื่อควายแองถึกดินแข็งเผื่อฮาก
ไม้ไถลวดไว้หลายวันคาคายไปทั่วให้

ภาษาไทย

กล่าวนโม 3 จบ

บทสັดเค

ศรี ศรี วันนี้เป็นวันดีปีนี้เป็นปีเราปู่
พระเจ้าให้ฉันคุณขวัญก็ว่าวันนี้วันนี้
หม่อสร้างให้ได้ข้าวรวงหนากี่
ว่าวันนี้ เอาบ่าวขึ้นเคียงสาวก็ว่าวันนี้พัน
ดาวให้ชนะก็ว่าวันนี้

เอาช่างมาเข้าร่วมก็ว่า
วันนี้ท้าวบุญเอื้องขึ้นปราสาทก็
ว่าวันนี้ผู้ฉลาดเข้าฟังธรรมก็
ว่าวันนี้ผู้เป็นเจ้าได้เงินแสนก็ว่าวันนี้
ท้าวผู้ได้ปลูกแดงลูกงามก็ว่าวันนี้
ลูกสะเฒ่าเจ้าเข้ามาเบิกบายศรีก็ว่าวันนี้
เศรษฐีเข้าเบิกเงินถูกเวลาใช้ก็ว่า
วันนี้

ศรี ศรี วันนี้เป็นวันดีวันดีอุมุดโชคโดกใบหนี่
เป็นโดกไม้จันทร์ขันไม้หนี่เป็นขันไม้แก้วขุน
นางแต่งแล้วจึงยกมาชยะตุภวังชยะมั่งคลัง
โอกาส โอกาส ถึงฤดูเดือนห้าฟ้าร้องร่า
เดือนหกฝนตกฟ้าร่าร้องฝนหลังลงมาฝูงชาว
นาจิงหาพราและชวนด้ามคมขามเช่นใหม่แบกไป
ใส่ป่าไม้ไพรหนาพระพะเนียงโกนาถึงเคหาไว้ได้
หล่างฝูงช่างเขาจึงมาดูมีทั้งงอนใบไถใหญ่พะ
เนียงหนานาเอามาดกแต่งแล้วเป็นไถแก้วเกิด
ครุมาแบกไปนาไปแถมมีทั้งแอกอ้นงอพาควายเสือก
กล่องไถกล่องเผื่อควายแรงถูกดินแข็งเผื่อฮากไม้
ไถลวดไว้หลายวันคาคายไปทั่วให้

หว่านเข้าใส่ในตมพระบรมตกแต่งฮาออก
แบ่งเป็นฝนพร่มกันไปหลกแรก หาดอกมาก็ปิด
ปาดลื้อโบเสียเขาจึงเอาไปตั้งประสมชุมนุมกันไว้
เหลือหลายเตียรดาษาคาดไว้แล้วหากล้ามาดำ
ปักใส่ตมถมใส่ผงกะจังได้หลายตัน ดำหันหน้าหัน
หลังไปมาตามภาษาไทหนาและไทนอก
ดำขอกและดำกลาง ดำเฮิงนานและจักได้หลายตัน
หลายหมื่อพันธ์เจ้าจึงปงไปไว้เขียวขจีหอมห้วงเข้า
ลมพัดจ้าวอยู่ไปมาทระกาหมุ่เด็กน้อยไป
คอยเฝ้าเข้าแลเย็นฝนตกเต็นนกจิบนกจาบอย่าได้
มาคาบจิกกินในดินแลในน้ำก้านอกและตอนกลาง
หมูกวางพาลอย่าได้มากินใกล้ฮอดหมื่อได้พอ
ประมาณเจ้าจึงตั้งท้องแก่แผ่ออกได้เป็นฮวงเข้า
เกี่ยวเจ้าตากไว้สู่ผู้สูคน สองสามวันเข้าจึงเก็บเจ้า
แล้ว คั้นหลาวแก้วเขาจึงหาบเจ้าไปลอบในลาน
เหมือนดังกองหาฮอดหมื่ออาจแสนดีเขาจึงม้างเจ้า
ลงมาข้อนสั้นกะตีม้อนดีเขาก็พาตเขาจึงเอาเจ้า
ตั้งไว้ในลานดูสะพาดเตียรดาษเหลือหลายบาง
ผองเอาควายมาเหยียบหย่าแล้วหยีผงฐลีทั่วไท่
เวียนไปเบื่องซ้ายวิหว่า เวียนไปเบื่องขว่วซ้าย
มือเบื่องซ้ายถือเชือกควายมือเบื่องขว่วถือ
ขอคิตีเตะและตีต้อย ตีข้อยและตีแองตีปักปักตี
แป๊กแป๊กยี่หลกแล้วจึงเอาควายออกเขาจึงเอา
หนามคองและหนามไผ่มากวาด้วยเพียงหมุ่นอัน
เสีย แล้วจึงบอกเมียแก้วแก่ให้ฟ้าวหล่อนหา
เหล้าดองยาหาสูงตาและฝีน้องเอาใส่ก้องก้องขึ้น
เป็นก้องแล้วจึงก้องไปหาศิลาและเขี่ยนหมากมีทั้ง
มีทั้งดองอ่อนและดองเขียวขดคุณเพียวอันงาม
อ่อนกระจอกจันท์หนูหอมงามตามภาษาของชาว
โลกมีทั้งต้มไก่โอดบริวรรณ์สาตสม

หว่านเข้าใส่ในตมพระบรมตกแต่งรากออกแบ่ง
เป็นฝนพร่มกันไปหลกแรกหาดอกมาก็ปิดปาด
ลื้อโบเสียเขาจึงเอาไปตั้งประสมชุมนุมกันไว้เหลือ
หลายเตียรดาษาคาดไว้แล้วหากล้ามาดำ
ปักใส่โคลนถมใส่โคลนใส่ผงก็ได้หลายตันดำหัน
หน้าหันหลังไปมาตามภาษาไทหนาและไทนอก
ดำขอบและดำกลางดำยาวนานและจักได้หลาย
ตันหลายวันพันธ์เจ้าจึงออกไปสีเขียวขจีหอมรวง
เราลมพัดจ้าวอยู่ไปมาทระกาพวกเด็กน้อยไป
คอยเฝ้าเข้าแลเย็นฝนตกเต็นนกจิบนกจาบอย่าได้
มาคาบจิกกินในดินแลในน้ำก้านอกและตอนกลาง
พวกพาลอย่าได้มากินใกล้ถึงวันได้พอ
ประมาณเจ้าจึงตั้งท้องแก่แผ่ออกได้เป็นรวงข้าว
เกี่ยวเจ้าตากไว้ให้ทุกคนสองสามวันเข้าจึงเก็บเจ้า
คั้นหลาวแก้วเขาจึงหาบไปลอบในลาน
เหมือนดังกองหารอดวันอาจแสนดีเขาจึงพ้งเอา
เจ้าลงมาข้อนสั้นก็ตีม้อนดีเขาก็พาตเขาจึงเอา
เจ้าตั้งไว้ในลานดูสะพาดเตียรดาษเหลือหลาย
บางพวกเอาควายมาเหยียบหย่าแล้วหยีผงฐลีทั่ว
ฝุ่นเวียนไปเบื่องซ้ายวิหว่าเวียนขวา
ซ้ายมือเบื่องซ้ายถือเชือกควายมือเบื่องขวาถือ
ของคิตีเตะและต้อยตีค้อยและตีแรงตีปักปักตี
แป๊กแป๊กยี่หลกแล้วจึงเอาควายออกเขาจึงเอา
หนามคองและหนามไผ่มากวาดไว้เพียงอัน
เสียแล้วจึงบอกเมียแก้วแก่ให้รีบกรอง
เหล้าดองยาหาสูงตาและฝีน้องเอาใส่ก้องก้องขึ้น
เป็นก้องแล้วจึงก้องไปหาศิลาและเขี่ยนหมากมีทั้ง
ดองอ่อนและดองเขียวขดคุณเพียวอันงาม
อ่อนกระจอกจันท์หนูหอมงามตามภาษาของชาว
โลกมีทั้งต้มไก่โอดบริวรรณ์สาตสม

ควรรูปอาสน์ขอตีพาดคันหลาวปลายแหลมยาว
 ชาดลาคมีทั้งเสื่อผ้าอาดขาวดีมีทั้งทองเทียนสีติด
 ได้มีทั้งฝ้ายยอด้ว่มงกุหลมีทั้งบุศรีตั้งไว้สวยลอย
 เตียรดาษขึ้นไขว้ข้างเหลือดาหลาวหน้างักไว้สี่
 แฉเหล้าแลดูงามองอาจจึงไปอาราธนาอาจารย์
 ฉลาดมาหนึ่งสูตรคุณชวนหว่า ศรี ศรี หมื่อหนี่
 แหม่นหมื่อหมั่นปานผาจวงผาจันทร์ ให้เจ้าหมั่น
 เหมือนผาหลวงไกรลาศ ให้เจ้าหมั่นปานอากาศ
 และตะวัน หว่ามาเยอชวนเอยนาจ้าวและนาเช่า
 เหนียวตันเขียวเช่าก่ากะให้มาสาหมื่อหนี่วันหนี่
 ตันตำตำตันหมากเขือกะให้มาสาหมื่อหนี่วันหนี่
 สวงเผื่อเช่าปึงแผ้วไล่ดังแก้วเช่าแสงสะภูพร้อม
 เหนียวดีสวงรีเช่าสวงน้อยสวงยาวห้อยหนั้น
 เข้าขี่ควายเม็ดสวยลอยนั้นเช่าวงข้างเม็ดแดงขาว
 นั้นขาวลวดเทียนสายเวียนนั้นเช่าหมากหย่งเช่า
 จึงแบ่งไว้ให้หมู่ไทยไกลกะให้มาสาหมื่อหนี่วันหนี่
 เอาแต่เช่ากะเชิญสวงหน้อยอยู่ล้อยนั้นเช่าคอดแดง
 เม็ดแดงนั้นขาวเลือดแสดเม็ดแลบนั้นเช่าเหมือง
 เปิดเม็ดที่เช่าหมากกอกเม็ดหมอกนั้นเช่าเหมือง
 เปิด เม็ดที่เช่าหมากกอกเม็ดหมอกนั้นแหม่นเช่า
 มั่นหมอนนั้นบัวเช่าปาด สะพาดพร้อมนั้นแหม่นเช่า
 หมากโพธิ์หอมพะโล้เช่าสวงข้างสุกเต็มไธ่ กะให้
 มาสาหมื่อหนี่วันหนี่หว่ามาเยอชวนเอย ให้เจ้ามา
 ปากมั่งขนลายให้เจ้ามาจากปากควยโตเขาหย่อง
 ให้เจ้ามาจากปากข้างตัวงาโง้งให้เจ้ามาจากปาก
 โพงและกระต่ายให้เจ้ามาจากปากหมูชันแลปู
 คาบให้เจ้ามาจากปากนกจิบนกจาบคาบเจ้าคว่า
 ฟันบนให้เจ้ามาจากปากนกเขียวคาบเจ้าไปจับ
 เอียวและปลายพุ่มกะให้มาสาหมื่อหนี่วันหนี่ให้เจ้า
 มาแยงแลเช่าเต็มเล่าให้เจ้าอยู่สวัสดีกิน

ควรรูปอาสน์ขอตีพาดคันหลาวแหลมยาว
 มากมีทั้งเสื่อผ้าอาดขาวดีมีทั้งทองเทียนสีติด
 ได้ มีทั้งฝ้ายยอด้ว่มงกุหลมีทั้งบุศรีตั้งไว้
 สวยลอยเตียรดาษขึ้นไขว้ข้างเหลือดาแล้ว
 หน้าวักไว้สี่มุมเล่าแลดูงามองอาจจึงไป
 อาราธนาอาจารย์ฉลาดมาหนึ่งสูตรคุณขวัญว่า ศรี
 ศรี วันนี้เป็นวันดีจึงปานผาจวงผาจันทร์ให้เจ้า
 แข็งเหมือนผาหลวงไกรลาศให้เจ้าหมั่นปานอากาศ
 และตะวันว่ามาเยอขวัญเอยนาจ้าวและนา
 ข้าวเหนียวตันเขียวข้าวกล้าก็ให้มานะวันนี้
 ตันตำชนตันมะเขือกก็ให้มานะในวันนี้
 รวงเผื่อข้าวปึงแผ้วไล่ดังแก้วข้าวแสงสะภูพร้อม
 เหนียวดีรวงรีข้าวรวงน้อยรวงยาวห้อยนั้น
 ข้าวขี่ควายเม็ดสวยนั้นข้าวรวงข้างเม็ดแดงนั้น
 ข้าวลวดเทียนสายเวียนนั้นข้าวหมากหย่งเช่า
 จึงแบ่งไว้ให้พวกมาไกลก็ให้มานะในวันนี้
 เอาแต่ข้าวก็เชิญรวงหน้อยอยู่ล้อยนั้นข้าวคอดแดง
 เม็ดแดงนั้นขาวเลือดแสดเม็ดแลบนั้นข้าวเหมือง
 เปิดเม็ดที่ข้าวหมากกอกเม็ดหมอกนั้นเช่าเหมือง
 เปิดเม็ดที่ข้าวหมากกอกเม็ดหมอกนั้นเป็นข้าวมัน
 หมอนนั้นบัวข้าวปาด สะพาดพร้อมนั้นเป็นข้าว
 หมากโพธิ์หอมพะโล้ข้าวรวงข้างสุกเต็มไธ่
 ก็ให้มานะวันนี้ว่ามาเยอขวัญเอยให้เจ้ามา
 ปากมั่งขนลายให้เจ้ามาจากปากควายเขาหย่อง
 ให้เจ้ามาจากปากข้างตัวงาโง้งให้เจ้ามาจากปาก
 โพงและกระต่ายให้เจ้ามาจากปากหมูปากชันแลปู
 คาบให้เจ้ามาจากปากนกจิบนกจาบคาบเจ้าคว่า
 ฟันบนให้เจ้ามาจากปากนกเขียวคาบเจ้าไปจับ
 เรียวและปลายพุ่มก็ให้มานะวันนี้ให้เจ้า
 มาดูแลข้าวเต็มเล่าให้เจ้าอยู่สวัสดีกิน

สิบปีอย่าได้บก จกสิบปีอย่าได้ลงหว่ามาเยอ
 ขวนเอยให้เจ้ามาจากมั่งโตคอกแดงให้เจ้ามาจาก
 ปีกแมงแดงโตปีกอักกระเข้าชาดกระบุงแดงคัน
 หลาวแทงหักคานาขวนเจ้าอย่าได้ตกใจเนอนาง
 เนอตอน้อยใหญ่ล่าต่อซากะได้มาหนี้แล้วอ้อยดา
 ปลาสาต่อแข่งกะได้มาหนี้แล้วมีทั้งกระจอน
 จันท์คันอันงามตามภาษาของโลกมีทั้งไก่ผู้โยก
 โตก่อนกยุมมีทั้งไก่โตเมียโตต่อห่านฟ้า มีทั้งเผือก
 หัวขันมีทั้งมันหัวสองพวกผีน้องแวนหลายฝูงตา
 ยายมวลงมากหว่ามาเยอขวนเอย

ให้มาอยู่เหล้าผ่านสะนอนเนื่องเจ็กเอ็นสือเจ้า
 อย่าได้แซว แกวเอ็นสือเจ้าอย่าได้ตื่นเด็กน้อย
 หลีนตักไปขายเจ้าอย่าได้เคียดหยังมาเบียดเจ้า
 อย่าได้โมโหคนพาโลเอาเจ้ามาหมายสั่งจ้งได้คำ
 ศาสนาให้ธรรมาเฮียงหุ่งจ้งเป็นได้แต่งตีตามไฟ
 ให้สัตว์ดำเนินไปตามทางอันชอบประกอบด้วย
 สุจริตธรรมตามคำสอนของพระบาทเลียงหม่อจ
 สังฆคุณให้คำจุนมูลหมูโลกบรีโกเจ้าอยู่สวัสดิ
 เผิ่นตักเจ้าไปตำอย่าได้หักสั๊กกะลันเจ้าอย่าฟังเท
 ใส่กระดังเจ้าอย่าได้ปึงป็นหนี ให้เจ้าตึงกันมา
 เหมือนดังพันหินลาดให้เจ้ากวาดกันมาคือกาวสาว
 หนุ่มให้เจ้าตุมกันมาคือตุมเงินเลียงเม็ดหนึ่งตักไป
 ทานข้าเช่าเหลือหลายเม็ดหนึ่งตักไปสื้อควยโต
 เขาหย่องเม็ดหนึ่งตักไปสื้อคำได้เก้าหมื่นเม็ดหนึ่ง
 ตักไปสื้อกล้าให้ได้เข้าหมื่นเยียเม็ดหนึ่งโอมเมีย
 ให้ได้เมียมานั่งขายเช่าเม็ดหนึ่งตักเอาผู้
 เก้าให้เหล่าขายของมาเยอขวนเอย
 เผิ่นตักใส่ดังอย่าได้บิ่นหนีเผิ่นตักเจ้าไปสืเจ้าอย่า
 ได้ตื่นเต้น ข้าเหนียวให้มาอยู่เล่าข้าเหนียว
 องอาจ ข้าเจ้าให้มาอยู่ลาดเยียคำ
 เขาตักดำไปใส่เหล่าเจ้าอย่าได้ป้อยหมู

สิบปีอย่าได้หมดลวงสิบปีอย่าได้ลงหว่ามาเยอขวัญ
 เอยให้เจ้ามาจากมั่งโตคอกแดงให้เจ้ามาจากปีก
 แมลงแดงโตปีกอักกระเข้าชาดกระบุงแดงคัน
 หลาวแทงหักคานาขวัญเจ้าอย่าได้ตกใจเนอนาง
 ตอน้อยใหญ่ล่าเท่าซากะได้มานี้แล้วอ้อยดา
 ปลาสาเท่าแข่งก็ได้มานี้แล้วมีทั้งกระจอน
 จันท์คันอันงามตามภาษาของโลกมีทั้งไก่ตัวผู้
 โตก่อนกยุมมีทั้งไก่ตัวเมียเท่าห่านฟ้ามีทั้งเผือก
 หัวขันมีทั้งมันหัวสองพวกพี่น้องแวนหลายฝูงตา
 ยายมวลงมากกว่ามาเยอขวัญเอย

ให้มาอยู่เหล้าผ่านสะนอนเนื่องเจ็กเรียกซื้อเจ้าอย่า
 ได้แซวแกวเรียกซื้อเจ้าอย่าได้ตื่นเด็กน้อย
 ตักไปขายเจ้าอย่าได้โกรธมาเบียดเจ้า
 อย่าโมโหคนมาตักเอาเจ้ามาสมมาหมายสั่งจ้งได้
 คำศาสนาให้ธรรมาเฮียงหุ่งจ้งเป็นได้แต่งตีตาม
 ไฟให้สัตว์ดำเนินไปตามทางอันชอบประกอบด้วย
 สุจริตธรรมตามคำสอนของพระบาทเลียงพวกอาจ
 สังฆคุณให้คำจุนมวลงหมูบรีโกเจ้าอยู่สวัสดิ
 ใครตักเจ้าไปตำอย่าได้หักสั๊กกะลันเจ้าอย่าฟังเท
 ใส่กระดังเจ้าอย่าได้ปึงป็นหนีให้เจ้าตึงกันมา
 เหมือนดังพันหินลาดให้เจ้ากวาดกันมาคือกาวสาว
 หนุ่มให้เจ้าตุมกันมาคือตุมเงินเลียงเม็ดหนึ่งตักไป
 ทานข้าเช่าเหลือหลายตักไปซื้อควยโตเขาหย่อง
 เม็ดหนึ่งตักไปซื้อคำได้เก้าหมื่นเม็ด
 ตักไปซื้อกล้าให้ได้ข้าวหมื่นเยียเม็ดหนึ่งโอมเมีย
 ให้ได้เมียมานั่งขายข้าวเม็ดหนึ่งตักเอาผู้
 เก้าให้เหล่าขายของมาเยอขวัญเอย
 ใครตักใส่ดังอย่าได้บิ่นหนีใครตักเจ้าไปสืเจ้าอย่า
 ได้ตื่นเต้นข้าวเหนียวให้มาอยู่เล่าข้าวเหนียว
 องอาจข้าวจ้าวให้มาอยู่ลาดเยียคำ
 เขาตักดำไปใส่ล่าเจ้าอย่าได้ว่าพวก

เด็กน้อยเหยียบยี่เพื่องเจ้าอย่าได้เคืองคำ
 เคียดเขาเอาเจ้าแลกลีเสียดแลปูนพลุแลกลปลาทุ
 และเสื้อผ้าเจ้ากะอย่าได้เคืองหมู่เจ้าเมืองเกณฑ์
 เก็บเจ้าเข้าฉางหลวงไปส่วยชาดกะอย่าได้ตื่นถ่วง
 เจ้าของปวงนำเอาหวยเบอร์สภาระแพเอาเจ้าขาย
 เหล่นแลขกะอย่าได้ฮ้อนให้เจ้าเต็มตีดั่งเก่า อย่าได้
 บกเป็นหาดอย่าได้ขาดเขินวังสัพพะกำลังยัง
 บริบูรณ์ดีคือเก่า ฉามะ โภชนัง พิชัง มะนะ ทะทะ
 ยัง ชะยะตุ ภาะวัง ชะยะมหามงคลอุอะ มุมะ มูลมา
 สวาหะมะ

เด็กน้อยเหยียบยี่เพื่องเจ้าอย่าได้เคืองคำ
 โกรธเขาเอาเจ้าแลกลีเสียดแลปูนพลุแลกลปลาทุ
 และเสื้อผ้าเจ้าก็อย่าได้เคืองพวกเจ้าเมืองเกณฑ์
 เจ้าเข้าฉางหลวงไปช่วยชาติก็อย่าได้หักท้วง
 เจ้าของนำเอาหวยเบอร์สภาระแพเอาเจ้าขาย
 เล่นเลขก็อย่าได้รอนให้เจ้าเต็มตีดั่งเก่าอย่าได้
 ลดเป็นกาคอย่าได้ขาดเขินวังสัพพะกำลังยัง
 บริบูรณ์ดีคือเก่า ฉามะ โภชนัง พิชัง มะนะ ทะทะ
 ยัง ชะยะตุภาะวังชะยะมหามงคลอุอะ มุมะ มูลมา
 สวาหะมะ

วิทยากร นายบุญจันทร์ คงนาค

17 มกราคม พ.ศ. 2544

บทสวดวิญญูขึ้นบ้านใหม่(สำนวนที่ 1)

ภาษาถิ่น

ศรี ศรี สิทธิชะยะภาวัง ชะยะมังคลัง ชะยะศุภดิถี
 หมื่อหนี่แหม่นหมื่อดี หมื่อดิถีศุภฤกษ์ฤกหนวยสือ
 หวามหามงคลยังมีเจ้าพระยาผู้มีบุญองค์หนึ่ง
 เสด็จมาแต่เมืองหมั่นคำทอง พระยาคนที่สองอยู่
 เมืองยุทธราช มาแสวงหาองค์ตั้งบ้านเพื่อปลูกสร้าง
 ให้อยู่ร่มกินเย็นความเชิญของจัญไรบ่อมีผ่อ
 จึงตั้งก่อปลูกแปลงไปพระเมไตรโพธิสัตว์เจ้าหว่าคือ
 บ่อนหนี่แต่ก่อนก็พระเจ้าสร้างโลกโพธิสมภาร พระ
 เจ้าผาแบฟุ้งพระยามารผู้สาโหด บ่อนหนี่บ่อน
 พระเจ้าโปรดสัตตะนิกร บ่อนนางพระธรณีเอาคำบู
 ไว้ว พระแก้วแก่นไท่หว่าอยู่สวสดีแสนพันปี บ่อมี
 ภัยมาต้อง บัดหนี่เจ้าสำนามาอยู่ห้องแก้วกว้างเงิน
 คำ เขาสิ้นำแก้วแหวนมาให้กับทั้งข่อยช่วง
 ให้อุหลั่งไหลมา สิดำแต่ของฝากมาหา ทั้งภรรยาผู้
 งามหนุ่มน้อยหน้าสีนช้อยโสภา
 จักได้พรรณาเดิมตาแต่เค้า จัดแจงเข้าหาไม่ปลูก
 เรือนมีใจเพียรทั้งเียนทั้งยากแต่งทองหมากทอง
 น้ำบันเทิงความเควียหาขวานคมและมีดพรา
 แห่ล่วจึงแบกเข้าป่าดั้นดุนลงดอนเดินโคจรหมื่อ
 แลงหมื่อเช้า วันข้าเช้าสุรย์เข้าจั่งคำวมา บางผ่อง
 กินสุราทั้งกินเข้าตื่นขึ้นหมื่อเช้า้งายแห่ล่วจั่งค่อย
 ไปจิ้งผาเข้าดงหนาหาชอกไปพบผ้อสำปลอดดีบ่อ
 มีสีเอาเป็นเสาแอกแห่ล่วจึงแบกขวนใส่ฟันลงตัด
 ไม่ปลายตรงดีสะอาด นี่ไม่ธรรมชาติไม่คำไม่คุณ
 ลำพันเสาขวนเป็นขุ่พายค่างดิน

ภาษาไทย

ศรี ศรี สิทธิชะยะภาวัง ชะยะมังคลัง ชะยะศุภดิถี
 วันนี้เป็นวันดิถีวันดิถีศุภฤกษ์ฤกหนวยสือ
 วามหามงคลยังมีเจ้าพระยาผู้มีบุญองค์หนึ่ง
 เสด็จมาแต่เมืองหมั่นคำทองพระยาคนที่สองอยู่
 เมืองยุทธราชมาแสวงหาองค์ตั้งบ้านปลูกสร้าง
 ให้อยู่ร่มกินเย็นความเชิญของจัญไรไม่มีพบ
 จึงก่อตั้งปลูกแปลงไปพระเมไตรโพธิสัตว์เจ้าหว่าคือ
 ที่นี้แต่ก่อนพระเจ้าสร้างโลกโพธิสมภารพระ
 เจ้าปราบชนะฟุ้งพระยามารผู้สาโหดที่นี้ที่
 พระเจ้าโปรดสัตตะนิกรที่นางพระธรณีเอาคำบู
 ไว้วพระแก้วแก่นไท่หว่าอยู่สุขสวสดีแสนพันปี
 ไม่มีภัยมาต้องบัดนี้เจ้าสำนามาอยู่ห้องแก้วกว้าง
 เงินคำเขาจะนำแก้วแหวนมาให้กับทั้งคอยขว้าง
 ให้อุหลั่งไหลมาจะได้แต่ของฝากมาหาทั้งภรรยาผู้
 งามหนุ่มน้อยหน้าสีนช้อยโสภา
 จักได้พรรณาเดิมตาแต่เค้าจัดแจงเข้าหาไม่ปลูก
 เรือนมีใจเพียรทั้งเียนทั้งยากแต่งทองหมากทอง
 น้ำบันเทิงความเควียหาขวานคมและมีดพรา
 แล่วจึงแบกเข้าป่าดั้นดุนลงดอนเดินโคจรคำเข้า
 วันคำเช้าสุรย์เข้าจั่งกลับมาบางพวก
 กินสุราทั้งกินข้าวตื่นเข้าสายแล้วจั่งค่อยไปจิ้งผา
 เข้าดงหนาหาชอกไปพบสำปลอดดีไม่มีสีเอาเป็น
 เสาแอกแล้วจึงแบกขวนใส่ฟันลงตัดไม่ปลายตรง
 ดีสะอาดนี้ไม่ธรรมชาติไม่คำไม่คุณลำพันเสาขวน
 เป็นขุ่พายข้างดิน

นอนเหลียวเบี่ยงยามซอนลอนอินทร์แปลงปลูกไว้ตัด
 เอาได้มาตากเป็นเสาไปหาเอาบ่อหยุดบ่อหย่อน
 เดินเฮ้อฮอนเข้าป่าดงหนาหลายเวลาเดือนติดต่อ
 หลายขำมีดตัวเจ้ากะอ่อนแอชงยามแลงเข้ายามงาย
 ปะปล่อยเป่ล่าปีเดือนได้วันยามเข้าป่า ปีเดือนเข้า
 หกเดือนข้ามหลวงฝนหลังยอมอำผ่าชุ่มเย็น พัน
 เสิ่นหลังใหญ่บัดนี้เข้าจักแต่งขันดอกไม้ เชิญ
 เจ้าเข้าเมื่อเขาพันตกต่อเจ้าอย่าได้หักเมื่อเมือง
 เหนือเขาจะพันต้นเคืออย่าได้เมื่อเมืองนาค เขา
 พันฟากเจ้าอย่าได้เศร้าเสียสูญให้เจ้ามาอยู่ชุ่มกิน
 เย็น ความจำเป็นขัดขวางอย่าให้ได้ ความเจ็บไข้กะ
 อย่าให้มีหว่ามาเยอชวนเอย ชวนเสาท่อนอยู่ป่า
 หญาคาหญาแฝกกะมาสาหมือหนึ่งวันหนึ่ง ชวนเจ้า
 อยู่ดอยอยู่ถ้ำกะให้มาสาหมือหนึ่งวันหนึ่ง ชวนเสา
 คำอยู่ป่าไม่กะให้มาสาหมือหนึ่งวันหนึ่งชวนบ้านอยู่
 ดงกะให้มาสาหมือหนึ่งวันหนึ่ง ชวนสื้อเข้ากะให้เอ็น
 เสิ่นกันมาหว่ามาเยอชวนเอย ชวนมาพลันอย่า
 ช้าให้เจ้าได้ตั้งต่อหน้าเล่าข้ามเล่ามาหว่ามาเยอให้
 มาจำเรณูเอือนก้วงอย่าได้ตกอย่าได้ห่วงอยู่สวัสดิ
 ยกเอือนครวักะเป็นเอือนราชยกปราสาทกะขอให้
 ได้ควยเขาหย่องยกเสาสามให้ได้ฆ้องตีตั้งยกเสาสี
 ขึ้นให้ได้คำดีหมื่น ยกเสาห้าให้ได้เข้าล้านหมื่นมา
 แยกยกเสาทกให้ได้เมี่ยงมามานอนเทียมข้างยก
 เสาแปดขึ้นให้ได้ชายผู้ดีผู้งามมายายแจกเหล่า
 และของชวน ขอให้ได้มวนงักควยเป็นคอกข้างม้า
 ออกเือง

นอนเหลียวดูเวลาที่พระอินทร์แปลงปลูกไว้ตัด
 เอาได้มาตากเป็นเสาไปหาเอาไม่หยุดหย่อนเดิน
 เร็วฮอนเข้าป่าดงหนาหลายเวลาเดือนติดต่อ
 หลายคำมีดตัวเจ้าก็อ่อนแอชงเวลาเย็นเข้าถึงสาย
 ปะปล่อยเป่ล่าปีเดือนได้วันเข้าป่า
 ปีเดือนเข้าหกเดือนฝนหลังยอมรำผ่าชุ่มเย็นพัน
 เริ่นหลังใหญ่บัดนี้เข้าจักแต่งขันดอกไม้เชิญเจ้า
 กลับเขาพียตกต่อเจ้าอย่าได้กลับคืนเมือง
 เหนือเขาก็พันต้นเคืออย่าได้กลับเมืองนาคเขา
 พันฟากเจ้าอย่าได้เศร้าเสียสูญให้เจ้ามาอยู่ชุ่มกิน
 เย็น ความจำเป็นขัดขวางอย่าให้ได้ ความเจ็บไข้
 ก็อย่าให้มีหว่ามาเยอขวัญเอย ชวนเสาท่อนอยู่ป่า
 หญาคาหญาแฝกก็มานะในวันนี้
 ขวัญเจ้าอยู่ดอยอยู่ถ้ำก็ให้มานะในวันนี้ ขวัญเสา
 คำอยู่ป่าไม่ให้มานะในวันนี้ขวัญบ้านอยู่
 ปากก็ให้มานะในวันนี้ ขวัญซื้อข้าวก็ให้เรียกกันมา
 ว่ามาเยอขวัญเอย ขวัญมาพลันอย่าช้า
 ให้เจ้าได้ตั้งต่อหน้าเล่าข้ามเล่ามาว่ามาเยอขวัญ
 เอยให้มาเจริญเรือนครัวก็เป็นเรือนราชยก
 ปราสาทก็ขอให้ได้ควยตัวดี
 ยกเสาสามให้ได้ฆ้องตีตั้งยกเสาสี
 ขึ้นให้ได้คำดีหมื่น ยกเสาห้าให้ได้เข้าล้านหมื่นมา
 ดูกยกเสาทกให้ได้เมี่ยงมามานอนข้าง
 ยกเสาแปดขึ้นให้ได้ชายผู้ดีผู้งามมาแจกเหล่า
 และของขวัญขอให้ได้พวกวัวควยเป็นคอกข้างม้า
 ออกเือง

นองเงินคำกองได้ห่อแบกเสาค้ำกะให้แตก
 เสาแรกก็อย่าได้แซชชวนเสาชวัญให้เจ้ามันคง
 ให้เจ้ามันคงปานแผ่นเหล็กแดงให้เจ้ามัน
 ปานแผ่นหินลาดให้เจ้ามันปานเหลี่ยมอาสน์เขา
 สุเมรุจำเรียวเป็นอาสน์กว้างห้องหนึ่งแถมอาจไว้แต่ง
 ตัวนางเทียมทางกลางให้มีสระบ่อแก้วนางอาบ
 แล้วยให้สวัสดิ์ทรงศรีดูงามเสาค้ำกะให้เป็นแท่น
 จันทรหอมข้าวแสนหม้อเผื่อนมาสือกะให้เจ้าได้ของดี
 ให้เจ้าหุงเหืองครูปูนปั้นห้องหลุมไว้ผูกข้างสาร
 ใหญ่ยาวห้องหนึ่งนั้นให้ลูกสาวเข้าอยู่ช่วงใช้
 ห้องหนึ่งไว้ให้ลูกชายลูกสะใภ้แสนหล้ามาแยง
 ลูกชายลูกสาวแพงเขื่องคำพอร้อยหล่อนหาให้
 ลูกเขยลูกสะใภ้บ่อย ๆ มาสู่สมใจปู ห้องหนึ่งไว้ให้
 ถ้าพระสงฆ์เจ้ามาเทศนาสั่งสอนห้องหนึ่งไว้บูชา
 นึกถึงคุณแก้ว ห้องหนึ่งไว้ถ้าบิดามารดาพ่อแม่
 ห้องหนึ่งไว้ให้ถ้าแก่มาชุมนุม ห้องหนึ่งไว้ถ้าลูก
 เต้าและเหลนหลาน ห้องหนึ่งไว้เก็บคำแสนฮ้อย
 ห้องหนึ่งไว้แถมให้ลูกสาวน้อยเข้าอยู่นอน บัดนี้
 ข้าจักเชิญเอาชวนตัวเลื่อนให้เข้ามาอยู่ เชิญเอา
 ชวนลูกเต้าให้เข้ามาสู่โฮมหว่ามาเยอชวนเอย
 ชวนเจ้าไปพันเสาไม้แรกเขาอยู่ป่าหนามนั้นกะ
 ให้มาสาหมือหนึ่งวันหนึ่ง ชวนเจ้าไปพันเสาชวนเขา
 อาบน้ำกะให้มาสาหมือหนึ่งวันหนึ่ง ชวนเจ้าไปพัน
 เสาเขาอยู่ป่าตลอด ชวนเจ้าไปพันไม้ถอดทอดเขา
 อยู่กลางดงกะให้มาสาหมือหนึ่งวันหนึ่งชวนเจ้าไป
 ตัดตงตัดกลอนเขาอยู่โคกค้อย ๆ กะให้มาสา
 หมือหนึ่งวันหนึ่ง ชวนเจ้าไปขึ้นโคกสูงลงโคกต่ำ
 ชวนเจ้าลงไปโคกค้อยวอยข้ามให้ตัวมา

นองเงินคำกองได้ห่อแบกเสาค้ำกะให้แตก
 เสาแรกก็อย่าได้แซชชวนเสาชวัญให้เจ้ามันคง
 ให้เจ้ามันคงปานแผ่นเหล็กแดงให้เจ้ามันคง
 ปานแผ่นหินลาดให้เจ้ามันคงปานเหลี่ยมอาสน์เขา
 สุเมรุจำเรียวเป็นอาสน์กว้างห้องหนึ่งกันไว้แต่ง
 ตัวนางเทียมทางกลางให้มีสระบ่อแก้วนางอาบ
 แล้วยให้สวัสดิ์ทรงศรีดูงามเสาค้ำกะให้เป็นแท่น
 จันทรหอมข้าวแสนวันโครมาซื้อก็ให้เจ้าได้ของดี
 ให้เจ้ารุ่งเรืองครูปูนปั้นห้องล่างไว้ผูกข้างสาร
 ใหญ่ยาวห้องหนึ่งนั้นให้ลูกสาวเข้าอยู่ช่วงใช้
 ห้องหนึ่งไว้ให้ลูกชายลูกสะใภ้แสนหล้ามาดู
 ลูกชายลูกสาวแพงเขื่องคำพอร้อยหล่อนหาให้
 ลูกเขยลูกสะใภ้บ่อย ๆ มาสู่สมใจปูห้องหนึ่งไว้ให้
 รอพระสงฆ์เจ้ามาเทศนาสั่งสอนห้องหนึ่งไว้บูชา
 นึกถึงคุณแก้วห้องหนึ่งไว้รอบิดามารดาพ่อแม่
 ห้องหนึ่งไว้ให้ถ้าแก่มาชุมนุมห้องหนึ่งไว้รอลูก
 เต้าและเหลนหลานห้องหนึ่งไว้เก็บคำแสนร้อย
 ห้องหนึ่งไว้กันรอให้ลูกสาวเล็กเข้าอยู่นอนบัดนี้
 ข้าจักเชิญเอาชวัญครว้เรือนให้เข้ามาอยู่เชิญเอา
 ชวัญลูกเต้าให้เข้ามาสู่ว่ามาเยอชวัญเอย
 ชวัญเจ้าไปพันเสาไม้แรกพักอยู่ป่าหนามนั้นก็
 ให้มานะในวันนี้ชวัญเจ้าไปพันเสาชวัญพัก
 อาบน้ำก็ให้มานะในวันนี้ชวัญเจ้าไปพันเสาอยู่ป่า
 ตลอดชวัญเจ้าไปพันไม้ถอดทอดพัก
 อยู่กลางดงก็ให้มานะในวันนี้ชวัญเจ้าไป
 ตัดตงตัดกลอนเขาอยู่โคกค้อย ๆ ก็ให้มานะ
 วันนี้ชวัญเจ้าไปขึ้นโคกสูงลงโคกต่ำ
 ชวัญเจ้าลงไปโคกค้อยวอยข้ามให้กลับมา

หว่ามาเยอชวนเอย มาพลันอย่าช้า
 เชิญทั้งชวนอ่อนหล้ากุมารราเข้ามาสู่เชิญ
 เอาชวนหมู่เจ้าให้เข้ามาสู่โฮม ให้เจ้าธำรงเรือน
 ชานบ้านใหม่ คั้นเจ้ามาฮอดแหล่ ความทุกข์กะ
 อย่าได้มีอีกทั้งความไข่กะอย่าให้มี
 ทุกตนทุกองค์ขอข้าเทอญ

ว่ามาเยอขวัญเอยมาพลันอย่าช้า
 เชิญทั้งขวัญอ่อนหล้ากุมารราเข้ามาสู่เชิญ
 เอาขวัญพวกเจ้าให้เข้ามารวม ให้เจ้าธำรงเรือน
 ชานบ้านใหม่ ถ้าเจ้ามาถึงแล้ว ความทุกข์ก็
 อย่าได้มีอีกทั้งความไข่ก็อย่าให้มี
 ทุกตนทุกองค์ของข้าเทอญ

วิทยากร นายนายชัยนาม คีนาน
 7 พฤษภาคม พ.ศ. 2544

บทสุขวัณขึ้นบ้านใหม่(สำนวนที่ 2)

ภาษาถิ่น

ศรี ศรี สิทธิชะยะภาวัง ชะยะมังคลัง ชยะศุภคติ
 หมื่อหนี่หมั่นหมื่อดี หมื่อดีสิสุภฤกษ์ฤกหน่วยลือ
 หว้ามหามงคลยังมีเจ้าพระยาผู้มีบุญองค์หนึ่ง
 เสด็จมาแต่เมืองหมั่นคำทอง พระยาคนที่สองอยู่
 เมืองยุทธราช มาแสวงหาจองที่ตั้งบ้านเมื่อปลูกสร้าง
 ให้อยู่สุขกินเย็นความเชิญของจัญไรป้อมมีผ่อ
 จึงตั้งก่อปลูกแปลงไปพระเมไตรโพธิสัตว์เจ้าหว่าคือ
 บ่อนหนี่แต่ก่อนก็พระเจ้าสร้างโลกโพธิสมภาร พระ
 เจ้าผาบแพ่ผ่องพระยามารผู้สาโหด บ่อนหนี่บ่อน
 พระเจ้าโปรดสัตตะนิกร บ่อนนางพระธรณีเอาคำปู
 ไว้ พระแก้วแก่นไท่หว่าอยู่สุขสวัสดิ์แสนพันปี บ่อมมี
 ภัยมาต้อง บัดหนี่เจ้าสำนมาอยู่ห้องแก้วกว้างเงิน
 คำ เขาสำนแก้วแหวนมาให้กับทั้งข้อยช่วง
 ให้อุหลั้งไหลมา สิดัดแต่ของฝักมาหา ทังภรรยาผู้
 งามหนุ่มน้อยหน้าสีนช้อยโสภา
 จักได้พรรณาเดิมดาแต่เค้า จัดแจงเข้าหาไม่ปลูก
 เรือนมีใจเพียรทั้งเยือนทั้งยากแต่งทองหมากทอง
 น้ำบันเทิงความเควียหาขวานคมและมีดพรา
 แลหว่าจึงแบกเข้าป่าต้นดงลงคอนเดินโคจรหมื่อ
 แลงหมื่อเช้า วันเช้าเข้าสุริย์เข้าจิ้งตัวมา บางผ่อง
 กินสุราทั้งกินเข้าขอให้ได้มวนวังควยเป็นคอก ช้าง
 มาออกเนืองนองเงินคำทองได้ห่อแบกเสาคำกะให้
 แดก เสาแฮกกระอย่าให้แซชวณเสาชวนให้เจ้าหมั่น
 แก่น ให้เจ้าหมั่นปานแผ่นเหล็กแดง

ภาษาไทย

ศรี ศรี สิทธิชะยะภาวัง ชะยะมังคลัง ชยะศุภคติ
 วันนี้เป็นวันดีวันดีสิสุภฤกษ์ฤกหน่วยลือ
 วามหามงคลยังมีเจ้าพระยาผู้มีบุญองค์หนึ่ง
 เสด็จมาแต่เมืองหมั่นคำทองพระยาคนที่สองอยู่
 เมืองยุทธราชมาแสวงหาจองที่ตั้งบ้านปลูกสร้าง
 ให้อยู่สุขกินเย็นความเชิญของจัญไรไม่มีพบ
 จึงก่อตั้งปลูกแปลงไปพระเมไตรโพธิสัตว์เจ้าหว่าคือ
 ที่นี้แต่ก่อนพระเจ้าสร้างโลกโพธิสมภารพระ
 เจ้าปราบชนะผ่องพระยามารผู้สาโหดที่นี้ที่
 พระเจ้าโปรดสัตตะนิกรที่นางพระธรณีเอาคำปู
 ไว้พระแก้วแก่นไท่หว่าอยู่สุขสวัสดิ์แสนพันปี
 ไม่มีภัยมาต้องบัดนี้เจ้าสำนมาอยู่ห้องแก้วกว้าง
 เงินคำเขาจะนำแก้วแหวนมาให้กับทั้งคอยขวาง
 ให้อุหลั้งไหลมาจะได้แต่ของฝักมาหาทังภรรยาผู้
 งามหนุ่มน้อยหน้าสีนช้อยโสภา
 จักได้พรรณาเดิมดาแต่เค้าจัดแจงเข้าหาไม่ปลูก
 เรือนมีใจเพียรทั้งเยือนทั้งยากแต่งทองหมากทอง
 น้ำบันเทิงความเควียหาขวานคมและมีดพรา
 แลหว่าจึงแบกเข้าป่าต้นดงลงคอนเดินโคจร
 คำเช้า วันคำเช้าสุริย์เข้าจึงกลับมาบางพวก
 กินสุราและข้าวขอให้ได้พวกวัวควยเป็นคอกช้าง
 มาออกเนืองนองเงินคำทองได้ห่อแบกเสาคำก็ให้
 แดกเสารกก็อย่าให้แซชวณเสาชวนให้
 เจ้าแข็ง ให้เจ้าแข็งแรงปานแผ่นเหล็กแดง

ให้เจ้าหมั้นปานแผ่นหินลาดให้เจ้าหมั้นปาน
 เหลี่ยมอาสน์เขาสุมะรุจําเรญเป็นอาสน์กว้าง
 ห้องหนึ่งแถมอาจไว้แต่งตัวนาง เทียมทางกลางให้
 มีสระบ่อแก้วนางอาบแล้วให้สวัสดิ์ทรงศรีดูงาม
 เสาค้ำกะให้เป็นแท่นพลุหอมชั่วพันระวัน เสาขวน
 ให้เป็นแท่นจันทร์หอมชั่วแสนหมื่นเผื่อนมาสือกะให้
 เจ้าโคขันธ์ให้เจ้าหุงเหืองศรปุณปั้นห้องหลุมไว้
 ผูกข้างสารใหญ่ยาวห้องหนึ่งนั้นให้ลูกชาย
 ลูกสาวเข้าอยู่ช่วงไซ้ ห้องหนึ่งไว้ให้ลูกชาย
 ลูกสะใภ้แสนหล้ามาแยง ลูกชายลูกสาวแพงเขื่อง
 คำพอส้อยหล่อนหาให้ลูกเขยลูกสะใภ้ น้อย ๆ มา
 สุ่มใจปู ห้องหนึ่งไว้ให้ถ้าพระสงฆ์เจ้ามาเทศนา
 สั่งสอนห้องหนึ่งไว้บูชาถึงคุณแก้ว ห้องหนึ่งไว้
 ถวายบิณฑบาตผ้อมห่มห้องหนึ่งไว้ให้ถ้าแก่มา
 ชุมนุม ห้องหนึ่งไว้ถ้าลูกเต้าและเหลนหลาน ห้อง
 หนึ่งไว้เก็บค่าแสนสอย ห้องหนึ่งไว้แถมให้
 ลูกสาวน้อยเข้าอยู่นอน
 บัดนี้ข้าจักเชิญเจ้าเอาขวนควัวเหือนให้มาอยู่
 เชิญเอาขวนลูกเต้าให้เข้ามาสู่โสมหาว่ามาเยอขวน
 เอย ขวนเจ้าไปพันเสาไม้แรกเขาอยู่ป่าแฝกขวน
 เจ้าไปพันเสาไม้แรกเขาอยู่ป่า
 หนามนั้น กะให้มาสาหม้อหนึ่งวันหนึ่ง
 ขวนเจ้าไปพันเสาขวนเขาอาบนํ้ากะให้มาสาหม้อ
 หนึ่งวันหนึ่ง ขวนเจ้าไปพันเสาเขาอยู่ป่าตลอด ขวน
 เจ้าไปพันไม้ดอดทอดเขาอยู่กลางดงกะให้มาสา
 หม้อหนึ่งวันหนึ่ง ขวนเจ้าไปตัดตงตัดกลอนเขาอยู่
 โลกค้อย ๆ กะให้มาสาหม้อหนึ่งวันหนึ่ง ขวนเจ้าไป
 ขึ้นโคกสูงลงโคกต่ำ ขวนเจ้าลงไปโคกค้อยวอย
 ข้ามให้มา

ให้เจ้าขึงปานแผ่นหินลาดให้เจ้าขึงปานเหลี่ยม
 อาสน์เขาสุมะรุจําเรญเป็นอาสน์กว้าง
 ห้องหนึ่งกันไว้แต่งตัวนางเทียมทางกลางให้
 มีสระบ่อน้ำแก้วนางอาบแล้วให้สวัสดิ์ทรงศรีดูงาม
 เสาค้ำก็ให้เป็นแท่นพลุหอมชั่วพันระวันเสาขวน
 ให้เป็นแท่นจันทร์หอมชั่วแสนวันไครมาซื้อก็ให้เจ้า
 โคขันธ์ให้เจ้าหุงเหืองศรปุณปั้นห้องล่างไว้
 ผูกข้างสารใหญ่ยาวห้องหนึ่งนั้นให้ลูกชาย
 ลูกสาวเข้าช่วงไซ้ห้องหนึ่งไว้ให้ลูกชาย
 ลูกสะใภ้แสนหล้ามาดูลูกชายลูกสาวรักษาเครื่อง
 ทองพอร้อยหล่อนหาให้ลูกเขยลูกสะใภ้ น้อย ๆ มา
 สุ่มใจปูห้องหนึ่งไว้รอพระสงฆ์เจ้ามาเทศนา
 สั่งสอนห้องหนึ่งไว้บูชาถึงคุณแก้วห้องหนึ่งไว้
 รอบิณฑบาตผ้อมห่มห้องหนึ่งไว้ให้ถ้าแก่มาชุมนุม
 ห้องหนึ่งไว้รอลูกเต้าและเหลนหลานห้องหนึ่งไว้
 เก็บทองค่าแสนร้อยห้องหนึ่งไว้กันให้
 ลูกสาวน้อยเข้าอยู่นอน
 บัดนี้ข้าจักเชิญเอาขวนควัวเหือนให้มาอยู่
 เชิญเอาขวนลูกเต้าให้เข้ามารวบว่ามาเยอขวน
 เอย ขวนเจ้าไปพันเสาไม้แรก
 พักอยู่ป่าแฝกขวนเจ้าไปพันเสาไม้แรกพักอยู่ป่า
 หนามนั้นก็ให้มานะในวันนี้
 ขวนเจ้าไปพันเสาขวนพักอาบนํ้าก็ให้มา
 นะในวันนี้ขวนเจ้าไปพันเสาพักอยู่ป่าตลอดขวน
 เจ้าไปพันเสาทอดตนพักอยู่กลางดงก็ให้มานะ
 ในวันนี้ขวนเจ้าไปตัดตงตัดกลอนเขาอยู่
 โลกชันก็ให้มานะในวันนี้ขวนเจ้าไป
 ขึ้นโคกชันลงโคกต่ำขวนเจ้าลงไปโคกค้อยวอย
 ข้ามให้มา

มาพล้นอย่าช้าเชิญทั้งขวนอ่อนหล้ากุมารา
 เข้ามาสู่เชิญเอาขวนหมู่เจ้าให้เข้ามาสู่โฮม ให้เจ้า
 ชำรงเรือนชานบ้านใหม่ คั้นเจ้ามาฮอด
 แลแล้วความทุกข์กะอย่าได้มี อีกความไข่กะอย่าให้มี
 ทุกตนทุกองค์ของข้าเทอญ
 ว่ามาเยอขวนเอย

มาพล้นอย่าช้าเชิญทั้งขวัญอ่อนหล้ากุมาราเข้ามา
 สู่เชิญเอาขวัญพวกเจ้าให้เข้ามารวม
 ให้เจ้าชำรงเรือนชานบ้านใหม่ ถ้าเจ้ามาถึง
 แลแล้วความทุกข์ก็อย่าได้มีอีกทั้งความไข่ก็อย่าให้มี
 ทุกตนทุกองค์ของข้าเทอญ
 ว่ามาเยอขวัญเอย

วิทยากร นายบุคดา โสปันหรี
 12 กันยายน พ.ศ. 2544

บทสູ່ขัວງສະເລະເຄຣະຮຸ່

ภาษาถิ่น

ศรี ศรี หมื่อหนี่หมั่นหมื่อติ หมื่อติถือมุดโซคโฮม
 จตุโลกมาทั้งปวง บรมเจ้าฝางเอ๋ย สกาพวกหนี่
 ทั้งหลายจงผันผายผ่าผ่อน ขอจมลง บังคล ผุ่งคน
 ในโลกที่เข้าให้คำกั๊วลง และเดือดฮ่อน สรรพยา
 ขอนหายไป หายไปทั้งภายในภายนอก ทั้งนี้
 สอกข้อแขน บวรเทพจบเภทเพี่ยงหาคนมา บรม
 พิตรงประสิทธิ์ผ่าผ่อนอันนี้ให้หู้ฮ้องเจ้าฟากผ่า
 ฮ้องสวาทในคเนย์ เกณท์คนมาเผ่า ขุนเจ้ามาได้
 เต้าเข้ามาอยู่เทียมตน เข้ามาอยู่เทียมเต้า มาทั้ง
 ขวนปากกั๊ม ยมจำ มาทั้งขวนตา ขวนคิ้ว ขวน
 นิ้ว และขวนแขน ขวนฟ่าแฟนลาใหม่ มาทั้งขวน
 ในขวนนอก ขวนหอกและขวนกาง มาทั้งขวนเอว
 บางกั๊มกั๊ว มาทั้งขวนท้องน้อยหัวหัวนม มาทั้ง
 ขวนผมด้าดูอาจ บัดหนี่ข้าจักเชิญทั้งท้าวมาดัว ให้
 เจ้ามาสอยฮับเอาขวนเจ้าเอ๋ย ขวนเอ๋ยหม่เจ้าไป
 เตี่ยวอยู่ดง มัวไปซุดลงในดงปากกั๊ว ให้เจ้ามาสา
 หมื่อหนี่วันหนี่ ขวนเจ้าเอ๋ย สุตวิสัยดกฟากไกลหรือ
 ไกลให้เจ้ามาสาหมื่อหนี่วันหนี่ขบวนเจ้าเอ๋ยไปตก
 ประเทศ

ไต่หว่างเมืองผี่ ให้เจ้าหลบตัวคินมาสา
 หมื่อหนี่วันหนี่ ขวนเจ้าหลบหลิกไปเกิด ขวนเจ้า
 ไปเอากำเนิดอยู่ไต่เมืองเขิน ให้เจ้ามาสาหมื่อหนี่
 วันหนี่ ขวนเจ้าไปเตี่ยวเมืองบนไปเตี่ยว เหล่นให้
 เจ้ามาสาหมื่อหนี่วันหนี่ขวนเจ้าไปทางเหนือ ขวน
 หมู่เจ้าไปทางใต้ ให้เจ้ามาสาหมื่อหนี่วันหนี่ ขวน
 เจ้า

ภาษาไทย

ศรี ศรี วันนี้เป็นวันดี วันดีถือมุดโซคโฮม
 จตุโลกมาทั้งปวง บรมเจ้าฝางเอ๋ยสกาพวกหนี่
 ทั้งหลายจงผันผายผ่าผ่อนขอจมลงบังคลผุ่งคน
 ในโลกที่เข้าให้คำกั๊วลง และเดือดร้อน สรรพยา
 ขอนหายไป หายไปทั้งภายในภายนอก ทั้งนี้
 สอก ข้อ แขน บวรเทพจบเภทเพี่ยงหาคนมา บรม
 บพิตรจงประสิทธิ์ผ่าผ่อนอันนี้ให้รู้ร้องเจ้าฟากฟ้า
 ร้องสวาทในคเนย์ เกณท์คนมาเผ่า ขุนเจ้ามาได้
 เต้าเข้ามาอยู่เทียมตน เข้ามาอยู่เทียมเต้ามาทั้ง
 ขวัญปากกั๊ม ยมจำ มาทั้งขวัญตา ขวัญคิ้ว ขวัญ
 นิ้วและขวัญแขน ขวัญฟ่าแฟนลาใหม่ มาทั้งขวัญ
 ในขวัญนอกขวัญหอกและขวัญกลางมาทั้งขวัญ
 เอวบางกั๊มกั๊วมาทั้งขวัญท้องน้อยหัวหัวนมมาทั้ง
 ขวัญผมด้าดูอาจ บัดนี้ข้าจักเชิญทั้งท้าวมานะ
 ให้เจ้ามาช่วยรับเอาขวัญเจ้าเอ๋ย ขวัญเอ๋ยแม้ว่า
 เจ้าไปเตี่ยวอยู่ดง มัวไปซุดลงในดงปากกว้างให้เจ้า
 มานะในวันนี้ ขวัญเจ้าเอ๋ยสุตวิสัยดกฟากไกล
 หรือไกลให้เจ้ามานะใน

วันนี้ขบวนเจ้าเอ๋ยไปตกประเทศ
 ไตรหว่างเมืองผี่ให้เจ้ากลับคินมานะ
 ในวันนี้ ขวัญเจ้าหลบหลิกไปเกิด ขวัญเจ้า
 ไปเอากำเนิดอยู่ไต่เมืองเขิน ให้เจ้ามาใน
 วันนี้ ขวัญเจ้าไปเตี่ยวเมืองบนไปเตี่ยวเล่น
 ให้เจ้ามานะในวันนี้ขวัญเจ้าไปทางเหนือ ขวัญ
 พวกเจ้าไปทางใต้ให้เจ้ามานะในวันนี้ ขวัญเจ้า

ไปเที่ยวชมคายชวนหมู่เจ้ามักหม้ายไปสมสู่ให้
เจ้ามาสาหม่อหนึ่งวันหนึ่ง ขวนเจ้าไปเที่ยวเหล่า
หล่นอยู่ในกรุงเทพ ให้เจ้ามาสาหม่อหนึ่งวันหนึ่ง
ขวนเจ้าไปเที่ยวคีรีและคงกูสาน ภูนาให้เจ้ามา
สาหม่อหนึ่งวันหนึ่ง ขวนเจ้าไปเผ่าค่างนำหมู่เงือก
หมู่ภูให้เจ้ามาสา
หม่อหนึ่งวันหนึ่งหว่ามาเยอชวนเอย
ถ้าป้อมมาช้อยลีไปตอกหนึ่งเจ้าแล้ว
เจ้าป้อมมาเทพธิดาสีนาไปพบเจ้ามาแล้ว
มาเยอชวนเอย เจ้าป้อมมาผอง
ยอดแก้วลีไปหยให้เจ้าคืนมาหว่ามาเยอชวนเอย
มาอยู่เหือนเขาเขาไม่แก่กัน มาอยู่แทนบองเนียง
มาอยู่เถียงไม้แก้ว ถ้าเจ้ามาอดหล่อให้เจ้าอยู่
สุขสวัสดิ มาหนึ่งอยู่ในเนื้อมาเหืออยู่ในถึงมาอยู่
ถึงรำไร มาอยู่ใต้สถานทอง มาอยู่ป้องฮีบสั่งแก้ว
ได้ มาอยู่ดงเฮา มาเยอชวนเอย มาจากดงไม้แก้ว
ทั้งหมู่วงศ์ ทั้งทาสและทาสีของเจ้า
ขอให้ข้าพนี้ทั้งช่งมาหมู่ จัวควย ทั้งเจ้านายและ
เถ่าแก่ ทั้งพ่อแม่และพี่น้อง พวกพ้องมิตรสหาย
ทั้งหญิงและชาย ผ้อมสาวบ่าวลูกและหลานและ
เหลนมาข่มชวนดำดั่งแล้วถวายขอแก้วและขัน
ทอง บิดาไปทุกสิ่งเครื่องใช้
เชื่องใส่ในผ้าหอมมาลาและดวงดอกไม้และรูป
เทียนช้อยได้บูชาเชิญชวนเจ้าให้มาหว่ามาเยอ
ชวนเอย
ขวนเจ้ามาแล้วให้เจ้าสบายทั้งเย็น พร้อมกันใน
สถานแห่งใดผ้อมกันอยู่ยืนยาวคงสิฟ้าวสิหลาบ
สรรพยาต่างมาใส่ทั้งเห็ดทั้งโรคาให้หายไปจากคอ
ขาด ให้หายจากภัย

ไปเที่ยวชมคายขวัญพวกเจ้ามักง่ายไปสมสู่ให้เจ้า
มานะในวันนี้ ขวัญเจ้าไปเที่ยวเล่น
อยู่ในกรุงเทพ ให้เจ้ามานะในวันนี้
ขวัญเจ้าไปเที่ยวคีรีและคงกูสาน ภูนาให้เจ้ามา
มานะในวันนี้ ขวัญเจ้าไปเผ่าค่างกับพวกเงือกพวกภู
ให้เจ้ามานะ
ในวันนี้ หว่ามาเยอขวัญเอย
ถ้าไม่มาฉันจะไปตอกเอาเจ้านะ
เจ้าไม่มาเทพธิดาจะตามไปพบเจ้านะ
มาเยอขวัญเอย เจ้าไม่มาเหล่า
ยอดแก้วจะไปหยให้เจ้าคืนมาหว่ามาเยอขวัญเอย
มาอยู่เหือนเขาไม้แข็ง มาอยู่แทนพี่น้อง
มาอยู่เถียงไม้แก้ว ถ้าเจ้ามาถึงแล้วให้เจ้าอยู่
สุขสวัสดิ มาหนึ่งอยู่ในเนื้อมาอยู่ในร่างกาย
รำไร มาอยู่ใต้สถานทอง มาอยู่ช่องriebสั่งแก้ว
ได้ มาอยู่กับพวกเรามาเยอขวัญเอยมาจากดงไม้
กว้างทั้งพวกวงศ์ทั้งทาสและทาสีของเจ้า
ขอให้พวกข้าพนี้ทั้งหมดพวกจัวควยทั้งเจ้านายและ
เถ่าแก่ทั้งพ่อแม่และพี่น้องพวกพ้องมิตรสหาย
ทั้งหญิงและชายพร้อมสาวบ่าวลูกและหลานและ
เหลนมาข่มขวัญขวัญดำดั่งแล้วถวายขอแก้วและ
ขันทองบิดาไปทุกสิ่งเครื่องใช้
เครื่องใช้ในผ้าหอมมาลาและดวงดอกไม้และรูป
เทียนฉันได้บูชาเชิญขวัญเจ้าให้มาหว่ามาเยอ
ขวัญเอย
ขวัญเจ้ามาแล้วให้เจ้าสบายทั้งเย็นพร้อมกันใน
สถานแห่งใดพร้อมกันอยู่ยืนยาวคงจะriebเข็ด
หลาบสรรพยาต่างมาใส่ทั้งทำ
ทั้งโรคาให้หายไปจากคอขาดให้หายจากภัย

ให้เจ้าอยู่สุขสวัสดิ์ ชยันตภูววัง ชยมงคล แต่หนีไป
 ให้นำเจ้าจอมหมั่นปานมาเชาแก้ว
 ให้เจ้าหมั่นปานเชื่อนสิงหล
 ให้เจ้าหมั่นปาน หินแห่
 ให้เจ้าหมั่นปานแม่ น้ำสมุทร
 ให้เจ้าหมั่นปานคอยสุทธนรัชฎาบาล
 ให้เจ้าหมั่นปานคอยจักรวาลวิเศษ
 ให้เจ้าหมั่นปานคอยจักรเพศบัวระพันธ์
 ให้เจ้าหมั่นปานคอยขันธอยู่
 ให้เจ้าหมั่นปานกุเสาเสม่นโนราช
 ให้เจ้าหมั่นปานพระจันทร์ทากาศไดนาตาราน
 ให้เจ้าหมั่นปานพระจันทร์หม้อสิบห้าข้า
 บ่อห่อนเสียดแสงรัศมี บ่อมีเชา
 หมั่นยามพระอาทิตย์เจ้าออกมา
 ยามงายให้หมื่นเจ้าสหายลั่นเลิศ
 ให้เจ้าอายุยืนยอหมั่นพันปีเปี่ยมมหาโพธิ์ เปี่ยม
 การมตงหม่อน
 เจ้าอย่าไปไกลเที่ยวในพงไพรทางหน้าเตอ
 ขวนเอย
 หมั่นหวาดึกตื่นตื่นนอนแล้ว
 เจ้าอย่าได้คว่ำลงเอือน เตอขวนเอย
 หมั่นหวา เดือนดาวช้อยส่องฟ้าฮ้างจ้อง จิตใจเจ้า
 อย่าได้เคียดคอยและชอนเตอ ขวนเอยหมั่นใจ
 ขวนใจดำ หมั่นหวาขวนใจน้อย ให้เจ้าช้อย
 ช้อยบรรเทาโทษโทษ อย่าได้กริ้วโกรธโกรธา ให้
 เจ้าฮักษาดادنของเจ้าให้เจ้าได้ฮอดผู้เท่าเทียมระ
 พัน เตอขวนเอย
 ขออนุโมทนาทั้งเสื้อผ้าอาภรณ์ฝูงพระจันทร์
 บรรยายเพ็ญผ่นผายมีทั้งดอกไม้ดวงดิงามวิถีสื่อ
 วาดอกหงอนไก่ไซงาม
 ชะยันต พะวังค์ ชะยะมงคลแต่หนีไปหน้าให้เจ้าจง
 อายุยืนยาวผาน้อยควบเขาเทียมระคาจักตาโร
 ทั้งสี่

ให้อยู่สุขสวัสดิ์ชยันตภูววัง ชยมงคลแต่หนี
 ไปข้างหน้าเจ้าจงแข็งปานมาเชาแก้ว
 ให้เจ้าหมั่นคงปานเชื่อนสิงหล
 ให้เจ้าหมั่นคงปาน หินแห่
 ให้เจ้าหมั่นคงปานแม่ น้ำสมุทร
 ให้เจ้าหมั่นคงปานคอยสุทธนรัชฎาบาล
 ให้เจ้าหมั่นคงปานคอยจักรวาลวิเศษ
 ให้เจ้าหมั่นคงปานคอยจักรเพศบัวระพันธ์
 ให้เจ้าหมั่นคงปานคอยขันธอยู่
 ให้เจ้าหมั่นคงปานกุเสาเสม่นโนราช
 ให้เจ้าหมั่นคงปานพระจันทร์ทากาศไดนาตาราน
 ให้เจ้าหมั่นคงปานพระจันทร์วันสิบห้าข้า
 ไม่เสียดเสียดรัศมี ไม่มีหยุด
 หมั่นยามพระอาทิตย์เจ้าออกมา
 เวลาสายให้เจ้าสหายลั่นเลิศ
 ให้เจ้าอายุยืนยอหมั่นพันปีเปี่ยมมหาโพธิ์
 เปี่ยมการมตงหม่อน
 เจ้าอย่าไปไกลเที่ยวในพงไพรข้างหน้านะ
 ขวัญเอย
 แม้ว่าดึกตื่นตื่นนอนแล้ว
 เจ้าอย่าได้คว่ำลงบ้านนะขวัญเอย
 แม้ว่าเดือนดาวช้อยส่องทางฟ้าร่ำร้องจิตใจเจ้า
 อย่าได้โกรธนะ ขวัญเอยแม้ว่า
 ขวัญใจดำ แม้ ขวัญใจน้อยให้เจ้าค่อย
 บรรเทาโทษโทษอย่าได้โกรธโกรธา ให้
 เจ้ารักษาดادنของเจ้าให้รอดถึงผู้เท่าเทียมระ
 พันนะขวัญเอย
 ขออนุโมทนาทั้งเสื้อผ้าฝูงพระจันทร์
 บรรยายเพ็ญผ่นผายมีทั้งดอกไม้ดวงดิงาม
 วาดอกหงอนไก่ไซงาม
 ชยันตภูววัง ชยมงคลแต่หนีไปหน้าให้เจ้าจง
 อายุยืนยาวผาน้อยควบเขาเทียมระคาจักตาโร
 ทั้งสี่

โพนโต เทพบุตรเทพดาทั้งหลายทุกองค์ทุกคน
ของข้าเทอญ

โพนโต เทพบุตรเทพดาทั้งหลายทุกองค์ทุกคน
ของข้าเทอญ

วิทยากร นายชัยนาม ดีนาน
31 มีนาคม พ.ศ. 2544

บทสื่อนขวิญคนป่วย
ภาษาถิ่น

จูกะ ยะจุ ขวัระ
โงนี้กอนเจาจิโปลผะ
ไปยะจุ จังถัด กอนเจาติง เทียลสะมายะจุเฮี้ยน
อันมอ ปรีนประ ออนออ แล กอนเจา
ปิ่นอันรุษ ปิ่นบรอง
เจากอน ยะจุ
ปิ่นเจา ปิ่นจิวค เจาจา
เคื้อน กอนเจา เทียลริาบ จิวคเคื้อ กอนเจา
เทียลสะมา เจาจาเคื้อ
แนจา จาบะไซ จิวคบรีนไปริวบแหล้ว ปะไซละวา
แล้วกอนเจา เรียลยั้ง
เรียลเต จามลูลาสะลา กอนเจาเทียลพอน
ออนกอนเจา แบะบริน จะแจ้งจะเจิมจืออนเกิด
โรคเกิดไร จืออนอืปรออีเซาะ กอนเจา เทียลริาบ
เซตเตรแล้ว กอนเจาเทียลระเวียย จิดุง เยอมอมะ
ไฮ บวยระเวียย เนียระเวียย กูปาเนีย เอาเยอ
เจาเยอบินแล้ว ปิ่นแล้ว
ชัตระเวียยดีวะ กบจีเนียจิดุง จีเตาะดุงเนอะ

ภาษาไทย

สวัสดีปู่ตาสวน
วันนี้ลูกหลานไปคุมอโปล
ว่าปู่ตาทำโทษลูกหลานขอขมา ปู่ตาเรากำลังมา
ขอขมาอยู่คนที่ไม่สบาย
ให้หายจากป่วย
ลูกหลานได้ไถ่ต้ม ได้เหล้ามาให้ปู่ตา
ได้กิน ได้ดื่มให้มากินนะ
ลูกหลานขอรับมากินนะ ลูกหลานขอขมา
กินอิ่มกินได้ 3 รอบ
อิ่มแล้วนะแล้วลูกหลานล้างเท้าล้างมือ
กินหมากกินพลู
ลูกหลานขอพร
ให้อยู่สุขสบายอยู่เย็นเป็นสุขอย่าเกิดโรค
เกิดภัยอย่าปวดหัวปวดผมลูกหลานขอรับเศษเดน
ที่เหลือลูกหลาน
ขอขวิญกลับบ้านเยอมานะพวกเราขวิญอยู่ไหน
ขวิญอยู่ที่ไหนมานะขวิญนะมาแล้วมาแล้ว
ผูกขวิญเลยกลับบ้านเถอะนะ เถอะนะ

เออตตอนี่ระเวียยเจาเตาะแล้วเฮย แอเจาซัดดีวะ
 ตังมีวง ออนแบระออน
 บรินออนนุออนยีน
 ออนบัตโรคบัตไร
 ออนเก็ดกำล้ง ออนปรอมมววยวาย วาย แงัดเจิม

เออตตอนี่ขวัญมาถึงแล้วนะเอามาผูกไว้กับเธอ
 (คนป่วย) มีความสุขความเจริญ
 อายุยืน
 ห่างโรคภัย
 มีกำล้ง แข็งแรงนะ

วิทยากร นายบุญจันทร์ คงนาค
 10 กันยายน พ.ศ. 2544

บทสູ່ขวັญเด็กแรกเกิด

ภาษาถิ่น

กอนนาเกิดตะไงเนีย เวลาเนีย
ออนเกิดหมอขวนชวยตั้งกะมัน
และออนพรออนกอนนา
ออนเกิดสิริมงคลเนิง
ออนเกิดความสุขความเจริญ
ออนแบระออนบริน
ออนจะแข็งแรงห่างจากโรคภัยตะก้อ
ออนบรินประดะดาส

ภาษาไทย

เด็กเกิดวันใด เวลาใด
ขอให้หมอขวัญช่วยตั้งชื่อ
และให้พรเด็กเพื่อความ
เป็นสิริมงคลด้วย
ให้มีความสุขความเจริญ
สุขภาพแข็งแรง
ห่างจากโรคภัยไข้เจ็บ
และมีความร่ำรวย

วิทยากร นายชัยนาม ดีนาน
11 กันยายน พ.ศ. 2544

หมายเหตุ บทสູ່ขวັญเด็กแรกเกิดที่นำมาศึกษา
ครั้งนี้ เป็นบทพูดที่ชาวภูยในท้องถิ่นกล่าวให้ได้ใจ
ความทำนองนี้เท่านั้น ไม่ใช่ข้อความตายตัวหรือ
เฉพาะที่ต้องกล่าวในการประกอบพิธีกรรมการสู่
ขวัญ

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสาวปิยะพันธ์ สรรพสาร
วันเดือนปีเกิด	31 ตุลาคม 2518
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	16 ซอยแจ้งสนิท 21 ถนนแจ้งสนิท ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี 34000
ตำแหน่งหน้าที่การงานในปัจจุบัน	อาจารย์ 1 ระดับ 3
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนไพรบึงวิทยาคม ตำบลไพรบึง อำเภอไพรบึง จังหวัดศรีสะเกษ 33180
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2536	ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
พ.ศ. 2540	การศึกษาระดับปริญญาตรี วิชาเอกภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พ.ศ. 2545	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ